

מכון מניטו

שיעוריו של ר' יהודא לאון אשכנזי "מניטו"
זצ"ל על בראשית רבה – פרשת לך-לך
שיעורים 1 - 12

תמלול של שיעורים שנמסרו ע"י הרב בשנת תשמ"ט

תמלול וכותרות: דוד בהן
David.Cohen@barangroup.com

שיעור 1

תחילת השיעור

טוב, אז אנחנו נתחיל בביטוי הראשון של הפרשה, "לך-לך", קודם כל אני אסביר בקצרה את השאלה של המפרשים על העניין, ואחר כך נראה מה אומר לנו רש"י.

אז כדאי לנו לחתום באותה שאלה בפסוק הראשון אנחנו קוראים "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אצאך" ¹ והקושיה היא שאברהם לכאורה אברהם לא יודע לאן ללכת, הוא יודע מאין לצאת, אבל לאן ללכת הוא לא יודע, מכיוון שכתוב "אל הארץ אשר אצאך" "בלשון העתיד, זה מובן? כן? אתם רגילים כבר לאותה השאלה, אבל אנחנו מוצאים קודם כל, כמה פסוקים לפני זה, שהתורה אומרת, המקרא אומר, בפסוק ל"א בסוף פרשת בראשית ², פסוק לא: "ויקח תרח את-אברהם בנו, ואת-לוט בן-הרן בן-בנו, ואת שרי פלתו, אשת אברהם בנו; ויצאו אתם מאור כשדים, ללכת ארצה כנען" ³ אז לפי סדר המקרא, אנחנו רואים שמשפחת אברהם יצאה מאור כשדים ללכת ארצה כנען, בפסוק שלנו, לא מדובר בארץ כנען, אלא בארץ אשר אראך, לכן ההנחה הבסיסית של כמעט כל המפרשים, שמשפחת תרח ידעה לאן ללכת אבל בכל זאת היא לא ידעה לאן להגיע, כי "ויצאו איתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען" - הם בעצמם יודעים, שאם כבר יוצאים מגלות אור כשדים זה כדי לחזור לארצם, וארצם כמובן זה ארץ כנען.

למדנו את הנושא הזה בהזדמנות אחרת, זה ברור לכולם כן?

שאלה מהקהל: אני לא הבנתי את ההבדל, הרב אמר שהם ידעו לאן ללכת ולא ידעו לאן להגיע

הרב: להגיע, כן, זה נראה מיד, כן אבל מכל מקום יש הבדל בביטויים, בסוף פרשת בראשית הפסוק אומר "ויצאו מאור כשדים", זה יציאה מאור כשדים, ובפסוק שלנו זה "לך-לך", זה ביטוי אחר, זה מושג אחר לגמרי, יש כמה מדרשים על ההבדל בין יציאה והליכה, מכל מקום ידעו שהיה צריך לצאת מאור כשדים מכל הסיבות שהמדרש מסביר, כי המצב של משפחת אברהם היה מסוכן באור כשדים, והיה צריך לעזוב את אור כשדים אז יצאו מאור כשדים, ופה הביטוי בפסוק שלנו, זה "ללכת אל הארץ אשר אראך", אז אני חוזר על אותה שאלה.

יצאו מאור כשדים וידעו שצריך להגיע לארץ כנען, אבל איפה בארץ כנען? אנחנו צריכים להגיע עד סוף פרשת וירא כדי לדעת לאן להגיע.

אז תיקחו מיד את התחלת פרשת עקדת יצחק, בספר בראשית.

פסוק א פרק כ"ב: "ויהי, אחר הדברים האלה, והאלהים, נסה את-אברהם; ויאמר אליו, אברהם ויאמר הנני. [ב] ויאמר קח-נא את-בנך את-יחידך אשר-אהבת, את-יצחק, ולך-לך, ... אה שוב זה אותו ביטוי "לך-לך אל-ארץ המריה"

אז פה, בפסוק של עקדת יצחק, התורה מגלה לנו לאן היה צריך להגיע.

אתם רואים את ההבדל בין "ויצאו אתם מאור כשדים, ללכת ארצה כנען", "ארצה" זה הכוון של ארץ כנען, "ארצה כנען". אבל לאן להגיע? מהפסוק שלנו בתחילת לך-לך לא יודעים "אל הארץ אשר אראך" מתי אראה לו? אל איזה ארץ הוא היה צריך להגיע? ב.. בחזון של עקדת יצחק, "לך-לך אל-ארץ המריה" זה מובן? כן? ולכן היעד היה ארץ המוריה. היעד של היציאה של אברהם אבינו ומשפחתו מאור כשדים כדי לחזור לארץ, לארץ מולדתם האמתית: ארץ כנען, אחר אני אצטט עוד מדרש שני אני רואה את זה בפירוש, ארצו האמתית זה ארץ כנען, ולכן המדרש מדייק מה מובא מארצך פה, מארצך פה לכאורה זה אור כשדים, אז המדרש מדייק נראה את זה מיד. לכן יצאו מאור כשדים כדי לחזור לארצם שהיא ארץ כנען, עד כאן זה ברור? כן? אבל לאן להגיע? מה היה היעד? זה ארץ המוריה. זה מובן?

לכן אפשר להגדיר את זה ככה: יציאת אור כשדים... מגיע סוף סוף לעקדת יצחק. והקשר הזה של יציאה מאור כשדים "לך-לך אל-הארץ אשר אצאך" ו- "לך-לך אל-ארץ המריה" זה נושא מובהק של המדרש, זה נושא חדש לגמרי, עד כאן היינו חושבים שהיו צריכים לצאת מאור כשדים כדי לחזור לארצם במילים של ימינו אנו, זה ציונות פשוטה, לעזוב את הגלות ולחזור לארץ כנען, לארץ ישראל, אבל פה, דרך המדרש אנחנו רואים שהיעד האמיתי זה הגיע לעניין של עקדת יצחק, ארץ המוריה.

¹ בראשית, פרק יב' פסוק א'

² סוף פרשת נוח [דוד כהן]

³ בראשית, פרק יא' פסוק לא'

ארץ המוריה זה לא ארץ כנען, זה מקום מסוים בארץ כנען, ששמה, קורה לאברהם אבינו את המבחן הסופי של הזהות שלו: עקדת יצחק.

זה מובן? אז זה הנושא של המדרש שלנו. אם זה לא ברור, תשאלו שאלות.

שאלה מהקהל: בהליכה של תרח הייתה גם כוונה ללכת ...

הרב: אין הליכה של תרח, יש יציאה ...

שאלה מהקהל: ללכת ארצה ...

הרב: ללכת, אבל זה יציאה ללכת, אבל לא כתוב שתרח "הלך", כתוב שאברהם "הלך", "וילך אברהם"⁴

שאלה מהקהל: הכוונה הייתה גם לארץ המוריה?⁵

הרב: לפי המקרא, אי אפשר לומר כאן, לפי המקרא אפשר לומר שתרח היה מסכים לצאת מאור כשדים, וללכת ארצה כנען, והוא לא שייך ליעד של אברהם. אנחנו רואים לפי הפשט מיד, שהוא מתעכב בחרן, העיתוי של אברהם זה מדרשים אחרים, אנחנו רואים שתרח נכנס לארץ כנען עד פרשה של ברית בין הבתרים. אחרי הפרשה של ברית בין הבתרים, אז כל משפחת אברהם, תרח וכולל אברהם חזרו לחרן ואז בחרן שמה "וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ-אֲרָץ" חמ"ק "גם זה, זה לא כל כך ידוע, כן? זה מדרשים אחרים שנראה את זה אחר כך.

שאלה מהקהל: "לך-לך אל ארץ המוריה" הוא שמע בחרן?

הרב: בחרן כן, לפי המדרש, כן.

זהו, אז אני חוזר מההתחלה, טוב ששאלתם כיוון שצריך לדייק בדברים.

שאלה מהקהל: איפה היה ברית בין הבתרים?

הרב: בארץ

שאלה מהקהל: בארץ כנען

הרב: בארץ כנען! ראינו, יצאו מאור כשדים, נכנסו לארץ כנען, כתיירים נאמר כן, שמה היה את המחזה של ברית בין הבתרים, אחרי המחזה, זה הסבר של המדרש, אחרי המחזה של ברית בין הבתרים חזרו לחרן, ותרח נישאר בחרן, ואברהם חזר לארץ ישראל אחרי ה"לך-לך" של הפסוק שלנו. זה צריך לזכור את זה.

שאלה מהקהל: אבל "לך-לך מארצך"

הרב: כן זה "לך-לך מארצך" כן.., אבל "אל הארץ אשר אראך" אנחנו לא יודעים איפה הארץ, ברור כפי שלמדנו שזה ארץ כנען, אבל איפה בארץ כנען

לפי המדרש זה מתגלה רק בפרשת ויראה ב"לך-לך אל ארץ המוריה"

שאלה מהקהל:

הרב: סליחה?

שאלה מהקהל: שהוא כבר יושב בבאר שבע?

הרב: כן, אבל זה קשור, אנחנו לומדים מדרש כן? זה קשור לביטוי של "לך-לך" אז ה"לך-לך אל ארץ המוריה" מבהיר, מסביר את "לך-לך מארצך" דהיינו, היעד של "לך-לך מארצך" או ביתר דיוק, צריך להתחיל מהפסוק הקודם, היעד של: "וַיָּצֵאוּ אֹתָם מֵאֹר כְּשָׁדִים, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" גם לאברהם כן, זה היה, סוף סוף לא יודעים מהו היעד עד שאנחנו קוראים ב"לך-לך אל ארץ המוריה", לעקדת יצחק כן לכן זה סיפור שמתחיל ביציאה מאור כשדים, תזכרו את הביטויים, יציאה מאור כשדים, ומסתיים בעקדת יצחק.

אני רוצה להגיד את זה מיד, ונחזור לנושא, כפי שאנחנו נראה מיד בפרשת עקדת יצחק, זה סוף התגלות הקב"ה לאברהם.

זה הניסיון האחרון של אברהם, התנסה בעשרה ניסיונות כן, ובגמר פרשת עקדת יצחק, הדיבור לא מתגלה לאברהם, זה נגמר עם אברהם, אם אפשר לומר את זה ככה, והדיבור מתגלה ליצחק.

והמחזור של אברהם נגמר, ומתחיל המחזור של יצחק.

כל זה אנחנו צריכים ללמוד לאט-לאט כדי להבין את המשמעות של המדרש, מהי השאלה שהמדרש שואל, כדי להבין מה הוא אומר לנו. כי לימוד המדרש במקורות, זה לא דומה ללימוד פרשנות. לימוד פרשנות, ואף על פי

⁴ בראשית, פרק כ"ב פסוק י"ג
⁵ יציאה ללכת של תרח [דוד כהן]

שהמפרשים מבססים את הפירוש שלהם על המדרשים, המפרשים רוצים להאיר איזה מסר של המקרא לפי הפשט. תזכרו מה שאמר רש"י שבא לפרש את הפשט של המקרא, אני רוצה להסביר את זה קצת, למה אנחנו צריכים מפרשים? כי כדי להבין את הפירוש שנותן המפרש למשל רש"י, צריך להבין כבר את המקרא, מי שלא מבין את המקרא, לא יכול להבין את הפירוש על המקרא. לכן איזה מן מעגל כן, אני לא זוכר אם למדנו כבר את הכלל הזה, לכן רק בקצרה אני רוצה ל... זה נושא לגופו.

אני רוצה להאיר את העניין: הייתה תקופה בהיסטוריה שלנו, שעם ישראל, ה.. העם היהודי, לפני אלף שנה, עד התקופה של רש"י, היו עוד מבינים את המקרא כפי שהיו מבינים בזמן הנבואה, והנבואה הסתיימה, והחורבן, בין חורבן בית ראשון לבין חורבן בית שני, זה ידוע כן, אבל ההשפעה של הנבואה הייתה בישראל הרבה-הרבה זמן, לכן אף על פי שההתגלות נסתרה, מכל מקום דרך הזיכרון, וזה הכלל של הפסוק "זָכְרוּ תִּזְכְּרוּ מִשְׁחַת מִשְׁחַת עֲבָדֵי יְהוָה", דרך הזיכרון, היו מבינים את המקרא במשמעות העברית שלו במשמעות הנבואית שלו. כאילו היו עוד חיים, בתקופה, בעידן, בעולם של הנבואה עצמה, וכל זה הולך ומסתיים, אז באו המפרשים והיעד שלהם זה לפרש את המקרא, שקיבלו הנביאים, ליהודים שהם חיים בעולם שאין נבואה. זה מובן כן? רש"י הוא הראש שלהם, הראשון שלהם, והוא המתרגם ליהודים את המקרא שניתן לבני ישראל בתקופת הנבואה דהיינו העם העברי, אתם כבר רגילים להבדלים כן? הזהות העברית זה הזהות השייכת לישראל בתקופת הנבואה. כי בהתחלת הגלות הסתיימה הנבואה, עד חורבן הבית עם ישראל היה העם העברי, וזה מתחיל מאברהם העברי, ונגיע למדרשים על אברהם העברי. כן. אחר כך, בזמן הגלות, לא היה נבואה אף על פי שמשחו מסוג הנבואה, משורש הנבואה, ממשיך, וזה רוח הקודש, אבל רוח הקודש זה רק לבעלי רוח הקודש. ולכן, רוב העם לא מסוגל להבין את המקרא, במשמעות שהיה לו, למקרא, לעברים, עברים ב"ב" לא ב"ו" ⁷ כן. זה מובן, דווקא היהודים היו חחח

אז המפרש הוא מתרגם, הוא מגלה את משמעות התורה השייכת לתקופה שלאחר הנבואה, זה הכוונה של המפרשים.

הכוונה של המדרש כמדרש היא כוונה אחרת לגמרי, זה לגלות נושאים ששייכים דווקא למשמעות של המקרא, כמקרא, בתקופה הראשונה. יש מפרשים של המדרש, שמשתמשים במדרש כדי ללמד תורה לעם ישראל אחרי תקופת הנבואה, אבל פשט המדרש אי אפשר להבין אלא ברבד, במישור של התקופה הראשונה.

טוב אפשר להרחיב את הדיבור על זה, אבל רק כדי ...

לכן פה, פה אנחנו מגלים, .. דווקא... שאלה של המדרש שהיה יעד ליציאה מאור כשדים, מהו היעד הזה? תשובה פשוטה, תשובה ראשונית נאמר להגיע לארץ כנען, לפי פשט המקרא: "וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹר כַּשְׁדִּים, לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" אבל מכיון שאנחנו שומעים את הפסוק שלנו בלך-לך "אל הארץ אשר אראך" ועם הקושיה שלנו, עם השאלה שלנו, לאיזה ארץ? לא יודע! לכן המשמעות של המילה "אל הארץ אשר אראך" זה לא אותה משמעות שאנחנו מוצאים לארץ כנען בפסוק הקודם. ארץ כנען זה מובן, ארץ כנען, אבל אל הארץ אשר אראך, מקום מצוין בארץ כנען, ושמה נתגלה היעד של היציאה מאור כשדים.

אז לפי המדרש שלנו, מיד נראה את זה, לפי המדרש שלנו התשובה היא זה היה "ולך-לך אל ארץ המוריה" לכן הנושא, אני שוב חוזר על זה, הנושא שאנחנו צריכים ללמוד, מה הקשר בין יציאה מאור כשדים לעקדת יצחק.

לכן התחלתי להסביר, שעקדת יצחק זה סוף-סוף ההצלחה של ההתגלות לאברהם. כשזה הצליח, אז זה סוף פרשת עקדת יצחק והכל עובר למחזור השני של האבות, יצחק. יש שלושה מחזורים, המחזור של אברהם: צריך לגלות את הצדיק של מידת החסד. אחר-כך המחזור של יצחק: צריך לגלות את הזהות של צדיק של מידת הדין. ואחר-כך, רק אחר כך, בשלב השלישי, זה המחזור של יעקב אבינו, זה ארוך מאוד, מתחיל ביעקב ומסתיים בישראל, כשיעקב מקבל את שם ישראל, ואז מתגלה הצדיק של אמת, שהוא ישראל.

אז הכול מתחיל באברהם, אבל רק למפרע, כשיעקב מקבל את השם ישראל, אז הזיהוי של אברהם עצמו מתגלה כזהות האמתית, זה מובן? טוב.

אז פה אנחנו רואים שהשלב, התקופה, של עקדת יצחק, היא המכרעת בכל התהליך שמתחיל ביציאת אור כשדים. זה הנושא המדויק של המדרש שלנו, זה מובן? יש עוד? שאלות?

שאלה מהקהל: שני הביטויים עכשיו? היעד תלוי ברואה ולא במראה?.. מי שמראה את היעד, כשהכתוב "אל הארץ אשר אראך" ...

הרב: אז זה ההיפך ממה שאמרת... היעד תלוי בריבוננו של עולם "אל הארץ אשר אראך" זה הקב"ה שמדבר.

שאלה מהקהל: לכתחילה כן, אבל אנחנו רואים שבסוף היעד תלוי באברהם...

⁶ מלאכי, פרק ג' פסוק כב'
⁷ עיוורים

הרב: לא, ההצלחה של היעד, זה תלוי באברהם כן, אבל היעד עצמו, אנחנו מגלים פה נושא, אני אומר חדש אבל זה יותר מחדש, נושא חשוב מאוד, היעד דהיינו התכלית של היציאה מאור כשדים זה מה שקרה בארץ המוריה, דהיינו הר- המוריה: עקדת יצחק, כשלב ראשון לבניין בית המקדש.

תפסתם את ה...?

שאלה מהקהל:... (בתיה לנצט: איזה מקום תפס המדרש בזמן הנבואה? האם אז היה כשהוא היה חי, כשהוא התרחש, האם אז היה פירוש האם אז הוא היה גילוי, האם הוא היה תוספת... סיפורית?

הרב: אם אני... שמעתי, הבנתי את השאלה, זה גם זה וגם זה, תוספת בוודאי כן, רמז אחד לפי מדרש אחד שנמצא במדרש תנחומא על הפסוק של הנביא יחזקאל: "וַיְהִי דְבַר-ה' אֵלַי לֵאמֹר"⁸ אז המדרש תנחומא⁹ מסביר את זה ככה, זה יחזקאל שמדבר "ויהי דבר ה' אלי" – בהר סיני, "לאמר" – בשעתה.

אז זה הממד של התורה שבעל פה, התושב"ע זה גילוי, לפי השעה מהתוכן שקיבלנו בהר סיני, והנביא מגלה את זה בשעתו.

אני חוזר על הפסוק לפי הסבר המדרש "ויהי דבר ה' אלי" – בהר סיני, "לאמר" – בשעתה, זה מובן? למשל כמו שאומר התלמוד "כל מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש... נאמר למשה רבנו בסיני"¹⁰ אז זה צורך השעה, שהוא הגורם של הגילוי של השעה, זה ההגדרה של התושב"ע... אז כמו שבתורה יש הצד, אני לא רוצה לומר את הממד, ועכשיו יש משמעות אחרת, חוץ זה... פרובלמטיקה עם הרבה ממדים... (היתה אז מפלגה בשם ממד א.ח.) יש הצד של ההלכה והצד של הסיפורים, אבל לא סליחה, כמו שבתורה, במקרא יש את הצד של הסיפורים, גם כן בתושב"ע יש את הצד של ההלכה והצד של האגדה, אז מדרש אגדה זה המשך המאורע בממד הזה בצד הזה של גילוי הנבואה לפי צורך המדרש, ולכן אין מקום להחליט אם זה חידוש במובן של שינוי מהותי, אם זה ברור, אם זה תוספת, זה... זה עניין אחר לגמרי, זה גילוי של התורה עצמה לפי צורך הדור. לפי דעתי השורש של אותו מדרש תנחומא שהבאתי על הפסוק של יחזקאל לפני, ברור מה הוא אומר, כן, ולכן בתקופת התנאים, כי המדרשים הראשונים נכתבו בתקופת התנאים כן, אז ראו התנאים צורך לגלות ממדים במקרא שכבר היו רחוקים מהמקור, ולכן היה צורך לגלות את זה שוב ברור לפי רוח הדור, לפי סגנון הדור, זה ההגדרה של הגמרא, על הייחוד של כל נביא ונביא, תוכן הנבואה זה אותה נבואה, זה תורה, אבל כל נביא מתנבא עם הסגנון שלו. הסגנון שלו, ברור שיש איזה ה. שייכות לאופי, לנפש, לא לאופי לנשמה שלו ושייכות לדור שלו כמובן

אתם מכירים את הביטוי "יפתח בדורו, כשמואל בדורו"¹¹, יש דור עם שמואל ויש דור עם יפתח, זה מובן? אבל התוכן זה אותו תוכן.

לכן עכשיו, אחר תקופת המדרש, בעלי המדרש, היינו צריכים פירוש על המדרש, ולפי דעתי באותו מישור שניסיתי להסביר, לדוגמא לפירושו של רש"י, מה הוא אומר ליהודים דהיינו עם ישראל שחי בתקופה שהנבואה נסתרת, מה אומר אותו מקרא שקיבלו אבותינו בני ישראל בתקופת הנבואה, לכן וזה לא בדיחה, שצריך להבין את זה, המפרש כשבא לגלות... כשבא לגלות הסבר או ממד של הסבר בו בזמן הוא מכסה מה שהוא רוצה לכסות. זה מובן? זה הביטוי הידוע "מגלה טפח ומכסה טפחיים"¹². אז פה אנחנו לומדים דווקא כדי לגלות קצת, מה ה... משמעות של המדרש, מה הוא רוצה לגלות לנו ולכן רציתי לפני נתחיל ללמוד אותו, להגדיר את השאלה לפי הפשט, אתם רוצים שאני אחזור בקצרה על מהלך הדברים? אז ממש בקצרה.

בסוף פרשת בראשית אנחנו רואים שמשפחת אברהם אבינו ידעה לאן ללכת "וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְּשִׁים, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן"¹³ פה יש נושא בפני עצמו, כשלא היה צריך לגלות להם לאן ללכת, הם החליטו מסיבות שלהם המצב באור כשדים, עניין של כבשן האש, כן, הם החליטו שבא הזמן לשים קץ לגלות של אור כשדים ולחזור לארצם ברור שארצם זה ארץ כנען, הם ידעו את זה, יש מקורות במקרא, אבל לא צריך לחזור על המפורסמות מובן? משפחת אברהם אבינו היא משפחת של צאצאי עבר שיצאו לגלות מארץ כנען לאור כשדים והתורה לא מספרת את כל הפרטים של זה, אבל המדרש מחזיר את כל הפרטים האלו ואם יש צורך ללחום נגד השכחה, שכחנו שאברהם היה עברי, אז המדרש מסביר את זה דרך איזה רמז של המקרא "וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְּשִׁים, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" ואחר כך בפסוק שלנו בפסוק הקב"ה...¹⁴

מה פתאום אברהם העברי אז דרך זה המדרש מגלה את זה, תזכור שאברהם היה עברי מבני בניו של עבר, ושהיו בגלות באור כשדים זה פשוט כן? אז "וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְּשִׁים, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" ואחר כך בפסוק שלנו בפסוק

⁸ יחזקאל, מופיע הרבה...
⁹ לא מצאתי [דוד כהן]

¹⁰ ירושלמי, דף ז, ב, פרק א הלכה ח
¹¹ בבלי, ראש השנה כה, ע"ב
¹² בבלי, נדרים כ, ע"א
¹³ בראשית, פרק יא' פסוק לא'
¹⁴ בראשית, פרק יד' פסוק יג'

הראשון של פרק י"ב, לך-לך: "לך-לך מארץ וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ, אשר ארצך" אז יש שתי שאלות בבית אחת, קודם כל אם זה אל-הארץ אשר ארצך, והוא לא יודע לאן ללכת, אנחנו לא מבינים את צו הקב"ה פה "לך-לך אל הארץ אשר..." מתי?, כשתגיע שמה, אני מתגלה אליך שמה, כן, זה השאלה הראשונה.

השאלה השנייה, זה קושיה יותר חזקה, הם ידעו כבר לאן ללכת, מכיוון שהכתוב אומר ללכת ארצה כנען, אז מה פשר הדבר של "אל הארץ אשר ארצך"? בא המדרש ומסביר, "סופו מורה על תחילתו" סוף-סוף היה היעד היה ארץ המוריה, זהו זה מובן? אז מזה אנחנו לומדים שהסיבה ליציאה של אברהם אבינו מאור כשדים זה עקדת יצחק. ולא סתם לחזור לארץ כנען ככנעני, זה מובן? זה. זה לא החידוש, זה הפשט, של המקרא, שהמדרש רוצה להאיר, לגלות.

שאלה מהקהל: זה אנחנו מבינים מלך-לך פה ולך-לך שם, אין יותר לך-לך ב...לא מופיע לך-לך יותר.

הרב: בסיפור הזה לא.

יש משהו דומה בשיר השירים, המדרש משתמש בזה אבל זה מדרש אחר.

טוב אז אפשר להתחיל במדרש? אז יש לכם את הדפים? יש לי, יש לי עוד אחד אם אתה רוצה.

זה בטוח? כי אם אין עוד שאלות אז תראו איך המדרש הוא פשוט מאוד, זהו?

זהו.

[תחילת לימוד במדרש]

בראשית רבה - פרשה ל"ט, ט'

אז, "אמר רבי לוי שתי פעמים קתיב לך לך... שתי פעמים, פעם אחת בהתחלת פרשת לך-לך, פעם השנייה בסוף פרשת וירא... אז "אמר רבי לוי שתי פעמים קתיב לך לך ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השנייה או [אם] הראשונה¹⁵ "

קודם כל, משמעות השאלה, "אין אנו יודעים אי זו חביבה" אז לפי ההסבר שהתחלתי להסביר כוונת המדרש היא פשוטה מאוד! מהו היעד, מה זה המושג הזה "איזו חביבה"? לפני הקב"ה, זה מהו התכלית הסופית היעד האמיתי דבר שהוא חביב ויותר חביב זה הוא מגלה את עומק הרצון של מי שביקש את זה.

ברור שיציאה מאור כשדים זה חביבה, זה יציאה חביבה, זה פעם הראשונה, אבל יותר חביב מזה זה היעד. זה מובן? טוב.

"ממה דקתיב: אל ארץ המוריה, הוי השנייה חביבה מן הראשונה" זה לא מובן כן? מי יכול להסביר את פשט המדרש אחר כך נראה את הפירוש, אבל מיד מיד לפי הפשט, המשמעות של .. המשמע של המדרש הוא לא מובן כל כך: "ממה דקתיב: אל ארץ המוריה, הוי השנייה חביבה מן הראשונה"

שאלה מהקהל:.... כי זה יותר מפורש...

הרב: זהו, כן זהו, מכיוון שזה יותר מפורש, אז הכוונה של הקב"ה זה היה ארץ המוריה לכן צריך להסביר למה כל העיכוב עד שאברהם אבינו מגלה את זה, שזה לא סתם ארץ כנען, חזרה לשורש, לארץ העברים! זה מה שצריך לזכור כן, זה נאמר במקרא וביוסף כן, כשהוא אומר למצרי, לשר המצרי "כי-גנב גנבתי, מארץ העברים"¹⁶ ומדובר בארץ כנען, ללכת אל ארץ כנען, זה לחזור לארץ העברים.

זה פשוט כן? אבל זה לא כל כך היעד של הקב"ה אלא עקדת יצחק, ארץ המוריה.

שאלה מהקהל: למה לא נאמר בלך-לך הראשון לך-לך אל ארץ המוריה?

הרב: יפה, יפה אז הגענו לשאלה של המדרש, לכן צריך להסביר למה העיכוב עד שאנחנו מגיעים לסוף פרשת וירא. מיד, זה העיקרון של המדרש, מיד המדרש שואל את זה. זה מובן? אז מלשון המדרש אין אנו יודעים איזו היא חביבה, אנחנו מבינים מהו היעד האמיתי. רק דקה אני רוצה להוסיף משהו, לפני שאני אשכח, אנחנו מכירים את אברהם אבינו כ-המאמין הראשון, הוא נקרא ראש המאמינים, כן, לפי הפסוק "והאמין בה" " אז הערך שלו, זה גילוי האמונה בה'.

עד לאברהם אבינו הייתה אמונה באלוקים בורא עולם, השם אלוקים מגדיר את הבורא ולכן היה דת אמתית דרך עמודי העולם מאדם הראשון דרך נח, שם ועבר וכל הצדיקים של העשרים הדורות האלו עד אברהם אבינו, אבל זה היה אמונה באלוקים וכשה' מגלה, ה' שהוא האלוקים, וה' מתגלה לאותם הצדיקים, הם שומעים דברי אלוקים, הם שומעים, מתייחסים, רק למידת אלוקים, דהיינו הבורא כבורא, זה דת אמתית זה עוד לא האמונה של אברהם אבינו.

החידוש בא בפסוק "והאמין, בה'; ונחשבה לו, צדקה"¹⁷ זה חידוש גמור "והאמין בה'" עד כאן מה היה מאמין? ברור שהיה מאמין, היה מאמין באלוקים, בתור אברם, כשעוד לא קיבל את השם אברהם, אברם, אב לארם, היה מאמין אמתית בייחוד הבורא כבורא. גילוי ה' כה' זה חידוש גמור. עד כי... הסכים להאמין לזה, היה צריך מאמץ, כמה פעמים הקב"ה מחזיר על ההבטחה שהוא מבטיח לו, כן, והוא מתקשה לקבל את זה מכיוון, כי לפי חוקות הטבע, אברהם לא מוליד, אין לו בן. והוא שומע הבטחה שיהיה לו בן, עד שהבין שההבטחה באה מה' לא מה 'מידת אלוקים'. כי מידת אלוקים זה מידת בורא עולם, משגיח על עולמו דרך חוקות הטבע, אז דרך חוקות הטבע, תחת המזלות האלו לפי שלון המדרש, אין לאברהם בן. עד שמגלה את האמונה בה' למרות חוקות הטבע. אתם תופסים את ההבדל? אז הערך של חידוש האמונה באברהם אבינו זה אמונה בה'.

אבל ה... מה שמתגלה בעקדת יצחק, נראה את זה אחר-כך, אולי לא כבר הערב, "ויאמר אלוקים..." וְהָאֱלֹהִים, נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם¹⁸ אנחנו חוזרים למידת אלוקים, עם עקדת יצחק "כי עתה ידעתי, כי-ירא אלהים אתה"¹⁹ לא רק אמונה בה' אלא גם יראת אלוקים, זה התהליך של, מה שהגדרתי הערב כמחזור אברהם אב המאמינים, אז מתחיל באמונה בה' אבל הניסיון הסופי זה יראת אלוקים. אפשר אולי להגדיר את זה ככה, אעפ"י שאין לי מקור למה שאני עתיד לומר "למרות האמונה בה' לא לשכוח יראת באלוקים" יש משנה באבות שדומה קצת לזה, "

¹⁵ בראשית רבה, סדר לך-לך פרשה ל"ט, ט'

¹⁶ בראשית, פרק מ', פסוק טו'

¹⁷ בראשית, פרק טו', פסוק ו'

¹⁸ בראשית, פרק כב', פסוק א'

¹⁹ בראשית, פרק כב', פסוק יב'

אֶל תְּהִי כְעֶבְדִּים... " זה אלו מאהבה "... וְיִהְיֶה מוֹרָא שְׁמַיִם עָלֵיכֶם²⁰ אל תשכחו את היראה. זה הניסיון הסופי של אברהם אבינו, שמתגלה כצדיק של יראת אלוקים, זה עקדת יצחק, וכשנגיע נראה את זה ביותר פרטים, זה מובן! **שאלה מהקהל:**....בתיה לנצט: גם יצחק לא מוליד עד מועד מסוים, באופן טבעי גם יצחק לא מוליד?

הרב: לא, לזה, זה, אנחנו נראה בהתחלת פרשת תולדות יש סיבות אחרות לגמרי, הוא.. הקושי ללידת ישראל אחרי יצחק, בא מצד רבקה, "רַבֶּקָה בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי, מִפֶּדֶן אָרָם"²¹. הקליפה של ארם מונעת לידת בנו של יצחק. לכן הוא צריך להתפלל כדי שבנו של יצחק יכול להיוולד. ומה שבא לעולם זה לא בן אחד, היה צריך להיות ישראל, אלא שני תאומים, ומיהו ישראל, זה בין עשוי לעקב עד יציאת מצרים. כשאנחנו שומעים ביציאת מצרים "בְּנֵי בְלָרִי יִשְׂרָאֵל"²², המדרש אומר אז ידענו שיעקב היה הבכור ולא עשוי, זה נושא אחר הסיבה היא אחרת לגמרי.

שאלה מהקהל:....אז איך אפשר להבין את ההתנהגות של אברהם ...

הרב: כן.. רמזתי על זה, לפי תהליך של תפקוד עולם דרך חוקות העולם, אברם לפני שהיה אברהם, מכיר את עצמו כלא מסוגל, אין לו עתיד, זה סוף תקופה, הוא מכיר את עצמו כסוף תקופה, הוא מכיר את עצמו כבלי...בלי הסגולה לקיים פרו ורבו, מכיוון שזה סוף תקופה של גלות של עם ישראל באור כשדים בהווה, אז דווקא האברם הזה, שומע הבטחה, אתה תהיה התחלה של תקופה "וְיִבְרָכְךָ בְּךָ, כָּל מְשִׁפְחַת הָאֲדָמָה"²³. תארו את ה...

שאלה מהקהל:...תדהמה

הרב: תמיהה, תדהמה, תדהמה אוקיי, זה מילה מהפסוק, הוא מכיר את עצמו כסוף עולם והוא מתחיל לשמוע, אתה תהיה ראשית העולם, זה המצב של עם ישראל בגלות, סוף-סוף לפי תפקוד חוקות העולם, כל עם יש לו התחלה, שיא של ההיסטוריה שלו, אחר-כך ירידה ונעלם מהעולם. כן?

אז זה חוקות העולם על ההיסטוריה של כל עם ועם. אז לפי חוקות העולם, אין עתיד לאברהם, אין עתיד לישראל דאז. ודווקא, אותו ישראל מאז, שומע הבטחות ותקוות לעתיד, אז הוא היה מתקשה לקבל את זה, עד שהפסוק אומר "והאמין בה" זה חידוש גדול כי כשאנחנו קוראים אותו פסוק "והאמין בה" אז פשיטא, הוא היה מאמין, הוא לא היה מאמין? במה הוא היה מאמין? זה הוויכוח בין הרמב"ם ורש"י, הרמב"ן סליחה, הרמב"ן ב"נ" ורש"י על אותו פסוק. "והאמין בה" איזה חידוש יש בזה? לכן אני רוצה לדייק "והאמין בה" זה, זה החידוש. תפסתם את ההבדל בין אמונה באלוים, הרבה צדיקים של אומות העולם מאמינים באלוים כבורא העולם כן, אבל אמונה בה' זה חידוש של עם ישראל. וזה מתחיל באברהם. ה' הוא האלוים זה החידוש של התורה.

שאלה מהקהל: איך אברהם כאברם שמע בפסוק כתוב ה' ...

הרב: כן אבל מה אומר הפסוק בפרשת וארא בשמות "וְאֵל-אֲבִרְהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב--בְּאֵל שְׁדֵי; וְשָׁמִי ה', לֹא נִוְדַעְתִּי [לָהֶם]²⁴". ה' נתגלה לאבות כאל שדי, אבל הוא האמין להבטחת ה' שנאמרה כל פעם באל שדי, "הבטחות" אומר רש"י²⁵ כן? אבל הוא לא היה יודע...רגע

שאלה מהקהל: זאת לא הייתה השאלה שלי ...

הרב: רק דקה, רק דקה, אני אגמור, אבל הוא לא היה יודע גילוי ה', גילוי ה' למשה רבנו, כן, זה מה שאומר הפסוק, אני חוזר על הפסוק כדי שתבינו את השאלה "וְאֵל-אֲבִרְהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב--בְּאֵל שְׁדֵי; וְשָׁמִי ה', לֹא נִוְדַעְתִּי [לָהֶם]". זה מה שאומר הקב"ה למשה. עידן הידיעה לה' מתחילה עם יציאת מצרים, ולכן האבות קיבלו את גילוי ה' כאל שדי. עכשיו מה השאלה שלך?

שאלה מהקהל: אז מכאן השאלה של המדרש, אם כן מהי חביבה יותר, מצד אחד זה הבטחה מצד אחד ...

הרב: תשמע, יתכן שאתה מסביר לנו חידוש עצום, אבל תסביר קצת יותר

שאלה מהקהל: טוב שאלתי שאלה מקודם

הרב: לא, לא, לא מה שאמרת עכשיו, תסביר.

שאלה מהקהל: אז מכיוון שאברהם הוא בתהליך של אמונה, עד שהוא יקבל שה' מתגלה אליו, אז השאלה של המדרש עכשיו יש לשנות את אברהם..או שהצד הראשון...פחות חביב מהצד השני עד שיתגלה אברהם ...

הרב: טוב עכשיו תפסתי את מה שרצית לומר, כשאמרת שזה מתקשר לשאלה הראשונה שלך : המראה או

²⁰ משנה מסכת אבות, פרק א', משנה ג'

²¹ בראשית, פרק כ', פסוק כ'

²² שמות, פרק ד', פסוק כב'

²³ בראשית, פרק יב', פסוק ג'

²⁴ שמות, פרק ו', פסוק ג'

²⁵ רש"י [שם] : וארא. אל האבות : באל שדי. הבטחות הבטחות, ובכולן אמרתי להם אני אל שדי : ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נכרתי להם במדת אמיתית שלי - שעליה נקרא שמי ה', נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחות - ולא קיימות

הרואה כן, טוב, צריך לנסח קצת אחרת, כן, לאמיתו של דבר, לפי השאלה שלך, שהקב"ה לא מגלה פתאום את היעד שלו מכיוון שדווקא פה, יענו כן, יש תהליך של התחדשות של זהות אברהם עד שיהיה מסוגל ליעד. זה תהליך, זה מתחיל ביציאה מאור כשדים, בפסוק שלנו "אל הארץ אשר אראך" אבל אתה עוד לא מוכן לאותה התגלות, ולכן אפשר לומר כפי שאתה אמרת וזה חידוש, כן? זה הכוונה של שאלת המדרש "איזוהי חביבה" בלשון אחרת זה אותו תוכן, תפסתם את העניין כן? טוב, כן, כן יש לך כאן שאלה.

שאלה מהקהל: מה שהמדרש אומר "איזוהי חביבה" הוא מתכוון חביבה לפני הקב"ה, או חביבה לאברהם.. **הרב:** כן, לא, להקב"ה, ברור.. זה מובן? אז מיד אחר-כך עכשיו שהבנו את התשובה של המדרש מכיוון שהמקרא מפרש לאיזה ארץ מדובר, ארץ כנען זה כולל כל ארץ כנען, ארץ המוריה זה הר-המוריה ואפשר להגדיר את זה ככה, זה קצת, קצת חידוש כי כל המשמעות של ארץ כנען זו דווקא ארץ המוריה, הר המוריה. כן. זה לא רבי סולומון שאמר את זה קודם. (צוחק) אז אפשר להמשיך? כן. טוב ..

אמר רבי יוחנן "לך לך מארצך" מארפכי שלך²⁶, ארפכיה זה שכונה, סליחה זה.. קהל : סביבה, סביבה ...

הרב: אהה מדינה, מדינה, זה מדינה, מהמדינה שלך, "מארצך" זה המדינה, "וממולדתך" זו שכונתך, אתם זוכרים? ממולדתך זה ארץ כנען, ולכן הפשט של "ממולדתך" גם מאור כשדים זה שכונתך, מאיפה שאתה שוכן שמה, אוקיי? זה מובן? [סוף הקלטת]

²⁶ בראשית רבה, סדר לך-לך פרשה ל"ט, פסוק ט'

שם במקרא אברם מוגדר כ-אב לארם, עד שנקרא אברהם, הוא מוגדר כאב לכל העולם כולו. שנאמר "... כִּי אֲבִי הָמוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיד." ²⁷ וזה סוד הגרים, מיד נגיע למדרש השני הערב, אני רוצה להסביר את זה כדי שיהיה ברור: אומות העולם מתיימרים לומר שאברהם אבינו הוא אביהם, מכיוון שכתוב "כִּי אֲבִי הָמוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיד." יש הרבה גוים שמראים את עצמם כאילו הם בני אברהם אבינו. וזה לא שאלה תיאורטיות, המלחמה בין ישמעאל וישראל, מתבססת דווקא על הטעות ההיא, כן? אז ישמעאל הוא בנו של איברהים, לא של אברהם, וזה פשוט להבין כן, כשישמעאל נולד, אברהם היה עוד אברם, ולא היה מהול, כן? נראה את זה במקרא אחר-כך, ולכן הגמרא מסבירה, וזה הלכה, "אֲבִי הָמוֹן גּוֹיִם" זה עמים של הגרים שבאים מהמון גוים, ²⁸ זה מובן? אנחנו לומדים את זה דווקא מהפרשה שלנו, נראה את זה אחר-כך.

אז "מִבֵּית אֲבִיד" זה בית אביד, פשוטו כמשמעו, דהיינו בית האבא של אברהם, היה בית גלותי עברי גלותי באור-כשדים, דהיינו ארמי.

הוא היה צריך לנתק את עצמו מהבית אב שלו, זה מובן? טוב אז זה חידוש המדרש, כן, לכאורה זה סותר "כִּי אֲבִי הָמוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיד", וְאֵת-אֲמִידָּה ²⁹ כן, ואנחנו יודעים שאברהם קיים את כיבוד אב ואם, נראה את זה אחר-כך כן? אם יש עוד זמן הערב אפשר לראות את זה, אברהם כיבד.. סליחה כן, קיים את כיבוד אב ואם גבי תרח, אף על פי שתרח היה גוי לגבי אברהם, אברהם כיבד אותו, וזה סימן שאברהם היה יהודי אמתי, אם אפשר לומר, כן? אבל לכאורה זה סותר כן? אבל זה לא סותר, הוא היה צריך לנתק את עצמו, מן הזהות המדומה שהייתה לו באור כשדים, זה מובן? זה הסבר של המדרש, אני חוזר על זה: "אמר רבי יוחנן: לך-לך מארצך", מהמדינה שלך, ארצך זה ארץ כנען, וממולדתך, זה שכונה שלך, מולדתך זה ארץ כנען, ומבית אביד, זו בית אביד. זה מובן?

שאלה מהקהל: למה אתה אומר שתרח היה גוי? אתה אומר בגלל שלא היה מהול?

הרב: לא..

שאלה מהקהל: הוא בכל זאת עברי נכון?

הרב: לא.. הוא היה מבני בניו של עבר, אבל שהשתמד לזהות הארמית.

שאלה מהקהל: הוא השתמד?!

הרב: ברור! אחר-כך כשנדבר על לבן הארמי, אני יודע באיזה שנה נגיע ללבן הארמי חח.. לבן הארמי שהוא הדוד של יעקב, הוא גוי גמור! כן? צריך קצת.. לאט-לאט נגלה את כל זה כן? הזהות העברית של אברהם יוצאת מגלות ארמית, לכן הזהות של משפחת אברהם הייתה זהות הארמית, ואברהם הוא תחילה לגרים, הוא מגלה את עצמו כעברי, מי היו הארמים? העברים שהשתמדו לאור כשדים, זה מובן? בתלמוד כשאנחנו אומרים שהתבוללו לזהות הכשדית.

ולכן מה אומר המדרש על תרח? הוא היה עובד עבודה זרה, כן? אז.... זו תקופה שצריך לגלות את המשמעות שלה, מאדם הראשון הזהות העברית מתגלית לאט-לאט. סוף-סוף זה מתחיל דרך שם, ואחר כך זה מתגלה דרך עבר, עבר היה צדיק כן? זוכרים את הביטוי של הגמרא ³⁰ "בישיבת שם ועבר" בישיבת שם היו לומדים מצוות בין אדם למקום, ובישיבת עבר מצוות בין אדם לחברו. זה הדרך ארץ שקדמה לתורה כן?

והזהות העברית לפני אברהם אבינו לא הייתה ב.. לא הייתה גלויה כן, הייתה כמו עובר במעי האנושות, ועובר זה לשון עברי, עבר, כן, זה אותה משמעות זה אותו ביטוי. אז זה מתחיל להתגלות עם אברהם, ולכן צריך להבין שאברהם יצא ממשפחתו כגר ראשון שמתגייר לעבריות שלו שהייתה.. אה איך אומרים את זה. עמוקה...

שאלה מהקהל: סמויה

הרב: כן.. בתוך תוכן ליבו, ממשפחה של גוים, ומי נשאר גוי מאותה משפחה? קודם כל לוט, חזר לגויות שלו כן? עם ניצוץ של קדושה שאחרי כמה דורות חוזר לנו עם רות, כן? אבל רות באה מגוים גמורים! מואב כן? ואחר כך לבן מאותה משפחה, אין גוי יותר גוי מלבן, כן? זה ברור! זה.. השונא של יעקב, "וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל" ³¹ זה.. לפי ההגדה של פסח הוא היה יותר מסוכן מפרעה. "שִׁפְרָעָה לֹא גָזַר אֱלֹהִים עַל הַזִּכְרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל" ³² צריך לגלות את זה אבל זה אותה משפחה! מאיפה יצא לבן? ממשפחת תרח! מאיפה יצא לוט? ממשפחת תרח! טוב, אחר כך נתייחס לסוד של האימהות שיצאו גם כן, הנשים הצדקניות, יצאו מאותה משפחה אבל זה

²⁷ בראשית, פרק יז, פסוק ה'

²⁸ כמה מקורות... תלמוד ירושלמי מסכת ביכורים פרק א דף סד טור א / הלכה ד,

תוספתא מסכת ברכות פרק א הלכה יב,

ברכות דף יג עמוד א, ו- מסכת שבת דף קה עמוד א.

²⁹ שמות כי"ב.

³⁰ בבלי, מסכת מגילה יז, ע"א

³¹ הגדה של פסח, מגיד, "צא ולמד"

³² שם

סוד! זה סוד האימהות, נראה את זה אחר כך, טוב עד כאן זה ברור? כן! לא גמרתי..כן?
שאלה מהקהל: בתיה לנצט... לכיבוד אב אבל הגדרה שהוא כאילו, כאילו מנתק, אפשר לומר שזו בריאה? בריאה חדשה?

הרב: זה בריאה.. ברור שאפשר, לא רק שאפשר, הכתוב אומר...העם נברא זה פסוק

שאלה מהקהל: האב נברא?

הרב: העם נברא! זה פסוק³³

שאלה מהקהל: העם נברא. מאברהם...זה מבחינת יש מאין

הרב: כן...לא..כן

שאלה מהקהל: כי אצל רבקה נשאר...

הרב: מבחינת הנשמה זה יש מאין, מבחינת הגוף זה יש מיש, ורק רציתי להוסיף משהו, ש...שכחתי מה הייתה התחלה של השאלה? כן?

שאלה מהקהל: מבחינת כיבוד אב ואם...

הרב: כן, למשל "על-כן, יַעֲזֹב-אִישׁ, אֶת-אָבִיו, וְאֶת-אִמּוֹ"³⁴... יעזוב איש את אביו ואת אמו אבלהוא מכבד את אביו, יש כבוד, אין סתירה, אמרת הרגע אחרת. זה מובן כן?

זה אותו מצב, אברהם לפי המסכת חגיגה³⁵, מוגדר כתחילה לגרים, ואין סתירה אברהם העברי מזה גר, כן? מה זה גר? מכל מקום אין סתירה, כי המשפחה שלו הגיעה להיות סוף-סוף ארמית, דהיינו מתבוללת לתרבות הכשדית, זה מובן?

שאלה מהקהל: זה בכל זאת תמוה שהם יצאו ארצה כנען...

הרב: כשאברהם החליט שצריך לשים קץ לגרים, לגיהנום של אור כשדים, וידעו לאן לחזור, לארצם, למי שיש מדרש רבה, יש בעמוד.. תראו את זה, זה בפרק ה של אותה פרשה, פרשה לט' פרק ה, "רבי עזריה פתח...את בבל ולא נכפתה....איש לארצו" המדרש מסביר "ונלך איש לארצו", "ויאמר ה' לאברהם לך-לך" ... איש אל ארצו! ארצו האמתית כן? ולכן.. מה?

שאלה מהקהל: על מי מדובר?

הרב: על אברהם! זה פסוק בירמיה, המדרש מסביר את הפסוק בירמיה על אברהם, הפסוק בירמיה יש לו ביטוי כזה "ונלך איש אל ארצו" המדרש מסביר [זה] "ויאמר ה' אל אברהם לך-לך" ... אני חוזר על זה כדי להבהיר את זה, כי לפי ההיסטוריונים, יש איזה מין טעות, של... דורות של היסטוריונים כן? שמדברים על אברהם כאילו הוא איש בבל שהתגייס באופן מסתורי לזהות של ישראל, זה מן... באופן מאגי, פתאום אנחנו מוצאים שבבלי הופך להיות עברי, הוא היה ממשפחה של עברים מתבוללים לאור כשדים, וחוזר לזהות שלו, זה מאיר את פשט המקראות "ויצאו מאור כשדים, ללכת ארצה כנען" לפני שהקב"ה אמר לאברהם "לך-לך מארצך" זה יוזמה משלהם, יוזמה משלהם, פעם הסברתי, אני לא זוכר אם למדנו את זה השנה, אנחנו רואים אותו מצב עם משה רבנו ביציאה מארץ מצרים.

לפני שום נבואה, המדרש מגדיר את המצב של משה רבנו עד גיל ארבעים כטירון בנבואה, הוא לא שמע שום נבואה, הוא היה טירון בנבואה אומר המדרש, אז הוא מעצמו מחליט לצאת ממצרים, לשים קץ לגלות מצרים ולחזור לארץ ישראל, לפני שהקב"ה התגלה לו ארבעים שנה אחר-כך בשנה.

זה מובן? כן, אז אם כבר הגענו להבהיר את העניין הזה המדרש יהיה יותר פשוט... קודם כל, אחר-כך ...

שאלה מהקהל: ???...

הרב: רק שאלה אחת, אחר כך שאלה שניה. אחר כך אני שוכח, תתרגלו לזה, אני שוכח פשוט, אז צריך להבין את זה, אף על פי שהחליט את העלייה מאור כשדים לארץ כנען, הוא צריך כמה שנים כדי לגמור עם המצב של עולה חדש, זה ברור, זה התשובה הראשונה, כן אע"פ שכבר החליט, הוא צריך לשמוע את זה, "תנתק את עצמך ממה שאתה רואה עוד קצת או יותר.. פחות או יותר עוד ארצך" התשובה השנייה שאני רגיל להזכיר, זה מה ששמענו מהרב צבי יהודה ז"ל כל פעם שהיינו באים, קבוצת סטודנטים ללימוד בירושלים היה רגיל להתחיל את השיעור הראשון על "שלום עליכם"³⁶ הוא היה מסביר בשעתיים מה זה "שלום" מה זה "עליכם" מי אתם כדי שנאמר "שלום עליכם" אז הוא היה שואל סטודנט פלוני, מאיפה אתה בא? אהה אתם זוכרים את זה כן? הוא

³³ תהלים קב, יט: "תִּכְתֹּב זֹאת לְדֹר אַחֲרָיו וְעַם נִבְרָא יִהְיֶה יְהוָה"

³⁴ בראשית, פרק ב', פסוק כד'

³⁵ בבלי, חגיגה, פרק א', דף ג', ע"א

³⁶ הפיוט מבוסס על [אגדת חז"ל בתלמוד הבבלי](#), [מסכת שבת קיט](#) ע"ב.

היה משיב "אני בא ממרוקו" אז הרב היה ממשיך "ולפני זה מאיפה באת?" "ממרוקו!", "לא לפני זה!", "אה, מספרד.", "ולפני זה?", "מספרד!", עד שהתלמיד היה מבין את השאלה ואמר לו "אני בא מירושלים", והוא אמר לו "אתה חוזר לביתך?" כן? "מה אתה אומר שאתה בא ממרוקו? אתה בא מירושלים, דרך מרוקו, לירושלים" או דרך הונגריה או דרך פולין, זה מובן, ואנחנו היהודים עולים וותיקים או חדשים, אנחנו עדים לאמיתות המדרש הזה: כדי לנתק את הזהות שלנו מהזהות הנוכריה, צריך מאמץ. נכון? כשאתה פוגש איזה ישראלי, בארץ, מה תהיה השאלה? אתה אשכנזי או ספרדי? אבל אשכנזי או ספרד זה גלות! כן? אתה צרפתי? אתה הונגרי? אתה... הוא יהודי! אבל עד שנעזוב את זה, זה ייקח הרבה-הרבה מאמץ, תפסת?

עכשיו השאלה השנייה.

שאלה מהקהל: למה כתוב ארץ כנען, איך הוא יודע שזה ארץ כנען?

הרב: לא הבנתי...

שאלה מהקהל: ארץ כנען זה ארץ שם!

הרב: אהה... בינתיים, לא הם היו אנשי תרבות, בינתיים היו יודעים שכנען בא כפולש לארץ שם, זה מה שמגלה המדרש על פסוקים אחרים, כן? "והכנעני אז בארץ" זה לא ארצו, הוא היה אז בארץ, הוא היה פולש, זה במדרש רבה בהתחלת בראשית כן? "כְּפִתָּיִם הִלְצָאִים מִכְּפִתּוֹר³⁷" לכן צריך לזכור את זה, אע"פ שכולם ידעו שזה ארץ העברים, פרעה ידע את זה, כנען היה בפלשתינה, אז היו אומרים הפלישתים, חח... כולם יודעים שזה ארץ ישראל. לפי הקבלה יש משמעות עמוקה מיוחדת למושג "ארץ כנען" כשם של ארץ ישראל, אבל זה קבלה, זה משהו אחר, אולי פעם אם אתם רוצים בעוד "ארבעים שנה..... אקוט בדור" חח... כן..

שאלה מהקהל: בסוף של פרשת נח, כשהם מתחילים ללכת, ממי היתה היוזמה ללכת?

הרב: מאברהם.

שאלה מהקהל: כתוב "ויקח תרח"

הרב: כן, כדי לייחס כבוד לתרח, לכן, נחזור על פשט הפסוק "ויקח תרח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ, וְאֶת-לוֹט בֶּן-הָרֶן בְּנוֹ, וְאֶת שְׂרֵי פִלְתּוֹ, אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ; וַיֵּצְאוּ אִתָּם³⁸" מה זה איתם? אם זה תרח שלקח? איתם זה אברהם ותרח, זה החזקה ועוד אחד, לחרן...סליחה לתרח הפסוק אומר, זה עוד מדרש שמסביר את זה, היוזמה באה מאברהם, והוא החזיר בתשובה את תרח אביו. אנחנו רואים את זה, אנחנו בדור של אברהם, הבנים מחזירים בתשובה את אבותיהם. אבל תרח חזר בתשובה, עד ברית בין הבתרים, ואחר-כך חזר לחרן...

שאלה מהקהל: חזר בשאלה ..

הרב: מה?

שאלה מהקהל: הוא חזר בשאלה ..

הרב: לא הוא ירד, חח... חח... ויש אומרים..חח.. ששמה היה הנשיא של הפדרציה הציונית חח חח...כן זה שייך לשאלה שלך זה לא קל, יציאה מאותה גלות, יש הרבה, הרבה, הרבה גלגולים, עד שמגיעים לארץ המוריה.

ורק זה מתחיל את השלב של יצחק אבינו, זה אינו הסוף, צריך להתחיל בשלב השלישי של יעקב, עד שמקבלים את השם ישראל. יש לנו כמה דורות עד...עד כניסת השבת...חח. טוב, אז נחזור חחח...

שאלה מהקהל: מה הוא מוסיף כאן? ..

הרב: מה?

שאלה מהקהל: למה רק בסוף הוא מגלה את המיקום של העקדה[?]

הרב: כן, מיד נראה את זה, זה, כפי שאמרנו כבר מקודם, לא השאלה פה, אנחנו מגיעים יש הגיון במדרש, אם כן למה כל התהליך הזה? למה לעכב מדרגות, מדרגות עד שנגיע לגילוי... זה מובן? אולי לא הבנתי בדיוק את השאלה שלך..

שאלה מהקהל: [?].

הרב: כן, כן. צריך לנתק מדרגות, מדרגות, מהזהות לפי המדינה, מהזהות לפי השכונה, ומהזהות לפי בית אבא. זה חמור מה שאנחנו שומעים מהמדרש הזה, כדי שיהודי יחזור להיות עברי, צריך ניתוק אחרי ניתוק, להוציא את כל השכבות של הקליפות האלו, בלי להתנגד לאמיתות שהייתה ב.. הגחלת שהייתה בקליפה היא, תפסתם את הנושא כן?

³⁷ דברים פרק ב', פסוק כג'

³⁸ בראשית, פרק יא' פסוק לא'

אולי במילים יותר פשוטות: מה שקרה לעם היהודי, דרך אלפיים שנה, ששכח שהוא ממוצא עברי. מה שקורה בחברה הישראלית, הבעיה, לא לשכוח שאנחנו ממוצא יהודי, תפסתם את העניין, כן? היהודים שכחו שהיו ממוצא עברי, עכשיו הסכנה לישראלים היא לשכוח שהם ממוצא יהודי, זה הבעיה של אברהם.

למרות הכול כיבוד אב ואם צריך....

שאלה מהקהל: בתיה לנצט זה דומה במשהו לברכת משה לשבט לוי, שמציניים את לוי שהוא, אני לא זוכרת את לשון הפסוק, שהוא כאילו ניתק ממשפחתו....

הרב: "הָאֵמֶר לְאֶבְרָהָם וּלְאֶמְרָתוֹ לֹא רָאִיתִי..... וְאֵת אֶחָיו לֹא הִכִּיר"³⁹ ואת אחיו לא הכיר... זה דומה אבל זה לא אותו נושא.

שאלה מהקהל: זה לא אותו נושא, אבל מצב דומה...

הרב: זה מצב דומה.

שאלה מהקהל: שבט לוי לא מחויב לכיבוד אב ואם?

הרב: ברור, אבל זה מצב אחר, זה ה?? של הקדושה בעבריות, זה שבט לוי, זה עוד לא, עד שנגיע ליעקב אבינו, הביטוי של "קדוש יעקב".... למפרע זה מתגלה שאברהם ויצחק גם כן היו בעולם הקדושה אבל למפרע מיעקב וזה נגלה דווקא בשבט לוי, תראו את זה במוסף של יום הכיפורים, מאדם הראשון עד שבט לוי, אז מתחיל סדר העבודה, אז אנחנו רואים את כל השלבים.

שאלה מהקהל: [?]?....

הרב: העבריות שלהם תהפוך להיות כנענות

שאלה מהקהל: ..מה היה כל כך טהור ב[?]?

הרב: עקדת יצחק, נראה את זה אחר-כך... חח.. זה קשור כן אבל זה נושא אחרי כמה שלבים.

טוב, הצורה הראשונה שצריך לזכור הערב כן שעברי בלי יהדות זה כנעני.

היהדות זה הקדושה של העברי שנתגלה בגלות, לפי מה שאומר הפסוק "וְהָיָה שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל [יעקב]⁴⁰", חזרו כשארית, עזבנו את הקליפות שמה, אבל זה סוד כן? אף אחד לא יכול לדון, רק הקב"ה יודע איך זה מתפקד, אנחנו רואים את התוצאה.

שאלה מהקהל: כשאומרים עקדת יצחק זה כמו להגיד מסירות נפש?

הרב: מסירות נפש זה ממד אחד של עקדת יצחק, אבל פה, אולי, בקצרה, זה עוד לא הנושא. הניסיון היה לאברהם, לא ליצחק, "[וְהָאֱלֹהִים], נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם"⁴¹ אבל הניסיון של עקדת יצחק זה ליצחק זה לא לאברהם, כן, כל המדרשים מדברים על המידות של אברהם, ויצחק? עד כאן זה יצחק זה לא אברהם בעקדת יצחק, הוא היה בסכנה להיות קרבן, אז למה מגדירים את זה רק כלפי אברהם? מי יודע את התשובה?

שאלה מהקהל: [?]?.

הרב: זה השאלה, כן, הפסוק אומר "וְהָאֱלֹהִים, נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם" ויצחק המסכן הוא העיקר בכל הפרשה, אין שום רמז! אז אנחנו משבחים את אברהם על אומץ ליבו, "כִּמּוֹ שֶׁכָּבַשׁ אַבְרָהָם אֶבְרָהָם אֶת רַחֲמֵי⁴²" ויצחק? שום רמז, אבל, הבנתם את השאלה? התשובה היא פשוטה, לגבי יצחק שהוא... סליחה? לגבי יצחק שהוא צדיק של מידת החסד...

שאלה מהקהל: הדין!

הרב: אז טעיתי ביצחק, על אברהם שהוא צדיק של מידת החסד זה ממש ניסיון, כן? יצחק הוא צדיק של מידת הדין! הוא מחכה לזה!

צדיק של מידת הדין זה משהו שאי אפשר לתאר, כן, הוא מחכה כמו רבי עקיבא "כל ימי חיכיתי עד שבא...⁴³".

³⁹ דברים, פרק לג' פסוק ט'

⁴⁰ מיכה, פרק ה' פסוק ו'

⁴¹ בראשית, פרק כב' פסוק א'

⁴² תפילת שחרית לימות החול-פרשת העקידה

⁴³ תלמוד בבלי, מסכת ברכות דף סא ע"א :

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה - זמן קרית שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו! עד כאן!! אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה: בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך; אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימו! ועכשיו שבא לידי לא אקיימו?

אז לגבי יצחק זה לא ניסיון, דווקא זה עבודה שלו.

תפסתם את זה, למה דיברנו על זה?

שאלה מהקהל: מסירות נפש..

הרב: מסירות נפש, טוב, אז אנחנו ממשיכים קצת במדרש.

שאלה מהקהל: אז זה מסירות נפש היא של אברהם או של יצחק?

הרב: של אברהם! של יצחק אין צריך לומר, זה כל כולו, הוא כל כולו מסירות נפש, אבל מי יכול לתאר את עצמו צדיק כיצחק? כאברהם - טוב, כדי להגיע לזה, אבל כיצחק, זה משהו אחר.

תפסתם את זה? זה קשור למדרש שאומר "בראשונה הקב"ה רצה לברוא את העולם על פי מידת הדין וראה שלא יכול להתקיים, אז זה הכוונה הראשונה של הקב"ה הצדיק של מידת הדין בעולם הזה, אני מדגיש בעולם הזה, זה מידת הדין אבל מה ההבדל? עלמא הדין, (חה חה) זה בארמית ההבדל... תפסתם את זה .. אבל הוא ראה שאי אפשר להתקיים רק יצחק אבינו היה יכול, לכן הוא כל כולו מסירות נפש, זה מובן? טוב, אז עכשיו

[המשך קריאה במדרש: בראשית רבה פרשה לט, ט: אמר רבי יוחנן...]

"אל הארץ אשר אראך, ולמה לא גלה לו?", עכשיו יש לנו את התשובה "כדי לחבבה בעיניו, וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה" זה התשובה, צריך פסיעות, וכל פסיעות, לכל שלב של ניתוק, ושל קרבה ליעד, יש שכר משלו.

וכל אחד נמצא בשלב מיוחד.. מסוים של התהליך. שוב צריך לזכור שכל הסיפור מתחיל ביציאה של אור כשדים, עם אברם, ומסתיים בעקדת יצחק עם אברהם, כשזה הצליח הזהות עובר ליצחק. זה מובן? אבל כל פסיעה ופסיעה כל שלב ושלב יש לו את השכר שלו.

[המשך קריאה במדרש]

"הוא דעתיה דרבי יוחנן, דאמר ר' יוחנן: "וַיֹּאמֶר קַח-נָא אֶת-בְּנֶךְךָ יִצְחָק וְאֶשֶׁר-אַהֲבָתְךָ, אֶת-יִצְחָק"⁴⁴ מיד אנחנו קופצים, דווקא בעקדת יצחק, מצב דומה "אמר לו: זה יחיד לאמו, וזה יחיד לאמו. אמר לו: אשר אהבת. אמר לו: ואית תחומין במעיא! "יש תחומים במעיים..." "אשר אהבת" ...יש עוד מדרש אחר בגרסה אחרת "זה בכור לאמו, וזה בכור לאמו" אני אוהב את זה ואני אוהב את זה, אתם רואים שזה הבעיה שלנו עם שלום-עכשיו וכל ה... חחח "אמר לו: את יצחק. "ולמה לא גלה לו" מיד, זה אותה שאלה "כדי לחבבו בעיניו, ולתן לו שכר על כל דבור" [ודבור] עד כאן זה ברור. כן?

שאלה מהקהל: [?]

הרב: שיהיה חביב עליו

שאלה מהקהל: [?]

הרב: חחח אני לא הבנתי את השאלה

שאלה מהקהל: [?]

הרב: כן, כי היה אוהב את ישמעאל, תחזרו על הפסוקים, הנטייה של אברהם לישמעאל. וזה הצרה שלנו בבחירות האלו כן... חחח ועד שאברהם אבינו, זה התחלת הזהות שלנו כן, אבל נגלה שהחביב זה לא ישמעאל אלא יצחק אעפ"י שהוא גם כן גם אוהב, אבל יש לו ברכות משלו, זה משהו אחר, כן "בְּאַרְתְּ חֶמְרָא"⁴⁵ ועכשיו קוראים לזה נפט... כן, זה הברכות שלו... חחח

שאלה מהקהל: [?]. כי גם על אור כשדים כתוב "לחבבו"...

הרב: אתה יכול להקיש מזה לזה, זה העיקרון של המדרש, זה לא קל לנתק את עצמו מאור כשדים כפי שאמרנו, הנה יש פסוק מלא על זה. "וַיֵּצְאוּ אֲתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים, לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן"⁴⁶ מי יכול לתאר לעצמו שעליה מאור כשדים לארץ כנען זה דבר קל? זה מובן? למשל, אני למדתי את זה על יציאת מצרים, על העניין של יציאת מצרים, אנחנו מתייחסים למצרים של פרעה כפרימיטיביים, ברבריים, זה היה קל לצאת ממצרים, לצאת מהברבריות, מן תרבות שכזו, אבל היו ענקים בתרבות האנושית, התרבות המצרית דאז, היה משהו ענקי! זה מובן? כן. טוב עכשיו זה המצב גם באמריקה, זה קשה מאוד ליהודי אמריקאי לעזוב את אמריקה, מכיוון שאמריקה זה מצרים

⁴⁴ בראשית פרק כב' פסוק ב'

⁴⁵ בראשית פרק יד' פסוק י'

⁴⁶ בראשית, פרק יא' פסוק לא'

של היום. כן, זה לא סתם. אז גם כן, אור כשדים היה התרבות של אותו דור, של אותה תקופה. וצריך הרבה- הרבה זמן כדי ... דורות, כדי שצאצאי אברהם אבינו ייצאו מהקליפה של הגלות של אור כשדים, עד שמגיעים ל עבדות של המקדש זה מה שצריך להגיע

שאלה מהקהל: [?!].....הדמות המרכזית בעקדת יצחק זה יצחק, גדולתו של יצחק, ויצחק עוד לא בקדושה? כיוון שאמרת פה...

הרב: כן אני אמרתי שלמפרע זה נקרא קדושה, העניין של הקדושה כשנגיע ליעקב, למפרע זה נקרא קדושה, כי מידת החסד לחוד, לחוד! מנותקת מאיחוד המידות זה מידה מוחלטת, זה מידה מן המידות אבל זה לא קדושה. מידת הדין לחוד זה שוב אותו דבר, מידה מן המידות, אמתית, אבל זה לא קדושה. קדושה זה איחוד המידות, אז למפרע, כשאיחוד המידות מתגלה אז זה למפרע, אנחנו מגלים שמידתו של יצחק הייתה שייכת לקדושה.

שאלה מהקהל: [?!].....לא, לא מבין...

הרב: אני רק מוסיף מילה על המדרש "כדי לחבבו" - יותר מישמעאל, ... זה פשוט

"את בנך" - גם הוא בנו, "אשר אהבת" - גם הוא אוהב, "את יצחק".

אז רק בסוף מתגלה לאברהם שיצחק הוא היעד, אז הקושי שלנו, זה בשבילנו זה פשיטא אחרי, אחרי כל כך זמן, אנחנו יודעים שיטה שהקב"ה בוחר בנו ולא בהם, כן, זה פשיטא אבל לאברהם זה לא פשיטא.

שאלה מהקהל: הוא קיווה שהוא יבין

הרב: הוא עזר לו להבין, עד עכשיו רק שרה מבינה את זה. ולכן הקב"ה צריך לומר לאברהם "כל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֶלֶיךָ שָׂרָה, שְׁמַע בְּקוֹלָהּ"⁴⁷ דווקא על אותו עניין, שרה מבינה את זה.

שאלה מהקהל: אם הוא היה אומר לו, קח את יצחק

הרב: לא, שכחנו כבר מה שלמדנו, יש פסיעות-פסיעות, יש מדרגות-מדרגות, יש שלבים, צריך להגיע עד הגילוי הזה

שאלה מהקהל: הוא מחכה, הוא מחכה שיהיה מוכן לזה

הרב: ועוזר לו..

שאלה מהקהל: הוא עוזר לו

הרב: הוא מגלה לו ש, מה צריך להבין. טוב תשמע, אנחנו חיים את אותו מצב, היהודים יודעים את זה, שארץ ישראל שייכת ליהודים, ואנחנו באותה בעיה: צריך לגלות את זה אעפ"י שיודעים את זה. כולם יודעים את זה, גם ישמעאל יודע את זה, אבל צריך לגלות את זה, כדי להגיע להאמין בזה. זה אותו תהליך. שיצחק הוא יצחק, ולא ישמעאל, אעפ"י שישמעאל הוא בנו, אעפ"י שהוא אוהב אותו, ושישמעאל יש לו ברכות משלו, לפי התורה, לא לפי ה... לא לפי המתקדמת, לפי התורה. אבל זה... מה?

שאלה מהקהל: לפי מה שאומרת שרה, יש שני ביטויים, עם בני, עם יצחק

הרב: גם כן, גם כן, אעפ"י שלפי הפשט אז יש, הסתירה זה בין ישמעאל שהיה "מצחק" לבין "יצחק" לשון עתיד, מצחק-לשון הווה, יצחק-לשון עתיד. ישמעאל נקרא מצחק בהווה, ו... זהו, הבן האמתי של שרה הוא יצחק בעתיד, בלשון עתיד, כן זה הדיון. אז נמשיך, זה מובן? אולי דרך השאלות שלך, כדאי להבין את זה. בשבילנו אנחנו קוראים ספר. כאילו הכול מובן מאליה אבל הספר מגלה לנו שצריך ללחוץ כדי לגלות את הודאות של ה... של כל שלב ושלב. אז, בלי שום צרה, זה תהליך ממושך וקשה מאוד מאברס, להיות אברהם, לפי הסוכנות צריך שלוש שנים, כדי להיות עולה ותיק, אבל לפי התורה צריך דורות חחח.

אז נמשיך "ליתן לו שכר על כל דבור ודבור דאמר רב הונא משם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי משהה הקדוש ברוך הוא ומתלה עיניהם של צדיקים ואח"כ הוא מגלה להם טעמו של דבר כך "אל הארץ אשר אראך..." "על אחד ההרים אשר אומר אליך" וְקָרָא אֵלָיָהּ אֶת הַקְּרִיָּאָה אֲשֶׁר אֶנְכִי דֹבֵר אֵלֶיךָ " ⁴⁸ " קום צא אל-הַבְּקָעָה, וְשָׁם, אֶדְבָּר אוֹתָךְ"⁴⁹, כמה פסוקים שמורים על זה, יש תהליך, עד שמגיעים ליעד הסופי. ו"סוף מעשה במחשבה תחילה"⁵⁰ אבל בסוף זה במעשה, בתחילה זה רק במחשבה, אז הכוונה אל ארץ המוריה הייתה כבר בלך-לך אל הארץ אשר אראך. אבל במעשה צריך תהליך עד שזה מתגלה, והרב צבי יהודה ז"ל היה רגיל לומר "בכול יש

⁴⁷ בראשית פרק כא', פסוק יב'

⁴⁸ יונה, פרק ג' פסוק ב'

⁴⁹ יחזקאל, פרק ג', פסוק כב'

⁵⁰ מתוך הפיוט **לכה דודי** של **שלמה אלקבץ**

וגם ביטוי נמצא בתקופה קדומה מלכה דודי, בכוזרי של רבי יהודה הלוי, מאמר ג אות עג: תחילת המחשבה/הכוונה סוף המעשה.

מדרגות, וגם בקדושה יש מדרגות" צדיק - מאיזה מדרגה, ואותו צדיק עולה ממדרגה למדרגה, זה מובן כן?
שאלה מהקהל: מה אנחנו אומרים את הביטוי, במעבר בפסוקים האלה...מה הם..

הרב: זה דוגמאות אחרים

שאלה מהקהל: אחרות...

הרב: אחרות, ביונה, ביחזקאל, שיש איזה מסר, רק בסוף התהליך, המסר יתגלה לך. למשל הפסוק האחרון
"קום צא אל הבקעה ושם אדבר אִתְּךָ": למה לא פה? למה צריך להגיע שמה? זה תהליך

שאלה מהקהל: זאת אומרת אם היה אומר, אם היה כתוב "פה לך-לך אל הארץ שאתה פה" הוא לא מסוגל לעשות את זה?

הרב: יפה, ברור, זה היה בלתי אפשרי, באור כשדים, בהתחלה הוא היה טירון בעבריות, בנבואה, מיד אם היה שומע "אתה יודע מה זה הגורל שלך? המעלה שלך? עקדת יצחק" הוא היה נשאר באור כשדים, אולי. זה ברור.

שאלה מהקהל: [?!] זה דומה למאמרות בבריאת העולם?

הרב: זה מקביל, זה דומה זה לא אותו נושא, אבל ישנה משנה באבות "ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד" ⁵¹ זה מקביל כן, אלא כדי לתת... "ליתן שכר טוב לצדיקים" זה מקביל כן, שמה זה נושא אחר, לפי המהר"ל זה דווקא נושא הקדושה שמתגלה רק בסוף, רק במדרגה העשירית.

שאלה מהקהל: מה זה העניין של השכר? "ליתן לו שכר על כל דבור ודבור"

הרב: אז, זה העניין של השכר, זה נושא רחב זה נושא אחר, "ודע, מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא." ⁵² אבל יש שכר, לצדיקים השכר הוא מתן, ויש לכאורה סתירה בין המושגים: זה מתנה או זה שכר? אם זה שכר, מגיע לו, אז למה אתה קורא לזה מתן? אבל בשביל הצדיקים, לקבל שכר זה מתנה. אבל שכר יש, זה השכר בזהות, בכל מדרגה של ההתגלות של ההולדה, של התולדה של העובר הזה יש שכר בזהות, לכן אי אפשר לקפוץ מן המדרגה התחתונה למדרגה העליונה, לכל מדרגה יש הזכות השייך לאותה מדרגה, השכר השייך לאותה המדרגה אבל השכר של הצדיקים זה בזהות, זה לא באוצר של ה...תפסתם את זה?

שאלה מהקהל: הקב"ה רוצה לתת שכר לאברהם על כל דבר, למה הוא גילה לו שזה יצחק? למה אתה אומר לו שזה יצחק? היה אומר לו שייקח את בנו, ורק בסוף היה מגלה לו שזה יצחק. היה מקבל עוד שכר.

הרב: כן, כן, זה אותו דבר, אין שאלה. זה אותו דבר, אתה מסביר את הפסוק, זה המדרגות, בכל מדרגה הוא מתעבב, כן? אפשר להסביר את זה ככה, אעפ"י שזה לא הפשט האמתי, הוא אומר לו קודם כל "קח את בנך", אחרי הרבה זמן יהיה על המדרגה את יחידך. טוב אז זה הקטע הראשון, עכשיו זה ברור כן?

אז ניקח מיד את הקטע השני, ו...כמה זמן נשאר? לא נישאר זמן!

שאלה מהקהל: שתי דקות.

הרב: לא, אז אני מעדיף שתיקחו את הדפים, כן, ותלמדו כבר את הפשט, ונראה את זה בשבוע הבא. אז יש לכם פה את המדרש ד', ועל, עוד דקה... על הפסוק "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרְךָ" ⁵³ "כן? מה אומר המדרש על זה? ומה אומר הזוהר על זה? אז כל אחד ייקח דף [?!]

אז השיעור בצרפתית יהיה ביום רביעי בשש ורבע.[סוף קלטת]

⁵¹ משנה, מסכת אבות פרק ה', א'

⁵² משנה מסכת אבות פרק ב', טז'

⁵³ בראשית, פרק יב' פסוק ה'

שיעור 2

חזרה על שיעור הקודם

מולדת אברהם : ארץ כנען.

בקצרה רוצה להזכיר את הנושא של השיעור הקודם, וגם להזכיר כי זה לא הרצאה אלא לימוד ביחד, ולכן אם יש צורך לחזור על כמה שאלות שנשאלו או משהו, אם יש צורך לחזור על... אולי שאלות שנשאלו מהשיעור הקודם, אעפ"י ששבוע זה ארוך, בין לימוד ללימוד, מכיוון שוב אני חוזר על זה, אני רוצה להדגיש את זה, זה לא הרצאות, זה שיעור שמיועד להרגל של לימוד עצמי סוף-סוף, איך אומרים עצמי או עצמאי?

שאלה מהקהל: עצמי

הרב: עצמי ברור, אבל עצמאי גם כן, זה לא 'חינוך עצמאי' אבל... (חה חה)

טוב, אז, מי היה נוכח בשיעור הקודם? על המדרש הראשון, על פרשת לך-לך? כן. יש שאלות שנשאלו מהנושא? אז רק אני אזכיר בקצרה את הנושא, זה מדרש שנמצא במדרש רבה, זה פרק יג' בפרשה לט', לא סליחה, זה פרק...איזה פרק זה היה... ט', פרק ט' בפרשה לט' במדרש.

אנחנו מוצאים במקרא פעמיים את הביטוי "לך-לך", פעם הראשונה זה בהתחלת פרשת לך-לך, "לך-לך מארץך וממולדתך ומבית אביך", והפעם השנייה זה בפרשת וירא "לך-לך אל-אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם" הנושא של המדרש שלמדנו, זה הקשר בין שני הביטויים האלו, ומה שלמדנו בעיקר כי היעד של ה"לך-לך" הראשון, שלפי רוב המפרשים נאמר בחרן כבר, לא באור כשדים, לפי שאר המפרשים זה כבר נאמר באור כשדים, אבל מכל מקום, המקרא חוזר אחרי הסיפור של יציאה מאור כשדים ב. כשמשפחת אברהם אבינו הגיעה לחרן, המקרא חוזר בפסוק שלנו, "לך-לך מארץך וממולדתך ומבית אביך" לכן מה שלמדנו, מה שלמדנו מנושא המדרש, שהביטוי "לך-לך" מהתחלת פרשת לך-לך, היעד שלו זה "לך-לך אל-אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם".

זוכרים את זה? טוב. אבל היעד הזה, עכשיו אנחנו מגיעים לנושא של השיעור השני, היעד הזה, הוא מיועד דווקא לאברהם, ולא לשאר המשפחה שלו, לשאר האנשים שהיו אתו, זה בד"כ מה שלמדנו בעיקר בשיעור הקודם, זה מובן עכשיו כן?

אז אני רוצה קצת להסביר קצת, את הרקע של הנושא, לפי דעתי זה רקע חשוב מאוד זה מה שהמדרש מגלה כשמשפחת אברהם אבינו יצאה מאור כשדים, זה יוזמה של אברהם, מיוזמתו של האדם, לא היה שום, לא הייתה שום התגלות כדי לבקש ממשפחת אברהם לצאת מאור כשדים, לפי רצף המקראות. כן? זה בסוף פרשת נוח, "וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ, וְאֶת-לוֹט בֶּן-הָרָן בְּנוֹ, וְאֶת שְׂרֵי פִלְתוֹ, אִשְׁתֵּי אַבְרָם בְּנוֹ; וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְשֵׁימִ, לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן"⁵⁴ זה מלכתחילה של החזון או הנבואה של "לך-לך", שבא אחר-כך, טוב צריך לזכור עוד נקודה: מה שהמדרש לומד, אינני יודע אם נגיע למדרשים האלו עצמם, אבל מה שהמדרש לומד, מסוף פרשת נוח, זה כשתרח ומשפחתו, לאמיתו של דבר היוזם היה אברהם, כדי לחלוק כבוד לתרח הפסוק אומר "וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ" אבל היוזמה בא מאברהם עצמו. כן. כשיצאו מאור כשדים ללכת ארצה כנען, נכנסו בארץ כנען. ומחזה של ברית בין הבתרים היה באותה נסיעה, ותרח היה נוכח, בארץ כנען, ואחר-כך, אחרי ברית בין הבתרים חזרו לחרן. זה מובן, כן?

אני רציני דרך אגב לציין את זה, כי אחר כך נשתמש בזה, ובפסוק שלנו, התחלת פרק יב' "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם,

⁵⁴ בראשית, פרק יא' פסוק לא'

לך-לך מארץ וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ, אשר ארץך, היעד זה ארץ המוריה.

זה מובן? אין שאלות על זה? כן. ולכן פרט אחד של המדרש שלמדנו הוא חשוב מאוד, אם אתם זוכרים איך מפרש המדרש כל ביטוי וביטוי באותו פסוק, "וממולדתך" זה שכונתך, לאמיתו של דבר, ארץ מולדת של משפחת העבריים, של אברהם העברי, שהיו מכמה דורות, היו בגלות באור כשדים, בכמה אזורים של אותו... אותה מדינה נאמר, יותר ממדינה, אימפריה שלמה, ארם נחור, ארם נהריים, אבל המולדת שלהם הייתה ארץ כנען. ולכן כשיצאו מאור כשדים חזרו מעצמם למקור מקומם שזה ארץ כנען, לפי פשט הפסוק. אני חוזר על הפסוק "ויצאו [אתם] מאור כשדים, ללכת ארצה כנען" זה בסוף פרשת נוח, כן. לכן בא המדרש ומדגיש שהביטוי "וממולדתך" מהפסוק שלנו, המשמעות זה "שכונתך", אתם זוכרים את זה, כן? ופה יש לנו כבר דוגמא של הדיוקים של המדרש, זה לא לחינם שהמדרש בא ונותן משמעות מדויקת של איזה ביטוי של המקרא שלכאורה הוא פשוט. כולם, כשקוראים את הפסוק הזה, "לך-לך מארץך" הכוונה זה אור כשדים... זה לא נכון, המדרש מדייק, מולדתם של העבריים זה ארץ כנען, ארץ העברים, לפי פסוק אחר של החומש, בסיפור יוסף הצדיק, "כי-גלב גלבתי, מארץ העברים"⁵⁵ כמה עברים היו בתקופה של יוסף? יעקב ובניו, וכולם ידעו שאותו ארץ שנקראת ארץ כנען, מכיוון שהכנעני אז היה פולש בארץ, כולם ידעו שאותו ארץ כנען זה ארץ העברים. זה מובן, כן.

אז פה יש לנו דוגמא של הדיוקים של המדרש שרציתי לציין. זה מובן? אבל אני מחכה לתגובות של שאלות, אין...

שאלה מהקהל: ??

הרב: כן, אז תגיבו קצת

שאלה מהקהל: ??

הרב: אנחנו לא צריכים מדרש, זה פשט המקרא! זה פשט המקרא, בסוף פרשת נוח, אחרי סיפור התולדות של משפחת שם, אנחנו מגיעים לעבר, "אחרי יפת הגדול"⁵⁶, והוא הסבא של הסבא של אברהם העברי, השם עברי בא מעבר, זה הפשט של הביטוי עברי, יש הרבה צלילים של המדרש בביטוי הזה עברי, אם יש צורך אני אחזור על זה, כן, אבל הפשט: מבני בניו של עבר. זה רבי נחמיה במדרש רבה, ולמה רבי נחמיה ראה לצורך לציין פשט הכתוב? שאברהם הוא בנו של תרח, שהוא בן בנו של עבר, כן, זה מורה לנו שהיה עם שלם של עברים באותה גלות של אור כשדים, כולם נאבדו בשואה של נמרוד. מי יצא מאותה שואה של נמרוד? מאותה תקופה? משפחת אברהם אבינו. כן, שאר העברים נאבדו, ולכן מציין רבי נחמיה, וזה פשט המדרש שלו, מי בני בניו של עבר. זה לא היה צריך, אנחנו קוראים את זה בפשט, בפשט של המקרא הם היו שארית הפלטה של בני בניו של עבר, מבני בניו של עבר, והכל נאבד חוץ מאותה משפחה, שהתורה מספרת עליה, זה מובן?

יציאת אור כשדים של העם העברי

כך אומר הפסוק "ויקח תרח את-אברהם בנו, לפני "לך-לך", כן. "ויקח תרח את-אברהם בנו, ואת-לוט בן-הרן בן-בנו, ואת שרי כלתו, אשת אברהם בנו; ויצאו אתם מאור כשדים, ללכת ארצה כנען" רק אחר-כך אנחנו שומעים "ויאמר ה' אל-אברהם, לך-לך מארץך" וכו' זה מובן? טוב אני יודע שפה יש איזה, לא חידוש, אבל התחדשות של הפשט של המקרא, כן. כי אנחנו רגילים לחשוב על אברהם אבינו שמעיקרא היה עיראקי, איזה בבלי, שבאופן מאגי, פתאום מוצא את עצמו עברי, מה פתאום? היה עברי בגלות באור כשדים, ועברי בגלות באור כשדים נקרא ארמי, זה מובן? טוב.

זה מה שרציתי לציין, ולכן כשאתם מוצאים במדרש שלנו "וממולדתך" זה שכונתך, זה כדי להוציא את המשמעות שהמולדת.. כי המולדת כביכול של אברהם הייתה אור כשדים, זה לא המולדת שלו. עכשיו זה מובן כן? כששואלים איזה ישראלי שעולה חדש או עולה ותיק, אפילו מכמה דורות, מהי מולדתך? אעפ"י שהגיע מפולין, מהונגריה, מרומניה, או מתימן הוא לא יכול לומר מולדתי זה אלג'יריה, מולדתי זה ארץ ישראל. ושכונתי כשהייתי בגלות זה היה אולי פריס, או מרסיי.

שאלה מהקהל: אבל מהפשט של המקרא, מולדת זה אור כשדים! זה ארץ המוצא ...

הרב: זה לא המולדת.

שאלה מהקהל: אבל אמרת בשיעור הקודם, ??

הרב: נכון! לא עכשיו אני מבין את השאלה, כן אבל פה הכוונה זה המולדת של עמו של אברהם, מולדתך כאיש שייך לעם העברי, אז זה ארץ כנען.

⁵⁵ בראשית, פרק מ', פסוק טו'.

⁵⁶ בראשית, פרק י', פסוק כא'.

שאלה מהקהל:??

הרב: הוא מאור כשדים, כן, אבל זה מארצך, לא ממולדתך, "לך-לך מארצך"

שאלה מהקהל: "וממולדתך"

הרב: "וממולדתך" כן, זה, אז בא המדרש ואומר, צריך להבין את הפשט של "וממולדתך" במשמעות האמתית, לפי ההיסטוריה האמתית, אתה שוכן שמה, מולדתך אם זה אור כשדים, זה רק שכונתך, המולדת האמתית זה ארץ כנען. זה מה שרציני להגיד וזה ברור.

שאלה מהקהל: יש פסוק אחר בחיי-שרה כשאברהם שולח את אליעזר "כי אל-אֶרְצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי, תֵּלֶךְ"⁵⁷ מכאן אנחנו לומדים שמולדת וארצו זה ארץ כנען?

הרב: לא גם שמה יש מדרש שמדגיש שזה לא ארם נהריים אלא ארץ כנען. גם שמה יש מדרש, נגיע אליו.

שאלה מהקהל: שם זה ארץ כנען?

הרב: כן, כן גם שמה יש אותו דיוק של המדרש שזה לא המולדת האמתית אלא השכונה שלו, היה גר שמה.

שאלה מהקהל: אבל הוא שולח אותו מארץ כנען, איך ??

הרב: נכון גם שמה, תראו את המחלוקת שיש בין רמב"ן ורש"י מהי ארץ מולדת של משפחת אברהם? יש מחלוקת בין המפרשים, אז סוף-סוף זה מבוסס על פסוק בישעיהו [ביחזקאל] "אביך...אמך..." אַבִּיךָ הָאֶמְרִי, וְאֶמְךָ חֲתִית⁵⁸ אתם זוכרים את הפסוק? כן "אַבִּיךָ הָאֶמְרִי, וְאֶמְךָ חֲתִית" בישעיהו, ושמה מדייקים, שהיו מארץ כנען אבל גרו בארם נהריים, וזה נקרא שמה החיתי האמורי, אבל המוצא, דווקא דרך הביטויים האלה, האמורי והחיתי, זה ארץ כנען. וכי ניתן להדגים את זה, זה מה שקורה לנו, רמזתי כבר קצת על זה ... כששואלים מאיפה אתה בא לישראל שנמצא בתקופה שלנו פה אז יש לו נטייה, יש לנו נטייה להגדיר את המוצא לפי ארץ הגלות שאנחנו באנו ממנה. לפי דעתי זה הדיוק שהמדרש רוצה לגלות, כן. בסוף חזרתי על הנקודה הזו, כדי שנבין שהמדרש לא בא סתם להוסיף משהו על המקרא, אלא לגלות איזה ממד עמוק של המשמעות של המקרא.

לפי...לכאורה, סוף-סוף הכניעה של העברים באור כשדים הייתה כל כך עמוקה, וההוכחה זה תרח עצמו, כן, שהיה עובד עבודה זרה באור כשדים, הייתה כל כך עמוקה, שנראים כשייכים לתרבות ולזהות של אור כשדים בסגנון הארמי, אבל מה שמתגלה פה, ולפי דעתי, שוב זה לא חידוש, אלא התחדשות של המשמעות דרך המדרש, זה לא חידוש, זה הפשט של המקרא, שהמוצא שלהם, המוצא שמי, עברי, ולא דווקא בבלי, ארמי, כשדי, זה מה שרציני לציין.

שאלה מהקהל:??

הרב: יפה, תפסתי, אפשר לדייק את זה ככה, פה אנחנו חוזרים, אנחנו חוזרים למה שלמדנו כבר בשיעור הקודם, יתכן שפה המדרש רוצה שנגלה משהו חשוב, זה תהליך ממושך עד שאברהם עצמו מגיע סוף-סוף לגלות את העבריות שלו, אברהם עצמו בשלב הראשון של החיים שלו היה רואה את עצמו כשייך לזהות הארמית, ולכן אפשר להסביר את זה ככה, לפי השאלה שלך, "לך-לך" ממה שאתה רואה מולדתך, זה גם כן שייך לפשט של המקרא. בא המדרש ומגלה את המשמעות האמתית, כשהקב"ה אמר לאברהם "ממולדתך" זה משכונתך, כי לאמיתו של דבר לפי הגדרה של אמיתות התורה, כי אין דברי שקר בתורה, כן, "ואין למו מכשול"⁵⁹ לפי אמיתות התורה, פה "מולדתך" המשמעות זה שכונתך, זה דברי המדרש.

חכמת המדרש

חכמת המדרש היא עמוקה מאוד, ואי אפשר להבין מדרש על בוריו אלא דרך הסוד, כי כל המבנה של המדרש בא מהסוד. אני רוצה שוב לחזור על כל הכללים הידועים לכאורה על הנושא, כשהתלמוד אומר "עברנו על כל הש"ס ולא ראינו פסוק.. מקרא יוצא מידי פשוטו"⁶⁰ מה הכוונה? כל הש"ס זה רק מדרשים!! אז הכוונה היא עברנו על כל המדרשים של הש"ס, ובמדרשים לא ראינו, לא מצאנו מקרא יוצא מידי פשוטו, במדרש, אז רק כשנבין את המדרש, סליחה, את הפשט בדרש, אנחנו מבינים את כוונת המדרש על הפשט, אבל זה צריך דרך הסוד. יש איזה ... זה לא בדיחה, זה מסורת אצל הספרדים, שאתם מכירים את סוד הפרדס, כן, זה ממש סוד כי פרדס זה מילה פרסית זה לא מילה עברית, פרדס זה פרדיס ב...[פרסית] לכן צריך מדין, סליחה מדין, צריך מניין : part a dix [בצרפתית יוצא עם עשר] חחח... אז המבנה של הפרדס זה פשט, רמז, דרש, סוד, אבל כשמתחילים

⁵⁷ בראשית, פרק כד', פסוק ד'.

⁵⁸ יחזקאל, פרק טז', פסוק ג'.

⁵⁹ תהלים קיט קסה'.

⁶⁰ תלמוד בבלי, מסכת שבת דף ס"ג. "דרב כהנא גמר לכל הש"ס ולא ידע הדבר דאין מקרא יוצא מידי פשוטו"

בסוד מופיע המילה ספרד, ... שמעתם על זה כן? לכן - זה הגר"א, הגאון מווילנה שמפרש את זה - הפשט האמתי זה הסוד, ולכן כדי להבין את הרמז ואת הדרש צריך לעבור דרך הסוד, ולכן חכמת המדרש זה לא סתם, זוהי חכמה עמוקה מאוד, והיא מגלה לנו את הסוד של הפשט, אם אפשר לומר את זה, מה ההבדל בין הרמז, דרש וסוד, וגם בין הפשט, זה נושא בפני עצמו. אם אתם מעוניינים לדעת את זה אפשר ללמוד את זה, כן, רק בקצרה, כש.. רמז מגלה את הקשר שיש בין איזהפסוק לפסוק אחר ולכמה פסוקים אחרים, הדרש מגלה את המשמעות של הפסוק כשלעצמו, והסוד מגלה את המבנה, את המבנה של ההתגלות הבורא כבורא וכמשגיח לנושא של הפסוק.

לא הבנתם כלום... חה חה, בכוונה, אבל העניין הוא שאנחנו נמצאים בעולם בתקופה של אחרי הנבואה, ולכן אין לנו שום קשר למשמעות האמתית של הפסוקים שנתגלו לנביאים בתקופה של העם היהודי, אנחנו לא יכולים ואין לנו אפשרות לזהות במה מדובר בעולם המקרא ברבד הזה של התגלות הנביא העברי בתקופת העברים שהיא הייתה תקופת נבואה, העולם היה אחר. ההתגלות, אם אנחנו מבינים את זה ברצינות, ההתגלות היה דבר נגלה, פשוטו כמשמעו, עכשיו אותה משמעות של הנגלה של העברים זה הנסתר בשבילנו, זה נסתר בשבילנו, כן, ולכן הרבנים של המדרש, של התלמוד, ואחריהם המפרשים, באים לגלות את המשמעות של הנגלה של העברים, ליהודים, שהם היורשים של העברים אבל בתקופה שאין נבואה, ושאי אפשר לזהות במה מדובר, רק בסוד יודעים את זה. הדוגמא הפשוטה שאני רגיל לתת, אתם מבינים את העומק של הדברים? כן? שזה עניין המלאכים, אנחנו יהודים מאמינים בהופעת המלאכים לפי המקרא, אבל מי יודע מה זה מלאך, מי זה מלאך? זה רציני, זה נושא רציני כשיהודי בא, מדבר על המלאכים, אצל איזה רב, או הרב מכיר את היהודי הזה כיהודי תמים, זה אמונה תמימה, פשוטה, אז הוא אומר אשרי המאמין, ואם הוא מכיר אותו שזה לא אדם תמים, אז הוא שולח אותו לרופא. מי שרואה מלאך בתקופה שאין מלאכים, זה מחלה. תפסתם את העניין? כן, זה לא אומר שאין מקרים נדירים מאוד, של בעל רוח הקודש, של מגידים, מלאכים, נשמות, רוחים, אני יכולתי להוסיף... מתגלים להם, אבל זה נדיר מאוד, וזה דווקא אצל תלמידי חכמים שהם באמת מקובלים. מה זה מקובל? זה מי שמקבל איש מפי איש עד משה רבנו מפי הגבורה, צריך לשמוע את זה ברצינות, לא מי שקרא באיזה ספר, שכתוב דברים על הקבלה, ואף אחד לא מבין במה מדובר.

זה מובן? כשהביטויים האלו, כשתלמידי חכמים אומרים "אם הם היו מלאכים אז אנחנו בני אדם, ואם הם היו בני אדם, אנחנו חמורים"⁶¹ מי אמר את זה לעצמו? הרמב"ם אמר את זה, כשהוא היה מדבר על האמוראים ולמעלה מאמוראים זה התנאים, ולמעלה מהתנאים זה הנביאים, ולמעלה מהנביאים זה האבות, אז תתארו לעצמכם הרמב"ם היה אדם רציני, כשהוא אומר "ואם אנחנו... ואם הם, האמוראים היו בני אדם, אנחנו חמורים" מי מדבר? הרמב"ם. אז מה אנחנו? בני חיי... חחח צריך לגלות את זה כן, ולהבין את זה, ולכן ברור ש...אולי עוד בצורה אחרת, המפרש, אמת, כשבא לפרש, זה כדי לכסות את סכנת אולי משהו יכול להבין את הסוד והוא לא כבר מוכן, אז בא מפרש ומכסה את זה, זה הביטוי "מגלה טפח ומכסה טפחיים"⁶², "זה לא השיטה של המדרש שלקחתי דוגמאות עליה, השיטה פה של המדרש זה לגלות את המשמעות לגבי היהודים שהם מאמינים, נים במקרא של הנביאים. שוב אני חוזר אולי רמזתי על זה בשיעור הקודם, יש איזה מין מעגל, מעגל קסמים אומרים, של הלימוד, כדי להבין את רש"י למשל צריך להבין את המקרא שרש"י מפרש. אז מי שלא מבין את המקרא שרש"י מפרש, לא יכול להבין מה דעתו של רש"י. אני זוכר כשהייתי קטן בתלמוד תורה, וזה בכל תלמודי תורה שבעולם, השאלה הראשונה שהרב היה מסביר לנו, זה מה קשה לו לרש"י? במה התקשה? צריך לגלות את השאלה של רש"י כדי להבין את התשובה שלו. וכדי להבין את השאלה של רש"י צריך להבין, את השאלה של רש"י, צריך לדעת את הפסוק על בוריו. הרב יודע את הפסוק, והתלמיד מקבל את ההסבר של רש"י אבל דרך הגילוי של הרב. זה מובן? ואם היינו בדורות כתיקונים, כסידרם, ברור שהאידיאל נאמר, היה שרק המקובלים יכולים לפרש את המקרא לפשטנים. אבל פשטן שרוצה לפרש את המקרא שאי אפשר להבין אותו רק דרך הסוד, יוצא מה? ביקורת המקרא... במקרה אולי רואים משהו כן... טוב תפסתם את חומרת העניין. אז אולי נרד לאט-לאט ברבד שלנו כן, כן.

יצאנו ממולדתך שכונתך ויש השלכות פוליטיות ענקיות.

מעשה אבות, סימן לבנים

שאלה מהקהל: המקור של אברהם זה בא מארץ ישראל.....

⁶¹ בתלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קי"ב, עמוד ב' "אם ראשונים בני מלאכים - אנחנו בני אנשים. ואם ראשונים בני אנשים - אנחנו כחמורים, ולא כחמורים של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים"
⁶² בבלי, נדרים כ, ע"א

הרב: ואתה שואל שאלה כזו כמה ימים לפני הבחירות, כן?

שאלה מהקהל:???

הרב: אה, יום אחד כן. חח.

שאלה מהקהל:???

הרב: יפה, יפה תפסתי את השאלה, ואני לא יודע עוד אם זה שאלה כדי לדעת תשובה או זה שאלה של אסטרטגיה פדגוגית, שאתה שואל אותה. איך מתחיל רש"י את הפירוש שלו בתורה? כן

"לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם"⁶³. "זוכרים את רש"י? יש לכם את הספר, "שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? ומה התשובה של רש"י? "משום: "כח מעשיו הגיד לעמו..." שזה פסוק של תהילים שאין לו פשט. "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"⁶⁴ איזה פשט? "שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים; הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה וכו"⁶⁵. זה הבעיה של רש"י לפני אלף שנים! זה נבואה, הוא יודע כשישראל יוצא מהגלות לחזור לארצו, את השאלה של אברהם העברי, למי שייך, שייכת אותו ארץ? וצריך לדעת שאנחנו צאצאי אברהם העברי, אם לא כן אומות העולם, קרי האו"ם כן, אומר מה אתם פתאום באים כליסטים לארץ לא לכם? אתה תופס את זה? את חשיבות השאלה? ולכן ברור לכולם, שוב אני חוזר, שוב אני חוזר, הייתה תקופה, תקופה ארוכה מאוד, מעבר לצאצאי עבר עד אברהם אבינו שהעם העברי היה מחוץ לארצו בתרבות דאז שהייתה תרבות אור כשדים, ואותה זהות העברית הסתתרה דרך, מה שאנחנו קוראים קליפת ארס שהיא הקליפה של הגלות, עד כדי כך שתרח אבי אברהם מתפקד כעובד עבודה זרה באור כשדים. התבוללות נוראה, תמיהה! ורק מאברהם ואילך יש התעוררות של אותו ניצוץ של קדושה עברית טמונה בקליפה הארמית כדי לגלות, וזה לקח דורות, שלושה דורות עד יעקב אבינו שאותה זהות מתגלית ויוצאת לאור ואז שומעים את השם ישראל, יעקב שמקבל את השם ישראל. זה היה תאריך ממושך... תהליך ממושך, מה אמרתי? תאריך? תהליך ממושך! וחכמי הסוד הסבירו את זה לפי המבנה המטאפיזי של נפש האדם. כן, ולכן אני לא רוצה להתייחס לסוד, חכמי המדרש, על בסיס של ההסברים של חכמי הסוד, אז מסבירים שאותה קליפת ארס היה צריך להוציא מאברהם העברי, כדי להגיע לזהות של ישראל. והקליפה החיצונית יוצאת עם ישמעאל, והקליפה הפנימית יוצאת עם עשיו. ואחרי ה... איך אומרים, הניקוי הזה, אם אפשר לומר, אז אנחנו מגיעים לזהותו של יעקב אבינו שהיה מיטתו שלמה, זה הביטוי מהמדרש "מיטתו שלמה", מיעקב ואילך כל צאצאי יעקב הם מישראל. אבל זה רק למפרע שיצחק הוא שייך לישראל, ואברהם הוא שייך לישראל. כשמתגלה שיצחק הוא-הוא, בנו של אברהם, אז אברהם הוא אברהם, כשמתגלה שיעקב הוא-הוא, בנו של יצחק ולא עשיו, אז יצחק הוא שייך לישראל, זה מובן? צריך להתרגל לזה. היה תהליך קשה מאוד, עד שאברהם אבינו מגיע כשלעצמו שלבים-שלבים לאמונה לה: "וְהָאֵמֶן, בִּיהוָה; וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ, צִדְקָה"⁶⁶, זה לא סתם. למפרע, אנחנו שואלים את עצמנו, איזה קושי היה לאברהם להאמין? הלא אברהם אבינו הוא ראש המאמין. כן, הוא היה צריך לבנות את עצמו כראש המאמין, הוא יצא מטומאת קליפת ארס שבאור כשדים. ואותו תהליך זה הדגם של מה שקורה לנו היהודים שיוצאים מגלות אדום וצריכים להתעלות על קליפת ארס של הגלות שלנו כדי לחזור לעבריות שלהם. אנחנו כל זה כדי לצורך ה... לצורך המציאות, פשוטו כמשמעו. התורה, המקרא הזה הוא התעודות זהות שלנו, אנחנו חיים אותו תהליך, זה לא ככה סיפורים, כדי לדעת מה אבות אבותינו אכלו בארוחת בוקר, מה אמרו בארוחת הערב. זה, הזוהר אומר, זה גם בזוהר וגם בתיקוני זוהר, "מי שרואה במקרא סיפורי דהדייט", אתם מבינים מה זה בארמית, "סיפורי דהדייט" סיפורים של סתם הדיוט כן. "ראוי לו שלא התקרב לתורה", ראוי לו שלא ילמד, והזוהר מוסיף ביטוי חריף מאוד: "כי הוא הגורם של הגלות". כי הוא לא הבין מהי הזהות של, מהו הגורל, מהי הבעיה של אותו עם, להסתלק מקליפת ארס. במשך אלפיים שנה בגלות זה היה נסתר כל זה, יש לנו את המקורות, אבל חכמי ישראל ראו לנכון לחזק את עמם בגלות כדי להישאר בחיים, כן. אבל אנחנו כבר הגענו לתקופה שצריך לגלות את זה, הסיפור של אברהם אבינו ומשפחתו בהתחלת ההיסטוריה של עם ישראל, זה הסיפור שלנו באיזה שהוא רבד אחר. זה סיפור של שורש הזהות שלנו, שורש נפשנו, אומר המהר"ל. וכל מה שמתרחש בנו, ההתחלה זה בשורש הזהות שלנו, לכן כדי להבין מה קורה לנו צריך להבין מה המקרא ראה לנכון לספר על השורשים. אבל השורשים, זה דווקא אותו סיפור של דורות האבות, זה מובן? טוב.

שאלה מהקהל:??

הרב: זה מלימוד על מספר שנים של חיי אברהם שהפסוק מציין במקום זה או אחר. ובברית בין הבתרים, אברהם היה יותר צעיר מהגיל שהיה לו בלך-לך. לכן אני אמרתי את זה דרך אגב, זה שורה של מדרשים אחרים

⁶³ ספר שמות פרק יב, פסוק ב'

⁶⁴ תהלים, קיא, ו'

⁶⁵ "....לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"

⁶⁶ ספר בראשית פרק טו, פסוק ו'

שמגלים את זה, ואם אתם נתקלים במפרשים עצמם על אותה מחלוקת, אז ראיתי לנכון שתשמעו את זה שזה קיים, כן. ואולי אני אדגים את זה באופן קצת חד.

באותו תהליך של יציאה מהגלות אנחנו רואים כמה אפשרויות, אז אני חוזר על השורש של משפחת אברהם אבינו, מעיקרא באותו אור כשדים בביתו של תרח היה תרח, אבי אברהם, ואבי נחור, יש אברהם, יש נחור והרן האבא של לוט, כן, הרן, לוט בן הרן, היו שלושה אחים. אחד מת שמה, זה הרן, לא היה מסוגל לצאת חי מאותה הרפ.. איך אומרים הרפתקא, .. איך אתם אומרים ?

שאלה מהקהל: הרפתקה

הרב: זה לא יכול לצאת מגרוני .. חח .. אוונטור (aventure) כן, של יציאה מגלות אור כשדים, זה הרן. נשאר שמה אבל יש לו זכות, ממנו יצא לוט ולוט זה לא סתם, אעפ"י שחזר להיות טמא לגמרי, מלוט יצאה רות, ודוד המלך, השורש זה אותה משפחה, כן. שוב רות זה לא סתם גיורת, כן, זה חלק מנשמת אברהם שחוזרת ל...מקור שלה, טוב, ולכן היא ה.. גיורת של שבועות, של מתן תורה, זה קשור. כן, טוב. אז זה הרן, נחור נשאר שמה, נשאר כן.. עם הכוח להוליד את האימהות, האימהות באות מדווקא המשפחה של אחיו של אברהם שנשאר שמה, וגם זה בימינו אנו, יש איזה רזבואר של אינדיאנים יהודים שאפשר לשלוח שמה ... חח.. טוב תפסתם את ה..

זה ממדים שונים של אותה זהות ומי יכול יותר, אז הרן מת שמה, אבל לוט יוצא. נחור נשאר שמה, אבל סוף-סוף מהטומאה של ארמיות ההיא של משפחת נחור, אביו של בתואל הארמי, אביו של לבן הארמי, אז יצא סוף-סוף אחרי שרי, יצא רבקה, יצא רחל, יצא לאה, עם השפחות ולוט יוצא עם אברהם, אבל אנחנו רואים כאן, תרח בא כתייר לארץ, ויורד ומייסד שמה את הסוכנות היהודית של חרן, את הפדרציה הציונית של חרן ... אנחנו רואים ממש את הדגם המדויק של מה שקורה לנו. עד כדי כך! אי אפשר להכחיש, זה פשוט ה, זה פשוט הפסוקים, ולכן יש צורך גבוה ללמוד את כל זה, וכך הגורל שלנו, ככה הזהות שלנו, זה עם שלנו, כך הוא מתפקד, אז כדאי להבין את זה כדי להבין מה קורה בחברה שלנו. כל מה שקורה בחברה שלנו, זה כבר נאמר באותו סיפור, שהוא הדגם של ההיסטוריה שלנו, מה ההבדל? מהי מהו מקום הבחירה האישית של כל אחד ואחד, הסיפור הזה זה סיפור של השורשים המדבר על האבות, כל אחד מהם היה לבד כל ישראל. אברהם זה כל ישראל במידתו של אברהם, אדם אחד, יצחק היה כל ישראל במידתו של יצחק, אדם אחד, וכן יעקב. אנחנו חברה, עם, כלל, אנחנו חיים כעם, ככלל את חיי האבות ולכן בא המדרש ואומר, עכשיו זה פשוט לגמרי, "מעשה אבות, סימן לבנים"⁶⁷ זה הנושא, מעשה אבות, סימן לבנים. אבל מעשה אבות כאבות, סימן לבנים כבנים, והבנים זה עם, זה כלל, זה אותה זהות אצל האבות אבל האבות היו צדיקים יחידים, יחידים סגולה. כן, סליחה.

שאלה מהקהל: יש לי שאלה בקשר לפסוק ל"א תרח לוקח את משפחתו כדי ללכת ארצה כנען...??

הרב: סליחה, אני לא שומע, איזה פסוק?

שאלה מהקהל: פסוק ל"א, בעצם ...?? בפסוק י"ג, י"ב, ה' אומר לו אחרי שהוא התכוון ללכת..

הרב: יפה, יפה, אז אני חוזר בהתחלת ההסברים, בקצרה, בפסוק ל"א התורה מספרת בד"כ איך זה התחיל, יצאו מאור כשדים ללכת ארצה כנען. אנחנו יודעים מהמשך הסיפורים שנכנסו לארץ כנען לברית בין הבתרים ואחר כך חזרו לחרן, אז לפי רוב המפרשים פסוק ראשון של פרק י"ב נאמר בחרן, "ויאמר ה' אל אברהם לך-לך מארצך", תנתק לגמרי, תמשיך, מה שהתחלת לעשות זה מה שהיה צריך לעשות, הגילוי הזה בא לאמת את היוזמה של משפחת אברהם. יש לנו עוד דוגמא, אולי ראינו את זה בשיעור הקודם, ביציאת מצרים היוזמה בא ממש רבינו, הוא רואה את המצב, והוא היה האיש החזק של מצרים כיוורש של פרעה, ובפנימיות שלו, בן ראש שבט לוי, העברי "פר אקסלנס" אם אפשר לאמר את זה, והמצרי "פר אקסלנס", משה החליט שעתיד העולם יעבור דרך אחיו העבריים ולא דרך אחיו המצרים, זה היוזמה שלו, אז נתקל בתגובה שלילית גם של המצרים וגם של העבריים, ברח אצל יתרו. ארבעים שנה אחר-כך הקב"ה מתגלה אליו, אצל יתרו ואומר לו תחזור למצרים, זה מה שרצית לעשות, זה מה שהיה צריך לעשות, תחזור ותצליח.

זה אותו.. זה מקביל, יש הקבלה ברורה, היוזמה באה מהאדם, אחר-כך הקב"ה מאמת את זה, וגם זה חשוב לתקופה שלנו, כל הוויכוח על הלגיטימיות של הציונות, של הציונות, אצל ה.. אני לא רוצה לומר הדתיים, כי גם הישראלים הנורמליים הם דתיים, אצל הדתיים האנטי-ציונים, זה אותה פרובלמטיקה, כן, תחכו עד שתהיה התגלות, אנחנו לא שמענו את השופר הגדול של ביאת המשיח, ולכן מוטב להישאר בקפריסין. זה אותה פרובלמטיקה, כי בדרכם, וזה לא אומר שאינם מאמינים, אבל יש טעות באמונה, הם מאמינים חזקים, אבל יש טעות באמונה, בדרכם היוזמה צריכה לבוא מלמעלה, אבל אנחנו רואים שלפי המקרא כל פעם ההתעוררות בא למטה, ואחר-כך זה מאומת מלמעלה. זה מובן? כן. לכן כשיש לנו וויכוח עם התלמידי חכמים האנטי-ציונים,

⁶⁷ **בראשית רבה:** "אמר לו הקב"ה (לאברהם): שב, אתה סימן לבנים!", **הרמב"ן** בפרושו על ספר **בראשית** מרחיב את עקרון זה לכלל, שעל פיו מפרש את כל מעשי האבות שבתורה, שם כותב: "כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים"

אנחנו מגלים שהם מאמינים, אבל אי אפשר להגדיר במה הם מאמינים, מאמינים בתורה כספר של מצוות, כל מה שמגלה המקרא על הזהות של אותו עם, של אותן מצוות זה חושך אפלה, לא תופסים, לא תופסים.

איך רש"י ראה לנכון להתחיל את הפירוש שלו, תדעו שיבוא העת ואתם צריכים לחזור לאותה בעיה של אברהם אבינו, זה מובן? כן, כשאברהם חוזר לארצו אז כולם אומרים "מה פתאום? איזה עיראקי אברהם, בא לקחת את ארצות שבעים עמים" הליגה הערבית כן, כשעזבו את הליגה הערבית היו שבעה חח... וזה אותו סיפור!

שאלה מהקהל: כלומר התשובה של רש"י

הרב: לו אחרת? אתה חושב? תסביר

שאלה מהקהל: ??

הרב: לא, טוב, אולי אני אסביר קצת יותר מה שאתה אמרת. הנה ככה, השאלה היא ככה, זאת שאלה עצומה, עצומה... איך רש"י נותן תשובה לשאלה שלו? אז אני חוזר שוב, אבל קצת לאט-לאט כדי שכולם יבינו את הכוונות של השאלה שלך אם אני הבנתי אותה.

יש שני חלקים בפירושו של רש"י, קודם כל השאלה שלו, השאלה שלו היא ככה: אם אנחנו מקבלים כהנחה כהגדרה של ספר תורה זה ספר המצוות, לא היה צריך להתחיל את התורה, כי הרי ספר המצוות אלא מ"החֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם, ראש־חֲדָשִׁים" שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל, עד כאן אני אסביר ואחר-כך נמשיך. יש ביטוי ברש"י שצריך לפענח אותו, מה הביטוי? "לא היה צריך להתחיל את התורה" איזה נושא זה? יש צורך להתחיל? ברור, אם אני כותב ספר אני מתחיל בהתחלה, הביטוי "צורך להתחיל" צריך להבין אותו, עמוק-עמוק ברש"י, כן, השאלה היא "אין מוקדם או מאוחר בתורה" ⁶⁸ אז קודם כל נבין את הביטוי הזה, "אין מוקדם או מאוחר בתורה" התורה היא אמת, בעולם האמת אין התחלה וסוף הכל הוא נצחי בבת אחת, אין מוקדם או מאוחר בתורה, לפי הגאון מווילנה, מפרשים את זה ככה: בתורה, באמת של התורה, אין מוקדם או מאוחר, אבל בספר תורה יש מוקדם או מאוחר. תפסתם את ההבדל? אם אני מעמיד בכתב את התורה, תורת אמת, אז אני מוכרח להתחיל באיזה שהו מקום, הספר יש לו התחלה, התורה לא, ולכן מה היה, הצורך להתחיל בתורה? מכיוון שהיה צורך לכתוב אותה, והגרסה בזוהר בפרשת בא, אם אני זוכר, כן בפרשת בא, הגרסה היא בזוהר "לא היה צריך לכתוב את התורה אלא מהחודש הזה לכם" ⁶⁹ זה מובן? מכיוון שהיה צורך לכתוב אותה, אז היה צריך להתחיל באיזשהו פסוק, אעפ"י שבתורה אין התחלה "אין מוקדם או מאוחר" אבל בספר תורה יש "מוקדם או מאוחר" אבל הסדר ההגיוני זה התחלת התגלות המצוות, ואם נחזיק באותה הנחה, שעיקר התורה זה ספר המצוות, אז ההתחלה ההגיונית זה "החודש הזה לכם" כספר המצוות, מכיוון שזה הגילוי הראשון, תפסתם את זה? טוב, אבל אותו פסוק "החֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם, ראש־חֲדָשִׁים" זה פסוק שני בפרק י"ב בשמות, והפסוק הראשון אומר "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן, בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לֵאמֹר. הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם .. אנחנו צריכים לדעת מי הוא משה? מי הוא אהרן? מי הם ישראל? מה עושים במצרים? מיהו אלוהי העברים שמתגלה להם, לכן צריך פתיחה, היה צריך פתיחה כדי להבין במה מדובר, ולכן אני רוצה לסכם את זה ככה: לאמיתו של דבר, התורה כספר המצוות מתחילה

...

⁶⁸ בתלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף ו' עמוד ב' דנה הגמרא בשאלה ממתית דורשים בהלכות הפסח, ומביאה הגמרא כי הפסוק ממנו לומדים שמשנה דרש בהלכות פסח בראש חודש ניסן מופיע לאחר מאורע שקרה ברי"ח אייר, ועל כן מוכיח רב ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה". וגם מופיע בעוד הרבה מקומות.

⁶⁹ זוהר פרשת בא ל"ט, ע"ב, עפ"י תרגום הסולם [לא היה התורה צריך לכתוב אלא מ"החדש הזה לכם]

הפירוש הראשון של רש"י – המשך.

[לאמיתו של דבר, התורה, כספר המצוות מתחילה בפסוק "הַחֲדָשׁ הִזָּה לָכֶם, רֹאשׁ חֲדָשִׁים", ככה..] הפתיחה הייתה צריכה להיות .

אבל זה מסביר קודם כל את הקושי הראשון שיש ברש"י, השאלה של רש"י היא על כל המקרא מ"בראשית ברא" עד "החודש הזה לכם" והתשובה של רש"י זה רק על המילה "ברא" של הפסוק הראשון וכל אורך היריעה של המקרא הזה, מבראשית עד החודש הזה, לא נתן תשובה, עכשיו זה קצת יותר מובן, השאלה שלו זה לא על כל הטקסט, על כל המקרא, מבראשית עד החודש הזה לכם, אלא רק על מעשה בראשית, כי פתיחה היסטורית היה צריך להיות, אבל באותה פתיחה הייתה יכולה להתחיל בפרק השני של ספר בראשית, "וַאֲלֵה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם"⁷⁰ " וזה סיפור ההיסטוריה של המין האנושי, עד אדם הראשון... מאדם הראשון סליחה, עד נח, עד שם, עד עבר, עד אברהם, עד משה ואהרן.

נתנו לי איזהאספר שמות, יש איזה חידה בספר שמות שמוצאת את הפתרון במה שאנחנו לומדים עכשיו ולכן הרבה שאלות היו מוצאות פתרון בזה, אתם זוכרים את השאלה של המדרש למה התורה לא מתחילה ב"אלף"? אלא ב"בית"? אם התורה הייתה מתחילה ב"וַאֲלֵה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ" הייתה מתחילה ב"אלף" אתם רואים איך זה, איך זה קשור, טוב, חוץ מזה בהתחלת ספר שמות, ראינו את זה, אני חושב, בשיעור אתמול דווקא, בהתחלת ספר שמות התורה מתחילה לספר את תולדות עם ישראל, אני רוצה למצוא את הפסוק, רק דקה.. זהו.. זה, אם אתם רוצים לרשום, זה בפרק ו' בשמות פסוק י"ד [י"ג], התורה אומרת את זה ככה: "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיֹּצִיאוֹם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרֹעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם." זה הנושא שלנו, כן, זה המרכז של אותה פתיחה, היה צריך להגיע עד אותו פסוק כדי להרחיב הפתיחה על המצווה ראשונה שנצטוו עליה ישראל ביציאת מצרים, זה מובן? התורה מתחילה, [פסוק י"ד] "וַאֲלֵה רִאשֵׁי בֵּית אֲבֹתֶם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶצְרֹן וְכֹן הֵלֵא.. [פסוק ט"ז] "וַאֲלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֵּרְשֹׁן וְקָהָת וּמֵרָרִי" והפרק מסתיים במשה ואהרן וזה לא ממשיך, אחרי לוי יש יהודה, אחרי יהודה יש כל השבטים! זה [לא] ממשיך פה, כי היה צריך רק להסביר את הרקע של משה ואהרן, זה מובן? אני סוגר את הסוגריים האלו. תפסתם את זה? אצל המפרשים זה חידה למה התורה מתחילה בסיפור תולדות ישראל, ומפסיקה במשה ואהרן כי היא צריכה רק לפתוח את הפתיחה שלה עד משה ואהרן כדי להסביר מי הם משה ואהרן מי הם בני ישראל מה עושים שמה במצרים, אבל אותה פתיחה יכולה להתחיל "וַאֲלֵה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ" בפרק ב' בבראשית, לכן השאלה של רש"י, זה רק על מעשה בראשית, זה מובן? עכשיו התשובה של רש"י: ולמה היה צריך לעלות בכתב את מעשה בראשית? כי לפי התוכן שלו - וחוף ממה שכולם יודעים, שאסור ללמוד מעשה בראשית ברבים, לכן זה לא מקומו בתורה שבכתב - היה צריך להיות בתורה שבעל פה בנסתר שלה, כן, אף אחד לא מבין מה קורה שמה באותו פרק של מעשה בראשית, ואסור ללמוד אותו ברבים, כן, אז התשובה של רש"י היא ככה: משום כוח מעשיו הגיד לעמו שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם, בימינו אנו אומרים אימפריאליסטים אתם, אבל זה אותו דבר כן, שכבשתם ארצות שבע עמים, אז הם משיבים להם, יאמרו להם, ומדובר כמובן לפי שאלתך בגוים שמקבלים את סמכות המקרא. לכן זה נבואה של המדרש, יבוא יום ואומות העולם, דהיינו הנוצרים בעיקר, המוסלמים לפי דרכם, אבל הנוצרים בעיקר, יאמינו, לפי דעתם, לפי אמונתם במקרא הזה ואפשר לצטט את המקרא כדי לשכנע אותם, זה מובן? וזה פלא איך ראה המדרש, שאומות העולם יקבלו טענה שבאה מפסוק של המקרא, זה השאלה שלך כן? אז אם ככה, זה יותר פשוט לומר להם, אתם מאמינים באותו ספר? מה כתוב בחיי האבות? כמה פעמים שאותו ארץ זה שייך לישראל והם יודעים את זה?!

טענת אומות עולם על כיבוש ארץ ישראל.

אבל הטענה שלהם זה לא השייכות של הארץ לישראל, אלא ליסטים אתם שכבשתם, הייתם צריכים לחכות את זה על מגש של המשיח, ממש כפי שאומרים הדתיים האנטי-ציונים, כן, זו הטענה של אומות העולם, ליסטים אתם זה לא אומר שאותה ארץ זה לא ארץ ישראל, ברור שזה ארץ ישראל לפי התנ"ך, כן, הם יודעים את זה, מאמינים בזה, אבל מה הטענה שלהם? מה הטענה שאנחנו שומעים מאומות העולם, בכל העיתונות, בכל.. נכון? זאת הטענה, אתם כובשים, וזה אסור לכם, אם אתם באמת ישראל, תחכו ב.. כנחלה, שתנחילו ממתנה אלוקית,

⁷⁰ בראשית, פרק ב' פסוק ד'

אלוהית, שתקבלו את זה. כך מפרשים את הנושא בבני-ברק, במאה-שערים, וגם בוותיקן, כן, וגם אצל הערבים. כולם יודעים שזה שייך לישראל, אבל אתם לא ישראל, אתם ציונים כובשים. ישראל אמתי צריך לקבל את זה כנחלה, אז בא הפסוק של תהילים " כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"⁷¹ מה שגויים רואים כנחלה. ורואים את זה כנחלה שלהם, כן? אז בא רש"י ואומר: היינו צריכים, אותו סיפור של מעשה בראשית, כדי שהגויים האלו שמאמינים בסמכות המקרא - לפי מה? לפי אמונה שלהם - ישמעו, יקראו, איך הקב"ה נותן את הארץ למי שנותן אותה. כי הטענה שלהם תיאולוגית, פוליטית, היא: ליסטים אתם שכבשתם. אז מה כתוב במעשה בראשית? כשהקב"ה נותן את הארץ לאדם הראשון?

שאלה מהקהל: "...מלאו הארץ, וכבשוה"

הרב: אַתְּ-הָאָרֶץ, זה "מְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וְכִבְשֶׁהָ"⁷² כדי שיראו את זה, "מְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וְכִבְשֶׁהָ" זה התשובה לטענה שלהם. הטענה שלהם זה סוף-סוף, זה לא כי ארץ ישראל איננה ארץ ישראל, הטענה.. אתם רואים את הנבואה של רש"י פה? במה היא הנבואה של רש"י? במה שבחר מכל המדרשים על אותה שאלה זה, זה שבע פעמים בתורה שבעל פה, לא היה צריך להתחיל את התורה מ"החודש הזה" בצורות אחרות, הוא בחר דווקא את התשובה, זה ממש כוח מרוח הקודש לפני אלף שנה. אם אבא-אבן⁷³ היה לומד רש"י ברצינות, היה אומר את זה לאומות העולם, הכול היה משתנה. אבל לא גמרת, כן, ותראו איזה פלא, מה אומר הפסוק בתהילים? " כח מעשיו הגיד לעמו" זה מעשה בראשית, הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים "מכיוון שכשבא היום עם הטענה של הגויים זה ליסטים אתם, כבשתם, אז כוח מעשיו הגיד לעמו, מעשה בראשית כדי שתהיה לנו פתחון פה של תשובה של הגויים ודווקא אותו פסוק, " מְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וְכִבְשֶׁהָ" פסוק כ"ח של מעשה בראשית, 'כח מעשיו' בדיוק, תראו את הפסוק, כן. טוב זה כבר סוד, ואעפ"י שזה לא רגיל ללמוד ככה, זה ברור שזה כוונה של רש"י, שזה כוונת המדרש, במה עוסקים החכמים האלה? זה העולם של המדרש, הוא מגלה את הבסיס של המשמעות של הפשט כפשוטו כל... עד כאן רש"י. עד כאן יש לך תשובה לשאלה שלך, כן? טוב.

חכמי המדרש לא אמרו תסבירו להם, אתם מאמינים שאנחנו צאצאי האבות, אז מה כתוב בתורה? שאתם מאמינים בה, לפי אמונתכם? כתוב שארץ ישראל שייכת לישראל, אבל זה לא הטענה שלהם. הטענה שלהם היא אחרת לגמרי! וזה הטענה שאנחנו שומעים בכל העולם בתקופה שלנו ו.. אני אסיים ב.. מיד אחר-כך, מה הפלא, בא הרמב"ן, Nahmanide, ואומר: תיזהרו, תבינו את רש"י היטב, כי זה עולה בדעתכם שהגויים יכולים ל.. משהו נכתב במקרא כדי שהגויים ייקראו את זה, כן, יש פה פסוק מפורש האומר "לא עֲשֶׂה כֵן, לְכָל-גּוֹי--וּמִן-שָׁפְטִים בְּלִי-יָדָעִים:

הָלָלוּ-הָ. ⁷⁴ " בשר ודם יכול להבין סתרי תורה? אלא תחזרו על הפסוק של רש"י, "כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גוים" צריך שיהודים יבינו את זה, זה ברור? כן, זה רמב"ן שמוסיף את זה, וברור כשמש בגבורתו שזה המצב בתקופה שלנו, היהודים לא מאמינים בזה, ולכן אין להם כוח נגד הגויים לגבי הבעיה של ארץ ישראל, זה הדיוק של רמב"ן, כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גוים, זה ברור? כן? יפה! ומה הייתה השאלה?

שאלה מהקהל: .. בקשר למה ששאלתי קודם, אם אפשר לחזור ... , בפירוש של פסוק י"ד בפרק כ"ב של רש"י. **הרב:** פרק כ"ב של בראשית?

שאלה מהקהל: של בראשית, בפעם השנייה שהוא מדבר, שהוא מדבר בהר המוריה, ואברהם לא יודע, לכאורה יוצא כאילו סתירה שהוא התכוון ללכת ארצה כנען, ורק בפסוק י"ד בפרק כ"ב שם מתגלה ה' לעם ישראל.

הרב: יפה, אז אני קורא, לא לעם ישראל, לאברהם בעקדת יצחק. לכן אמרתי בהתחלת השיעור, כי הלך-לך אל הר המוריה שייך רק לאברהם. ולא ללוט ולכל הנפש אשר עשו בחרן.

שאלה מהקהל: אבל כתוב " בהר זה יראה הקב"ה לעמו"

הרב: אז, איזה פסוק זה?

שאלה מהקהל: י"ד פרק כ"ב

הרב: י"ד, "וַיֹּאמֶר, אֶל-תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל-הַנֶּזֶר?"

שאלה מהקהל: "וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא.."

הרב: אז זה לא י"ב.

שאלה מהקהל: י"ד, י"ד

⁷¹ תהלים, קיא, ו

⁷² בראשית, פרק א', פסוק כ"ח.

⁷³ אָבָא אָבִין 2002-1915 דיפלומט ומדינאי ישראלי. נודע כבעל כושר ביטוי מבריק ויוצא דופן ונחשב "הדיפלומט מספר אחת" של מדינת ישראל

⁷⁴ תהילים, קמז

הרב: אהה י"ד, "וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא, ה' יִרְאֶה, אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם, בְּהָר ה' יִרְאֶה." כן, התורה מסבירה את זה, אין שום שאלה, התורה מסבירה את זה: לדור יציאת מצרים, כהתגלות על הר סיני ובנין בית המקדש על הר המוריה, כן, וזה ההסבר של המדרש, אנחנו לומדים כשהקב"ה אמר לאברהם "לך-לך מארצך... אל-הארץ, אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ." הכוונה זה הר המוריה, כשתגיע לארץ כנען, אני אראך לאן ללכת לעקדת יצחק. וזה התחלת הפרק כ"ב: "וַיִּרְא אֶת-הַמָּקוֹם--מֵרָחֵק.⁷⁵" וכן הלאה. כן, זהו! אז יש עוד שאלה על זה?

שאלה מהקהל: לי יש שאלה על הרש"י

הרב: איזה רש"י?

שאלה מהקהל: על הרש"י "לתת להם נחלת גויים"??

הרב: טוב. קודם כל, הסברתי את הפרק הזה כן, לפי המדרש עצמו, כי הטענה והוויכוח של הגויים נגד ישראל, זה קודם כל נושא של אמונה. אצל אומות העולם מאמינים כי כל מה שהקב"ה נותן לאדם, הוא נותן את זה בחסד. לפי דעת התורה, הקב"ה הוא נותן בחסד אבל צריך לזכות בזה, יש בא הביטוי "לכבוש את המלכה" את המלכות, "לכבוש את היצר" מה ההבדל בין אמונה של התורה, ואמונת הגויים? אמונת הגויים מאמינים שהכול בא בחסד, לא זוכים בזה, מיהו הצדיק? מי שקיבל! חסדי ה', זהו הצדיק. אצל התורה, אצל היהדות, זה רק השלב הראשון, קודם כל מקבלים בחסד, אחר-כך מתחיל העניין של עקידת יצחק. צריך לפדות את זה, צריך לשלם את המחיר, צריך לזכות בזה, מיד כשיצחק, זה השלב השני, היה מוכן, אברהם בעיקר, מוכן להקריב את יצחק, מה אומר הקב"ה? זכית קנית, כן? אז יש הבדל מהותי מבחינה תיאולוגית בין הדעה של הגויים והדעה של החרדים, והדעה של התורה, כן? זה הפשט לפי המדרש של "כח מעשי הגיד לעמו, לתת להם" מה שהגויים מגדירים כנחלה, מה זה נחלה? כן, נחלה ירושה בלי לזכות בזה, מה אומרת התורה? "עֲלֶה רִשְׁמִי"⁷⁶ איך? כיבוש! קודם כל צריך את יהושע אבל השורש זה כבר במעשה בראשית. "מָלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וְכִבְשֻׁהָ" תראו את הדיוק, במנהגו של העולם כשכובשים ארץ באים מחוץ לאותה ארץ, כובשים אותה ורק אחר-כך ממלאים אותה, פה זה התכנית של התנועה הציונית, מלאנו את הארץ ורק אחר-כך כבשנו אותה. אתם רואים עד היכן זה מגיע. והודות הערבים. כי מלחמה זה מבחן לבפנים מלחמה של כיבוש, כל המלחמות שלנו היו מבפנים לבחוץ, כדי להגיע לגבולות ישראל, ועוד לא הגענו. לבחוץ כן.

ו... טוב. וחוף מזה, זה פלא ואנחנו שוכחים את זה, כל העולם כולו, רואה את ארץ ישראל כנחלתו בתנאי שזה לא יהיה, שזו לא תהיה מולדת של היהודים. כל העולם כולו רואה את ירושלים כבירת העולם. אז זה הפשט של הפסוק של תהילים "לתת להם נחלת גויים" איזה פשט יש בפסוק הזה? כל הגויים כולם רואים את זה כנחלתם, זה פלא, חוץ מהחרדים חח... טוב אז גמרנו עם כל הפתיחות האלו? ולכן יש לי נטייה לומר את זה, בלי תעמולה חח... ה' בחר בנו כן, זה לפי המקורות, יש לי הרבה מקורות באותו מושג, חזרה מן הגלות לארצנו זה הסיפור של אברהם אבינו, זה הסיפור של משה רבינו, זה הסיפור של עזרא ונחמיה, וזה הסיפור של הדור שלנו, וזה ממש תחיה⁷⁷... חח... פשוטו כמשמעו חח... כן.

שאלה מהקהל: היה בשיעור שעבר שאמרת אילו אברהם היה חי היום הוא היה שלום עכשיו

הרב: כן וזה היה הסוד

שאלה מהקהל: ולא העזתי לשאול מה הייתה שרה?

הרב: הייתה גוש אמונים חח... בלי שום ספק. תראו איזה פסוק נפלא יש בפרשת השבוע.

אתם יודעים את הכלל: כל מה שמתרחש בעולם זה נכתב בפרשת השבוע, יש תקופות שרואים את זה, ויש תקופות שלא רואים את זה, אנחנו בתקופה של גילוי, "גַּל-עֵינֵי וְאֶבְיטָה--נִפְלְאוֹת, מִתּוֹרַתְךָ"⁷⁸ כן, זה ברור מאוד, איזה מקרה שאינו מקרה, ככה אומרים בבחירות האלו דווקא מיד אחרי פרשת וירא, ומה אומרת שרה אימנו בפרשת וירא "וַיִּרְשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת, וְאֶת-בָּנָהּ."⁷⁹

שאלה מהקהל:???

הרב: רגע כאן, אני רוצה למצוא את הפסוק הזה, כש...זה היה 'בלך-לך' אולי? איפה זה הבשורה ליצחק? כשצחק שרה? אתם זוכרים את הפסוק? זה אחרי אבימלך כן? ... כן...לא, לא, לא...מה?

שאלה מהקהל: בפעם הראשונה או השנייה

הרב: השנייה

⁷⁵ בראשית, פרק כ"ב, פסוק ד'

⁷⁶ דברים, פרק א, פסוק כ"א

⁷⁷ התחיה הייתה מפלגת ימין בישראל שהוקמה באוקטובר 1979 והתפרקה בשנת 1992, השיעור של הרב מתקיים יום לפני

הבחירות לכנסת ה-12, שנערכו ב-1 בנובמבר 1988 אז זכתה התחיה לשלושה מנדטים.

⁷⁸ תהילים, קיט

⁷⁹ בראשית, פרק כ"א, פסוק י'

שאלה מהקהל: וירא

הרב: זה וירא, איזה פרק?

שאלה מהקהל: פרק י"ח

הרב: פרק י"ח, אז תיקחו פרק י"ח, ונראה מיד מה קורה פה, ...איפה זה כאן? כן, תיקחו פסוק י"ג בפרק י"ח, פרק י"ח "ויאמר ה', אל-אברהם: למה זה צחקך שרה לאמר, האף אמנם אלד--ואני זקנתי". לא זה לא אותו פסוק, כשאברהם צוחק, איפה זה?...

שאלה מהקהל: ??

הרב: זה אחר-כך, זה אחר-כך...מצאתם?

שאלה מהקהל: איך הפסוק?

הרב: "הלכן מאה שנה [...]" ואם לבת תשעים שנה זוכרים את זה? אה כן, כן, לא, לא. רגע, מה?

שאלה מהקהל: פרק י"ח, פסוק י"א?

הרב: י"א, אה כן, כן, זהו: "ותצחק שרה בקרבה לאמר: אחרי בלתיי" ... אה י"ח לא זה עוד לא, זה משהו אחר...

שאלה מהקהל: לפי דעתי זה בפרק י"ז, י"ז, "ויפל אברהם על-פניו, ויצחק; ויאמר בלבו, הלכן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד"

הרב: נכון, זהו, זהו, איזה פסוק?

שאלה מהקהל: י"ז.

הרב: "ויפל אברהם על-פניו, ויצחק; ויאמר בלבו", זה אברהם לא שרה, כן, "הלכן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד" וזה ממש מה שאומרים בשלום-עכשיו. זה לפי המציאות, לפי חוקות הטבע, צריך להיות ריאליסטי, זה בלתי אפשרי, נכון זה אברהם שאומר את זה. זה ברור! וזה מספרים, בגלל שזה דמוגרפיה בגיל חח.. לפי המציאות הריאליסטית זה בלתי אפשרי, וזה מה שקרה, ולכן מי שנוטה לומר את זה, אבל נכון אנחנו מאמינים אבל זה בלתי אפשרי, הוא מקטני אמנה⁸⁰. זה פגם באמונה. זה מובן כן? זה ברור בעליל חח.. אבל אתם רואים איך שאני רגיל לומר השנה, רק הלימוד יכול⁸¹ חח...

הקהל: חח חח...

הרב: ומישהו הוסיף, כדי להגיע לאמת⁸², חח..

הקהל: חח חח...

הרב: אז אם אין עוד שאלות, (חה חח) אז בקצרה, נמשיך בעוד מדרש,

שאלה מהקהל: אחרי השעה שבע היום??

הרב: בטלויזיה! אבל נכון אנחנו עושים את זה אחורי הפרגוד, המסך,

חזרה ללימוד המדרש

אז אולי נקרא עכשיו את הפסוק, אני אקרא מהתחלת הפרק, פרק י"ב ונגיע לפסוק שנלמד "ויאמר ה' אל-אברהם, לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ, אשר אצאך". לא צריך לחזור על כל זה, עכשיו זה מובן, כן? היעד הסופי זה ארץ המוריה אבל הוא מגלה את זה רק בסוף כדי להרבות שכרו, זה מה שלמדנו במדרש הקודם. "ואעשך, לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך; והיה, ברכה]. גואברכה, מברכך, ומקללך, אאר; ונברכו בך, כל משפחת האדמה. [ד] וילך אברהם, כאשר דבר אליו ה', וילך אתו, לוט; ואברהם, בן-חמש שנים ושבעים שנה, בצאתו, מתרן". מכאן אנחנו לומדים שהייתה איזה תחנת ביניים בחרן, כן, "ויקח אברהם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו, ואת-כל-רכושם אשר רכשו, ואת-הנפש, אשר-עשו בחרן; ויצאו, ללכת ארצה כנען, ויבאו, ארצה כנען" אז על הפסוק הזה נלמד נושא מסוים על הביטוי "ואת-הנפש, אשר-עשו בחרן" אז תיקחו קודם כל במדרש רבה, במדרש רבה, זה מתחיל בפרק י"ג בפרשה ל"ט, כן? ... זה מובן? מצאתם? מה אומר המדרש?

בראשית רבה: פרשה ל"ט, י"ג

"וילך אברהם, כאשר דבר אליו ה', וילך אתו, לוט" מה אומר המדרש: "ולוט טפל לו" אז מה מחדש המדרש?

⁸⁰ המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה. (ברכות כד ב)
⁸¹ סיסמא למפלגת הליכוד בשנת 1988 הייתה "רק הליכוד יכול"
⁸² צירוף אותיות של מפלגת המערך בהובלת שמעון פרס.

אם לפי הפסוק, מיהו הנושא של ההליכה? "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם, פֶּאֶשֶׁר דָּבָר אֱלֹהֵי ה'." טוב זה מובן, העיקר, מרכז ההתפתחות פה, זה אברהם... "וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ, לוֹט" מה אומר המדרש? שלוש מילים: "לוט טפל לו" אם אתם רוצים נראה את הפירוש שמודפס פה " " וַיֵּקַח תֶּרֶחַ אֶת-אַבְרָם בֶּנוֹ, וְאֶת-לוֹט, [...] וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְשִׁים, לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן⁸³ זה פסוק קודם, באותו פסוק, אני מוסיף לכאורה, העיקר הוא תרח, ואילו אברם ולוט שווים זה לזה ולפי זה היה צריך לומר כאן וילך אברם ולוט, כאשר דיבר אליהם ה', ואומר, בניגוד לזה הפסוק אומר "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם, פֶּאֶשֶׁר דָּבָר אֱלֹהֵי ה' , וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ, לוֹט" אלא לוט לא היה בכלל הדיבור של לך-לך, אלא מעצמו הלך, טפל לאברהם, ולקמן "כעת היה לו להקב"ה, כעס? כן, כן, במדרש כן, כעס היה לו הקב"ה בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם אבינו. אז פה זה הפירוש של המפרש פה, כן? אבל נחזור למדרש כאן, אנחנו רואים שיש איזה מין זהות דומה מאוד בהתחלה לזהות אברהם שמלווה אותו. אבל זה לא מחזיק מעמד, אעפ"י שיש ?? להיות כאברהם זה לא מחזיק מעמד, זה מובן? זה מובן? לא להבין, וזה כוונת המדרש, שרק למפרע אנחנו רואים שלוט היה טפל, מלכתחילה היה טפל לו! אבל מכל מקום מה שחשוב ללמוד שכשאברהם מופיע בעולם יש עמו מי שדומה לו. אבל יש כבר דרך שנראים כזהים "כי אנשים אחים אנחנו"⁸⁴ כן? ואחר-כך זה מתגלה. כי מלכתחילה , מלכתחילה היה טפל לו.

תיקחו עכשיו שני פסוקים בפרשת לך-לך, הפסוק קודם כל, הפסוק השביעי "וַיֵּרָא ה', אֶל-אַבְרָם, וַיֹּאמֶר, לְזָרְעֶךָ אֶתְּנֶנּוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת" פסוק ז' בפרק י"ב, באותו פרק, ואחר-כך תיקחו את הפסוק "...י"ד בפסוק י"ג, בינתיים י"ד, סליחה י"ד בפרק י"ג כן? אז נראה מה קורה פה, אז נתחיל בפסוק י"ד בפרק י"ג, בינתיים לוט נפרד מאברהם, אז מה אומר הפסוק: "וה' אָמַר אֶל-אַבְרָם, אַחֲרֵי הַפֶּד-לוֹט מַעֲמוֹ " , "אַחֲרֵי הַפֶּד-לוֹט מַעֲמוֹ" זה מיותר כי אנחנו יודעים מהפסוקים הקודמים שנפרד ממנו. זה מובן? כן? זה פסוק י"ד מפרק י"ג מה אומר רש"י " אחרי הפד-לוט- כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו" מאברהם. כל זמן שהרשע היה עם אברהם, היה הדיבור פורש ממנו ולכן זה הפשט האמתי של הפסוק שלנו "וַיֵּרָא אֶל-אַבְרָם, אַחֲרֵי הַפֶּד-לוֹט מַעֲמוֹ" אבל סתירה עם הפסוק שלנו פסוק ז' "וַיֵּרָא ה', אֶל-אַבְרָם, וַיֹּאמֶר, לְזָרְעֶךָ..." הרי אמר לפני זה, אז מה מוסיף רש"י בפסוק י"ד, י"ג, "...י"ג ביי"ד יש לכם בסוגריים ברש"י "ולעיל שהיה לוט אצלו וכתב וירא ה' " פסוק ז', "אל אברם באותה שעה כשר היה" באותה שעה, היה כשר, צדיק לכאורה, אבל רש"י אומר כשר. אז זה מסביר את הביטוי, הדיוק של המדרש. מה זה טפל לו ? אעפ"י שלכאורה הם זהים "באותה שעה כשר היה" יש כשר שהוא טפל, נראה ככשר אבל לעתיד מתגלה, שהוא לא באותה מדרגה, שהוא לא באותו כיוון, ושסוף-סוף מתפרד, זה מובן?

שאלה מהקהל: איפה הרש"י הזה?

הרב: הרש"י הזה זה בפסוק י"ד, פרק י"ג, אולי זה לא בספרים שלכם? כן יש את זה כאן, בסוגריים.

שאלה מהקהל: ??

הרב: פרק י"ג, פסוק י"ד .. פרק י"ג

שאלה מהקהל: ??

הרב: זהו, אולי שהיה לוט עמו, וירא ה' אל אברהם, באותה שעה, באותה שעה כשר היה, זה קל להבין.

שאלה מהקהל: זה לא בספר שלנו

הרב: כן זה ספרים expurgés ..חח.. שעברו צנזורה, טוב לכן הבאתי את המקור של הפסוק, אז זה מאיר את הכוונה של המדרש שלנו, זה מובן? דאם לא כן לא היה צריך למדרש להוציא לאור דבר פשוט " וַיֵּלֶךְ אַבְרָם... וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ, לוֹט" אתו, עמו, כן? אבל ברור שהפשט הוא שהוא היה טפל. בא המדרש ומדגיש, היה טפל לא רק בהחלטה של ההליכה, בזהות שלו. זה מתגלה אחר-כך, בהמשך הסיפור.

שאלה מהקהל: ??

הרב: מה? זהו, וכך הסבירו, זה כבר בזוהר וחכמי הקבלה בעיקר השל"ה⁸⁵, יש זהות שהניצוץ של הקדושה הוא טמון עמוק, עמוק מאוד, ולכן הזכות של לוט לכל ההיסטוריה שלו, זה זכות עצום, היה חבר של אברהם, בהתחלת ההליכה כן? אבל לא נראה לעין, זה לא נראה לעין בתקופה שלו, בדור שלו, רק הקב"ה יודע שיש משהו בתוך תוכי לוט אבל זה כמו, סתום כן? וצריך הרבה תהליך היסטורי כדי שזה יתגלה, זה יתגלה עם רות. אבל ברוח הקודש אברהם היה יודע את זה. נראה את זה מיד, קצת לפני זה, וזה בפסוק ט' של פרק י"ג, ונראה איך מסביר רש"י, כשאברהם אומר ללוט, פסוק ח' "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט, אֶל-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ, וּבֵין רָעִי, וּבֵין רָעִיד: כִּי-אֲנָשִׁים אֲחִים, אֲנַחְנוּ." לא היו אחים, אחד היה אחיין של אברהם!! אבל זה כבר נושא בפני עצמו,

⁸³ בראשית, פרק י"א, פסוק ל"א

⁸⁴ כִּי-אֲנָשִׁים אֲחִים, אֲנַחְנוּ- בראשית, פרק י"ג, פסוק ח'

⁸⁵ רבי ישעיה הלוי הורוויץ, מכונה השל"ה (או השל"ה הקדוש, על שם חיבורו "שני לוחות הברית: "השייח- 1558, י"א, בניסן ה'ש"צ, 24 במרץ 1630) היה מגדולי רבני אשכנז במאה ה-17.

הזהות של אח חוזרת לעולם עם אברהם ועם לוט, לכאורה באופן פורמאלי, חיצוני, לוט מסוגל להיות אח, יש לו רועים, אח זה רועה, אבל אברהם הוא אח עם ההורים שלו... הרועים שלו. ויש מריבה בין הרועים של לוט והרועים של אברהם. מה הייתה סלע המחלוקת של אותה מריבה: שגם אנשי לוט היו רועים, אותה זהות של הבל בשורשה "וְיִהְיֶה-הָבֵל, רֹעֶה צֹאן"⁸⁶ מי היה הבל? אחיו של קין "וַיִּתְּסֹף לְלֶדֶת, אֶת-אָחִיו"⁸⁷ האח מסוגל להיות רועה, בכל סיפור המקרא מי מחפשים כדי לכוות ברית אתו? מי מסוגל להיות אח, אז יהיה מסוגל להיות רועה, זה יוסף, זה משה, זה האבות, אחר-כך זה יוסף, זה משה, מחפשים את הרועה, את האח זה מובן? כן אז יש אח אמתי ויש אח בטומאה, זה לעומת זה ברא אלוהים, אפשר לומר את זה ככה. אברהם הוא אח בקדושה "דרכיו אין בכס מוסר" לוט אח אבל הוא בטומאה, כל מה שעושה אברהם, לוט עושה אבל בטומאה. זה מובן? כן, אז כשה מתגלה שהרועים של לוט היו רועים במרעה שלא שייך להם: חטא במוסר, אז הרועים של אברהם ריבו עם הרועים של לוט, רבו, רבו כן. ולכן זה מה שאומר אברהם בפסוק ט' "הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ, הִפְרָד נָא מֵעַלְי" מכיוון ש-"אֲנָשִׁים אֲחִים, אֲנָחְנוּ" שרואים לוט, חושבים שרואים אברהם, כשרואים אברהם חושבים שרואים לוט, זה אח וזה אח, זה יהודי וזה יהודי. אבל מה אומר אברהם ליהודי הזה לוט, שהוא בחר את המסר של האחוה אבל בלי המוסר, ו-"כֹּה [תִּלְמֹד] תֹּרָה עִם דָּרְךָ אָרְץ"⁸⁸ כן, ההבדל זה בדרך ארץ פה, אוקיי, אז אומר אנחנו דומים כי אנחנו אחים זה משהאומר המדרש, הם היו דומים כאחים, כשרואים את זה, חושבים שרואים את זה, לכן "הִפְרָד נָא מֵעַלְי" וזה מה שאנחנו צריכים להגיע, "אִם-הִשְׁמָאל וְאִימָנָה, וְאִם-הִימִין וְאִשְׁמָאֵלָה" זה מיותר ברור שאם אתה הולך לשמאל אז אברהם הולך ל... הייתי אומר לתחיה... לימין כן... אח ואם לוט לא הולך לימין, ברור שאברהם היה הולך לשלום... כן, לך-לשלום, חח... לשמאל כן. זה מיותר, מה אומר רש"י? תראו מה שאומר רש"י, "בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'" אז זה הכוונה, אם אתה הולך לשמאל אני אהיה בימין של השמאל שלך לא רחוק, ואם אתה הולך לימין אני אהיה בשמאל של הימין שלך כי אברהם רוצה להגן על לוט, השל"ה מסביר מכיוון שאברהם ידע ברוח הקודש, שבתוך תוכי נשמתו של לוט, הייתה קדושה של רות, אבל סתומה, אהה... איך אומרים, עמוקה, עמוק מאוד, זה העניין, בסוף-סוף דרך תהליך ?? זה הגיע, לוט זה לא סתם, אבל בדורו של לוט זה רשע, רשע שיש בו משהו שנקרא רות, בסוף הדרך "à la fin de la route" חחח... ורק נביא יכול להרגיש בזה, אברהם אהב את לוט, מה אהב בלוט, את רות. זה פשוט. טוב אז ...

שאלה מהקהל: מה עם ה... "באותה שעה כשר היה"... הרי ה...

הרב: יש חוש, יש חוש הומור לרש"י, "כשר היה" אבל איזה כשר של בד"ץ? של... חח...

שאלה מהקהל: לא אבל מבחינת הסבר המדרש שמה, המדרש היינו מחכים לו... ??

הרב: לא, לא, ברור שרש"י מפרש, וטעמו ונימוקו עמו, אבל זה קשור לבעיה שמסביר המדרש. מה שאנחנו לומדים מהביטוי של רש"י היינו מחכים לצדיק, לא כשר, ופה אנחנו לומדים שיעור עמוק, אפשר כשר שאיננו צדיק. זה מובן כן? לכאורה זה כשר, אבל מה יש בתוכו? זהו, אז אני גומר את ה... יש כשר שזה מכסה את רות... זה "הכשר-רות"⁸⁹... חחח...

אז זה נחזור על מדרש האחרון, פה יש לנו בפרק, בפסוק שלנו, זה הפסוק ח' "וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן"⁹⁰ כל פרט הוא חשוב, לא רק ויצאו, ויבואו, היה מאמץ כדי לצאת, אבל היה מאמץ כדי להגיע, שוב תהליך שזה לוקח שלב-שלב, וכן הלאה.

בראשית רבה: פרשה ל"ט, י"ד

אז נקרא את המדרש י"ד: "וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן" - "אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זימרא", בדף שלכם, "אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד, אינן יכולין לזרוק בו נשמה, ואת אמר" ואתה אומר "וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן?" השאלה של המדרש, מה זה? אברם ושרי הם בני אדם. כשמולידים בנים, עושים נפש, כן, אבל מה זה הנפש אשר עשו בחרן? שזה לא הבנים שלהם, לפי המדרש זה ידוע זה הגרים שעשו, כן?

"אלא, אלו הגרים שגייירו, אם כן, שגייירו, למה אמר עשו? את הנפש אשר גייירו בחרן" למה המקרא אמר "אשר

⁸⁶ בראשית, פרק ד', פסוק ב'

⁸⁷ שם

⁸⁸ משנה, מסכת אבות, פרק ב', משנה ב'

⁸⁹ Cache Ruth - בצרפתית - להסתיר/לכסות את רות...

⁹⁰ בראשית, פרק י"ב, פסוק ה'

עשו בחרן? במקום "גירור"? "אלא ללמדך" סליחה "ללמדך", שכל מי שהוא מקרב את העובד כוכבים ומגירור כאילו בראו. ויאמר אשר עשה, למה נאמר אשר עשו? אמר רב הונא: אברהם היה מגייר את האנשים, ושרה מגיירת את הנשים: "אז אנחנו לומדים שני דברים מתוך המדרש ש... ויש גם בגמרא נושא קרוב מאוד...". מי שמלמד תורה לבן חברו כאילו בראו... כאילו הולידו, כאילו הולידו.⁹¹ ואת הנפש אשר עשו, מכיוון שהמקרא אמר "עשו" זה עשו ממש, אחר-כך נראה מה אומר הזוהר, על אותו דיוק, אבל קודם כל המדרש כן, עשו ממש ולכן כאילו בראו, יש הבדל בין עשו ובראו, אתם מבינים? המקרא לא אמר אשר... ברו, בראו. והדבר השני אנחנו לומדים את הזכות של שרה שהוא מקביל לזכותו של אברהם, ולמה היה צריך אברהם כדי לגייר את הגרים? ושרה כדי לגייר את הנשים? זה השאלה לפי המדרש, גילוי חידוש, כן? אברהם היה עוסק עם האנשים, זה דיוק המדרש, ושרה עם הנשים, למי יש רעיון על זה?

שאלה מהקהל: גם במאה שערים

הרב: לא, לא, זה לא עניין של מחיצות, זה עניין יותר עמוק. אנחנו לומדים שיש תהליך של אברהם כדי לחזור להיות ישראל, ותהליך של שרי כדי לחזור להיות שרה. אברם, אברהם, שרי, שרה. זה לא רק ש... חיקוי, של שרה לאברהם יש תהליך של זכר ותהליך של נקבה, ותהליך של אנשים, ויש תהליך של נשים. אולי במילים אחרות, הזיקה לאמיתות של התורה דרך ציר האנשים היא שונה מהזיקה של הנשים, זה זהות אחרת ולכן בשורש עמנו יש אברהם ושרה זה נביא, הוא נביא והיא נביאה, זה תיקון נפש הזכר ותיקון נפש ה... ונפש ה... וזה אנחנו שוכחים, כן, יש אבות ואימהות והתורה מספרת את הדרך של האבות והדרך של האימהות, היה צריך לתקן את נפש האדם, אבל "זָכַר וּנְקָבָה, בְּרָאָם"⁹² ולכן יש תיקון לזכר ותיקון לנקבה, טוב זה לא אומר שמחזיר בתשובה לא יכול להחזיר אנשים ונשים וטף, כן, ברור, אבל זה הכוון, זה הדרך, זה השיטה, הבעיה שצריך לפתור היא אחרת, אז, כשמדובר בזכר, הדגם זה אברהם, כשמדובר בנקבה, הדגם זה שרה, הדגם זה שרה פה. אסור לגייר אישה כדי להיות אברהם, ואסור לגייר איש כדי להיות שרה, זה לא בדיחה מה שאני אמר פה כן, תפסתם את ה... טוב.

שאלה מהקהל: זה דומה מאוד ליחס הסיפור עם ישמעאל?

הרב: דהיינו? דהיינו? תסבירי קצת, תסבירי את השאלה.

שאלה מהקהל: ישמעאל תמיד, בשיעור שעבר

הרב: יחס של שרה לישמעאל?

שאלה מהקהל: כן

הרב: נכון, יפה, נכון, יפה, יפה, אם אברהם היה לבד לא היינו ישראל, צריך שרה, ואם שרה לבד גם כן, צריך אברהם.

שאלה מהקהל: למה?

הרב: כי אברהם, מידתו חסד, אברהם מידתו חסד. לא, בלי בדיחה, זה הגאווה של עם ישראל הוא שיש בחברה הישראלית נטייה של אברהם, לא מוצאים את זה אצל ישמעאל. לא מוצאים "שלום-עכשיו" בישראל, אבל בתנאי שלא יהיה בשלטון, כן.

שאלה מהקהל: חכמת נשים ..

הרב: יפה, אבל לא שמעת מה שאמרתי עכשיו, עכשיו זה גאווה של עם ישראל אבל בתנאי שלא יהיו שרים. שרים זה שרה, טוב, אז אולי נגמור עם ה... עם הזוהר, יש קצת נימה אחרת כן, תיקחו פה ס"א, ב...הקטע האחרון בדף של הזוהר⁹³, אז נקרא בארמית כן, כדי להתרגל קצת לארמית, יש לכם את התרגום למטה, זה הפירוש של הסולם, אז ס"א: "א"ל רבי אבא", אמר לו רבי אבא, זה וויכוח לא מחלוקת עם מנ שלמדנו מקודם. "אי הוה כתיב" אילו היה כתוב, "והנפש אשר עשו בחרן", מה כתוב במקרא שלנו "ואת הנפש אשר עשו בחרן" ה"את" הזה למדנו, אילו היה כתוב "והנפש אשר עשו בחרן", הוה אמינא הכי, "הייתי אומר זה אותו דבר, אלא הייתי אומר כפי שאתה מסביר למעלה, אבל צריך להוסיף עוד הסבר "אלא "ואת הנפש" כתיב, את לאסגאה "את, זה לרבות "זכותא דכלהו נפשאן" את הזכות של כל הנפשות האלו "דהו אזלי עמיה" שהיו הולכים איתו "דכל מאן דמזכה לאחרא" כל מי שמזכה מישהו אחר "ההוא זכותא תליא ביה" הזכות של השני, תלוי בו, במזכה. זה מובן? כן, "ולא אעדי מניה, מנלן דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן" זה לא מתנתק ממנו, ואת הנפש, מה שיש עם הנפש..

⁹¹ תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף י"ט, עמוד ב'. "אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה" וכתוב "ואלה שמות בני אהרן" לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמותיהם"

⁹² בראשית, פרק ה', פסוק ב'.

⁹³ זוהר חלק א דף ע"ב

... זה המילה "את" של הפסוק, "זכותא דאינון נפשו הוה אזיל עמיה דאברהם" ⁹⁴. הזכות של אותן נפשות היה הולך עם אברהם, אז אברהם היה הולך: עם שרה, עם לוט טפל לו עם רכושם, עם הגרים והגירות ועם הזכות של אותם גרים וגירות. זה קשור לאברהם הזכות הזה, כבר בהתחלת ההיסטוריה שלנו, אנחנו מתחילים את ההיסטוריה שלנו עם זכות עצמנו, זכות אברהם ושרה, ואת זכות הגרים שעשו אברהם ושרה. דהיינו מהתחלת ההיסטוריה שלנו יש מימד אוניברסלי בזכות אברהם. אם היה רק מזכה את עצמו, היינו אומרים: טוב זה דת בין הדתות, יש דת של אומה זו, אומה אחרת, יש דת ישראלית, את היוצאים מן הכלל של התורה אנחנו לא היינו מוצאים אותם, היוצא מן הכלל של התורה, שזה שייך גם לישראל וגם לעולם כולו. וזה הגילוי בשינוי השם של אברהם "אב המון גוים נתייך" ⁹⁵. ולפי ההלכה "אב המון גוים" זה לא שאברהם הוא גם כן האבא, האב של אומות העולם, אלא הוא האב של הגרים שבאים מאומות העולם. זה מובן? אז הקשר הזה לכלליות של המין האנושי, זה דרך הגרים של אברהם ושרה. ואחר-כך הגמרא מסבירה שהיה איזה אזלת יד באותו מעמץ לגייר גרים, אצל אברהם דווקא ולכן זה בגמרא בגיטין כשאמר "בְּמָה אֵדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה". אז הקב"ה משיב לו "יְדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרָעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם" ⁹⁶. זה נגיע אחר-כך לאותו נושא.

מהי הסיבה של גלות מצרים? אז הגמרא מגלה, אנחנו נלמד את הסבר המהר"ל על זה, הגמרא מגלה שבשורש השורשים שלנו היה איזה פגם, .. חולשה, לא פגם. אברהם לא היה עושה מספיק גרים, וזה לכאורה סותר את מה שאנחנו לומדים פה. דווקא אברהם הוא מוכר כמי שהיה מגרר... מגייר, מגרר גם כן חח, מגייר גרים, הדיוק של המדרש פה הוא חשוב "ואת הנפש אשר עשו בחרן" אז הגמרא מגלה שהוא לא היה עושה מספיק, ולכן זה מסביר שהקשר עם הכלליות של האנושות צריך להיות חזק מאוד כדי לחזק את ישראל כשלעצמו הרי זה גם כן בעיה אקטואלית אם אפשר לומר, כן, התרגלנו לזה ש"קשים גרים לישראל כספחת" ⁹⁷, אבל אני רוצה להסביר את זה מכיוון שהבאתי את המאמר הזה. מצד אחד אנחנו מוצאים בגמרא שיש יוצא מן הכלל על אהבת הגר, אהבת הבריות זה "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" ⁹⁸ עם "למד", אהבת הגר "ואהבת נפש.. את הגר" ⁹⁹ כמו "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" ¹⁰⁰ יש מצווה מיוחדת לגר, זה יראוך? אין סתירה בין אהבת הגר, ו"קשים גרים לישראל כספחת לישראל" ההסבר הוא פשוט מאוד אבל לפי דעתי לא כל כך מוכר, אסור לגייר אומה שלמה כגרים, אסור לגייר רבים כגרים, צריך לגייר כל אחד ואחד, אהבת הגר בלשון יחיד, קשים גרים בלשון רבים, כספחת. ולכן לפי ההלכה זה אסור, כשבא שבט שלם ומבקש גיור זה אסור, אז כל אחד כשלעצמו זכר-זכר, נקבה-נקבה, כל נפש, זה לחוד. גרים זה כ.. בצוותא אם אפשר לומר את זה, יש במשך ההיסטוריה שלנו הרבה אומות העולם, הרבה עמים באו מאומות העולם, הרבה שבטים ביקשו את הגיור ככה, איך אומרים בסיטונאות, כן? והחכמים לא רצו את זה, והיום הבעיות עם האתיופים זה קצת קשור לאותו עניין, כן, לכן ... טוב אני לא רוצה להרחיב את ה...דיבור כי זה עלול ללכת לרבנות הראשית. ולכן הרבנות הראשית מצאה פתרון, להגדיר את הטבילה לחתונה כטבילה לגיור, כדי לגייר כל אחד ואחד. והמפ"ם ¹⁰¹ לא רצה, המפ"ם, אני אומר את הדברים כמו שהם, טוב זה עוד סיפור אחר.

אבל למשל כשהייתי בקמרון לפני לא הרבה זמן, שוב ביקשו ממני, יש לנו כמה מיליונים שרוצים להיות יהודים, אני אמרתי אסור לפי ההלכה, טיפין, טיפין, טיפין כל אחד, יש כבר טיפים, טיפים, לא רק מקמרון, מגאנה, מ.. אבל זה איפה לשים אותם? במרכזי קליטה של היהודים? לא יהיה מקום ליהודים, חח, טוב אני סוגר את ה.. וזה הנושא.

⁹⁴ זהר חלק א עט ב

⁹⁵ בראשית, פרק יז, פסוק ה'

⁹⁶ בראשית, פרק טו, פסוק י"ג

⁹⁷ תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף ע' : אמר רבי חלבו: קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר: 'ונלווה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב' (ישעיהו י"ד, א)

⁹⁸ ספר ויקרא, פרק יח, פסוק יט'

⁹⁹ כמה מקורות קרובים מצאתי: ספר דברים, פרק י, פסוק י"ט - "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם."

או ספר שמות, פרק כ"ג, פסוק ט' - "וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאִתָּם יִדְעָתָם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם."

¹⁰⁰ ספר דברים, פרק ו', פסוק ח'.

¹⁰¹ מפ"ם: מפלגת הפועלים המאוחדת, הייתה מפלגה ציונית סוציאליסטית ישראלית אשר הוקמה בינואר 1948 כאיחוד בין

"מפלגת הפועלים השומר הצעיר" ובין "התנועה לאחדות העבודה פועלי ציון". ניתן לזהות בתנועת מרצ את ממשיכתה של מפ"ם.

שיעור 3

תכלית בריאת העולם

הרב: טוב...¹⁰² distribue a tous le monde..כן

זהו בשיעור הקודם הגענו לפסוק י"א בפרק י"ב, אולי כדאי לחזור על הפסקה, ומיד נמשיך, אז נתחיל בפסוק י"ו ויְהִי רָעַב, בָּאֶרֶץ; וַיֵּרָד אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגֹר שָׁם, "ואם אני זוכר למדנו את ההבדל בין לגור ולדור באותו הקשר כן? טוב, "כי-כָּבֵד הָרָעַב בָּאֶרֶץ. [י"א] וַיְהִי, בָּאֶשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרִימָה; וַיֹּאמֶר, אֶל-שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ, הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי, כִּי אֲשֶׁה יָפֶת-מְרָאָה אֹתָּ" זה היה נושא של המדרש הקודם, מכיוון זה היה לפני שבועיים כן, אז אני לא זוכר אם נשאר שאלות על זה?

והדיוק של המדרש היה על "הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי" האם לא ידע לפני זה, הם היו בגיל מבוגר מאוד, כל זה למדנו כבר, כן? לא נשאר שאלות על זה? [י"ב] "וְהָיָה, כִּי-יֵרָאוּ אֹתָּךְ הַמִּצְרִיִּם, וַאֲמָרוּ, אֲשֶׁתּוֹ זֹאת; וְהָרְגוּ אֹתִי, וְאֹתָּךְ יָחִיו. [י"ג] אֲמָרִי-נָא, אֲחֹתִי אֶת--לְמַעַן יִיטַב-לָךְ בַּעֲבוּרְךָ" סליחה "לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרְךָ, וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָתְךָ." אם אני זוכר היטב הגענו עד לנקודה ההיא, אז נחזור להתחלה של הדף שלכם, יש סוף של מדרש. לא נלמד את כולו אלא רק השורות האחרונות, של הקטע הראשון למעלה מהדף במדרש רבה. "וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת-שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ" סליחה לא לא נתחיל בשורה השלישית לפני הסוף. אין לכם דפים? אז תיקחו לכל הפחות ספרים.

Hanna, donne leur des Bereshit s'il en reste, sinon, sinon tu leur donnes des tanachim .¹⁰³

יש עוד דפים? זהו! אברהם היה עיקר מכיוון שבפסוק הוא הנושא "וַיְהִי, בָּאֶשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרִימָה" מהתחלת הפרק אברהם הוא הנושא של כל העניין. "וַיְהִי רָעַב, בָּאֶרֶץ; וַיֵּרָד אֲבָרָם מִצְרִימָה" ואנחנו מבינים שהוא לקח את שרה אתו, זה מתברר מיד "וַיֹּאמֶר, אֶל-שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ," אבל כך מדייק המדרש, אברהם היה עיקר דכתיב "וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת-שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ" מהתחלת העניין, כן, "וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת-שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ" זה מ... כשהוא יצא מאור כשדים כבר, כן, אז הוא היה עיקר של כל התהליך הזה, כן, אבל בכל זאת הוא אומר "אֲמָרִי-נָא, אֲחֹתִי אֶת--לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרְךָ" עשה עצמו טפילה דהיינו, פה יש לפי המדרש, נושא שצריך להדגיש אותו, איזה מין שינוי של חשיבות היחסית בין אברהם ושרה, לפני שנראה מה אומר המדרש. צריך להבין את זה, בכל התהליך של התולדות שהתורה מספרת לנו בחיי האבות, בסיפורים של חיי האבות, היעד זה להגיע לזהות של ישראל. הזהות של ישראל בסוגריים, ישראל כשם שסוף-סוף יעקב קיבל, כשם לעם שייצא ממנו ושיקבל את התורה, כי כל הסיפורים האלו זה הקדמה לתורה כתורה, לתורה כספר של המצוות. מי מקבל את התורה זה ישראל, אז מהתחלת הסדר הסיפורים, למעשה מאדם הראשון, למעשה לפי המדרש מבריאת העולם, העולם נברא כדי שישראל יקבלו את התורה, זה נושא של המדרש, ואפשר ללמוד אותו לגופו. אבל נניח שהכול הובן, שכבר למדנו את זה, אני לא זוכר אם למדנו את זה באותה מסגרת אבל המקורות הם ברורים, כן, כששואלים את השאלה, לכאורה פילוסופית אבל זה שאלה של הבנה במקרא, כן, "בְּרֵאשִׁית, בְּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ" מהו היעד של הבריאה? מיד מהתחלה, לפי תוכן כל המקרא, מהתחלה עד הסוף, אז מתברר שיש איזה יעד. מהו היעד? זה מעמד הר סיני. זה למדנו, ההקשר בזה בלך-לך מאור כשדים, המשמעות של לך-לך מאור כשדים זה מתגלה בלך-לך אל הר המוריה. כן? ויש הרבה מקורות במדרש שהיעד של בראשית "בְּרֵאשִׁית, בְּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ" מוצא את משמעותו במעמד הר-סיני. אולי בקצרה אני אזכיר את הפירוש של בעל הטורים¹⁰⁴, כדאי, זה עוד דוגמא של השיטה של המדרש. אני לא יודע אם אתם רגילים ללמוד את בעל הטורים, אבל כדאי לפעמים לראות איך הוא מאיר לפי השיטה שלו, והשיטה שלו זה נושא בפני עצמו, הוא מאיר את תוכן המדרשים דרך נוטריקון, דרך גימטריה, דרך איזה רמז לפי צורת הסגנון של הדברים, כן? אז יש לו מיד בהתחלת פירושו איזה דיוק ששייך לנושא שלנו, מהו היעד של "בְּרֵאשִׁית, בְּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ" אז מביא את הנוטריקון, נוטריקון, בראשונה, התחיל לכתוב, לא צריך, בראשונה, בראשית נוטריקון: "ב" בראשונה "ר" ראה "א" אלוקים "ש" שיקבלו "י" ישראל "ת" תורה. "בראשונה ראה אלוקים שיקבלו ישראל תורה" ולכן לפי המדרש, עכשיו אנחנו במסגרת המדרש, עולם המדרש, כן, וכל השאלות צריכות להיות שייכות לנושא כפרשנות המדרשים ולכאורה אפשר לומר, זה סתם משחק מילים, כן, זה הגאווה של עם ישראל, שבשבילו נברא העולם, זה הגאווה של הדתיים

¹⁰² בצרפתית: תחלק לכולם

¹⁰³ בצרפתית: "חנה תני להם ספרי בראשית אם נשאר, אחרת תני להם תנכ"ים"

¹⁰⁴ רבנו יעקב בן אשר, 1269-1343 פוסק הלכה, מכונה על פי רוב "בעל הטורים" על שם ספר ההלכה שכתב "ארבעה טורים".

בישראל שבשביל מעמד הר סיני... חח.. נברא ישראל שבשבילו נברא העולם. אז מהו התוכן של הדיוק הזה של בעל הטורים? אם יש משמעות להיסטוריה של העולם אנחנו צריכים למצוא אותה באיזה שהוא תהליך של התפתחות ההיסטוריה שנותן משמעות לבריאה עצמה. אז בשביל איזשהו ישראל שיקבל את התורה שהיא נותנת את הערך של בריאת העולם, וכל זה, זה אותו נושא, כן, אז סוף-סוף אנחנו מבינים שיש סיבה, שיש עילה, שיש תכלית, יעד לבריאת העולם. התשובה שייכת לשאלה, צריך להבין את השאלה, האם יש איזה משמעות למציאות של העולם שלנו? לפי הקטגוריות של המקרא, זה העולם נברא, יש לו בורא, לכן צריך להבין איפה אנחנו יכולים למצוא את המשמעות של יעד הבורא? טוב, אף אחד לא נמצא בסוד הבורא, אבל מכיוון שהעולם קיים, זה סימן שיש איזה סיבה, איזה יעד שמסביר את... אם אנחנו מניחים הנחה שיש משמעות של העולם, אותה המשמעות. זה למשל המדרש שאומר שכשברא את העולם הקב"ה היה מסתכל בתורה ובורא את העולם, אתם זוכרים זה בהתחלת מדרש רבה גם כן.

האם ישראל חייב להיות ישראל?

טוב, פה אני רוצה רק לדייק את הדוגמא ההיא, זה לא אומר שיש החלטה קדומה, איך אומרים את זה בעברית ... הכרחיות, שישאל יהיה ישראל וזה רק ישראל שיש לו את הסגולה לקבל את התורה. הדיוק של בעל הטורים יש לו משמעות יותר עמוקה מזה, "בראשונה ראה אלוקים שיקבלו ישראל את תורה", אנחנו עוד לא יודעים מי זה ישראל. לכן בא הסיפור כדי לגלות מיהו הישראל ההוא שבשבילו נברא העולם. וסוף-סוף, יש התחלת ההסבר באברהם ואחר-כך השלב של יצחק ואחר-כך השלב של יעקב, בירור הזהות העברית, כשיעקב מגיע למדרגה שהיא מסוגלת, ראוייה לשם ישראל, אז אנחנו יודעים שעכשיו יש כתובת. יעקב הוא ישראל. מזה צריך ללמוד לפי דעתי אעפ"י שיש מחלוקת בין החכמים, שמאדם הראשון מעיקרא, כל אומה ואומה הייתה יכולה לכאורה להיות ישראל, מה קרה, וזה בלתי הפיך, שמאדם הראשון עד שם, עבר, אברהם, יעקב, זה אותה אומה שהיא ישראל. זה מובן עד עכשיו? כן? טוב ולכן כשבעל הטורים אומר "בראשונה ראה אלוקים שיקבלו ישראל תורה" זה התחלת ההסבר למה יש בסיס לבריאת העולם, למה יש משמעות לאותו עולם מכיוון שזה בטוח שאיזה שהוא ישראל יקבל את התורה שהיא נותנת את הערך, את המשמעות לעולם. כן. אתם זוכרים את ההתחלה של פירוש של רש"י גם כן, כשהוא מפרש את המילה בראשית לפי הדרש, לפי המדרש, אז הוא מסביר שלמילה בראשית אין פשוט, באותו פסוק, וצריך לפרש אותה לפי מה שמסביר המדרש, אין ראשית אלא תורה ואין ראשית אלא ישראל¹⁰⁵, לכן פה יש נושא מה קודם למה? מה יותר חשוב למה, ישראל או התורה? זה נושא אחר אבל מכל מקום אנחנו לומדים מזה, שישאל הוא ישראל של התורה, והתורה היא התורה של ישראל. אז מה שאומר בעל הטורים, לא שהקב"ה ברא עולם עם כמה מיני צורות אדם אחד מהם מלכתחילה באופן הכרחי הוא ישראל ולא השאר והיישראל הוא מקבל את התורה ולא השאר, את התורה ולא השאר, זה עניין אחר לגמרי. צריך להבין את זה ככה, שלבים-שלבים, בראשונה ראה הקב"ה שאיזה אדם, בן אדם, יקבל את התורה, והתורה מספרת מיהו הבן אדם הזה שזכה להגיע לאותה מדרגה שנקראת ישראל ואז התורה ניתנה לעולם ואז יש משמעות לעולם וזה בלתי הפיך, ממעמד הר סיני, זה מובן? כן? עם ישראל נולד כיעקב, בן יצחק, בן אברהם, בן עמר, בן שם, בן נוח, בן אדם. כן, ואותו יעקב זכה לאותה סגולה שנקראת ישראל ושהיא סגולת התורה. שהיא התורה המשמעות, התכלית של בריאת העולם. מכיוון שיש כבר זהות מוגדרת, ישראל, אעפ"י שלאמיתו של דבר, זה המושג אולי הכי קשה להגדיר, ישראל, מיהו ישראל? ומכל מקום, עכשיו יש כתובת. מיהו ישראל זה עם צאצאי יעקב כשזוכה לממדים של תורה וארץ, הוא ישראל. זה עוד דיוק בתוך הדיוקים, זה למדנו פעם את זה, זה דיוק של הבן איש חי כן, אנחנו לומדים, סליחה, בפרשת וישלח, כן בבן איש חי, אנחנו נולדים כיעקב, כשיעקב מקבל את הממד של התורה זה משה רבנו, של הארץ זה דוד המלך, אז הוא נקרא ישראל. זה תוכן המדרשים השייכים לסיפור חיי יעקב אם נגיע לאותו שלב בעוד כמה שנים אני לא יודע... חח.. אז וכך הוא מסביר הבן איש חי, אני מזכיר לכם, הגימטריה של יעקב זה? כמה זה עולה הגימטריה של יעקב? 182, הגימטריה של משה: 345, גימטריה של דוד: 14 אם אני זוכר כן? אז סה"כ זה גימטריה של ישראל¹⁰⁶, הממדים של הזהות הנקראת ישראל, זה יעקב

¹⁰⁵ רש"י, ספר בראשית, פרק א', פסוק א': "בראשית ברא" – אין המקרא הזה אומר אלא דרשני [פירשו אותי שלא לפי הפשט], כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל: בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" [משלי ח', כ"ב] ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" [ירמיהו ב', ג']

¹⁰⁶ בן איש חי – הלכות שנה ראשונה – פרשת וישלח – בריאות הגוף והנפש: "ויאמר לו אלהים שמך יעקב, לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, ויקרא את שמו ישראל" [בראשית ל"ה, י'], נראה לי בסייעתא דשמיא טעם ליתרון שם ישראל אשר נתן לו, והוא כי ישראל [541] הוא מספר "יעקב, משה, דוד [סה"כ 541]", דשלשה צדיקים אלו צריכים להיות בחיבור אחד, כי הם בחינת ו"ה שבשם ברוך הוא, והיינו יעקב באות ו"ו וכן משה רבנו עליו השלום, אלא שיעקב מלבר ומשה מלאו כנוצר בזוהר הקדוש ובדברי רבינו הארי"י ז"ל, ודוד הוא בחינת ה"א אחרונה. ולכן אמר לו השם יתברך "ומלכים מחלצוך יצאו" (שם פסוק יא) רמז לו על משה רבנו עליו השלום דכתיב ביה "ויהי בישורון מלך" (דברים ל"ג ה'), ועל דוד המלך עליו השלום שהוא ראש המלכים שזכה ונטל המלכות. ונרמזו שלשתם בשם ישראל כי צריך לחבר אותיות ו"ה תמיד ביחד שלא יתפרדו חס ושלוש. ולכן ישראל

העם, משה התורה, ודוד הארץ. טוב זה מובן, כן. ולכן זה יעקב עם התנאים של משה ודוד שנקרא ישראל, לכן יש כתובת לכל מי, כל מי שרוצה להיות ישראל יודע את הכתובת, אפשר להיכנס לישראל, ומעניין מאוד, זה מה שלמדנו במדרשים הקודמים, שבהתחלת סיפורי חיי אברהם יש העניין של הגרים, "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחָרָן" אתם זוכרים? אבל יש, יש, איך אומרים? המשפטים, יש תנאים יורידים [Juridiques] לזה, יש, מגדירים את זה גיור כהלכה, יתכן, ושמה למדנו, שהנושא הוא לא כל כך פשוט מכיוון שבהמשך ההיסטוריה שלנו בגלות שכחנו שלפי התורה, לפי ההלכה, לפי ההלכה היו כמה מדרגות של גרים. למשל, יש דיוק חשוב מאוד על הפסוק הזה "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחָרָן" שאולי ניקח את הפסוק שזה היה גיור בלי ברית מילה, מכיוון שעוד אברהם אבינו בעצמו לא קיבל את המצווה של הברית מילה זה מן מדרגה של גיור.

אולי נחזור לאותו פסוק כדי לראות את הדיוק הזה אחר-כך, אני חוזר על ההבדל של מדרגות, של רמות בין מידתו של אברהם, מידתו של שרה, בחיפוש הזה שמתחיל מהתחלת סיפור חיי האבות של הזהות ישראל. ואני אחר-כך אחזור לזה. זה הנושא הראשון במדרש שלנו, אז נחזור קצת.

רק דקה... כן, פסוק ה' בפרק י"ב, ונראה מה רש"י מה הוא אומר... כן פסוק ה' באותו פרק כן, בפרק י"ב. אז חוזרים לזה: "וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אֵשֶׁתוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אֶחָיו, וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ, וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ, אֲשֶׁר-עָשָׂה בְּחָרָן"¹⁰⁷; זה רמז לגרים שהיו. אברהם היה מגייר אנשים ושרה הייתה מגיירת נשים, בכל זאת תזכרו את זה, זה מן רמה של גיור, עכשיו כן, למדנו את זה בשיעור הקודם, עכשיו אנחנו יודעים רק את ההגדרה של "גר צדק", כן, אבל היו כמה סוגים, היו כמה, יתכן שאם נחזור לתורה האמתית, הרבה בעיות, לכאורה פוליטיות, ימצאו פתרונם לפי התורה.

אז מה אומר רש"י "הַנֶּפֶשׁ, אֲשֶׁר-עָשָׂה בְּחָרָן" שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו... עשאו" זה מה שלמדנו לפני חודש, אם אני... או לפני הנסיעה שלי אם אני זוכר... אבל למדנו את זה, כן? במקום הנדרש, "לכך כתיב אשר עשו." ולא אשר... מה אמרנו? אשר... ?

שאלה מהקהל: ?? ...

הרב: לא, לא, לא, מכיוון שאנחנו מבינים לפי המדרש ש"אשר עשו" זה סימן שגיירו אותם אז המדרש לומד שמי שמלמד תורה לחברו כאילו עשאו¹⁰⁸ ולכן זה אשר המילה היא עשאו ולא ?

שאלה מהקהל: בראו?

הרב: לא, לא, זה עניין של מושגים של קבלה, זה לא העניין פה, אתה מבין את ההבדל כן? זה לא העניין פה. אשר היו איתם, או אשר קנו, מכיוון שרכשו זה כבר נאמר. כן? נמשיך ברש"י ונראה מיד.

"ופשוטו של מקרא, עבדים" לעשות נפש בלשון של המקרא, זה לקנות עבדים. את הרכוש, זה הדמים, והנפש, זה הנפש. את הרכוש רכשו, הנפש עשו, אבל לפי פשט המקרא, זה דיוק של רש"י לפי פשוטו, זה העבדים והשפחות. המדרש מסביר שזה הגרים, שאלו הגרים, אתם תופסים את ההבדל? כן, אז השאלה על רש"י זה למה התחיל במדרש ולא בפשט? אני חוזר על זה: פשוטו של מקרא –עבדים ושפחות שקנו - זה מה שחיפשתי 'שקנו' - כן, "להם, כמו עשה את כל הכבוד הזה" [שם ל"א, א'] "וישראל עושה חיל [במדבר כ"ד, י"ח] לשון קונה וכוונס", כן? אז לפי הפשט את כל רכושם אשר רכשו, המילה רכוש יש לה חשיבות רבה, כן, היעד של הזהות הנקראת ישראל וזה מתחיל באברהם, זה לכנס את הרכוש שנמצא מחוץ למקום הקדושה. איפה יש אותו רכוש אז אברהם צריך ללכת, כדי להציל אותו. זה סוד הרכוש, כן, ואתם זוכרים, ביציאת מצרים, את ההבטחה לאברהם "וְאֶתְּחִי לְךָ בְּרִיָּה וְגָדְלוּ" ¹⁰⁹, מה למדנו? מה אנחנו לומדים לפי המקורות על זה? למה היה צריך להבטיח לאברהם שאחרי השעבוד של מצרים, הגלות שנהפכה לשעבוד, מכיוון שהמצרים אינם מלאכים. כבר כמה דורות עם ישראל רצה להיות במצרים אבל להישאר שונים מהמצרים, אז זה גורם את השנאה של המצרים, ולכן וזה הצרה של הגלות, זה מתחיל בכבוד, וזה מסתיים בשעבוד, כן, מכיוון שהגויים אינם מלאכים, וצריך להבין את זה. הגויים הם בני-אדם! ולכן יש איזה מצב שגורם סתם גלות תיהפך לשעבוד. זה מה שקרה במצרים, באופן מצומצם מאוד, הפסוק, אני מתכוון להסבר של הרמב"ם בשמונה פרקים, באופן, בתמצית, הפסוק אומר מיד לאברהם "וְעַבְדֶּיךָ, וְעַנְיֶיךָ אִתְּךָ" מדרגות של שעבוד " - אֶרְבֶּעַ מֵאוֹת, שָׁנָה"¹¹⁰, טוב זה נושא לחוד, אבל מכיוון

שיצאו נשמותיהם מן חיבור בחינת ו"ה גם כן זכו לשם זה של ישראל שנקראו בו.

¹⁰⁷ בראשית פרק י"ב, פסוק ה'.

¹⁰⁸ תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין צ"ט, ב: אמר ריש לקיש כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר [בראשית י"ב, ה] " ואת הנפש אשר עשו בחרן" ר' (אלעזר) אומר כאילו עשאו לדברי תורה שנאמר [דברים כ"ט, ח] "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם" רבא אמר כאילו עשאו לעצמו שנאמר ועשיתם אותם אל תקרי אותם אלא אתם אמר רבי אבהו כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר [שמות י"ז, ה] "ומטח אשר הכית בו את היאר" וכי משה הכהו והלא אהרן הכהו אלא לומר לך כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו:

¹⁰⁹ בראשית פרק ט"ו, פסוק י"ד.

¹¹⁰ בראשית פרק ט"ו, פסוק י"ג. " וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יְדַע תְּדַע כִּי-גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעַבְדֵם, וְעַנְיֵם אִתְּךָ מֵאוֹת,

שבנושא אחר בחיי אברהם, הוא עזב איזה רכוש, כשאמר למלך סדום "וְהָרָכָשׁ קַח-לָךְ"¹¹¹ אתם זוכרים את זה? , כן, שלא יאמרו, לא, שלא תאמר "וְלֹא תֹאמַר, אֲנִי הֶעֱשֵׂיתִי אֶת-אַבְרָם"¹¹² ויש הסבר שההבטחה מכיוון שההבטחה לאברהם זה ויהיה ברכה שהקב"ה יברך את אברהם, אבל שהברכה לא תבוא מהגויים אלא מהקב"ה, זה מידה מופרזת של חסד אברהם. זה ההסבר של המהר"ל, כן, היה צריך לקחת את אותו רכוש כדי להציל אותו, לקדש אותו, כן, כי זה התפקיד של אותה זהות שנקראת ישראל, וזה מתחיל באברהם כפי שאמרנו, כן: אז מכיוון שאברהם עזב את הרכוש, הרכוש נפל איפה שנפל, ולכן גזירה על צאצאי אברהם להיות בגלות איפה שהרכוש נפל כדי להוציא אותו מהטומאה. "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵאוּ בְרָכָשׁ גְּדוֹלָה", אתם רואים את הקשר, כן: ופה כתוב רכוש 'מלא', לא לפי הקבלה יש פה איזה סוד, הרכוש הזה היה לו חשיבות רבה מאוד, זה רכוש כתוב ב "ויו" כן, כתוב במקרא אם אתם רוצים, ברוב המקומות רכוש כתוב בלי "ויו" אבל פה זה רכוש מלא, אני רק רוצה לציין, עם ישראל הוציא ממצרים ערכים מכל המדרגות, כן, מאותם הערכים בנו את הכלים לקדושה של הקדושה של עם ישראל. יש במדרשים שתי שיטות, מאיפה לקחו את כל הכלים כדי לבנות, כדי לבנות את המשכן, כן, השיטה הראשונה זה רכוש שקיבלו מהמצרים, כן, שיטה שנייה זה בריאה יש מאין, הקב"ה המציא את זה מהמדבר, כן, אנחנו רואים את זה מה'עורות תחשים', עורות תחשים. איזה מן בהמה זה התחש? כן, אז המדרש מסביר, אין בהמה כזה. אלא לצורך בניין המשכן, אז הקב"ה ברא בריאה חדשה, איזה מן בהמה שנקראת תחשים, כן, אבל מכל מקום אנחנו רואים את... את שביל הזהב של הסבר המדרש איפה שנפל הרכוש איפה שנפלו אותו נפשות, שצריך להציל מהטומאה, וזה מתחיל מאז בריאת העולם, מאז חטא הקדמון, אם אפשר לומר את זה, זה גם נושא אחר, אז אברהם, ישראל, צריכים לרדת כדי להציל אותן. זה, זוכרים את זה כן? טוב, אז השאלה שלנו זה למה רש"י מסביר את הדרש לפני הפשט?

שאלה מהקהל: ... ?? התרגום אונקלוס גם לפי הדרש..

הרב: לא, לא, רק דקה אני אבדוק את זה.. כן "וְדִשְׁעֲבִידוּ לְאַרְיֵתָא בְּחֶרֶן"¹¹³, נכון, דהיינו אנחנו צריכים להבין למה לפי הפשט זה ברור שהכוונה של הכתוב "וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ, אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחֶרֶן" זה גרים ולא עבדים, כן, ההסבר הוא פשוט מאוד, אם זה היו סתם עבדים לפי הפשט הרגיל, ורש"י מסביר את זה בסוף פירושו, אז זה כבר נכלל בכל רכושם אשר רכשו, כן, יש לנו עוד מקורות שעבדים ושפחות זה בתוך הרכוש, אבל מדרגת הנפש זה משהו אחר. אם כן, "וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן" אז המשמעות של המדרש קודמת למשמעות של הפשט. זה לא סתם עבדים ושפחות, אתם יודעים אצל האבות, העבדים ושפחות זה לא סתם עבדים ושפחות, זה תלמידי חכמים, תלמידים של האבות. אתם יודעים אפילו שהיו, הייתי אומר גרים, אבל זה לא המקום לומר גרים פה, היו בני אומות אחרות, כן? אתם זוכים את העיקר "יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בני".¹¹⁴ יודעים את זה? זוכרים את זה? זה נאמר על ידי התפילה של אליעזר, כן, כי התורה חוזרת פעמיים על הסיפור של אותה תפילה של אליעזר ואז המדרש אומר, אנחנו רואים שהרבה מצוות חמורות בתורה, לומדים אותן רק באיזה רמז, תלוי באוויר כאילו, ומה שקרה לאליעזר שהוא עבד אברהם, והוא לא יהודי הוא לא עברי, כן? היה דמשק אליעזר, איזה מן סורי כזה, כן, ואז התורה נותנת לו כבוד של פרקים ארוכים מאוד, אז המדרש אומר בפשטות כדבר המובן מאליו, ואנחנו צריכים להבין אותו "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בני". כי הדרך ארץ של האבות, זה העיקר כהקדמה לתורה, קדמה דרך ארץ לתורה, איזה דרך ארץ? זה הדרך ארץ של האבות, זה ברור כן, מי שאין לו דרך.. אותו דרך ארץ של האבות, התורה שלו היא לא תורת משה, כי תורת משה זה תורת ישראל, כשתורת משה תהיה תורת ישראל, צריך שישאל יהיה ישראל, איך ישראל יהיה ישראל בלי הדרך ארץ של האבות! אז הדיוק, כן, אז עבדי אבות היו יותר קרובים לשורש אותו דרך ארץ של התורה מהבנים, שאחר-כך שוכחים אותו דרך ארץ ויש בידיהם תורה, אבל זה לא תורת ישראל, למשל צדוקים.

הצדוקים היו מדקדקים בתורה, כן? אבל מכיוון שהדרך ארץ שלהם הייתה דרך ארץ יווני, ולא דרך ארץ של האבות, נאבדו מהעולם. זה כבר בעיה של השיטה 'תורה עם דרך-ארץ'. כן, שאנחנו מכירים אותה. אם זה דרך ארץ של התורה, איזו היא דרך ארץ של התורה? זה דרך ארץ של האבות והחכמה של אותו דרך ארץ נקרא פרקי-אבות ולא סתם לא בחינם, כן, וזה לא דרך ארץ של תרבות זו או אחרת, כל אומה וכל תרבות יש לה דרך ארץ משלה. אבל יש דרך ארץ שייכת לתורה, וזה הדרך ארץ של האבות. איפה לומדים את זה? דווקא במדרש על סיפור חיי האבות. זה מובן? כן, אתם זוכרים מה שלמדנו פעם ביציאת מצרים בפרשת בשלח, "וַיְהִי בְּשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֲרָץ פְּלִשְׁתִּים"¹¹⁵ פה הפשט זה דרך של ארץ פלשתים, אבל לפי הנושא שלנו ולא נחם אלוקים, המדרש אומר, ייתכן שרש"י אומר אותו מדרש, אפשר לבדוק, ולא נהגם לפי דרך-ארץ פלשתים¹¹⁶

שְׁנָה

¹¹¹ בראשית פרק י"ד, פסוק כ"א.

¹¹² שם, כ"ג.

¹¹³ תרגום אונקלוס, בראשית פרק י"ב, פסוק ה'.

¹¹⁴ בראשית רבה, פרשה ס', חיי-שרה, ח' "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בני."

¹¹⁵ ספר שמות, פרק י"ג, פסוק י"ז.

¹¹⁶ רש"י, שם, "ולא נהגם כמו (שמות ל"ב) "לך נחה את העם" (משלי ו') "בהתהלךך תנחה אותך"

כי לפלשתים יש דרך-ארץ שלהם. עפ"י קרוב הוא כי עם ישראל הוא קרוב לה', ולכן הדרך-ארץ שלו, הדרך-ארץ של ישראל, זה דרך ארץ אחר לגמרי. יש דרך ארץ פלשתי ויש דרך ארץ ישראל, או זה, או זה, זה מובן? כן, טוב חח... אנחנו נחזור לעניין שלנו. מה שרציתי להזכיר שמהתחלה הנושא הוא איך להגיע לאותה זהות שנקראת ישראל והיא הזהות של איחוד המידות, אז מהתחלה אנחנו רואים כל הכוחות של אותן המידות שנאצלו, שנגאלו מגלות ארם, שההשגחה מנסה לטהר אותן, לקדש אותן, כדי שיגיעו לזהות הנקראת ישראל וזה מתחיל באברהם ושרה.

אז מידתו של אברהם זה מידתו של אברהם וזה העיקר, לפי הנושא שלנו, מידתו של שרה זה מידתו של שרה ואנחנו רואים לפי המדרש שלנו שמהתחלה אברהם עושה את עצמו טפל לשרה. זה הכוונה של המדרש, זה מובן? אולי דוגמא אחרת כדי להבין את זה, כיוון שהזכרנו תפילת אליעזר, כן, אתם זוכרים כשלמדנו את ההתחלה זה היה לפני הבחירות, ראינו באופן ברור, שאברהם היה שייך ל"שלוש-עכשיו" זוכרים את זה? ושרה אימנו דווקא, הייתי אומר ל"גוש-אמונים" זה יותר חמור, הייתה שייכת ל"מולדת" כן, והלכה כשרה! חח... טוב זה לפי התורה, זה פשוט, חח... אז חוזרים ל... אתם רואים מה זה תורה עם דרך-ארץ? לפי התורה כן? טוב, אז חוזרים, חוזרים לנושא חח..

אז אתם רואים בתפילתו של אליעזר השאלה היא: הוא לא מבקש שהקב"ה ייתן לו סימנים כדי להכיר איזה אישה יכולה להיות שייכת ליצחק, הוא יודע. רק הוא מתפלל כדי שאישה כזו תהיה במציאות, הנס הזה, אבל הוא יודע איזה מידה הוא צריך למצוא. כיוון שיצחק אבינו היה צדיק של מידת הדין, כדי להגיע לאיחוד המידות, אשתו צריכה להיות צדקת של מידת החסד הגמור, ולכן הוא יודע את הסימנים, אם אני אבוא ואני אמצא אישה בעלת גמילות חסדים, כן עם הגמלים, גמילות חסדים ... חח... ואז אני יודע שהיא היא האישה. רק התפילה שלו שתהיה אישה כזו, ושהיא תקבל לעזוב את הגלות של המשפחה של אברהם, היא מצאצאי נחור, שלא רצה לעזוב את הגלות, כן, והוא ראה שתקבל את המשימה היא וזה לא סתם, כן, היא הייתה יכולה להיות נסיכה של היהודים של בבל דאז, כן, ושהיא תקבל את יצחק, כן, ואליעזר לפי המדרש היה חושב על זה, ואם היא לא עם יצחק ואם זה לא מסתדר אני אקח אותה, אתם זוכרים את המדרש? כן, זה אליעזר ש... אז יש לנו מידתו של יצחק, וזה מידת הגבורה, הדין הגמור, אם נגיע למדרשים של פרשת יצחק, נלמד את זה ביותר פרטים, ורבה זה החסד הגמור. אבל שרה מתגלית כשייכת לאיזה מידה?

מידת הצדק, מידת הדין, כן? מידה מיוחדת לגמרי אבל זה עניינים של לימוד הקבלה, מכיוון שיש בה גם את אותה מידה של הגבורה, אבל יש גם את היופי, את היופי המיוחד שאברהם מגלה בה "הִנֵּה נָא יָדְעָתִי כִּי... [אֵשָׁה יָפֶת מִרְאָה אֶת] ¹¹⁷" זהו... ולכן אעפ"י שמהלך, בהתחלה מהלך התהליך אברהם היה צריך להיות העיקר, פתאום אנחנו רואים שהעיקר זה שרה, כן, ו"למען ייטב לי בעבורך" אז נמשיך במדרש...

המשך במדרש – פרשה מ', ד'

"ונעשה טפילה לה" "עשה עצמו טפילה ונעשה", "סוף-סוף", טפילה לה, שנאמר "וּלְאַבְרָם הִיטִיב בְּעֵבוֹרָה" זה מובן? ולכן כשיש בעיה של, אני לדעתי זה דרך-ארץ, כן, איך להחליט לפי התורה, דהיינו, לפי הדרך-ארץ של האבות, לפי התורה האמתית, לפי תורת ישראל, אז הלכה כשרה. ואנחנו רואים את זה כבר במדרש, זה הנושא של המדרש. אני חוזר על זה, אברהם היה עיקר וַיִּקַּח אֲבְרָם אֶת-שָׂרָי אֵשֶׁתוֹ עַשָּׂה עִצְמוֹ טַפִּילָה "אֶמְרִי-נָא, אֲחֹתִי אֶת--לְמַעַן יִיטֵב-לִי בְּעֵבוֹרָךְ" ונעשה טפילה לה "וּלְאַבְרָם הִיטִיב בְּעֵבוֹרָה". אחר-כך נראה את ההמשך, יש שאלות על זה?

אפשר אולי להוסיף משהו כדי להאיר את העניין: יש פרצוף ישראל מבחינת זכר, ובשלב הראשון זה אברהם, ופרצוף ישראל מבחינת נקבה, ופה בשלב הראשון זה שרה. פרצוף ישראל כעם מבחינת זכר, ופרצוף ישראל ככנסת ישראל, נוקבא, כנסת ישראל, זה בבחינת שרה, וצריך להגיע לאיחוד של שתי המידות האלו וסוף-סוף זה מה שההיסטוריה מחפשת דרך ההיסטוריה של יעקב שסוף-סוף מקבל את השם ישראל, "ואלה שמות בני ישראל", אז מתחילה ההיסטוריה של ישראל כעם, ישראל ככנסת ישראל, אבל יש שתי בחינות, הבחינה של ישראל זכר פה זה אברהם...

¹¹⁷ ספר בראשית, פרק י"ב, פסוק י"א.

העם זה עם של ישראל ככנסת ישראל, תפסתם קצת את ה...

שאלה מהקהל: ??

הרב: חסד גמור.

שאלה מהקהל: ??

הרב: זהו, זהו, אני שומע את השאלה, זה לא ביולוגי, זה עניין הלכתי, כן.

טוב, לפי דעתי כדאי רק לגלות את הנושא, כן, כדי להתקרב קצת לפי דרך לימוד המדרש לתפיסה של הקבלה. כן, יש מעמד של ישראל מבחינת זכר, יש מעמד של ישראל מבחינת נקבה, מה ההבדל? ישראל כעם זה בבחינת זכר, ישראל ככנסת ישראל זה בחינת נקבה.

זה מסביר הרבה דיוקים במקרא, הוא, היא, היא, הוא ... התיקון פה, זה התיקון שמתחיל באברהם, אבל מיד אנחנו רואים שהעיקר זה התיקון של שרה. טוב יש עוד שאלות?

שאלה מהקהל: ??

הרב: איזה מילים?

שאלה מהקהל: ??

הרב: כן, זה עניין של פשט. כדי להגיע למדרגה של המדרש, צריך כבר לעבור את כל ליבון הבעיות של הפשט אז כן, זהו.

שאלה מהקהל: זה ברור

הרב: הסיפור מתחיל ככה: בפסוק ה' של פרק י"ב "וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אָחִיו" אז העיקר זה אברהם, כן? ואחר-כך בנושא שלנו "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מִרְאָה אָתָּה. וְהָיָה כִּי וְכוּ' ... " אֲמַרְי נָא אֲחֹתִי אָתָּה לְמַעַן יִיטָב לִי בְּעִבְרָךְ" אז 'למען ייטב לי בעבורך' זה סימן שהעיקר זה שרה, הברכה תבוא דרך שרה. כן. פה צריך לחזור לנקודה מסוימת כשאברהם לא רצה לקבל את הרכוש של מלך סדום, אתם זוכרים את זה, כן? ופה ציינתי: זה אם זהותו של אברהם הייתה כבר זהותו של ישראל, היה לוקח ולוקח אותו רכוש היה חוסך מאתנו את צאצאנו המון גלויות, כן, זה סוד כורש, כי כורש זה אותיות רכוש, כן, ו.. אבל מבחינת אברהם הוא אמר שלא תאמר אני העשרתי את אברהם, כן מכיוון ששמע את ההבטחה של הקב"ה "אני אתן לך את הברכה" אז חלילה וחס, שיאמרו שמלך סדום נתן לי את הברכה, אותו רכוש כן, זה נקרא לפי ההסבר של המהר"ל "מידה מופרזת", וזה שייך לפרצוף של ישראל כעם, ישראל כעם, מוכן להקריב את עצמו בהיסטוריה. אבל ישראל ככנסת ישראל, והשורש זה כמידת שרה אמנו, אומרת לא, ההלכה זה לא ככה, כן. ההלכה של ישראל זה לא הלכה של אברהם, כן, זה מובן? כן, והתיקון נעשה פה בעם דרך נשים צדקניות בכל שלב ושלב של ההיסטוריה של עם ישראל התיקון נעשה דרך נשים צדקניות. טוב, מי היא האישה הצדקנית בדור שלנו, לא יודע, חח .. אבל בכל זאת נחזור לעניין. שאותו דבר, כשאחר-כך נראה איך זה התגלה "וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבְרָה" איזה פסוק זה? בהמשך "וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבְרָה".

שאלה מהקהל: ט"ז.

הרב: מה?

שאלה מהקהל: פסוק ט"ז.

[מידתו המופרזת של אברהם].

הרב: פרק, באותו פרק כן? כן "וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבְרָה". מה אמר אברהם? "למען ייטב לי בְּעִבְרָךְ" אז הפסוק אומר: "וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבְרָה" מה אומר רש"י? "ולאברהם היטיב - פרעה", מהו הדיוק של רש"י פה? ולאברהם... פרעה היטיב לאברהם בעבור שרה, זה ההסבר של רש"י, כן, תראו ברש"י, טוב, אז מה הוא רוצה

להסביר לנו?

שאלה מהקהל: ??

הרב: יפה, אבל זה לא ההסבר, כן.

שאלה מהקהל: שלא הקב"ה, אלא פרעה...

הרב: זהו, זהו, אתם רואים? איך זה שייך, אבל צריך לדייק, הכוונה של רש"י היא שאברהם לא תפס ולכן כך הוא הסגנון של המקרא שדרך פרעה זה הקב"ה שמברך אותו, זה משהו אחר לגמרי. כן, דאם לא כן מה בא ללמדנו כי זה הפשט מי הטיב בעבור אברהם, זה פרעה, אז אנחנו לא צריכים את הדיוק של רש"י, אז רש"י מדייק "פרעה הטיב בעבורו.. לאברהם" וזה בסדר, פרעה הוא כלי של הקב"ה, זה מה שצריך לגלות. זה מובן? כן.

וכמוכן אצל מלך סדום, כי זה הצרה מה שהמהר"ל מגדיר כמידה מופרזת, בשם האידאל הורסים את המציאות, זה, זה הדוגמא כן. דאם לא כן למה התורה מספרת לנו פרטים אנקדוטיים כאלו? כן, אלא זה מה שמגלה המדרש, זה מובן? טוב..

שאלה מהקהל: ??

הרב: זה אותו נושא, זה מידה מופרזת אומר המהר"ל, על אותו פסוק "בְּמָה אֲדַע" כי זה לא ספק, אין לו שום ספק שהקב"ה יכול בעתיד לקיים את הבטחתו והוא שואל "בְּמָה אֲדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה" ¹¹⁸ " ? הקב"ה אמר לו בפסוק הקודם " זרעך יירש את הארץ הזו" ¹¹⁹ ואברהם שואל במה אדע? אז מאיפה השאלה ההיא? זה לא שיש לו ספק, הוא מאמין, והוא המאמין הגדול, אבל יש לו ספק בזכות שלו. וזה הספק הכי חמור! כן, הקב"ה אומר לישראל "אתה ישראל" איך ישראל מגיב? ואתה הקב"ה, אתה בטוח שאני ישראל? כן? האם יש לי מספיק זכות כדי להיות ישראל? הקב"ה גזר "אתה ישראל" אז באים ה... חחח ואומרים "אין לנו מספיק זכות כדי להיות ישראל"... "צריך עוד זכות" זה, זה הצרה! מידה מופרזת, זה גם מה שאומרת הגמרא שהפריז במידותיו של הקב"ה, הוא הפריז במידותיו של הקב"ה, אתה כבר, אתה הקב"ה, אתה חושב שאני מספיק צדיק "ועמך כולם צדיקים" אולי צריך להיות קצת יותר קיצוני בצדקות? כן, במה אדע שזה מספיק? וזה מחלה שלנו, כן.

שאלה מהקהל: של הגברים

הרב: מה?

שאלה מהקהל: חחח..

הרב: של מה? לא הבנתי

שאלה מהקהל: של הגברים.. חח

הרב: נכון! נכון! וזה שייך למידת זכר, כן? ולכן אוי ואבוי כשהנשים מתחילות באותה מידה חח..

אבל זה נכון, יש איזה מן גנדרנות של הזכרים, "תראו אותי איך אני דתי".

טוב זה מובן כן? אז אצל אברהם אין שום חטא, זה מידתו, מכיוון שהזהות שלו זה להיות צדיק של מידת החסד, וזהו זה צדיק אמת של מידת החסד אמתית, זה מידה מופרזת. אם מידת החסד איננה מוחלטת, איננה חסד. כן, ולכן אברהם הוא אברהם, אבל מחפשים ישראל – איחוד המידות, כשישראל מתנהג כאברהם זה חטא. זה ההסבר של העניין שלו "בְּמָה אֲדַע".

ולכן השאלה של הגמרא היא איזה חטא, חטא אברהם, שצאצאיו נגלו ארבע מאות שנה? כן? אצל אברהם אין שום חטא, אבל אצל הצאצאים שמשחקים את המידה של אברהם והם ישראל, אז זה חטא.

זה מובן? כן? זה מה שקורה, אצל הצאצאים, זה כבר ספק, "בְּמָה אֲדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה" אצל אברהם זה מידה, מידה מופרזת אבל זה מידה טובה, כן, זה ענווה, כי זה נושא עמוק מאוד, זה החרדה של היהודי כשהוא מגלה שהוא יהודי, דהיינו בשבילך נברא העולם. זה חרדה, זה אחריות, זה נותן חלחלה, כן, אז מנסים לברוח מזה, זה יונה, כן, מנסים לברוח מזה. אז יש הבדל בין אותה תגובה של ענווה ולפי כל חכמי המוסר אסור להפריז בכל המידות חוץ מענווה "מֵאֵד מְאֹד הָיָה שֶׁפֶל רוּחַ" ¹²⁰ זה יוצא מן הכלל. רק הקב"ה רשאי להיות בגאווה. "ה' מִלְּךְ גָּאוֹת לָבֵשׁ" ¹²¹ כן.

אבל אצל הבריא ענווה מופרזת זה ענווה אמתית כן, זה מובן כן? אז את הפחד הזה מאותה גאווה - בשבילי נברא העולם, אני יהודי, כל העולם כולו אומר, אתה ישראל, אתה ישראל, אתה ישראל. אז כשזה ענווה זה ענווה, זה חסידות, כן, אז נותנים השלטון לשרה, אבל כשזה ספק, אז זה אשמה גמורה, מאמין שהוא בספק זה נקרא מקטני אמנה, מאמין ולא מאמין, אז זה חולשה באמונה, אם זה ספק. וזה מחלת הצדיקים, דווקא, הטעות: לכאורה מתפקד כענווה לאמיתו של דבר זה ספק. זה חמור מה שאני מסביר פה, כן, זה בגמרא בסוף גמרא

¹¹⁸ בראשית, פרק ט"ו פסוק ח'

¹¹⁹ "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלֹהֵי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכְשֵׁי כַּשְׂדִּים לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ"

¹²⁰ משנה אבות, פרק ד', משנה ד': "רַבִּי לֵוִיטָס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֶר, מֵאֵד מְאֹד הָיָה שֶׁפֶל רוּחַ, שֶׁתִּקְנֶת אֲנוֹשׁ רָמָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר, כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם בְּסֻטָּה, נִכְרְעִין מִמֶּנּוּ בְּלוֹי. אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מִזִּיד בְּחֻלּוֹל הַשֵּׁם:

¹²¹ תהילים צג.

סוטה¹²² צדיקים שאינם מאמינים, יש דבר כזה, כן, זה מובן? אם אתם רוצים אפשר למצוא את המקור, צדיקים שאינם מאמינים, קטני אמנה, וצדיקים, אבל שאינם מאמינים. אבל אצל אברהם לא, זה מידה חיובית אמתית. אברהם הוא עניו, אעפ"י שבשבילו נברא העולם, אתם זוכרים את הדיוק במדרש, "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַרְצֵאם – אל תקרי בהבראם אלא באברהם, בזכות אברהם"¹²³, כן.

והוא אברהם, שואל "בְּמָה אֵדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה", כן, לכן לפי דעתי זה גדלות ההסבר של המהר"ל, אצל המהר"ל בשורש אין שום חטא. אבל אצל אברהם כשורש של ישראל, אם זה מתגלה בישראל אז החטא היה בשורש ואיזה חטא? מידה מופרזת. זה מובן? כן.

שאלה מהקהל: ??

הרב: כן, איזה דיוק?

שאלה מהקהל: ??

הרב: יפה, יפה, זה שאלה טובה, אבל מה שצריך לגלות, שמה שאברהם היה צריך לגלות, וזה שאלה חמורה בטעויות באמונה, שכשבא ממקום אחר, זה מהקב"ה שבא, אבל לא זכינו ממקום אחר, רק אותו מקום, כן. כשבא דרך מלך סדום, זה בא דרך ההשגחה. וכשבא דרך פרעה, זה בא דרך ההשגחה, אז פה יש איך אומרים, התפתחות. מסדום לא קיבל אבל מפרעה מקבל, הוא כבר למד את הלקח. זה מובן?

שאלה מהקהל: כתוב שהיה רעב בארץ

הרב: כן, זה למדנו בשיעור הקודם, זה שייך לנושא, יש התפתחות, הוא כבר שונה, כן. העניין של סדום זה אחר-כך, כן, אבל כשהוא מתמודד עם סדום אז אולי זה לא דרך ההשגחה. כשהוא מתמודד עם פרעה, כן זה דרך ההשגחה, תפסתם את זה?

שאלה מהקהל: מה שיש אצל מלך סדום זה אותו דבר שהיה אצל פרעה?

הרב: זה אותו עניין, זה עניין של הרכוש, היה הרכוש שהיה צריך לקחת אותו להוציא מהטומאה ולקדש אותו, אברהם עזב את הרכוש. אז אחר-כך כשהקב"ה מגלה את סוד הגלות לאברהם, הוא אומר לו בפירוש. "וְאֶתְּרִי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל"¹²⁴, איזה רכוש? הרכוש שהיה צריך להציל.

אתם רואים שאי אפשר להבין את פשט המדרש בלי רמזים בקבלה, זה מובן? כן? זה העניין שהניצוצות שהם מחוץ למקומם, למקומם זה בית המקדש, ויש מחוץ לבית המקדש ניצוצות של הקודש שנפלו בטומאה, וצריך להציל אותן. וזה נקרא רכוש. טוב תפסתם את זה? כן.

שאלה מהקהל: הרכוש שאנחנו כל הזמן מדברים עליו, הוא ממון ממש? או איזה מידות או משהו כזה?

הרב: זהו, בכל המדרגות, בכל המדרגות.

שאלה מהקהל: בכל המדרגות?

הרב: בכל המדרגות, זה בכל המדרגות של המציאות, כן. יש לנו, אם מדובר על מידה, אותה מידה בכל המדרגות של המציאות, כל אחד לפי המדרגה שלו, כן.

למשל, לימוד התורה, יש שם המדרגה של הפשט, יש המדרגה של הדרש, המדרגה של הרמז, המדרגה של הסוד, זה אותה תורה כל אחד לפי עולמו, הוא שייך לפשט, לדרש, לרמז, לסוד... "ארבע נכנסו לפרדס"¹²⁵, זוכרים את הסוגיה? מי שנכנס בשלום, יצא בשלום. אז מי שנכנס רק בפשט, לא יצא מהסוד, מי שנכנס רק... רק מי שנכנס בסוד יצא בשלום, זה רבי עקיבא, כן.

זה מובן? טוב זה לא דרש על הגמרא, זה הפשט שלה, חח.. אמרתי את זה רק ברמז אבל זה סוד חח..

שאלה מהקהל: הרב, בטומאה יש גם כן מדרגות נכון? אולי מדרגת הטומאה של סדום הייתה יותר נמוכה מהטומאה של פרעה?

הרב: לא, דווקא הטומאה של סדום הייתה יותר.. כן, ולכן אפשר להבין את הפחד של הצדיק, כן. אבל סוף-סוף אני נזכר לפי השאלה, מה שאומר המדרש כשרבקה.. כשהפסוק אומר "וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ"¹²⁶ הייתה מעוברת מיעקב ועשיו כשרבקה הייתה עוברת דרך בתי כנסיות, יעקב רצה לצאת, כשהייתה עוברת דרך דיסקוטק חח.., זה עשיו שרצה לצאת, טוב. בוא נאמר, בית הכנסת וכנסת סתם, כן חח... אבל שמעתי שזה קרקס כבר, אז זה משהו דומה חח... אז חח...

אז המדרש מסביר "וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ" טוב אז לפי הפשט הרשע רצה ללכת למקום הרע והצדיק רצה ללכת למקום הטוב, אבל החסידים הסבירו את זה באופן עמוק מאוד, כן, זה השיטה של החסידות במדרש, כן, כשבכל בוקר אנחנו אומרים "הוי עז כנמר"¹²⁷, כן, אנחנו יודעים שעז, "עז פנים לגיהנום ובושת פנים לגן-עדן"¹²⁸

¹²² מסכת סוטה דף מ"ט, ע"ב

¹²³ בראשית רבה, פרשה י"ב, פסקה ט': "אמר רבי יהושע בן קרחה: בהבראם, באברהם, בזכותו של אברהם."

¹²⁴ בראשית, פרק ט"ו, פסוק י"ד.

¹²⁵ תלמוד בבלי, מסכת חגיגה, דף י"ד, ע"ב.

¹²⁶ בראשית, פרק כ"ה, פסוק כ"ב.

¹²⁷ מסכת אבות, פרק ה', משנה כ'.

¹²⁸ שם.

אז מי שהוא רק מבחינת בושות פנים, יכול להיות צדיק רק בגן-עדן, אבל מי שהוא עז כנמר, הוא יכול להיות צדיק גם בגיהנום. זהו. אז יעקב אבינו שהוא היה איש תם בבושת פנים, היה יכול להיות צדיק רק בבית הכנסת, עשיו היה יכול להיות צדיק גם בכנסת חח... , אבל נכשל כן, תפסת את ההסבר כן, כי מעיקרא שניהם היו יכולים .. צריכים, להיות ישראל. אחד בבחינה, ואחד בבחינה שלו, זה עוד נושא אחר, אבל לא היה כתוב שאחד היה צריך להיות רשע, ואחד היה צריך להיות צדיק, אלא המשימות של כל אחד ואחד היו שונות, המשימה של עשיו זה עולם הזה, מלך, המשימה של יעקב, עולם הבא, כהן, אבל יש מלך צדיק, יש מלך רשע, יש כהן צדיק, ויש כהן צדוק חח... זהו...

טוב, עכשיו אפשר להמשיך במדרש, אני רק אראה את השעה, לא יש לנו עוד חצי שעה, כן.. שאלה מהקהל: (בתיא לנצט)אם לא היה החטא של אדם הראשון, הפרויקט של בריאת העולם, ומתן תורה והר סיני, גם כן הייתה אותה תכנית? החטא של אדם הראשון לא.. לא **הרב:** הוא קלקל את הדברים, ולכן אנחנו צריכים את משמעות של אותה תורה בממד הכפרה, ומשמעות בממד התיקון. אבל מלכתחילה כול היה צריך להיות תיקון, זה בדיעבד של החטא שיש ממד בתורה שמתגלה ככפרה, זה הנושא שלמדנו אולי פעם, אני חוזר רק בקצרה כי זה נושא חשוב.

[דגש תורת ישראל בתיקון העולם]

אנחנו יודעים מהמדרש דווקא, כי משה ואהרן הם שווים בתורה, תורת משה, תורת אהרן. כן, שניהם קיבלו אותה תורה, והמדרש מוכיח את זה לפי הפסוקים כן? השכינה מדברת מתוך הלימוד המשותף של משה ואהרן, יודעים אותו מדרש כן? הדיבור היה יוצא מבניהם, אבל אנחנו רגילים למושג של תורת משה, למה אנחנו לא רגילים למושג של תורת אהרן? מה ההבדל? תורת אהרן זה, זה תורת הכפרה, ותורת משה זה תורת התיקון, ולכן תורת ישראל הדגש זה בצד התיקון של התורה, בנצרות זה דווקא ההיפך, הדגש זה בכפרה, ולכן יש הבדל תהומי בין שתי הדתות האלה. כן, אז כשה.. ביהדות מתגלה את הנטייה לכפרה עיקר ותיקון טפל, זה מסוכן מאוד, זה כבר התבוללות, כן, זה מובן מה שאני אומר? ולדאבוננו אנחנו רואים את זה, שיש את הפרופיל הזה שעבד התורה זה אדם שהוא באבל, זה נוצרי, זה לא יהודי, איפה שמחת התורה? זה מובן? כן, אז אם יש חטאים צריך לכפר, אבל לא כדי שיהיו חטאים כדי שיהיו כפרות שנברא העולם. זה, שנברא העולם כדי שהאדם יזכה בו, בעולמו, דרך התיקון של העולם "אשר ברא אלוקים לעשות" זה מובן כן? אז באותו תפקיד של מתקן העולם שהוא התפקיד של העבד ה', יש, איך אומרים פנצירים, חטאים, אז צריך לכפר, אבל זה בפנים! מכיוון שיש כל כך חטאים, אנחנו רואים כל כך כפרות, אבל זה לא היעד. אני יכול לקבל ספר ירמיה? אה, יש לי תנ"ך פה. תכף אני אקרא לכם איזה פסוק בירמיה על אותו נושא. אם אני זוכר זה פרק שביעי אבל אני לא יודע בדיוק, רק דקה.

כן זה בפרק שביעי " פה אמר ה' צבאות, אלהי ישראל: עלותיכם ספו על-זבחיכם, ואכלו בשר. כי לא-דברתי את-אבותיכם, ולא צויתים, ביום הוציא (הוציא) אותם, מארץ מצרים--על-דברי עולה, וזבח. " כפרות " כי אם-את-הדבר הזה צויתי אותם לאמר, שמעו בקולי--והייתי לכם לאלהים, ואתם תהיו-לי לעם; ויהלכתם, בקל-הדרך אשר אצוה אתכם, למען, ייטב לכם. " ¹²⁹

וזה הנושא שלנו, תיקון. מי שמתקן ייטב לו בעבור התיקון, והתיקון זה שרה כן? אז זה סלע המחלוקת בין התאולוגים הנוצרים והיהדות, אתם רואים מה אומר ירמיהו? הקב"ה ביציאת מצרים לא ביקש קרבנות, כן, ואתם זוכרים שירמיהו היה כהן, מקריב קרבנות, כן, אז הפשט, לא יודעים לקרוא את הפשט, הפשט הוא ברור מאוד. כי מה הקב"ה ביקש זה לא כפרות, מעיקרא, כי כפרות באים לכפר על החטאים. הוא לא ביקש חטאים, רק תהיו בסדר, ואם יש אי-סדר צריך לכפר את האי-סדר אבל היעד זה לא בכפרות, זה התיקון, זה מובן ההבדל? ולכן העיקר זה תורת משה, ולכן המדרש מסביר. כל המצוות שהיו שייכות לבית המקדש ככפרה משה היה לומד ושוכח זה לא שייך לו. זוכרים אותו מדרש? זה בפרשת תצווה כן? זה לא שייך לו כי לא בא לשם כך, אה מה הייתה השאלה? אה כן, כן, זה בדיעבד שהעבודה של הקרבנות מתגלית כעבודת כפרה, אבל מלכתחילה הייתה עבודת הודיה. כן. ולכן זה לכל הדעות, לעתיד לבוא כל הקרבנות מתבטלים, חוץ מקרבן עולה, מקרבן הודיה. זה, זה קשור זה, זה המשמעות.

אני חוזר בקצרה, התהליך בעולם הזה, זה לתקן את העולם הזה, והתהליך של התיקון, יש קלקול, צריך לכפר על הקלקול ולתקן את הקלקול, אבל העיקר זה התיקון, זה לא הכפרה. כי זה עולם ממש.. ואני לא תופס את הנפש הדתית של דת כמו הנצרות למשל. עיקר הדת זה אבל וכפרה, כן, זה עולם של מפלצות, מובן? אבל אצלם זה ברור, זה, זה הדת. הם אינם תופסים את שמחת המצווה. אז כשכבר מתפשט אותו נגע צרעת, מתפשטת

¹²⁹ ירמיהו, פרק ז', פסוק כ"א, כ"ב, כ"ג.

בישראל בקהילה היהודית זה צרה צרורה. כן?

שאלה מהקהל: אני לא כל כך מבין מה זה התיקון כל עוד שאין חטא? מה.. מה צריך לתקן?

הרב: יפה, זה השאלה, טוב, טוב ששאלת. כן, העולם נברא ומיד העולם נמצא במצב של תוהו ובוהו, ויש סיבות לזה טוב? זה עניין של קבלה, מכל מקום זה פשט המקרא "בְּרֵאשִׁית, בְּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ, הִיְתָה תוֹהוּ וָבוֹהוּ" קוראים ולא רואים מה שקוראים כן? אז צריך לתקן את התוהו ובוהו, אז הקב"ה שהוא המאציל הוא הבורא הוא היוצר, כיוצר, תיקן את התוהו ובוהו עד שלב של יום השישי ומסר את העולם לאדם שישלים את התיקון "אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת" כן, מי הנושא של לעשות? ברור שזה ה' אבל דרך האדם. כן? וזה דיוק המדרש, כל מקום שבמקרא יש עשייה, המשמעות זה תיקון. תראו את זה בפרשת כי תצא, למשל, "וְעָשְׂתָה, אֶת-צִפְרִנְיָהּ." לשון תיקון אומר רש"י. כן. יש מחלוקת מהו התיקון אם צריך, איך אומרים, להגדיל את הציפורניים או לקצץ אותם, זה מחלוקת בין החכמים חח.. אבל מכל מקום, כל המוסיף גורע.. חח.. אבל עשה זה לתקן.

תפסתם? לכן כשאנחנו שומעים את התאולוגים אומרים שהעולם נברא מושלם והתקלקל, מי קלקל אותו? כן? זה לא מה שאומר פשט המקרא. כן, תפסתם את השאלה? כן? אז באים כל ההסברים מיתולוגיים, מאגיים של התאולוגים הללו, כן שמסבירים ש.. טוב אני לא זוכר מה מסבירים אבל אין הסבר... לאמיתו של דבר העולם מבחינת בריאה הוא שלם, במדרגה שנקראת בריאה, זה מחשבת הבורא, הוא כבר ברא, מבחינת ברואו את העולם הבא, וצמצם אותו לממדים של העולם הזה, זה עניין התוהו ובוהו. כן, ולכן אנחנו מתחילים בהיסטוריה של האדם לא עם עולם שלם. עם עולם של תוהו ובוהו, בשלב שצריך לסיים בתיקון של התוהו ובוהו אבל הקב"ה שם את האדם בגן-עדן, כדי שיכול להכין את עצמו, עבודת בית כן, כדי לדעת איך לתקן את העולם מחוץ לגן-עדן וליכות בגן-עדן שנקרא עולם הבא. תפסתם את זה? כן? אז הוא רצה לצאת מההכנה כדי לראות מה קורה בחוץ אז גורש מהגן-עדן. זה, זה העניין שם כן. הוא היה בתלמוד תורה שנקרא גן-עדן, כדי להכין את עצמו. דור המדבר טעם, טעם של העולם הבא, מבחינת גן-עדן, כן, וזהו אבל שמה החטא הוא הפוך, הם לא רצו לצאת מהתלמוד תורה, שהיה המדבר. כן. רצו להישאר בשיבה של משה רבינו במדבר, איזה מחנה עם מדרוך שנקרא משה רבינו ואתה רוצה שאני אלך לקיבוץ? חח..

זה מה שקרה לדור המדבר, כן, טוב אז אם אין עוד שאלות אפשר להמשיך.

אז עכשיו אנחנו מגיעים לאותו פסוק, סליחה איזה פסוק זה? כן זהו.

[המשך לימוד המדרש פרשה מ' פסיקא ה']

"וַיְהִי, כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה; " פסוק י"ד "וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם, לֹא, לֹא זֶהוּ "וַיְהִי, כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה; וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת-הָאֱלֹהִים, כִּי-יָרָא הוּא מֵאֵד. " אז נלמד את המדרש על זה, אולי משהו רוצה לקרוא את המדרש? ... כי בבית המדרש זה התלמידים שלומדים, ולא..

טוב, אם אין איש, אני אשתדל.. אז "ושרה היכן הייתה? " אז השאלה של המדרש לפי פשט המקרא היא "וַיְהִי, כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה; " כבוא אברהם מצרימה, תראו בפירוש של המדרש היה צריך לכאורה לומר "ויהי כבואם מצרימה" מכיוון שאנחנו יודעים שפה יש שני דמויות, שתי דמויות, גם אברהם וגם שרה, כן? אז כאילו שרה נעלמה, "וַיְהִי, כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה; " מזה המדרש מגלה את כל התהליכים שסוף-סוף צריכים לבוא להבין לא רק בסיפור של חיי האבות מבחינת מעשה אבות - סימן לבנים, אלא להבין את המשמעות איך ישראל חי כצאצאי אברהם ושרה. איך זה מתגלה כשאנחנו כעם כישראל, כנסת ישראל אנחנו חיים את אותם החיים של חיי האבות. כי זה הזהות שלנו. זה אם אני זוכר למדנו באותה שיטה את העניין של "אמרי-נא אחותי את" זוכרים את זה? במדרש הקודם. זה הכיוון של המדרש, הוא מגלה מה קורה באותו מצב של אברהם ושרה במצרים בצורה שנוכל להבין מה קורה לנו כשאנחנו נמצאים באותו, באותו מצב.

תראו אולי בדף שלכם יש כבר בסוף, המדרש האחרון "ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וגו' " ו', מדרש ו' "ר' פנחס בשם רבי הושעיא רבה אמר: אמר הקב"ה לאברהם אבינו צא וכבוש את הדרך לפני בניך. " כי אברהם הוא הדגם של מה צריך לעשות הבנים שלו "צא וכבוש את הדרך לפני בניך". איזה מן חיל, איך אומרים את זה? נחשונים, איך אומרים את זה בצבא, חיל חלוץ, כן חיל חלוץ, זהו, זה מובן כן? אז זה השיטה של המדרש. "ושרה היכן הייתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה" שוב אותה תמיהה, כן, אם הוא מרגיש כל כך סכנה, למה הוא מכניס את עצמו לאותה סכנה? אין לו הבטחה בבורא, אין לו בטחון בבורא כן, אין לו אמונה, אעפ"י שנאמר כפי שציננתם "ויהי רעב בארץ" אז אין בורא עולם? אי אפשר לבקש רחמים? צריך לעבור את כל הצרות האלו את כל הסכנות האלו, הוא יודע מיד, ראיתי שעם כל ההסברים שלמדנו, את יפה בצורה כל כך מיוחדת שאני בטוח שזה סכנה אם יגלו שאת נשואה איתי, אז הוא שם אותה בתיבה, מה המשמעות של זה? למה המדרש מוצא דווקא שצריך להסביר ככה? על השאלה של עצמו "ושרה היכן הייתה?" הייתה אבל לא הייתה, הייתה

מבחינת נסתר, לכן ההסבר הוא פשוט, איך הייתה בלי להיות? הייתה בארון כמו התורה שאנחנו שמים בארון וסוגרים את הארון, כדי שהמצרים לא ייראו את יופי שרה. זהו, ונעל בפניה. אז כל פרט הוא.. יש לו את החשיבות שלו, "כיון דמטא למכסא אמרין ליה" אז בעלי המכס, אנשי במכס, שאלו את אברהם "הב מכסא" אתה צריך לשלם את המכס של מה שיש בתיבה, "אמר אנא יהיב מכסא" אמר, אני מוכן לשלם את המכס "אמרין ליה מאנין את טעין" האם זה כלים שאתה נושא בתיבה? "אמר אנא יהיב דמאנין" לא צריך לפתוח, אתם רוצים כלים אני משלם, כמה צריך לשלם בשביל כלים וכן הלאה.. כן "אמרין ליה דהב את טעין אמר אנא יהיב מן דדהב אמרו ליה מטכסין" זה משי לפי התרגום, כן, זה מדרגות, שוב זה דומה לשאלה שלך כן "טעין אמר דמטכסי אנא יהיב מרגלין את טעון אמר אנא יהיב דמרגלין אמרין ליה לא אפשר אלא דפתחת וחמית" ונראה, לא, ותראה "לן מה בגוה" מה יש בתוכה של התיבה "כיון שפתחה הבהיקה כל ארץ מצרים מזיוה" של שרה, זהו מה שמגלה המדרש מהסגנון של הפסוק עצמו דהיינו "וַיְהִי, כְּבֹא אֲבְרָם מִצְרָיִם; וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת-הָאִשָּׁה, כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד." אז זה כל המילים של הפשט, עכשיו לוקחים את המשמעות במדרש, אז ניתן לפענח את הסגנון, אז נמשיך "ר' עזריה ור' יונתן בר חגי משם רבי יצחק אמרי" על הביטוי "כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד" "איקונין של חוה נמסרו לראשי הדורות" זה כבר, זה שוב שייך למה שלמדנו מקודם, בשיעור הקודם שיש למצרים, איזה ידיעה, מה היא מה הוא היופי, אותו יופי מיוחד שרק שייך למלכות, זה היופי של ה, שמתגלה, אנחנו מגדירים את זה כקדושה, והם מגדירים את זה כאלקות, כן היופי שמתגלה באדם האמיתי, ופה מגלה לנו המדרש שאיקונין של חוה נמסרו לראשי הדורות, ומדובר בראשי הדורות במצרים, ראשי מצרים ידעו מה זה יופייה של אישה אמיתית דהיינו חוה, בת-חוה. וגילו את זה, אז נלמד איך המדרש לומד את זה מהביטוי "יפה היא מאוד" זה מובן ההסבר? כן? כשהמקרא, כשהפסוק אומר יפה, זה לא סתם יופי במשמעות הרגילה, זה יופי מיוחד ששייך לנושא שהתורה רוצה לגלות לנו, ולא רק יפה, אלא מאוד. "להלן כתיב ו'הַנֶּעְרָה יָפָה עַד מְאֹד"¹³⁰

זה ב.. סליחה

שאלה מהקהל: ??

הרב: כן, "וַהֲנִיעָרָה יָפָה עַד מְאֹד", יש הבדל, אותה נערה יפה עד מאוד, פחות ממאוד, אבל שרה יפה מאוד, "והנערה יפה עד מאוד מגעת עד איקונין של חוה ברם הכא כי יפה היא מאוד, מאד מאיקונין של חוה." זה מובן ההבדל? אז זהו, הכוונה של המדרש היא ברורה מאוד. כן, מה שמתגלה דרך שרה, זה הרחם של המין האנושות של העולם הבא. והמדרש מגלה עוד ממד חשוב מאוד, שאותה תרבות של המצרים, היו מחכים לגילוי כזה, ופתאום זה מתגלה. אז מכיוון שאברהם ושרה מגיעים במצרים עם אותה מדרגה, אז אברהם תופס את הסכנות שיש בזה, צריך לכסות את זה, לנסות לכסות את זה, אבל כשסוף-סוף זה מתגלה, אז מתגלית התקווה של העולם, שאברהם נושא באותה תיבה את התקווה של העולם, אז זה מסביר את כל התהליך של הסיפור.

[תורה שבעל פה, התורה שבכתב]

אז אתם רואים איך, באיזה מדרגה של משמעות, המדרש מגלה את הפשט של המקרא. כן ושוב אני חוזר לשיטה של המדרש כפי שראינו במדרש ו' פה, זה מה שקורה לעם ישראל בהיסטוריה שלו מבחינת מעשה אבות-סימן לבנים. אני רוצה.. מכיוון שיש לנו עוד כמה דקות כן, אני רוצה להראות לכם מקור בגמרא שכך היה דעת חכמי הגמרא בהגדרה של המושג "תורה".

הצורך ללמוד תורה כדי להבין את הדרך ארץ של האבות, כדי לדעת איך להתנהג בהיסטוריה של עם ישראל. אי אפשר רק עם תורה, בבחינת קיום המצוות, הלכה. אלא המושג של תורה, באותה משמעות המדרש. כן. אז אולי מישהו יכול לקחת מהמשרד שלי מסכת ברכות, ונגמור עם זה. כן תביא מסכת ברכות..

יש שאלות בינתיים?

שאלה מהקהל: ??

הרב: יפה! זה אותו עניין, מחמת הפחד מה יקרה..

זה סוד הנסתר שבתורה, זה שייך לעניין של אסתר המלכה הכול רק בנסתר.

[מביאים לרב את מסכת ברכות]

תודה. הנה רק בקצרה, מכיוון שהזכרנו בלימוד אחר את המקור, תראו את הדיוק של חכמי הגמרא. זה במסכת ברכות פרק ראשון, דף ה', אם אתם רוצים לרשום את המקור... זהו "א"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב וַאֲתָנָה לָךְ אֶת לַחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר פְּתַבְתִּי לְהוֹרְתָם.¹³¹ " זה פסוק מספר שמות. אני חוזר על הפסוק " וַאֲתָנָה לָךְ אֶת לַחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר פְּתַבְתִּי לְהוֹרְתָם. " אז הנה ההסבר של הגמרא "לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא, והמצווה זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה גמרא. מלמד שכולם נתנו למשה מסיני" טוב אנחנו יודעים שכל התורה שבעל פה היא בתורה שבכתב וכל

¹³⁰ ספר מלכים א', פרק א', פסוק ד'.

¹³¹ ספר שמות, פרק כ"ד, פסוק י"ב.

התורה שבכתב היא בעשרת הדיברות. כל התורה כולה זה התפתחות של עשרת הדיברות ולכן הפסוק אומר "וְאֵתְנָה לְךָ אֶת לַחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרְתָם" אבל פה יש דיוק של המימרא פה, בין תורה למצווה, לפי מה שאומר הפסוק אז ההסבר של הגמרא, מצווה זה משנה, כדי להבין את הצד של ההלכה שיש בפסוקים שנותנים לנו את המצוות במקרא צריך משנה. ולכן יש לימוד של התורה בבחינת ההלכה זה הגמרא, זה התלמוד, כן צריך משנה ויש לימוד של התורה כתורה וזה מקרא, תפסתם את ההבדל? תורה זה מקרא אומרת הגמרא, מצווה זה משנה.

למשל, דוגמא פשוטה, יש פסוק שאומר "ואהבת לרעך כמוך" אז איך מתנהגים לפי אותו פסוק? צריך משנה שלמה. לפי פשט הפסוק אי אפשר להבין את השולחן ערוך של אותה המצווה, צריך משנה, מצווה זו משנה, אבל יש גם כן את המשמעות של אותו פסוק כתורה, כמקרא, זה מובן? אז זה התשובה, רש"י מסביר את זה ככה "תורה זה מקרא, חומש שמצווה לקרוא בתורה", מהו החידוש של רש"י? חוץ מהמצווה ללמוד תורה בגמרא, ולימוד תורה זה גמרא, זה תלמוד כן, אי אפשר להבין את התורה כמצווה בלי ללמוד תלמוד. חוץ מזה יש עוד מצווה אחרת, מצווה לקרוא בתורה כמקרא, מה לומדים בתורה כמקרא? מה שאנחנו לומדים במדרש, זה מובן? אז אם כן למדנו פה דף הגמרא.. מה השאלה?

שאלה מהקהל: מה משמעות לסדר לימודים שמה? ז"א זה שהמשנה באה אחרי נביאים-כתובים, זה דבר מעניין: לוחות הברית, תורה, משנה נביאים כתובים וגמרא, לפי הסדר זה היה צריך להיות נביאים וכתובים לפני המשנה לא?

הרב: לא, יפה, השאלה שלך היא יפה מאוד, זה כמעט חידוש גמור, אבל כבר החכמים שאלו את השאלה הזו, כן, אבל זה לא .. זה...

שיעור מס' 4

טוב לפעם הבאה תזכיר לי ניקח את המדרש ואת הזוהר כי יש משהו נוסף בזוהר, שלא נמצא במדרש .. המדרש הראשון שלמדנו זה היה על לך-לך, כן? אחר-כך למדתם את העניין של "ויהי רעב בארץ", אם אני זוכר. שאלה מהקהל:

הרב: זה איתי, עמי כן? אבל אחר-כך, היו כמה שיעורים על עניין הרעב, ופה.. אז נמשיך קצת, סליחה דקה.. כן, אז נקרא את הפסוק י"א טוב, עניין הרעב אני מסכם רק בקצרה.

[משימת עם ישראל – להביא דבר ה' לאומות]

לפי הפשט זה רעב של אוכל, אבל לפי המדרש צריך להבין את זה, יש רעב מדבר ה'. זה מה שלמדתם, ולכן כשיש רעב מדבר ה', אתם זוכרים את כל הפסוקים שמביאים את הרעיון הזה, אז יש משימה על ישראל לספק את ה.. את מה שצריך. וזה מסביר לנו כבר מהתחלת ההיסטוריה של עם ישראל, כבר מאברהם אבינו שזה המשימה של עם ישראל. את זה נלמד ביתר דיוק אצל יוסף, זה היעד של יוסף הצדיק, הוא המשביר לכל העולם כולו, לכן הוא יודע לתת לאכול כשיש רעב.

וצריך להבין את זה גם במישור הפשט רעב, פשוטו כמשמעו, והאוכל זה אוכל נפש, גם האוכל החומרי זה אוכל נפש. וזה, לפי הקבלה, זה הכלי הראשון של הנשמה, זה הגוף. הכלי התחתון נאמר, הראשון אבל במובן של תחתון. ולכן גם כבר באכילה יש משהו ששייך לנשמה עצמה, אוכל, זה אוכל נפש. אם אין אוכל לנפש, דהיינו הנשמה עצמה, הנפש לא מתקיימת בעולם המציאות. לכן יש הקבלה בין העניין של רעב של אוכל ורעב של דבר ה', "לא על הֶלֶחֶם לִבְדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם"¹³² זה הנושא של המדרש הזה על הרעב ולכן כשהפסוק אומר "ויהי רעב בארץ" אז צריך להבין מיד שיש עניין של גלות שמתחיל.

מכיוון שיש רעב, אז צריך לרדת איפה שיש אוכל, כדי להוציא את האוכל הזה, כדי לתת לאכול לכל העולם כולו,

¹³² "דברים, פרק ח', פסוק ג'.

זה נלמד שנגיע אל יוסף הצדיק, זה ביותר פרטים שם.

אתם רואים את ההקבלה בין הנושאים, כן? טוב, אז נמשיך קצת ונתחיל בפסוק י"א.

קודם כל אני חוזר על הפסוק י' "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ" ולפי פשט הפסוק, אנחנו רואים שיש חכמה גלויה בתורה, ולפי החכמה של התורה שבעל פה, זה מובן מאליו, מכיוון ש'וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיָּרָד אֲבָרָם מִצְרָיִמָּה' "אנחנו מיד מבינים שמשהו מתרחש במצרים, ולכן מכיוון שיש רעב צריך לרדת למצרים...רק דקה, מה זה מצרים? זה, באותה תקופה, זה הנוף התרבותי, שבו נמצא האדם.

המושג 'אדם' זה גבי ישראל, "אתם קרויין אדם" ¹³³ המושג "האדם" זה אומות העולם, אז ההיסטוריה של אומות העולם עוברת דרך אומה זו או אחרת לפי התקופות, באותה תקופה ההיסטוריה של "האדם", אומות העולם, הייתה בעיקר במצרים, בתקופה הקודמת זה היה בבבל, באור כשדים, באותה תקופה זה היה במצרים. ולכן בלי שום הסבר נוסף, זה המדרש שמחזיר את כל הממדים של הנסתר שבפשט הזה, בלי שום הסבר נוסף, ויהי רעב בארץ, אז וירד אברהם מצרימה, מכיוון שמצד אחר אנחנו יודעים שהתרבות האנושית מתפתחת שמה דווקא במצרים.

ולכן זה במצרים. זה מובן כן?

"לגור שם", פה מיד אנחנו צריכים להבין את פשט המקרא, "לגור" ולא "לדור", לגור, כי אברהם, כשיצא מאור כשדים, חזר הביתה. חוץ מארץ כנען הוא בגלות, לכן המילה פה זה לגור, ולא לדור, מלמד שלא ירדו אבותינו להשתקע שם, זה נאמר על יעקב אבינו. "וַיָּגֵר שָׁם בְּמִצְרַיִם" ¹³⁴ מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע שם, להשתקע, אלא לגור שם ¹³⁵. אתם זוכרים את הברייתא במסכת כתובות, "כל הדר בחוץ לארץ, כאילו עובד עבודה זרה" ¹³⁶ אבל כתוב שמה "כל הדר" דלת-ריש, ולא כל הגר. מי שמגדיר את עצמו כגר בחוץ לארץ אז הוא לא כאילו עובד עבודה זרה, יש גרסה אחרת במסכת אחרת, במסכת יומא אם אני זוכר, אז הוא נקרא עובד עבודה זרה בטהרה ¹³⁷, מי שמרגיש את עצמו כגר כן. מי שנמצא בקורות החיים, נמצא בחוץ לארץ מאיזה סיבה שהיא, מאיזה סיבה שהיא, יש לפי ההלכות סיבות שאפשר, למשל כדי להתחתן, אתם יודעים את זה, בשביל מה אני אמרתי את זה, יש חתונה בדרך..חח.. לא נמצאת פה, ולכן אמרתי.. אבל מי שנמצא בחוץ לארץ אבל הוא מרגיש את עצמו, לא רק מרגיש, מכיר את עצמו כגר, בארץ נוכרייה, אז הוא לא נקרא "כאילו עובד עבודה זרה", הוא נמצא בנוף תרבותי נאמר, של עבודה זרה אבל הוא נמצא בטהרה, זה המושג של מקדש מעט, אבל מקדש, זה מובן. אז פה זה פשט הפסוק, "לגור שם פי כַּבֵּד הָרָעַב בְּאֶרֶץ", טוב יהיו לנו עוד הזדמנויות על הנושא הזה של רעב בארץ. אז אני ממשיך.

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵר מִצְרָיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ" אז צריך לזכור שעוד לא נשתנה השם של שרה, וגם של אברהם כן, אנחנו עוד באותה תקופה של הזהות הארמית שהביאו איתם מאור כשדים, והם, גם אברהם וגם שרי, באותו מאמץ להסתלק מהקליפה הארמית ולהגיע לתוך תוכי הזהות העברית.

אני מסכם ככה, כל מה שלמדנו מקודם, אבל זה מובן לכולם כן? אנחנו עוד באותו שלב של הזהות הארמית ונראה את זה עוד במדרש. "וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפֹּת מִרְאָה אֶתְּ". השאלה לפי הפשט, האם גילה את זה רק באותה שעה, שהיא יפת מראה או לפי פשט יותר מדויק, וזה ההסבר של המדרש, זה לשון עבר, "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי" כבר, שאת יפת מראה. מה אמרתי יפת תואר? יפת מראה, כן. "וַיְהִי כִּי יָרְאוּ אֶתְּ הַמִּצְרִיִּים וַיֹּאמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּ יָחִיו." "

[למה אברהם מביא את שרה ליטול סכנה במצרים]

טוב פה יש נושא רחב מאוד ואולי כדאי להתעכב קצת בנושא, כי יש מחלוקת גדולה בין המפרשים, איך אברהם אבינו יכול להביא את שרה אשתו ליטול סכנה שכזה, שכזו, אם הוא מפחד שיהרגו אותי כשהמצריים ישמעו שזה אשתו, אז לא יירד למצרים. זה, יש כלל כזה, זה לנסות את ה'.

האם ה' יעשה נס בשבילי? זה פגם באמונה, ולכן יש מחלוקת בין המפרשים, איך להסביר את זה שאברהם,

¹³³ תלמוד בבלי, מסכת יבמות דף סא.

¹³⁴ דברים, פרק כ"ו, פסוק ה'.

¹³⁵ ספרי על דברים, פרק כ"ו, פסוק ה'.

¹³⁶ תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף ק"י, ע"ב.

¹³⁷ תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף ח' ע"ב

בכבודו ובעצמו, מביא אשתו ליטול סכנה שכזו, כן, לכן צריכים אנחנו להבין הרבה דברים שהתורה שהתורה שבעל פה מסבירה אותם, שידוע בחכמת ישראל, ולפי ההנחות של הפשט זה כבר ידוע, כבר לא צריך להסביר את זה. זה המשימה של המדרש להחזיר לנו את כל המידע הזה. איך להבין שאצל המצרים, הנוהל היה כשרואים אישה יפה, יפת מראה, נשואה, אז הורגים את הבעל כדי לקחת את האישה, זה לא סתם, צריך להבין את זה, איזה מין תרבות שכזו. אבל לא לשכוח הגיל שלהם, אברהם היה בן מאה שנה, ושרה הייתה בן.. בת סליחה, בת תשעים שנה, לכן צריך להבין את הנושא לפי כל הנתונים כן, יש דברים בגו. זה לא סיפור אנקדוטי ככה סתם, שפחד.. יש משהו אחר לגמרי בעומק הדברים, רציתי להזכיר את זה, אז מכל מקום נלמד לפי המדרש מה הדיוק של המדרש, אם יש צורך אז נרחיב את הנושא כדי להבין, יש הפתעה נוראה.

שתי שאלות: אם אברהם יודע את זה, איך להסביר כי למרות הסכנה הוא הביא את שרה ליטול סכנה? וכשהוא אומר שהיא אחותו, מכל מקום היא אשתו, ואם המצרים ייקחו אותה, יהיה גם כן עבירה, לכן זה לא מובן. מאברהם נכון?

ולכן קודם כל צריך לומר שאנחנו לא מבינים כלל את כל הסיפור הזה, רק לפי דעתי, צריך להזכיר את זה, שהוא היה בן מאה שנה, והיא הייתה בת תשעים שנה, במה מדובר? האם פרעה או איזה מצרי, איזה שר של מצרים רוצה לקחת אישה שהיא בת תשעים שנה?

זה לא מובן. ברור?

שאלה מהקהל: כתוב "וַהֲרֹגוּ אֹתִי וְאֶתֶּךָ יְחִי"ו

הרב: "וְאֶתֶּךָ יְחִי" וייקחו אותך.

שאלה מהקהל: והיא נשארת בחיים

הרב: היא נשארת בחיים כן, אבל אולי מוטב שהיא נשארת בחיים בלי עבירה, ושיסכים להיהרג? זה העניינים של ייהרג ובל יעבור זה נכון, זה עוד מחזק את הקושיה. ולכן אנחנו צריכים להבין עד כדי-כך להסביר: העניין של הרעב כל-כך חמור שאברהם אבינו לוקח על עצמו כל הסיכונים האלה. זה מובן?

טוב... "אֲמַרְי נָא אֶחָדִי אֶתְּ לִמְעַן יִיטָב לִי בְּעִבְרָךְ וְחִיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ" לפי דעתי את ההסבר של כל העניין, נמצא בסוף הפסוק. "וְחִיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ... "וְחִיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ, זה לא סתם הגדרה של "ואני נשאר בחיים", היה אפשר לומר את זה אחרת לגמרי, כן, וְחִיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ, צריכים להבין שעד שלא, לא אמרה שרה שהיא אחותו, הוא, הנפש של אברהם לא הייתה בחיים.

תפסתם את הנושא כן? פה מתרחש דבר מאחורי כל מה שאנחנו רואים במבט ראשון כאילו ואני חוזר על כל הקושיה, לא צריך לחזור על כל הקושיות שראינו, כן, וחוף מזה, נראה אחר-כך שהסיפור הזה חוזר על עצמו, עוד פעם אחרת בחיי אברהם, אחרי הניסיון הזה, ושב הוא מכניס את עצמו באותה סכנה עם אבימלך, ואחר-כך זה חוזר על עצמו על יצחק אבינו ורבקה, אצל עוד אותו אבימלך. ולכן צריך לגלות מיד, לא צריך לקחת הרבה זמן בשביל זה, לגלות, כי פה יש איזה תורה, איזה מסר של התורה, צריך להבין אותו לעומקו ולא סתם איזה סיפור של עבירה לכאורה של האבות. חוף מזה יש לנו כלל, של הדרש, כלל של הדרשות, כל מעשה צדיק הוא מעשה צדיק אעפ"י שלכאורה זה נראה כעבירה, צריך להבין אותו כמעשה צדיק. כל עוד לא נגיע להבנה איזה ערך יש במה שמתרחש פה, במעשה אבות, אז זה סימן שלא הבנו כלום. ולכן אני אמרתי יש דברים בגו, אפשר לומר יש סוד בדבר אבל בלי להגיע לסוד צריך להבין את הפשט דרך המדרש כדי להבין מה קורה פה. חוף מזה יש, ברור כפי שיש, כמו שיש בכל הנושאים שבמקרא, יש סודות, אבל פה אין לנו עסק בנסתרות, זה מובן כן? אחר-כך וזה עבודה אחרת לגמרי, אם יש צורך אז אפשר לשאול מה אומרים חכמי הקבלה בלשונם הם, על העניינים הסתומים של הנושא, אבל עכשיו צריך להבין את זה לפי סגנון הנגלה, תורת הנגלה, במציאות.. אבל במדרגה של האבות. אני אתן עוד דוגמא, פה אנחנו קצת מתעכבים על עניין של שיטת הלימוד, כן. אני אתן דוגמא: חטא העגל, אז זה גם כן מפתיע, איזה עם, ארבעים יום אחרי התגלות של הר סיני, חטא כזה, כן, ולכן בא הכוזרי ומסביר, צריך להבין את החטא באותה מדרגה של גדלות של אותו עם. ובמה מדובר? אנחנו לא יודעים במה מדובר, כל עוד שלא נרד לעומק הדברים. תפסתם את.. הבנתם את הדוגמא? רגילים לומר איזה עם יש לנו, עם קשה עורף, ארבעים יום אחרי מעמד הר סיני, עושים פסל כזה? אז זה לא סתם, צריך לדעת מה קרה שמה, ומה באמת, אם יש חטא, איזה חטא יש. אז הריה"ל, הכוזרי נותן את ההסבר שלו, והוא אומר: לאמיתו של דבר זה לא היה חטא. איפה היה החטא? זה צורה לעבודת ה' שהתורה לא ביקשה. אבל אם התורה הייתה מבקשת זה היה כשר. זה ההסבר של הריה"ל. תפסתם את זה? טוב, שוב אנחנו חוזרים לעניין של עקב ענווה יראה, צריך הרבה ענווה כדי לנסות להבין מה כתוב בסיפורים האלה.

קודם כל נודה בזה שזה לא מובן, זה ממש לא מובן, אילו מדובר באיזה מן סתם בן-אדם ככה, מהרחוב, ואנחנו קוראים במעריב או ידיעות אחרונות, איזה מין סיפור, דברי הוואי, כן, אולי בחדשות, אני לא יודע מה אתם קוראים, ככה הזוהר מגדיר את זה "סיפורי דהדייט", זה לא סיפורים של הדיוטים... חחח אם אפשר לומר את זה ככה, הדיוט זה סתם בן-אדם...

אז אני חוזר רק על הדיוק הזה, לפני שנלמד את המדרש, "וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגִלְלָהּ", צריך להבין את הסגנון, כל עוד ששרה לא אמרה, אחי הוא, אחותו אני, הנפש של אברהם לא חי. זה מה שצריך לדעת, זה מובן? מכל מקום אפשר להתחיל בזה, מכל מקום אברהם לקח על עצמו סיכון חמור והביא את שרי לכלל סכנה. עם כל ה... איך אומרים את זה בעברית? עם כל הזהירות שנהג בה, ונראה לפי המדרש מיד, מכל מקום לקח על עצמו סיכון. אז זה מגלה לנו שהמשימה שלו, היעד שלו הייתה חשובה מאוד, גדולה מאוד, כדי להתחיל בסיפור כזה. ועוד מה שאני רוצה להוסיף, זה לא סתם מה שקרה פעם, זה קורה לו פעמיים, ונראה שזה עוד לא הצליח, אז זה חוזר על יצחק, ואצל יצחק זה מצליח אז זה נגמר. ואנחנו יודעים שהאישה היא האחות. זה ניסיון אחד פה עם אברהם במצרים, ניסיון שני עם אברהם ואבימלך וניסיון שלישי יצחק עם אבימלך, ופה נגמר העניין. כשנגיע שמה, סיפור של יצחק בהיכנס אל אבימלך, הפסוק מגלה משהו חשוב מאוד, "וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ מִלְּלֵךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעֵד הַחֲלוֹן" אתם זוכרים את הפסוק? "וַיֵּרָא וְהִנֵּה יֹצֵק מִצֶּחֶק אֶת רַבָּקָה אִשְׁתּוֹ" ¹³⁸ " יצחק, לשון עתיד, מצחק, לשון הווה. איזה מין מומנט [רגע] של עולם הבא בחיי יצחק. יצחק, זה עתיד לבוא, אסור להיות בצחוק עד לעתיד לבוא, והנה מה שקרה שמה, יש רשות ליצחק לצחוק. אם מצחק, זה ישמעאל, זה נקרא רשע, כן, אז יצחק מצחק אז שוב זה רמז שצריך להבין את העניין לפי הפנימיות שלו, ולא סתם לפי הסיפור שמבחינת סיפורי דהדייט, כפי שאומר הזוהר. זה מובן? לכן אני אמרתי את כל זה כהקדמה כי אני יודע לפי הניסיון של הלימוד, שיש המון שאלות שאין להם מקום פה. צריך להוציא את השאלות האלו, חבל על הזמן, כן, ננסה להבין מה קורה ואחר-כך אם יהיו שאלות, נשאל אותם, אבל מכל מקום לא שאלות מאותו, מאותה רמה, כי אברהם זה אברהם, שרה, זה שרה, פרעה זה פרעה. ומה קורה פה? זה מובן? טוב.

שאלה מהקהל: אפשר לשאול שאלה?

הרב: כן, חחח... זה שאלה או זה...?

שאלה מהקהל: נראה כאן ...

הרב: לא הבנתי, מה בדיוק אתה רוצה לומר?

שאלה מהקהל: האם הנפש של אברהם צריכה להתקיים באיזה מימד של קיום עכשיו השאלה היא האם אותו תנאי היה קיים אצל אדם הראשון שהוא, נאמר עליו "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" ¹³⁹ **הרב:** יפה, יפה, אתה צריך לכתוב את זה, לא, ממש, זה חידוש אמיתי. לפי מה שאני יודע מהנושא, זה חידוש אמיתי. פשוטו כמשמעו, אומרים קל ונקי, תפסתם מה הוא אמר? זה פשט פשוט, "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" אני אוסיף משהו, מכיוון באמת שחוזה הייתה אחותו. זה ברור, ונראה את זה בצורה אחרת במדרש, "נפש חיה" פשוטו כמשמעו, יפה.

טוב, זה נקראה לימוד בצוותא, אז יש עוד שאלות? אפילו לא מאותה מדרגה חחח..

ואחר-כך נראה מה שהפסוק מוסיף על הפסוק הזה, "וּלְאֶבְרָם הָיְטִיב בְּעִבְרָה" ¹⁴⁰ " אתם רואים את, שומעים את ההקבלה. "וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגִלְלָהּ" ... "וּלְאֶבְרָם הָיְטִיב בְּעִבְרָה" כן, ונראה מה אומר המדרש על זה אם נגיע עוד הערב. מה שרציתי לדעת זה אם יש שאלות על הפשט של הפסוקים? אם אין שאלות ...

שאלה מהקהל: יש לי מה להוסיף על הקושיה, ...רש"י על "למען ייטב לי בעבורך" - " יתנו לי ממון " ..

הרב: מתנות, לא ממון, "עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחְתָּ מִתְּנוֹת בְּאֶדְ" ¹⁴¹ " זה עניין של דברי תורה, משה רבינו בסיני, לקחת מתנות באדם, מתנות, אתם רואים שרש"י הוא מחכמי הקבלה. או זה סתם שאברהם יש לו צורך של, מה זה? סוכריות הוא רוצה מה? מתנות, לא נשכח שאנחנו לומדים מקרא, ולא סתם ..טוב.

יש ויכוח בין המפרשים בעיקר סביב מה מסביר הרמב"ן על זה, אם אתם רוצים, פעם הבא נחזור על המפרשים, על אותו עניין, אולי בסוף המדרשים, נחזור על הפירושים של המפרשים עצמם. כדי לפתח את העניין.

¹³⁸ בראשית, פרק כ"ו, פסוק ח'.

¹³⁹ בראשית, פרק ב', פסוק ז'.

¹⁴⁰ בראשית, פרק י"ב, פסוק טז'.

¹⁴¹ תהילים, ס"ח, י"ט.

[המשך לימוד המדרש – מ', ד']

אז אולי ניקח עכשיו את המדרש עצמו, יש לכם פה ...

"ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה" כל השנים הללו הוא עמה ועכשיו הוא אומר לה" הנה נא נדעתי כי אשה יפת תואר... מראה את" אני לא יודע מה יש לי עם יפת תואר, דווקא אני יודע חח..

"אלא שע"י הדרך אדם מתבזה וזו עמדה ביפיה". זה הלימוד הראשון, כן, אז מה רוצה להגיד לנו המדרש? איזה קושיה הוא רוצה לתרוץ?

שאלה מהקהל: הפשט של הפסוק זה שעכשיו הוא מגלה

הרב: כן, וזה לא הפשט, לכאורה זה לא הפשט, "הנה נא נדעתי כי..." אז הוא מפרש "נא" כן? כאילו "נא" זה עכשיו, "הנה נא נדעתי כי..." לפי דעתי יש דיוק קצת אחר, מה שכבר ידעתי, אני רואה עכשיו שזה באמת כך. כי את אישה יפת מראה, זה מה שהמדרש לפי דעתי מוסיף כן, אעפ"י שידע כבר שהיא הייתה אישה יפת מראה, ואחר-כך המדרש מצדיק את זה, איך הוא ידע שהיא לא סתם הייתה יפה. אלא יפת מראה ומה זה יפת מראה? עכשיו אחרי הדרך, דרך כל העולם, הדרך מבזה את היופי, אבל היא עמדה ביופיה. אז הנה נא ידעתי, עכשיו זה מתגלה כאמתי ממש, זה מובן? הדיוק הזה? כן? "הנה נא נדעתי כי אשה יפת מראה את" לפי הסבר המדרש, אני חוזר על זה,

"אלא שע"י הדרך אדם מתבזה וזו עמדה ביפיה" עכשיו צריך להבין את המשמעות של "ע"י הדרך". יש שני מצבים בחיי האדם, "בשבתך בביתך ובכלך בדרכך" זה שני מצבים שונים לגמרי, לא צריך להסביר יותר, זה מובן כן? זה שתי עולמות. ולפי הסיפור שלנו, לפי הנושא שלנו "בשבתך בביתך" זה בארץ ישראל, "ובכלך בדרכך" זה הגלות. זה מובן? טוב.

כל פעם שיש לנו דרך, יש משהו לדרוש על זה, אז מה קורה פה? שכוחו של אברהם, לא רק שהוא יפה, בארץ כנען, ושל שרה גם כן, אלא גם בגלות. מה שהם צריכים לגלות לאומות העולם, אז הוא מגלה. עכשיו אברהם אבינו מגלה ששרה היא מסוגלת לגילוי הזה. זה הדיוק של המדרש, כן, כשהוא אומר שעל ידי הדרך האדם יתבזה, כל מי שמחוץ מהנוף הטבעי שלו, אני מתכוון להסברים של המהר"ל על הגלות אצל הגויים. הגויים לא מחזיקים מעמד בגלות, הגלות לישראל זה אפשרות להישאר ב... אני לא רוצה לומר בחיים, כי זה לא חיים, אבל להישאר בהיסטוריה למרות ש לאמיתו של דבר, היה צריך להיות הסוף שלהם. אני חוזר אל תוכן הנושא הזה.

אתם זוכרים מה שלמדנו פעם, "ויהי ימי יעקב שגיו חיו שבע שנים ונארכו וימאת שנה. ויקרבו ימי וישראל למות".¹⁴² ימי ישראל, לא ישראל, כן, כשיעקב נמצא בגלות במצרים, אז ימי ישראל מתקרבים למות, לא ישראל, זה סוף של דברי הימים של ישראל. הוא נכנס לדברי הלילות, זה ביטוי של פרופ' נהר ז"ל, הוא נכנס לדברי הלילות, כן, וזה סגולה של עם ישראל, להתקיים דרך הממד הזה של הגלות, אצל כל אומות העולם, סוף דברי הימים, זה סוף ההיסטוריה שלהם, אבל אצל ישראל זה מין ארכה, פסק זמן, כדי לחזור לחיים, כדי לחזור למציאות.

אתם מכירים את הנושא, כן? למה משה רבינו לא נכנס לארץ ישראל? תפסתם למה אני מתכוון? למה משה רבינו לא נכנס לארץ ישראל, אחת מהסיבות שנתנו החכמים שאם משה היה נכנס לארץ ישראל, היה בונה בית המקדש, הבית המקדש לא היה יכול להיות נחרב, העם היה נחרב, ולכן כדי להציל את העם, משה רבינו לא נכנס, כדי שחמתו של הבורא דרך מידת הדיון, תהיה על עצים ועל אבנים של בית המקדש ולא על עם ישראל. כי התורה היא תנאי לקיום עם ישראל, אם עם ישראל נכשל, זה הסוף שלו, אז כדי שזה לא יהיה הסוף, נצח ישראל לא ישקר, אז יש הממד של הגלות, זה ההמשך של המציאות עד ... קריאת שמע של שחרית, עד יבוא שילה, עד ... תפסתם את ה... זה דומה. שבכל אומות העולם, היופי, אני חוזר לנושא, היה נגמר בדרך אבל מה אברהם מגלה ששרה, היא אותה סגולה לגלות מה שצריך לגלות בדרך, אני חוזר עכשיו למדרש "אלא שע"י הדרך אדם מתבזה וזו עמדה ביפיה" ומה זה הדרך? אפילו בחוץ למקומה היא כמות שהיא. זה הנימוק שרציתי ללמוד על המילה "הדרך" דרך זה גלות. כן, מה יש?

שאלה מהקהל: מה כוונה במתבזה?

הרב: מתבזה, זה מתקלקל, מתקלקל, נראה בזוי, שפל, se flétrir en français¹⁴³

¹⁴² בראשית, מ"ז, כ"ח.
¹⁴³ בצרפתית לקמול, לנבול

זה מובן? יפה, אז זה הלימוד הראשון. אז שוב אני חוזר על הדיוק, מה המדרש רוצה לפרש, את המילה "הנה נא נְדָעָתִי" והוא רוצה לפרש למה דווקא באותה הזדמנות, אברהם אמר את זה לשרה, כל עוד שלא הגיעו לכלל גלות לא היה צריך לומר את זה, ברור שהיה יודע שהיא הייתה יפה מראה, אבל כשהיא רואה, כשהוא רואה אותה בגלות מצרים נשאר ביופייה אז הוא יודע שבאמת מדובר בשרה שהיא מבחינת חווה כמו שנראה אחר-כך במדרש ההוא כן. זה מובן? אז אתם רואים מיד כשאנחנו מתחילים ללמוד את המדרש ברצינות, הפשט עצמו לוקח ממדים אחרים לגמרי. זה מובן? זה לא סתם סיפורים, זה משהו אחר, שוב אני חוזר על מרכז הנושא. היה רעב, לכן היה צריך לגלות דבר ה' בעולם כדי לשים קץ לאותו רעב, ואז היה לאברהם ולשרה, היה משהו לגלות, מה? היא האשה היא האחות, כל עוד הדבר תורה הזה לא נאמר, אז היה חסר משהו, זה המשימה שלהם, אברהם לא היה יכול לומר את זה אלא אם כן שרה עומדת ביופייה גם בחוץ לארץ. זה מובן? אחר-כך המדרש יסביר מה זה הייתה מראה, יופי של המראה הנאמר פה. וצריך לגלות את זה מאדם הראשון עד אברהם, לא היה שום, לא הייתה שום התקדמות באותו נושא, וזה מעניין מאוד, מיד נגיע למדרש, המדרש משווה את שרה לחווה, כן.

באדם הראשון וחווה, יש איזה מין חידוש לגמרי בעניין של זכר ונקבה, אצל כל שאר בעלי חיים, כן יש רק זכר ונקבה, ואצל אדם וחווה, מתגלה משהו אחר, איש ואישה, וזה נשאר באותו מישור. איש ואישה, פנים אל פנים, זה סוד המילה, אחד מול השני, זה נושא אחר, אבל קשור. וזה הכוונה של המדרש, אדם נולד מהול ומילה, זה גם המשמעות של דיבור, וגם המשמעות של ברית-מילה, פשוטו כמשמעו, זה קשור, אז כשהמדרש אומר, אדם נולד מהול אז זה מגלה שהיחס בין אדם לאשתו הוא שונה לגמרי מסתם יחס זכר ונקבה אצל בעלי חיים. זה כבר המישור של חי המדבר. אז מישור של חי המדבר, הקשר בין איש ואשתו, הוא אחר לגמרי מסתם קשר בין זכר ונקבה, זה המעלה של אדם גבי הבעל-חיים. כן, לשון המדרש: אדם מזדווג פנים אל פנים, זה לא הסגולה של שאר בעלי חיים, פנים אל פנים, זה דיבור, זה מילה וכו'.. לפי אותו נושא, כן.

וזה נפסק, ההתקדמות ההיא נפסקה, בתקופה של אדם וחווה, כשאברהם אבינו שוב לוקח על עצמו את המשימה של הבורא, אז הוא מתחיל, איפה שאדם סיים. זה לא מספיק בשביל אישה, צריך עוד מדרגה, אח ואחות. זה מה שצריך לגלות לעולם, לכן הוא אומר "וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגִלְלָהּ".

אז זה ההסבר של החפץ חיים, אחר-כך אחרי הדיוקים על המדרש, נחזור על ההסבר של החפץ חיים, איך החפץ חיים הסביר את זה, מה הבסיס שלו, אבל מכל מקום, צריך לגלות את זה, מה היה לו לומר למצרים, מה זה המצריים? באותו סיפור? התרבות האנושית דאז, אז אברהם מתחיל מחדש את העניין האלוהי. שנפסק באדם הראשון, כן, אז מה יש לומר לו? "אֲמַרְי נָא אֲחֹתִי אֶתְּ לָמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרָהּ וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגִלְלָהּ" אני זוכר, אני נזכר עכשיו, זה מדרש על "נִעְשָׂה אֲדָם בְּצִלְמֵנוּ"¹⁴⁴ אז המדרש מסביר, זה במדרש רבה, כשמשנה רבינו שמעון מפי הקב"ה מפי הגבורה, אותו "נִעְשָׂה אֲדָם בְּצִלְמֵנוּ" אז הוא שאל ואמר הטענות הם פתחון פה למינים, הם יאמרו כמה אלוקות יש, נעשה, לשון רבים, אז הקב"ה השיב לו, זה במדרש, כתוב, מי שרוצה לטעות, יטעה.

מי שרוצה לטעות, שיטעה. כן? אז זה אותו עניין, כתוב "אֲמַרְי נָא אֲחֹתִי אֶתְּ לָמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרָהּ וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגִלְלָהּ" שמא בא התורגמן יווני, או צרפתי, ויטיל דופי על אברהם כפי שאמרנו בהתחלה, כן, איזה מין מוסר אצל אברהם, שהוא מוסר את שרה לכלל סכנה שכזו, כן. אז אפשר לומר מה שאמר המדרש על נעשה אדם, כתוב: מי שרוצה לטעות יטעה. כן, זה מובן? זה, תוכן הדברים זה עניין אחר לגמרי, טוב, כבר אמרנו הרבה, אמרנו הרבה דברים על זה, אבל זה מובן?

שאלה מהקהל: כשכתוב רעב בארץ זה ארץ כנען?

הרב: ארץ כנען, כן

שאלה מהקהל: ??

הרב: יפה, זה אותו דבר, אם תפסתי את השאלה. כשיש רעב בארץ, זה סימן שצריך לגלות משהו בעולם, אז יורדים בגלות כדי להוציא את זה. ודווקא זה במצרים שיצא את העניין של אברהם ושרה, אח-אחות. בסיפור של יוסף, כן, ויהי רעב בארץ, מכיוון ש... אולי אני אשתמש קצת במושגים של קבלה זה יותר קל. כן, מההתחלה של ההיסטוריה של כל העולם כולו מבריאת העולם, זה העניין של שבירת הכלים, אני לא רוצה להתייחס לזה, אבל יש מוקד של הקדושה, מחוץ למוקד של הקדושה, יש ניצוצות קודש שהם בחוץ, וצריך לגלות אותן ולהביא אותם למוקד של הקדושה. זה אחד מההסברים של הצד ההכרחי של הגלות אצל האבות, כי כשנוצר האדם, הוא נוצר כמוקד של הקדושה, עניין האלוהי, אבל, אפשר לומר את זה, זה דומה מאוד ל-בחיפזון של יציאת מצרים, בחיפזון נשאר שם משהו בחוץ. וכן במשך כל ההיסטוריה עד ימות המשיח, צריך ללכת להוציא את ניצוצות

¹⁴⁴ בראשית, א', כ"ו.

הקודש האלו, איפה שהן...

[...] הקדושה של פנים זה בישראל, אבל יש קדושה בחוץ, הקדושה בחוץ היא בבחינת ניצוצות הקודש שהם כלואים בקליפה וצריך לגלות, אז כשמגיע הזמן לגלות אותן ולגאול אותן, אז הסימן, זה רעב בארץ.

כדי להכריח את הצדיקים, להכריח לא להכריע, לרדת כדי לגלות ולגאול את אותן ניצוצות הקודש, אז זה המסר שיש שבר במצרים. צריך שמה, יש קדושה בתוך הקליפות, וצריך לשאוב את הקליפות כדי להוציא את הסולת מהפסולת. זה הנושא.

זה מקביל מאוד, אפשר עכשיו להסביר את זה בנקל, לאברהם היה מסר, למסור, כן.

[מסר אברהם לאומות העולם - האישה היא אחות]

האישה היא האחות, וכל המשתמע מזה, נלמד את זה אחר-כך. כן, כי זה מאחורי המדרש, זה היה המסר שלו, והיו לו סיבות לדעת, שזה במצרים שצריך לגלות את זה. אז זה מקביל למה שקרה בתקופה של יוסף הצדיק, יש שבר במצרים, דווקא שמה. כן, ולא במקום אחר, זה, מה שהוא המסר שהוא רוצה לגלות, מקומו במצרים. הוא היה יודע את זה, בגלל שהיה איש תרבותי של אותה תקופה, זה מובן? כן.

טוב, רק צריך לזכור מה הסביר המדרש על התחלת הפסוק "ויהי רעב בארץ" שלא תחשוב שזה סתם רעב של אוכל, זה רעב של דבר ה'. אז זה מכריח את אברהם לרדת למצרים לגלות מה שהיה לגלות. הוא לא ירד למצרים כדי לאכול, אלא הוא היה עשיר מאוד, אברהם, אלא יש לו מסר לגלות כמו יוסף הצדיק, וזה הממד של תקופה של יוצאת, של יוסף סליחה, יוסף הוא הצדיק. בתקופה של משה, משה הוא הנביא. אז לכן השאלה זה לא מי צודק, יוסף או משה, יוסף-לרדת לגלות, היהודים קוראים לזה עכשיו דיאספורה, או משה, הציוני הזה, שרוצה שנחזור לארץ ישראל.

השאלה היא באיזה תקופה אנחנו חיים. אם אנחנו חיים בתקופה של יוסף, יוסף הוא הצדיק, ואז יהודה שותק, אבל בתקופה של יהודה זה יוסף ששותק. "בצאת ישראל ממצרים, בית יעקב מעם לועז, הייתה יהודה לקדשו..."¹⁴⁵ זה סוף התקופה של יוסף, לכן בפסוק שמה בתהילים כתוב "עדות ביהוסף שמו"¹⁴⁶, כתוב יהוסף, זה יוד-קה, וו-קה, אבל במקום ה-ה' האחרון, זה סוף. סוף של יוסף. זה גאולה כן, זה מובן כן, טוב. אז נחזור לתפוח-עץ זה פשט חח..

[מדרש בראשית רבה – פרשה מ' – פיסקא ד']

נחזור לעניין, אז זה הלימוד הראשון. הסבר שני, "ר' זעירא בשם רבי סימון אמר הלכנו בארם" רבי זעירא, זה השם של הרחוב פה, במקרה או שלא במקרה, חח.. אז "ר' זעירא בשם רבי סימון אמר הלכנו בארם נהרים ובארם נחור ולא מצאנו אשה נאה כמותך" זה ההסבר של "ידעתי" ידעתי כבר.

כשהיינו בארם נהריים, ובארם נחור, זה בבל, זה בבל של ההיסטוריה שלנו, כן, ואנחנו יודעים שבבל זה לא ארץ ישראל, אבל בבבל יש קדושה מיוחדת. יש שלושה תחומים: ארץ ישראל- ארץ הקודש, ובבל וחוף לארץ. בבל זה בין חוף לארץ וארץ ישראל, יודעים את זה?

שאלה מהקהל: סוריה שבמשנה?

הרב: כן, זה קשור לזה, כן זה חלק, זה ארם נהריים וארם נחור, זה קצת יותר רחב מסוריה, קצת עיראק ואולי קצת יותר. ובכל הדינים הנוגעים לחוף לארץ, המעמד של בבל זה מעמד בינוני, בין ארץ ישראל, בין קדושת ארץ ישראל וחוף לארץ פשוטו כמשמעו.

ולכן למשל במסכת כתובות בכל העניין של הגירושין, אם אחד מהם לא רוצה לעבור, אז המעמד של הקהילות שבסוריה, מעמד מיוחד כן, וגם כן בסוד השבועות במסכת כתובות, הפסוק זה "בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פוקדי אותם"¹⁴⁷. בבל זה משהו מיוחד. האיסור לעלות מבבל לארץ ישראל, זה איסור לעלות מבבל דווקא, לא מחוץ לארץ. בבל, זה בבל כן עכשיו זה מובן? זה היה האזור של אותה זהות הארמית. אבותינו העבריים היו בבחינת עובדי עבודה זרה מעבר לנהר, כן, היו מבחינת עובדי עבודה זרה, אני נזכר עכשיו ששמעתי איזה שאלה על זה בשיעור קודם, כן, זה היה פה? כשהיו בארם היו עובדי עבודה זרה, פשוטו כמשמעו. מִתְחַלֵּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבֹדָתוֹ¹⁴⁸, והמקום זה ארץ ישראל.

¹⁴⁵ "יתהילים קי"ד.

¹⁴⁶ "יתהילים פ"א.

¹⁴⁷ מסכת כתובות ק"י:

¹⁴⁸ מתוך ההגדה של פסח

ו. אבל עובדי עבודה זרה בטהרה, כפי שאמרנו מקודם, זה כאילו דומה לעבודה זרה. שאלה מהקהל? :

הרב: ברור, זה העניין של שם, של שם, זה מתחיל בשם, אנחנו מגיעים לכישלון של אותה שושלת של שם, ורק נוח ניצל מזה, כן, ואחרי נוח זה דרך שם, ולכן אבות העולם היו מאדם הראשון עד אברהם אבינו היו אבות העולם, ואחר-כך אבות ישראל, זה אברהם, יצחק ויעקב.

למשל שם ועבר, שם ועבר היו מיחיד עולם, זה לא סתם שהתורה רצתה, לא רק להשאיר את שםם ולא לספר בשם, יש פסוק שאומר, רש"י מביא את זה על נוח, "זָכַר צִדִּיק לְבָרְכָהּ וְשָׁם רָשָׁעִים יִקָּבֵץ"¹⁴⁹ "זה סוף הפסוק, ולכן כל השמות שהשאיר התורה זה שמות של גדולים, מה אנחנו צריכים לדעת, מי היה מחויאל מי היה מתושלח, מי היה שם, מי היה עבר, מי היה חם, כן, היו גדולים ומה שהתורה מספרת זה נחות לנו להבין באיזה עולם אנחנו חיים. אז מאדם הראשון היו גדולי עולם, יחיד סגולה, ואז הגיע לתקופה של עבודה זרה, על תרם בעיקר, אבל מכל מקום, ארם נהריים זה כמין ארץ ישראל של בבל, כפי שהיהודים אמרו בהיסטוריה שלנו, ארץ ישראל של ירושלים של ליטא, של ווילנה, או ירושלים של אלגיריה או טלמסון, או ירושלים של מרוקו זה אני לא יודע איפה זה אולי פאס, אולי מרקש אולי קזבלנקה נדמה לי, כן, חח.. יש הרבה ירושלים של מרוקו, ועכשיו בצרפת, ירושלים של צרפת איפה זה? טוב.. שמעתם על ... טוב אני לא רוצה ל... להתחיל בזה כן, אני חוזר מהגיהנום הזה. טוב אז יש מדרגה, מעמד מיוחד לארם נחור וארם נהריים. אז גם שמה זה היה בולט, ששרה הייתה היפה שביפות, מיד, מיד נראה טיב היופי הזה.

אז פה המדרש מגלה לנו, שאברהם ושרה זה לא סתם. מכל אלו צאצאי בניו של עבר, צאצאי העבריים, הם היו היותר קרובים לזהות האמתית של מחשבת הבורא כשברא האדם, אדם וחווה, של העניין האלוהי. הם, הן אברהם ושרי, אז אברהם אומר לשרה במדרש, כבר שמה הייתה היפה בבנות, כפי שאומרים את זה. זה היה בולט כבר שמה, כל שכן כשנרד למצרים שיהיה בולט, זה מובן? כן. אז נמשיך

שאלה מהקהל: האם אפשר לומר ש"הנה נא ידעתי" זה?

הרב: מכיוון שזה היה שמן של תמרוקים חח.. יסכה זה רומז ו.. זה מה שאתה מתכוון כן? זה נכון. שאלה מהקהל? :

הרב: לא, יש לשרי, לשרי היה שם אחר, יסכה, והמשמעות זה נסך, זה שייך לעבודת הקטורת. אז מתגלה פה כבר ש אברהם ושרי היו ידועים כבר, כיוצאים מן הכלל באותה זהות של ארם נחור וארם נהריים, נהריים.

נחזור למדרש "הלכנו בארם" כשיצאו מאור כשדים כן? "הלכנו בארם נהריים ובארם נחור ולא מצאנו אישה נאה כמותך. עכשיו שאנו נכנסים למקום כעורים ושחורים" כל שכן, אתם תופסים את ההסבר של המדרש? כבר שמה שכל הנשים היו יפות, מכיוון שהיו יהודיות, כן, ארמי זה יהודי. שמה כבר ידענו שאת היפה, אז כל שכן, כשאנחנו נרד למצרים, שמה הם שחורים, היו גם כן, המצרים אמתיים היו שחורים, ואצל השחורים היופי היה ערך מכובד, כושי בעברית זה יפה, כן, כן כושי זה יפה "כִּי-אִשָּׁה בְּשִׁית, לָקַח¹⁵⁰". זה אישה יפה, ודווקא השחורים האמתיים הם יפים מאוד. הם היפים מבני אדם, גם הגברים וגם הנשים, זה ידוע כן. אבל היו גם כן כמה עמים שהיו כעורים, יש פה שני דיוקים, אצל הכעורים, ברור שהיופי של שרה יהיה בולט. כן, אצל השחורים, שהם יודעים מה זה יופי, כל שכן, זה מובן?

אז "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך" שוב אנחנו חוזרים לאותה קושייה.

"וחיית נפשי בגללך" כאילו זה סותר את הפסוק הקודם. חוזרים אנחנו למקרא, "וְהָיָה כִּי יֵרָאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִיִּים וְאָמְרוּ 'אִשְׁתּוֹ זֹאת', וְהָרְגוּ אֶתִּי וְאֶתְךָ חַיִּי. אָמְרִי נָא 'אֲחֹתִי אֶת', לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעִבְרִית, וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְדְּךָ" יש אי-התאמה בין הפסוקים אתם רואים את זה? כן. מכל מקום, מה אכפת להם? אם רוצים לגזול את שרי, מי זה בעלה או אחיה, מה ההבדל? ולכן צריך להבין את זה, יש כמה מהמפרשים, בעיקר אם אני זוכר מוצאים את זה במלבי"ם¹⁵¹ שמסביר את זה ככה. כי אצל המצרים באותה תקופה יופי כמו היופי הזה, זה היה אלוהי. ולכן

¹⁴⁹ משלי, פרק י', פסוק י"ז.

¹⁵⁰ במדבר, פרק י"ב, פסוק א'.

¹⁵¹ פירוש המלבי"ם: (יד - טז) "ויראו המצרים", ר"ל וכשבקש איש לקחתה לא יכול לתת מה ששאל אברהם מחירה, עד "שראו אותה שרי פרעה", וגם הם לא השיגה ידם לתת המחיר שבקש עד "שהללו אותה אל פרעה", שהוא היה בכחו לתת מהר ומתן כיד המלך. ותקח האשה בית פרעה ר"ל שלקחה לארמונו ע"מ לקחתה לאשה, כמ"ש ואקח אותה לי לאשה, "ולאברהם הטיב בעבורה" שנתן לו מחירה כל מה שבקש עד שהיה לו צאן ובקר וכו' ואברהם היה מוכרח לקחת אחר שנתנו לו כפי מה ששאל: גם יל"פ עפ"י הנודע בספורי ימי קדם שכל אשה שראו בה יופי מופלגת למעלה מן הרגיל היו מיחסים לה אלהות והיו מהבילים שהיא בת אלוה פלוני ושהאלהים חושקים אותה, והיא אסור לאיש הדיוט ליגע בה וכו"ש שיקחנה לאשה, שהיה חייב מיתה שמועל בקדוש. לבד המלך שהיה ג"כ אלוה אצלם היה מותר לקחתה. וע"כ חשש אברהם שכשיראו אותה המצריים יאמרו איך יתכן שאשתו זאת. והלא פגם בכבוד אלהות ויתחייב מיתה בנימוסיהם, וע"כ יהרגו אותי. משא"כ כשתאמר אחותי את ייטיבו לי כשאני אח לאלוה.

אסור להדיוט להיות בעל אישה בעלת יופי כזה, זה גידוף כן.

נותנים, היופי הזה, נותנים דווקא למלך, ולא להדיוט ולכן אם הוא נראה כאח של שרי, אין פה אשמה, בעיני המצרים. אלא אם הוא היה בעל, רק המלך יש לו רשות להיות בעל של אישה יפה.

אז אתם רואים שלאט-לאט אנחנו עולים מדרגה בנושא הזה, זה ההסבר של המלבי"ם, רק דקה אני רוצה להוסיף משהו חשוב פה. זה מה שצריך לגלות, הנוהג אצל הפרעונים, הם היו לוקחים את אחותם כדי, איך אומרים את זה, לקדש אותן, להינשא. ההיפך: לוקחים את האחות, כדי לעשות מהאחות האישה, פה אברהם מגלה משהו אחר לגמרי, ההיפך כן, כי האישה צריכה להיות אחות. כי הלוקח את האחות כאישה, זה חטא, לפי התורה, חסד הוא, זה חטא של גילוי עריות, זה חטא של אהבה. והיה צריך לתקן את החטא הזה, ומה שקורה פה זה התיקון של מה שקרה אצל אדם וחווה. דווקא אצל אדם וחווה זה היה כמו אצל הפרעונים האחות הייתה לאישה, נכון? ומסבירים את זה בפסוק שאומר "עולם חסד יבנה"¹⁵² והמשמעות של חסד לפי המקרא בספר ויקרא, חסד זה חטא של גילוי עריות, חסד, incest, בלועזית כן, "עולם חסד יבנה" חז"ל הסבירו את זה על קין והבל, מאיפה נולדו להם בנים? כן, אלא נולדו עם אחותם, כמו היו בדמות של אדם הראשון, שנולד עם אחותו, והוא נשא את אחותו, אדם הראשון כן.

"עולם חסד יבנה" בהתחלת העולם היה חטא חמור מאוד, לקחת את האחות ולהזדווג אתה, אז בא אברהם ותיקן את זה, זה ההיפך. אז אנחנו מגלים לאט-לאט מה מסתתר מאחורי כל הסיפור הזה.

שאלה מהקהל: ?

הרב: כן, בספר ויקרא, איסור להתחתן עם אחות או עם האח, זה נקרא חסד. אז זה-זה חסד של סטרא אחרא, חסד זה אהבה, כן, מידת חסד, אבל אהבה של הסטרא אחרא נקרא חסד, זה טומאה.

זה חסד בטומאה, מה קורה פה? זה טעות באהבה, זה מידת החסד מחוץ לאיחוד המידות, מחוץ למידת הדין, אז פה מתחיל התיקון של אותו חסד של העולם חסד יבנה. לפי הפשט המילה חסד בפסוק הזה "עולם חסד יבנה" זה, דווקא הבריאה היא מעשה של חסד, לתת מציאות לזולת, זה חסד, זה בריאה. אז "עולם חסד יבנה". לפי סדר המידות, המידה הראשונה זה חסד, אלוקי אברהם זה חסד, מה זה אלוקי אברהם? הבורא המשגיח כולו חסד. כן. אז עולם חסד יבנה, כדי לבנות מחדש את העולם צריך להתחיל במידת החסד, בניין, הבניין של העולם, ששת ימי המעשה זה נקרא אצל חכמי הקבלה "ימי הבניין", הבניין מתחיל ב"יהי אור" חסד, כן, בהיסטוריה בניין מתחיל באברהם, "עולם חסד יבנה" אבל בא המדרש ומסביר שיש עוד משמעות למילה חסד, מאיפה? של חטא, של טומאה, כן, חסד של הסטרא אחרא, איפה אנחנו מוצאים את זה? בזיווג הראשון של אדם הראשון וחווה, של קין והבל, זה היה חסד, לצורך בניין העולם. אז הפרעונים ממשיכים ככה, ואצל כל ממלכות העולם היה הנוהג הזה, מתחתנים רק עם בני מלך, מאותו דם, "הדם הכחול" שלהם חח.. כן כאילו הם ממשיכים אותו חסד, שצריך להינשא לאותה זהות ולא... זה מובן כן? אז בא אברהם ותיקן את זה, כי האמת היא אחרת לגמרי! החפץ חיים מסביר את זה כך: יש אהבת פנים ואהבת חוץ. כמו שיש קדושת פנים וקדושת חוץ, אז אהבת פנים, זה אהבה בין איש לאישה וזה מותר בבית, אסור בחוץ. אסור, האהבה של איש ואשתו זה אסור בחוץ, זה מותר בבית. ויש אהבת חוץ בין אח ואחותו, זה מותר בחוץ, אסור בפנים וצריך לתקן את שתי המדרגות האלה, זהו החפץ חיים מביא פסוק משיר השירים "מי יתנדף פָּאָח לִי, יוֹנֵק שֵׁדִי אִמִּי; אֶמְצָאָה בְּחוּץ אֶשְׁקָה, גַּם לֹא-יָבִיז לִי"¹⁵³ אז זה מה שהיה צריך לתקן, כל עוד שאנחנו עוד במישור של אהבת פנים בין איש לאשתו, התיקון של העולם נגמר, כן, היחס בין אדם וחברו זה עוד לא תוקן, זה מתחיל באדם הראשון, איש-איש, אבל זה עוד לא תוקן, צריך להגיע לעוד מדרגה נוספת, של אח ואחות, זה אהבה אמיתית שכוללת גם אהבת פנים וגם אהבת חוץ. כשהבעל והאישה מתחילים להידמות כאח-ואחות זה סימן של הצלחת הזיווג, מבינים את זה? כן? לא צריך להגיע לאותו גיל, לאותו.. זה לא עניין של גיל, זה לא אותה מדרגה כדי לתפוס את זה. ברם אנחנו מוצאים את זה גם כן אצל אומות העולם, בחכמת אומות העולם, וזה שאיפה לאותה מדרגה, לאו דווקא זכר ונקבה, לאו דווקא איש ואשתו, אלא גם להגיע לאותה אהבה של אח ואחות, אז זה סימן של הצלחת הזיווג, זה מובן? כן, אז זה מה שקורה פה. מכיוון שיש לה אח, זה מה שאומר אברהם לשרה, יש לה אותו יופי אז התחיל העסק, צריך לגלות את זה, "אימרי נא אחותי את, וחיית נפשי בגללך" סוף התיקון, נגמר התיקון. זה לא האינטרס של מתנות חח.. תפסתם את זה, אז זה ההסבר של החפץ חיים.

ואפשר להרחיב את ההסבר הזה, וזה היחס שבין עם ישראל והתורה. כן, כי יש פסוק שאומר "אֶמֶר לְחֻמָּה אֲחֹתִי אֶת"¹⁵⁴ אז יש חכמה מבחינת אישה, יש חכמה מבחינת אחות, והחכמה מבחינת אישה, זה מקביל לאיש

וע"כ הללו אותה אל פרעה ואמרו לו זו ראוייה למלך, שהוא ג"כ אלהים. רק ע"י שנגע אותו אלהים היה ירא מאברהם שראה שאלהים רב ריבו והיא ראוייה אליו:

¹⁵² תהילים פ"ט, ג'. "כִּי אֶמְרֵי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שְׁמִים תִּכְן אֶמְוִנָתְךָ בְּהִם"

¹⁵³ שיר השירים, פרק ח', פסוק א'

¹⁵⁴ משלי, פרק ז', פסוק ד'

ואישה, זה מותר בפנים אסור בחוץ, זה חכמת הנסתר, זה התורה כאישה בעלת בית, כן. החכמה, אותה חכמה כאחות, זה חכמת הנגלה, זה שייך גם כן לחוץ, אז כשעם ישראל בא לעולם עם התורה שלו עם החכמה שלו, אז שואלים אותו זה אחותך או אשתך? אם זה אשתך, נהרוג אותך כדי לקחת אותה... חת... ואם זה אחותך, אז תקבל מתנות, כן, לא קיבלנו עוד את המתנות חת... וזה מעניין, המדרש אומר את זה, זה עניין, נראה במדרש, זה סימן של מעשה אבות- סימן לבנים. וישראל כעם לקח על עצמו את אותה סכנה, יש לו אישה, התורה, ואחר-כך אני אביא את המדרש איפה שמסבירים שהתורה היא באמת האישה של עם ישראל. כן, ואז באים העולם ואומרים, תראו איזה יופי של חכמה, משהו למופת, זה אחותך או אשתך? העולם כולו לקח את התורה של עם ישראל והורג את עם ישראל כדי לקחת את התורה שלו, זה אותו סיפור, כן, וזה אותו סיכון, זה אותו גילוי, כן, אז יש חוכמות חוץ, וחוכמות פנים, יש פסוק "חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְגָּה¹⁵⁵" חוכמות חוץ, זה חוכמות הטבע, חוכמות פנים זה התורה.

ובתורה יש צד של חוץ וצד של פנים, זה מובן? אז כשאומרים, ספרים החיצוניים, חוכמות חיצוניות, זה אותו נושא, כן. אז זה מקביל למה שקורה פה כבר. זה קצת מובן, כן? מה קורה עם אברהם ושרה.

טוב אז "אֶמְרִי נָא 'אֲחֹתִי אֶת', לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעֵבְרָה, וְחִיתָה נְפֹשִׁי בְּגִלְלָה" אז נמשיך במדרש.

אבל אתם צריכים להחזיק בדפים האלה לשיעור הבא, מה השעה כבר?

הקהל: 9:00

הרב: 9:00, ויש לנו עד 9:30? יש עוד זמן כן? אז נמשיך. "הלכנו בארם נהריים..." כן, כן.

שאלה מהקהל: אם מדובר על נושא פנימי, למה משתמשים במילה יופי

אז צריך ל... תיקחו את הדף שלכם, צריך להגיע עד הסוף, אפשר לראות את הדף? כן, בסוף הפרק ה', כן, יש לך

[מדרש בראשית רבה – פרשה מ' – ה']

"עזריה ור' יונתן בר חגי משם רבי יצחק אמר" שורה לפני השורה האחרונה "אי קונין של חוה נמסרו לראשי הדורות להלן כתיב מ"א א. ד: "והנערה יפה עד מאד" מגעת עד איקונין של חוה ברם הכא כי יפה היא מאד מאד מאיקונין של חוה. "זה אותו יופי, זה היופי של חוה, זה היופי של פרצוף של אדם אמתי, כן, יש הרבה מקומות עוד בגמרא שאיקונין, הפנים של האבות היו דומים לפנים של אדם הראשון, ואדם הראשון כדומה למלאכים בפנים... נפסיק פה. ומה אומר המדרש? איקונין של חוה נמסרו לראשי הדורות, מאדם הראשון ואילך ראשי הדורות, חכמי הדור היו יודעים את הקריטריונים של היופי האמתי של האדם, וכשנפגשים עם מישהו שדומה לזה, אז יודעים שזהו זה, זה הצלם האלוף. ואנשי מצריים ידעו מה זה צלם האלוף, כן, כשרואים את הצלם האלוף על פני שרה, כן, אז מתחיל הסיפור. תפסת את השאלה? זה במדרש כבר. זה מובן כן? אז נמשיך.

שאלה מהקהל: יש לי שאלה...

הרב: נוספת... שומע

שאלה מהקהל: פה זה מדרש ולפי המדרש יש פירוש...

הרב: לא... פעם הייתי עוד צעיר מאוד, והסברתי משהו אני לא זוכר, זה היה לפני הרבה זמן, ולפני איזה קהל שלמד בתלמוד תורה רגיל, כן, אז אחד אמר לי: תשמע מה שאתה מסביר זה יפה, אבל זה לא בטקסט, זה אתה ממציא את זה. אז אני אמרתי: אתם מייחסים לי כבוד מיותר חת... זה, תפסת? זה הפשט של המקרא, מה רוצה המדרש להסביר? מה צריך לדעת כדי להבין פשט המקרא ולכן כל פעם, הלימוד הרגיל הוא קודם כל לגלות את הקושי שיש במקרא, והמדרש בא לפרש הקושי שיש במקרא כדי להבין את פשט המקרא, ולכן כל מה שלמדנו במדרש נמצא בפשט.

טוב זה מה שעשינו בלימוד, כל מה שלמדנו במדרש נמצא במדרש, זה אותו דבר, תפסת? זה עניין התורה שבעל פה כן, ויש מימרא בגמרא "עברנו על כל הש"ס ולא מצאנו מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁵⁶ יודעים את המימרא ההיא כן? באים הפשטנים ואומרים: המדרש אין לו ערך. מה אומרת הגמרא? עברנו על כל הש"ס, וצריך להחזיק רק בפשט, עברנו על כל הש"ס ולא מצאנו מקרא יוצא מידי פשוטו, דבר טיפשי שבעולם, כל התלמוד כולו זה דרש על המקרא, ועברנו על כל הדרש ולא מצאנו מכל הדרשות שמקרא יוצא מידי פשוטו, זה הפשט, תפסתם את זה? חת...

זאת אומרת, מדרש שבו המקרא יוצא מידי פשוטו, זה לא דרש, זה לא מדרש, זה דברי הבאי, כן זה דברים שבדו

¹⁵⁵ משלי, פרק א', פסוק כ'

¹⁵⁶ תלמוד בבלי, מסכת שבת דף ס"ג. "דרב כהנא גמר לכל הש"ס ולא ידע הדבר דאין מקרא יוצא מידי פשוטו"

מליבם, המדרש האמתי מסביר את הפשט. בלי המדרש אי אפשר להבין את הפשט, זה מה שקורה בלימוד של המדרש. כל עוד שאני לא תופס איך המדרש מסביר הצורה של הפשט, לא הבנתי את המדרש, אז בא מישהו שלמד, אומר: אבל מה שאומר המדרש זה לא הפשט, דווקא הגענו לראות שבלי המדרש לא רואים מה שיש בפשט, אז המדרש זה הפשט, וכן הלאה חח..

טוב כדאי, אם זה ייקח יותר זמן, כדאי לקחת כל הזמן כדי שתלמדו את זה, זה חכמת ישראל! זה לא סתם סופר אחד שהיו לו רעיונות על ה-BIBLE וכתב איזה רשימות חח.. זה משהו אחר, זה חז"ל, ולכן איך חז"ל מסבירים לנו את משמעות הפשט, כי בלי הדרש הפשט הוא סתום לגמרי, אין לו שום הבנה. אני חוזר על זה, איך מתחיל רש"י? הפירוש של על התורה "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני" כך הוא מתחיל, דהיינו, המדרש הזה.. המקרא הזה לא אומר כלום אין לו שום פשט. הוא אומר רק דבר אחד: דרשני. אבל זה הפשט של רש"י כן? "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני. (נקודה) כמו שדרשו רבותינו ז"ל" והוא מביא דוגמאות במדרש "אין ראשית אלא ישראל.. אבל פעם למדנו את זה קצת אחרת "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני כמו שדרשו רבותינו ז"ל" נקודה. ולמה? כי אין ראשית אלא תורה ואין ראשית אלא ישראל, אין תורה אלא תורת ישראל ואין ישראל אלא ישראל של התורה. ולכן אין המקרא הזה אלא של חכמי ישראל, אין לו פשט אחר. בא מישהו אחר ומוציא מזה את הנצרות. בא מישהו אחר ומוציא מזה את האסלאם, בא מישהו אחר ומוציא מזה את ביקורת המקרא חח.. אבל רק חכמי ישראל יודעים מה כתוב פה, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני כמו שדרשו חז"ל. נקודה. וזה הוכחה, אין לא שום פשט הסיפור הזה. זה מלא קושיות, מלא סתירות, לפי הפשט שאני מגדיר את זה כאינפרה-פשט. כי הפשט האמתי זה הסוד, זה ברור? זה מובן? טוב. עכשיו תפסת את העניין? שאלה מהקהל! :

הרב: זה מה שמתגלה כאמתי, בלתי הפיך, זה ממש, זה גילוי הפשוט המוחלט "הנה נא ידעתי" עכשיו זה מתגלה כאמתי כיוון שגם בדרך נשאר ביופייך, זה השאלה?

שאלה מהקהל: לא, שאלתי איך אפשר להגיע להבין את זה לבד?

הרב: זה נקרא לשון לימודים, זה ברור, זה הפשט, זה העניין, כל עוד שלא מגיעים לפשט, זה סימן שלא מבינים כלום. השאלה שלך אני רוצה לשאול אותה אחרת. בלי הפשט האמתי אי אפשר להבין שום דבר. זה מה שאמרת, מה שאני אמרתי לכם, ניסיתי לעזור לכם להבין את הפשט בעברית, של לשון הקודש, לכן כדי להגיע לזה צריך הרבה-הרבה לימוד של מקורות התורה שבעל פה. כי המתרגם הוא משליך את חכמת השפה שלו על העברית, באה תושב"ע ומגלה את ההיפך. מה משמעות העברית אפילו בשפה זרה. אנחנו קוראים מקרא של העם העברי עם שכל של יוונים, רומאים, צרפתים, איטלקים אז יוצא שלא מבינים כלום. אז מה שצריך זה לגלות את המשמעות העברית של העברית, זה מה שרש"י מגדיר כלשון הקודש. דיברנו כבר על זה.

שאלה מהקהל: סליחה

הרב: כן, אז אולי נמשיך

שאלה מהקהל: אפשר להבין מכל מה שדיברנו ש...?

הרב: לפי דעתי כן. זה סוד הפרד"ס, כן, פשט-רמז-דרש-סוד. אבל כמתחילים מהסוד זה ספרד.. זה הקבלה, אותה מילה כן, סוד-פשט-רמז-דרש. אז יש.. אפשר לקבל פה מסכת ברכות? אבל בהוצאה הגדולה של התלמוד, אני עשיתי לכם, מה אמרו החכמים הגדולים על מה זה הגדה? לא-לא שמה, במשרד שלי. על מה זה הגדה, כן, אני רוצה להסביר את השאלה שלך, יש לכם בינתיים שאלה אחרת?

שאלה מהקהל: יש לי שאלה על הרש"י הראשון, כשהוא אומר אין המקרא הזה אומר אלא דרשני... אז מה זאת אומרת פתאום יש פשט חוץ מהמדרש? או זה אותו דבר?

הרב: לא, לא, אם אתה זוכר את הרש"י הז', צריך לשנות מילה אחת כדי שתהיה פשט, אז כך אתה בא לפרש, בראשית ברוא אלוקים את השמיים ואת הארץ, ולא ברא. לכן הפשט שלנו אין לו משמעות, כך אומר רש"י, אתה רוצה למצוא פשט, אז תשנה מילה אחת, ברור כן?

שאלה מהקהל: ?? בנושא האשה האחות

הרב: כדי לתקן את זה

שאלה מהקהל: לתקן.. זה אומר לנו שרק במקום של אותו דבר בגלגולו אפשר לעשות ...

הרב: רק במקום שיש אפשרות שיקבלו את זה, שיבינו את זה, שיגלו..

שאלה מהקהל: זה נושא..

הרב: זה כפי שאמרת כבר, במקום שיש שבר, שמה צריך לרדת לשבור את השבר. יש שבר במצרים, בצרפתית

אומרים "157 Il y a de la mise en bouteille au chateau, alors faut y aller au chateau חח..

שאלה מהקהל: איפה השבר בארץ? איפה השבר עכשיו?

הרב: עכשיו נפסק הרעב בארץ, נפסק, הארץ נתנה יבולה. נפסק. אין-לנו מה לעשות בחו"ל, ואלפיים שנה לא נתנה את יבולה, פתאום היא נותנת. נתנה לנו את הקדושות האלה חח.. זה נפסק, כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים, לא צריך להוציא מן הטומאה את ה... אני אספר לכם סיפור אחר, דומה מאוד אבל זה אותו העניין. פעם היה לי וויכוח עם יהודי שומר... לא רק שומר מצוות אלא.. אבל אנטי-ציוני בחו"ל כן, הוא אמר לי ככה: "אתם הישראלים, אתם בונים את הבית, יפה, אבל אנחנו מכינים את המזוזה, זה יהיה בית עם מזוזה" אז אני אמרתי לו: תשמע, אנחנו בונים את הבית, כשהבית יהיה נגמר, תהיה מזוזה משלנו, אנחנו לא צריכים את המזוזה שלכם.. חחח... הוא כבר הבין חח..

כי זה פשוט, כן, שוב אני חוזר על מה שאמרנו מקודם. בתקופת יוסף, הוא הצדיק, הוא המשביר, כי יש שבר במצרים, מה יש לנו לגלות מהקדושה אצל הגויים עכשיו? מתמטיקה, קיבלנו כבר, פיזיקה, קיבלנו כבר, אינפורמטיקה¹⁵⁸, קיבלנו כבר, כל זה קיבלנו, זה חוכמות חוץ. אנחנו צריכים מה? לגלות תורה מחו"ל? מה זאת אומרת תורה מחו"ל? תורה מבוססות, תורה מברוקלין תורה מסרסל¹⁵⁹, תורה ממרסיי, תורה מקורסיקה, נפסק! באלפיים שנה, אבל ההרגל עושה משהו אנחנו ממשיכים כאילו לא קרה דבר, השכינה חזרה למקומה, גמרנו, זה פרהיסטוריה כבר זה משהו אחר לגמרי. יצאנו מפרה-היסטוריה של...., זה מה שרציתי לדייק.

בתקופת יוסף, יוסף הוא הצדיק, אבל אנחנו התחלנו כבר בתקופה אחרת לגמרי, של משה רבינו.

שאלה מהקהל: כל ה?? מבינים כל זה?

הרב: צריך לשאול אותם חח.. למה אתם שואלים אותי? חח.. אז אני לא יודע, תשמע פעם שמעתי ממורי ורבי, ההגדרה מה זה דחליל, מה זה דחליל? מרחוק מפחדים, מתקרבים צוחקים, זה דחליל.

אתה מסכים? זה חמור מה שאני אמרתי, אז מכיוון שאתם שצוחקים, בוכים.

שאלה מהקהל:??

הרב: מה?

שאלה מהקהל:??

הרב: סיפור מצחיק חח..

וזה.. זה צריך לומר את זה בצער, לכן אני צוחק, כן, צריך להצטער עליהם??

קרה משהו וכאילו לא קרה דבר, אז צריך לזכור יש במסכת ברכות, סוגיה אולי.. אם יהיה זמן נחזור על זה, מי שלא זוכר מה זה היה גלות לא יכול לדעת מה זה גאולה. זהו אז ההיפך גם כן, מי ששקוע בגלות, לא רואה את הגאולה, כן. "ותחזינה עינינו בשובך לציון" זה הפשט, בשובך לציון – תחזינה עינינו. מה הפשט? שנראה כשאתה תחזור, אז רק הדור שכשהשכינה חוזרת יכול להתפלל כזה, ככה. והפשט הוא קצת אחר, כשזה גיגע, שנראה את זה, יש הרבה ש"עיניים להם ולא רואים" אז "ותחזינה עינינו" זה תפילה, זה תפילה חשובה

שאלה מהקהל:??

הרב: מכיוון שבדת שלהם, שהיא דומה מאוד ליהדות, אגב חח.. בדת שלהם, יש מצווה לבוא ארצה, עליה לרגל חח.. אז באים באווירון לא ברגל חח... אבל כתוב "ועל גִּחְזָךְ תֵּלֶךְ" ¹⁶⁰ חח..

שאלה מהקהל:??

הרב: לא, לא, המצב הוא חמור מאוד

שאלה מהקהל:??

הרב: מה אומרת הגמרא "אין תורה כתורת ארץ ישראל"¹⁶¹ וזה פשט.

שאלה מהקהל:??

הרב: אבל מכיוון שזה.. לפי דעתי, וזה מה שאנחנו לומדים, זה כבר שנים, אותה תקופה של אברהם של יצחק

¹⁵⁷ "מכנינים את הבקבוקים בארמון... אז צריך ללכת לארמון" ביטוי בצרפתית, בעולם היין, כאשר יין מופק ע"י בעל הכרם מהתחלה ועד הסוף וגם כולל הכנת הבקבוקים אומרים "מכנינים בקבוקים בארמון" הרב מוסיף שמה איפה שמכנינים את היין, צריך ללכת.

¹⁵⁸ מדעי המחשב.

¹⁵⁹ סרסל- עיר בפרבר הצפוני של פריס בצרפת עם קהילה יהודית גדולה.

¹⁶⁰ בראשית פרק ג', י"ד.

¹⁶¹ ויקרא רבה פרשה יג פסקא ה'

ויעקב אנחנו חיים אותה, מבחינת כלל ישראל, זה אותה תקופה, חוזרים מאור כשדים, זה לא קל כדי להאמין, ועד ש עד שיעקב מקבל שם ישראל זה לא קל, צריך מאמץ ויש הרבה-הרבה בעיות, וצריך להבין מי זה ישמעאל, מי זה עשיו, מי זה לבן, מי זה אבימלך, מי זה עמלק סוף-סוף, כן כי אנחנו חיים את כל המאורעות האלו מבחינת כלל, מה שהם חיו מבחינת יחיד, יחידי סגולה, אנחנו חיים את זה "מעשה אבות סימן לבנים" ממש פשוטו כמשמעו. צריך לזהות במי מדובר.

פעם, אני לא זוכר אם דיברנו על זה, השונא הכי אכזר ליעקב זה דווקא לבן, לפי שנקרא בפסוק לבן הארמי, מי שרוצה להישאר ארמי ולא להיות כמו אברהם העברי, אז זה השונא הכי אכזר. זה חמור מאוד מה שאני אומר פה, כן, אתם תופסים את חומרת העניין.

שאלה מהקהל: שאלה, כשכתוב "וחיית נפשי בגללך" סיום השלמת התיקונים, מה יש לנו צורך במקרה כמו בניסיון של אבימלך?

הרב: מכיוון שזה עוד לא הצליח, זה התחלה, בסיפור הראשון הזה כן, "אימרי נא אחותי את" הפשט היה צריך לאומר: אימרי נא "אחי הוא" נכון? אז זה שלבים, זה מצליח עם יצחק ורביקה, יש שלבים כדי להגיע לגמר התיקונים, זה ההתחלה, זה עוד לא הצליח, כי הבורים האלה במצרים לא תפשו שום דבר כן, אבל אתה אמרת שהיא האחות, אבל אחר-כך אברהם מסביר, היא גם כן אחותי אבל אתה לא יכול להבין, טוב ננסה עוד פעם, כן, זוכרים את זה..

וגם, כן?

שאלה מהקהל: ?? :

הרב: כן, שמה זה מושלם כן, אבל יש איזה שלב שצריך להסביר, כי גם כן אחותי בת אבי אבל לא בת אמי, היא גם כן אחותי, אבל אתה לא מסוגל להבין במה מדובר עד שסוף-סוף זה יתגלה.

תפסתם כבר את העניין כן? אז אני רוצה רק להשיב לאותה שאלה, שצריך הסוד כדי להבין את המדרש, זה השאלה שלך, אז הנה, רק דקה, ואחר כך -נמשיך בפעם הבאה.

רק דקה אני אמצא את זה.. זה בשמואל הנגיד, איפה זה.. זהו יש לכם ..

ספר מבוא התלמוד לרבי שמואל הנגיד ז"ל - הגדרת ההגדה בתלמוד

... לפני כמה שנים, אני לא זוכר איפה, רק דקה, איפה זה? הוא מסביר מה זה שמעתתא, סוגיה, והגדה, תוספתא, ברייתא, זה מילון כן? עוד מעט אני מגיע, הרבה זמן שלא עבדתי עם זה. כן.

"והגדה - הוא כל פירוש שיבוא בתלמוד על שום ענין שלא יהיה מצוה, זו היא הגדה, ואין לך לתלמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת. ויש לך לדעת שכל מה שקיימו חז"ל הלכה בעניין מצוה שהיא מפי משה רבינו עליו השלום, שקבל מפי הגבורה, אין לך להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו, אבל מה שפירשו בפסוקים כל אחד כפי מה שנזדמן לו ומה שראה בדעתו ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלו לומדים אותם, והשאר - אין סומכים עליהם".

162

לכאורה הוא אומר כל דבר הלכה זה משה רבינו על פי הגבורה, הגדה, מדרש, כן, המדרש מה שיעלה על הדעת תקבל, מה שלא יעלה על הדעת לא תקבל. אבל זה קשה מאוד, כן מכיוון שאותם חכמים, רבי עקיבא, רבי ישמעאל, רבי טרפון, שהסבירו הלכה, מה זה הלכה, זה ממש רבינו מפי הגבורה, אותם החכמים כשמסבירים הגדה, דרש, אם זה עולה על דעתך תקבל, אם לא, אסור.

מי יכול לפרש את הקושי הזה? כן! כי הוא מהישיבות הליטאיות, אבל הוא היה ספרדי, מזכיר...

שאלה מהקהל: הגדה היא לפי רמה של השומע, רמת השומע כלומר זה לפי רמתו של השומע ...

הרב: כן, וצריך להוסיף עוד דבר, כן תפסתם את זה, אם אתה מסוגל להבין תשתמש בזה, אם אתה לא מסוגל להבין, אסור לך. אבל אל תעשה ככה להלכה, הלכה, תבין, לא תבין זה הלכה, כן.

תפסתם את זה? אבל יש דיוק יותר, יותר פשוט, כן, מה הוא רצה לומר "מבוא לתלמוד" והוא מסביר דברים פשוטים לכאורה, מה זה ברייתא, מה זה משנה, מה זה הגדה, מה זה הלכה, למי כתב את המבוא הזה? לעם הארץ גמור, ברור כן, למי שאין לו רב. אז מי שאין לו רב, צריך להשתמש במילונים, אז בא החכם ואומר, תדע לך, מה שאתה רואה שתבין, תבין. מה שאתה לא מבין, אסור לך לנגוע, כי המשנה אומרת "עשה לך רב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק"¹⁶³, אם אין לך רב קח מילון.

¹⁶² קיצור כללי התלמוד, מ"ה, ע"ב.

¹⁶³ משנה מסכת אבות, פרק א', משנה ט"ז "רָבֵן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה לָךְ רֵב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק, וְאַל תִּתְּנָה לְעֹשֶׂר אֲדָמוֹת"

אבל אסור לך עם הדרש, כן, זה מובן? אבל זה פשוט, תפסתם את זה?

שאלה מהקהל: ?? ...

הרב: זה לא מדויק, אין מגלים, כן, אלא ראשי פרקים למי שמבין מדעתו, וככה אנחנו נוהגים, כן, וזה שייך לתורת הנסתר, אין מגלים ואסור לרווקים, רווקות מותר, אבל רווק אסור. חח..

כי דווקא לפי מה שלמדנו, התורה היא האשה, ולכן אישה יכולה להבין אישה, אבל איש בלי אישה לא יכול להבין אישה, לכן רווק אסור ללמוד נסתר, זה מובן? חח.. גם זה מהנסתר.

טוב, אז הנה דוגמא, כן, אז בא חכם ואומר, מי שלא מקבל מרב אסור לו להתייחס ל.. ואנחנו מוצאים בתלמוד ירושלמי שנתנו רשות להביא בכתב את ההלכות ואסרו את ההגדות. רק אחר-כך נתנו להביא בכתב את ההגדה כי זה היה אסור להעלות בכתב מה שבעל-פה ולכן ההגדה היא נמסרת יותר בע"פ מההלכה. זה מובן את זה?

שאלה מהקהל: ??

חיוניות לימוד המדרש

הרב: ברור, זה ברור! לא? מלמד תינוקות לא צריך להיות רב, הוא מלמד תינוקות, אז כשמגיעים לרמה שנקרא תלמוד תורה, צריך רב. ו.. אז הסדר הוא ככה: אצל הרב שמלמד ואצל התלמיד שלומד, התלמיד שלומד לא צריך להתחיל בסוד, אבל הרב שמלמד, עד שגמר הסוד הוא מלמד פשוט. הסדר הוא הפוך. זה מובן? אז לכן רמזתי ככה, זה לא לחינם, שהקבלה היא ספרדית, כן, זה מסתורי כי פרדס זה לא מילה עברית, וספרד זה לא מילה עברית, אז זה מתחיל בסוד, רמז, דרש, פשוט... לא, לא סליחה, סוד, פשוט, רמז, דרש. וזה התשובה של השאלה שלך וכי, ואם לא כן, אם אין אמונה חזקה, אז זה הופך להיות צדוקיות, מי שלא מאמין באמונה שלמה, ומחזיק באותה דעה, שהיה לחז"ל על הגדה, כל אחד מה שעולה על דעתו, זה נופל בצדוקיות. יש מדרש שמסביר את זה, זה לא מדרש זה ברייתא, "מי שלא למד הלכה אף פעם לא טעם, טעם חכמה"¹⁶⁴, לא יודע מה זה חכמה, כי לא למד הלכה. "מי שלא למד מדרש, הוא לא מכיר מי שאמר והיה העולם" המדרש זה מביא לחכמת האמונה, ולכן למי שיש אמונה פשוטה אז יש לו אמונה שלמה, למי שאין אמונה שלמה, אם הוא לא לומד מדרש, הוא כופר בעיקר, הוא לא יודע בפני מי הוא עומד. אמונה לוקה. זה הסגנון של הברייתא. באבות דרבי נתן, רצונך לדעת מי שאמר והיה העולם, תלמד הגדה. ולכן זה לא סתם, אז במרוצת הגלות קרה מה שקרה, ורואים את התורה סתם כקודקס של צדוקים, ואמונת ישראל מהי? לא יודעים. מחפשים אצל פילוסוף זה או אחר, איזה קאנט שמלמד חכמת ישראל, אמונת ישראל, או זה היידגר, או זה... חכמים, אבל חכמי אומות העולם, זה לא חכמי ישראל.

חכמי ישראל זה חכמי המדרש, זה מובן העניין? לכן צריך לצאת מהגלות ההיא. טוב, אז יש עוד סוגיה אבל אין לנו זמן עכשיו, שצריך להבין את זה, שיש תקופת הגלות ויש המשימה שלה, והמצב שלה, והאמת שלה, ויש תקופת הגאולה, אז מי שלא היה יודע מה זה היה הגלות לפני תקומת מדינת ישראל, מי ששוכח מה זה היה גלות, בלי שום אפשרות לבוא פה לכנסים האלו ולבוא להתפלל לכותל ולבוא לומר קדיש בבני-ברק, וכן הלאה, מי ששכח את זה הוא כופר בעיקר. זה פשוט מאוד, או זה מעשה שטן או זה מעשה ה', אם זה מעשה ה' צריך להסיק מסקנות, אם זה מעשה שטן צריך להסיק מסקנות, מי אומר שזה מעשה שטן? דווקא הערבים הישמעאלים ואלו שאומרים ש... תפסתם את זה? טוב ...

¹⁶⁴ מסכתות קטנות, מסכת אבות דרבי נתן, נוסחא א', פרק כ"ט, הלכה ז'.
"רבי יצחק בן פנחס אומר: כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם של חכמה. כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, לא טעם טעם של יראת חטא."

שיעוריו של הרב יהודא אשכנזי "מניטו" על מדרש רבה פרשת לך לך

יהודא לאון
זצ"ל על

מכון מְנִיטוֹ

העמותה להנצחת מורשתו של הרב
יהודא לאון אשכנזי "מניטו" ז"ל

<http://Manitou.org.il>

שיעוריו של ר' אשכנזי "מניטו" בראשית רבה פרשת לך-לך

שיעור מס' 5
להורדת השיעור ב3MP לחץ כאן

www.manitou.org.il

שוכתב ע"י דוד כהן

שיעור מס' 5
להורדת השיעור ב3MP לחץ כאן

www.manitou.org.il

שוכתב ע"י דוד כהן

בראשית רבה – לך-לך

שיעור 5

[..המשך משיעור קודם] היה יכול להיות צדיק, אלא מה? הוא בחר את הכוון, את הדרך ה..הכי, יותר מסוכן לכאורה, אלא, אלא אפשר להוסיף גם-כן ה-הכי מתאים לו. ואי אפשר לדעת מה באמת רצה. להיות שוב איש חזק של האמת האמתית בסדום, ורק איש עז יכול להחזיק מעמד וסוף-סוף מתברר שלאמיתו של דבר היה מתנהג כמו במידת סדום כן.

מכל מקום הניצוץ של הקדושה שהיה בנפשו, נשאר בקדושה שלו עד לאחרית הימים, עם רות המואבייה, וכן הלאה. זה מובן. כן.

אז אנחנו חוזרים ליעקב ועשיו, כן... רצית להגיד משהו?

שאלה מהקהל: הייתי רוצה לומר בבקשה שיש ללוט.. זהות יוסף לפני הזמן.

הרב: תראה, אפשר להגדיר את זה ככה, אבל מכל מקום, לא לשכוח שמדובר בבני משפחת אברהם שמאותו שורש של הזהות העברית שהתורה מספרת את ההתגלות שלה באותם הסיפורים.

מה שרציתי להסביר שמה שמתגלה שזה, רק בדיעבד זה מתגלה, שבשורשו, אעפ"י ששורשו היה דומה מאוד משורש אברהם, שורשו היה רשע. זה לא הִכָּרָה מלכתחילה. זה ההתנהגות שלו שמגלה את זה, זה מה שלמדנו בפסוקים הקודמים. כי ההחלטה באה, שצריך להיפרד ואחר-כך אברהם מסביר, מכיוון שצריך להיפרד, אז זה מובן שהגורל שלו יהיה, להיות בשמאל והגורל של אברהם בימין. זה מובן? אני רק רוצה לחזור לדוגמא של יעקב ועשיו. זה מה שמסביר רש"י.

אני חוזר על רש"י. "מִמַּעֲיָד וְפָרְדוֹ" — ¹⁶⁵ מן המעיים הם נפרדים, זה לרשעו, וזה לתומו" ה"ו" שרש"י מוסיף זה לרשעות שלו וזה לתמימות שלו. כל אחד מלכתחילה, גם עשיו כשלעצמו, גם יעקב כשלעצמו, היה יכול להיות או צדיק או רשע, מה שבחר עשיו בכוון שלו, זה סוף-סוף להיות רשע בכוון שלו ומה שבחר יעקב זה להיות צדיק בכוון שלו. אלא ההבדל הוא, שיעקב מטבעו היה מיועד לרוחניות ועשיו מטבעו היה מיוחד.. מיועד, דווקא לגשמיות, כפי שאנחנו אומרים בלשון החסידים. זה מובן כן. לו שיצחק היה צריך לפתור את הבעיה של האדם כצדיק, אבל לאדם יש שתי משימות, לפתור את הבעיות של הרוח ואת הבעיות של החומר. כן. אז מכיוון שעשיו בחר בחומריות אז יש גם כן כוון להיות עבד ה' בחומריות, דהיינו השופט בעיר, דהיינו כפי שאתה אמרת מה שעשה יוסף במצרים. כן, אבל בלהיות צדיק. הוא בחר בצד של רשעו שלו ובמקביל, יעקב בחר בתמימות שלו.

להיות איש רוח זה לא אומר שזה זהה להיות צדיק. איש רוח יכול להיות אט צדיק או רשע. להיות איש חומר זה לא אומר להיות רשע, איש חומר יכול להיות או רשע א צדיק. אבל זה בחר ברשעו שלו, וזה בחר בתומו שלו. זה מובן? אז אנחנו רואים מצב דומה מאוד בין יעקב ועשיו.. סליחה, יעקב ועשיו מצד אחד, ואברהם ולוט מצד שני.

מישהו רצה לשאול? טוב, אז עכשיו אנחנו מגיעים למדרש שאני רוצה ללמוד אתכם, זה פסוק י"ד "וַיְהִי אֶמֶר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּדֹת לֹט מַעֲמֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וְרֵאָה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה שָׂם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָּה. כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנֶנָּה וְלִזְרָעְךָ עַד עוֹלָם" ¹⁶⁶. החידוש של אותם הפסוקים זה "לְךָ אֶתְנֶנָּה וְלִזְרָעְךָ עַד עוֹלָם" תזכרו את זה, וזה יעזור לנו להבין את כוונת המדרש. בפסוק הקודם, תראו בפרק י"ב, פסוק ז', הפסוק אומר "וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעְךָ אֶתְּןָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנֶּרְאָה אֵלָיו." פה באותו פסוק ז' בפרק י"ב לא נרמז, לא נאמר "לְךָ אֶתְנֶנָּה" אלא רק "לְזָרְעְךָ" זה מובן? זה מה שנתן ללוט ולרועי לוט לחשוב שמכיוון שההבטחה הייתה לזרע אברהם, ולאברהם אין זרע, אז הארץ שייכת לצאצאי לוט. אתם זוכרים את העניין של הריב בין רועי לוט ורועי אברהם, את הטענה של רועי לוט, מכיוון שהארץ ניתנה לזרע של אברהם בהבטחה, ולאברהם אין זרע, אז זה שייך לזרעו של לוט. זה מובן? ולכן הם אומרים שהארץ שלהם ואין גזל ללכת לקחת את השדות של הכנענים ושל הפריזים, אתם זוכרים את זה כן? אז פה יש הבדל בין שני הפסוקים האלה, אני חוזר על זה. קודם כל יש הבטחה לאברהם "לְזָרְעְךָ אֶתְּןָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" אבל רק אז אחרי היפרד לוט מעמו, מה אומר הקב"ה לאברהם? "לְךָ אֶתְנֶנָּה וְלִזְרָעְךָ עַד עוֹלָם" ולכן יש הבדל כשאברהם הוא עם לוט או ההיפך.

¹⁶⁵ בראשית כה כג

¹⁶⁶ בראשית יג יד

כשלוט הוא עודנו עם אברהם ההבטחה לא יכולה להיות כה ברורה, אחרי שנפרדו אחד מהשני, אז ההבטחה ניתנה לאברהם באופן יותר ברור. "לָךְ אֶתְנַנָּה וּלְצֶעֶף עַד עוֹלָם" זה מובן?

טוב, קודם כול נקרא את מה אומר רש"י על אותו פסוק "כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו" ופה יש לנו שאלה על רש"י, מכיוון שלמעלה כבר כשלוט היה עם אברהם היה גם כן הדיבור לאברהם, תראו את זה דווקא בפסוק ז' שבפרק י"ב "וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר" ופה באותו מצב לוט היה אתו, ולכן רש"י מוסיף "ולעיל שהי' לוט אצלו וכתוב וירא ה' אל אברהם באותה שעה כשר היה וק"ל "כן, זה עוד לא התגלה, הרשעות שלו עוד לא התגלתה, אבל בינתיים זה מתגלה שהוא אכן מאותו שורש של זהות, אבל מצד הטומאה. וכל עוד שהיה קשור עם אברהם, הדיבור של הקב"ה אל אברהם לא היה כל כך ברור, לא היה כל כך מדויק, זה רק זה לעתיד לבוא רחוק מאוד, "לְצֶעֶף אֶתְּךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". אני רוצה להוסיף קצת הסבר, כאילו הפסוק רוצה לרמוז, צריך עוד ברור, עד שההבטחה יכולה להתקיים. זה דומה מאוד להבטחה של היהודים כלפי ירושלים "לשנה הבא בירושלים", זה לא ברור מתי, מכיוון שזה לא כבר התברר אם הגיע הזמן או לא, אז שוב, ההבטחה היא לעתיד לבוא. אז זה דומה מאוד. צריך ברור וכשהברור מגיע, אברהם הוא באמת אברהם, ולא אברהם עם לוט, אז הבירור הוא ברור. "לָךְ אֶתְנַנָּה וּלְצֶעֶף עַד עוֹלָם"

אתם רואים את החידוש בפסוק? כבר כן! אז ניקח את המדרש.

[בראשית רבה- פרשה מ"א-ח']

"וַיִּהְיוּ אֲמֵר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּדָּה לֹט מַעֲמוֹ" יש לכם את הדפים פה אני חושב, כן? "ר' יודה אומר: כעס היה לאבינו אברהם, בשעה שפירש לוט בן אחיו מעמו.. "מה רוצה לומר המדרש? בשעה שפירש בן אחיו מעמו, מאברהם, אברהם היה בכעס, כן? או הקב"ה כעס על אברהם? מה הפשט של המדרש? מה שאמרנו מקודם או בפעם השנייה "כעס היה לאבינו אברהם, בשעה שפירש לוט בן אחיו מעמו." הוא ביקש את זה, למה הוא כועס?

שאלה מהקהל: בגלל שהוא הסכים?

הרב: לא, לא הבנתי מה שאמרת

שאלה מהקהל: בגלל שלוט הסכים להיפרד?

הרב: לא, אעפ"י שהיה צורך שלוט ייפרד ממנו, כאב לאברהם, את הפירוד הזה. יש מצב דומה, דווקא כששרה החליטה שצריך לגרש את ישמעאל "וַיֵּרָע [הַדָּבָר מְאֹד] בְּעֵינֵי אַבְרָהָם"¹⁶⁷ אעפ"י שהיה צריך, היה הכרחי לעשות את זה, אברהם היה לו .. אנחנו רואים מצבים דומים מאוד, שמידתו של אברהם זה החסד הגמור, זה החסד המוחלט, אעפ"י שצריך לזרוק מעמו את לוט, הוא בכעס, גורם לו כאב, כן. אז "אמר הקב"ה: לכל הוא מדביק וללוט אחיו אינו מדביק!!" מה המשמעות?

שאלה מהקהל: משפיע?

הרב: משפיע, כן, אז הקב"ה מסביר לאברהם, שהוא מסוגל להשפיע על הכול, שהם חניכיו, והם "את הנפש אשר עשו בחרן" למשל, ולוט שהוא בן אחיו, אינו יכול להשפיע עליו, לכן צריך שיפרדו. כאילו יש איזה קושי מסוים בלוט שאברהם לא יכול להתגבר עליו, לכן כדאי שיפרדו אעפ"י שיש באברהם נטייה אצל לוט שהוא בן אחיו. זה מובן כן.

שאלה מהקהל: ?? :

הרב: אני, אני מבין את השאלה

שאלה מהקהל: ?? :

הרב: לא, כאילו.... אינני יודע, מכיוון שאני למדתי בספר אחר, .. שאין לו נקודות.. אבל מכל מקום, אפשר להסביר את זה ככה אם אני הבנתי, כאילו, למי ששואל, ולמה כעס, לאברהם, זה לא יפה, לוט היה רשע, אז הקב"ה מסביר: אברהם מסוגל להתייחס לכל באי עולם וללוט הקרוב שלו, בן אחים, לא יהיה לו אהבה לו? ולכן כאילו המדרש רוצה להסביר לנו, למה יש באמת כעס לאברהם מן הפרידה ההיא, וזה מובן כן, אפשר להסביר את זה ככה אבל מכל מקום, לפי הפשט, נראה לי שזה הקריאה הראשונה שקראנו, דהיינו ההסבר, הקב"ה משיב לאברהם שהכעס שלו, אעפ"י שהוא מובן, אינו במקומו. טוב זה נראה לי. אבל מכל מקום ההסבר השני גם כן נראה לפי, לפי הפשט.

מכל מקום, אנחנו רואים בהמשך "רבי נחמיה אמר: כעס היה לו להקדוש ברוך הוא, בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם אבינו. אמר הקב"ה: אני אמרתי לו [לאברהם]: לזרעך נתתי את הארץ הזאת, והוא מדביק את לוט בן אחיו, כדי לירשו! " זה מובן, כן. מה רוצה המדרש? זה להסביר את הצורך על מה שאמר הפסוק "אֶחָדִי הִפָּרַד לוֹט מֵעַמּוֹ" כל עוד שלא נפרד לוט מעמו, הדיבור לא היה יכול להתגלות לאברהם באופן כה ברור, וזה מסביר לנו הרבה דברים, כן, קשה לאברהם להיפרד מלוט, אבל זה צריך, זה מוכרח, ואחר-כך מה מתגלה? כי כל עוד שאברהם מתנהג, לפי הביטוי של הגמרא, במידה מופרזת, אז זה אסון להיסטוריה של עם ישראל, כן, זה אסון לצאצאיו, מכיוון שנטבע כבר בשורש הזהות של עם ישראל את הנטייה של המידה מופרזת. אצל אברהם זה לא חטא, אצל אברהם זה רק מידה טובה דווקא. כי אברהם הוא הצדיק של אותה מידה טובה של החסד המופרזת, חסד שאינו חסד מוחלט, זה לא חסד. זה מובן: אבל אצל צאצאי בני ישראל שאינם סתם בני אברהם, אלא בני ישראל, בני ישראל שהוא הצדיק של מידת האמת שהוא בנו של יצחק, בנו של אברהם. כשאותה נטייה מתגלית אצל בני ישראל, אז זה חטא והעונש זה הגלות. זה ההסבר של הגמרא, זה מובן? כן, מה השאלה?

שאלה מהקהל: האם יש משהו דומה לזה שמשה רוצה להוציא את היהודים ממצרים, בטענה שגאולה שאינה גאולה

הרב: לא, לאו דווקא, אני חשבתי קצת על השאלה, זה עניין אחר לגמרי. כי בתקופה של משה רבינו, הזהות של עם ישראל כישראל כבר התגלתה, יש כבר כתובת, בני ישראל - זה קיים, עם בני ישראל זה קיים. ולכן יש צורך דווקא להוציא את הערב רב ממצרים, כדי להשלים את תיקון, את תיקון הגלויות כן, אבל פה זה עניין אחר לגמרי, צריך לגלות, להוליד את הזהות של ישראל, אנחנו כל כך רגילים לפי הפשט הפשוט, הייתי אומר האינפרה-פשט כן, שאברהם זה ישראל, יצחק זה ישראל, אז אנחנו לא רואים את השלבים במהלך ההתגלות של הסיפור עצמו, כן? למפרע מיעקב, יצחק הוא ישראל, למפרע מיעקב ויצחק, אברהם הוא ישראל. ושוב ההתפשטות ההתגלות של אותה זהות שנקראת ישראל מתחילה מאברהם, צריך להיות קודם כל אברהם, אבל אם מסתפקים בשלב של אברהם, לא מגיעים אל הזהות של ישראל. מה שרציתי לדייק, שאברהם כאברהם צודק, כשמידת החסד שלו היא מופרזת, לא רק שאין לו חטא, הוא צודק. זה זהותו של אברהם, להיות אוהב של לוט, להיות אוהב של ישמעאל וכן הלאה, כן, ואני לא יכול לתאר לעצמי אדם שיהיה כאברהם, זה אדם, לפי ההגדרה של המקרא, ענק, איך אומר הפסוק? "גדול בענקים" כן בריאה חדשה לגמרי. אברהם אוהב, יוצא מן הכלל, כן. ולכן כשבני ישראל לוקחים את הדמות של אברהם כתורת משה, אז מתגלה את החולשה שהמדרש רוצה להסביר לנו. ברור שאברהם היה צדיק גמור והוא היה יודע שלוט היה רשע גמור. זה הוא עצמו אומר "הִפָּרַד נָא מֵעָלַי" [...]. "כִּי אֶנְשִׁים אֲחִים אֶנְחֶנּוּ" אבל מכל מקום צריך להבין שחובה על אברהם להיות על יד לוט כדי להציל אותו בשעת סכנה מכיוון שלאמיתו של דבר הוא מציל את רות, הוא מציל את דוד ולא את לוט רק.

אני מצאתי בספר נפש חיים של הרב חיים מוואלוז'ין, פרק שלם על זה, כן, אסור לבני ישראל לקחת כמודל, אם אפשר לומר, את סיפורי האבות, כי אנחנו צריכים להתנהג לפי השולחן ערוך של תורת משה, כי אנחנו בני-ישראל, מי שמתיימר לומר מכיוון שאברהם עשה ככה, גם אני אעשה ככה וכן-הלאה אז הוא טועה. זה מובן כן. אבל חוץ מזה, צריך להבין את הזהות של ישראל, של עם ישראל, ואי-אפשר להבין אותו אלא בלימוד, את הסיפורים של המקרא. מזה נובע החשיבות של לימוד המדרש שהיא דרך חכמת ישראל שגילו לנו את כל המצבים שאנחנו חיים, בדומה למה שחיו האבות. "מעשה אבות, סימן לבנים" זה מובן. אבל שמה זה עניין אחר לגמרי. אולי אני אסביר את זה בקצרה, מה היה הוויכוח בין הקב"ה למשה על אותו פסוק, כש... זה בפרשת כי תישא כשמשה רבנו שומע את זה "לֶךְ יָדָךְ כִּי שָׁחַת עַמְּךָ¹⁶⁸" ורש"י מסביר "[שחת] העם לא נאמר אלא עמך" מה זה העם של משה? זה הערב-רב שאתה הוצאת ממצרים "וערב רב שקבלת מעצמך וגייירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה" טוב. בתפילה של משה הוא מתפלל לא על הערב-רב, אלא על עם ישראל, כן, וההסבר הוא ככה, וזה נותן לנו להבין את זה, אם הערב-רב לא יוצא ממצרים בשעת יציאת ישראל ממצרים, צריך בתקופה אחרת לחזור עוד לגלות כדי להוציא את הקדושה של הערב-רב כן. אבל מה ההבדל מה היה חסר? שמכיוון שמבחינת ההגדרה של האמונה, זה אותה אמונה, האמונה של עם ישראל זה אמונה בה', דהיינו האמונה של הגאולה, למדנו את זה פעם, כן. ואותו ערב-רב, האמין באותה אמונה, הם סבלו את הסבל של הגלות והם רצו להשתתף בגאולה של עם ישראל, וזה הדגם שמה שהיה אחר-כך בכל ההיסטוריה שלנו. מכל אומות העולם באים מבחינת ערב-רב אלו שרואים באמונת ישראל את האמונה של הגאולה כולה, זה מובן כן? אבל מה היה חסר, מה היה ההבדל? שעם ישראל ידעו, וזה החינוך של האבות, את הדרך-ארץ של האבות השייך לתורה ואותו ערב רב רצה לקבל את התורה בלי הדרך-ארץ של כל הדורות, מאברהם עד משה רבנו. היה חסר להם את הדרך-ארץ העברי ששייך לתורת משה. בביטויים שלנו זה גיור שלא כהלכה, זה מובן כן? אז ברור שהיה צורך, והכרח להוציא את הערב-רב ממצרים, אבל זה היה בחיפזון, זה שמגלה את ה... ולכן מה קרה? אחר-כך זה מתגלה בחטא העגל ואחר-כך בחטא דור המדבר, אבל בקצרה זה דבר חשוב מאוד להבין, כן. שסוף-סוף חטא העגל, זה בהשפעת

¹⁶⁸ שמות פרק ל"ב, פסוק ז'.

הערב-רב ואם חטא כזה, חטא העגל, זה היה בהשפעה של הערב-רב כפי שאנחנו רואים לפי הפשט, כי מה אמרו. אמרו "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מִצְרָיִם" ¹⁶⁹ כל פעם שמדובר על הערב רב זה הביטוי עליה מארץ מצרים כל פעם שמדובר על ישראל זה יציאה ממצרים. זה מובן? כן. זה ברור לפי המקרא. ולכן מי אומר למי "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מִצְרָיִם" זה הערב-רב שאומר לישראל, אז מיד אחר-כך משה מתפלל גם על בני ישראל צריך להציל את עם ישראל, וכדי להציל את עם ישראל צריך לסלוח על הערב-רב זה מובן? אחר-כך יש תפילה שניה כשהקב"ה סלח, מחל על הערב-רב אז הם עכשיו הם ישראל, ולכן עכשיו יש חטא לאותו ערב-רב מכיוון שהם נידונים לפי תורת ישראל. ולכן יש תפילה שנייה על הערב-רב. אתם תלמדו את זה בפרשת כי תישא. אבל זה רק באחרית הימים שהגיוור של אותו ערב-רב יהיה מושלם. לכן, למה שאני אומר עכשיו אין לי מקור, אבל כדאי לחשוב על זה, מה היה חטא של דור המדבר, חטא המרגלים? שלא רצו להיכנס לארץ ישראל ולכן אני ממשיך את אותו הסבר, כמו שחטא העגל זה היה בהשפעת הערב-רב, זה היה התנהגות שלהם בעבודת הבורא, ההתנהלות שלהם בעבודת הבורא הייתה עבודה אבל זרה. לא עבודה של העם העברי, לא עבודת ה' אלא דרך המזלות. זה לא אומר שזה היה עבודת אלילים, אלא עבודה אשר לא ביקשה התורה גבי ישראל, הם המשיכו להתנהג כמו הדתיים הגויים והם היו מוכנים לקבל תורת משה אבל את החינוך של האבות לא קיבלו. זה מובן. לא צריך להסביר עוד, כן? תראו בכוזרי, כי לאמיתו של דבר לא רצו להחליף את הקב"ה בעגל אלא משה רבנו כן? זה זוכרים את זה כן.

ובלשון הקבלה זה, חטא העגל, זה שייך להגדרה של הספירות כעגולים, הם בחרו בעגולים, דהיינו בצד הטבעי של הכוחות האלוקות בעולם. חטא העגל זה העגולים, טוב אני סוגר את העניין ולכן אני ממשיך: כשהדור, דור המדבר, לא רצה להיכנס לארץ ישראל, זה שוב השפעה של הערב-רב ומה שאני רוצה לומר עכשיו זה קצת דבר חמור מאוד, קצת מאוד כן? חח... זהו זה מכיוון שארץ ישראל זה ההבטחה לעם ישראל, לבני ישראל, לשבטים של צאצאי האבות, זה הארץ שלהם, זה שייך לעם העברי, ארץ ישראל זה לא שייך לערב-רב ולכן אין ציונות בתורת הערב-רב. יש תורת משה שלמה חוץ מציין. מכיוון שציון — זה שייך לעם העברי ולא לערב-רב, זה מובן? ולכן לא אמרתי שאלו שקיבלו תורת משה בלי הציונות הם צאצאי הערב-רב, אני לא יודע, יתכן שזה יותר חמור מזה, מכיוון שערב-רב אפשר להבין, אבל אם הם יהודים ממוצא יהודי זה חמור, זה, זה מובן? אבל זה דומה מאוד ופה יש לנו הסבר ברור כן. כי כשמדובר בארץ ישראל זה לא אומר להם כלום! תורת משה! זה תורת משה! ארץ ישראל ... ואני מרגיש בתגובה של אלו שמקבלים תורת משה וארץ ישראל של משה זה לא אומר להם שום דבר כן, "ארץ הקודש, ירושלים של מעלה, ארץ ישראל של מעלה, מיסטיקה כזו עמוקה מאוד", כל זה מובן כן? ומקפידים במצוות תורת משה בחוץ לארץ אבל ארץ ישראל? לא שייך ליהודים, טוב זה .. חח... זה מובן? זה מפתיע אבל אי אפשר להסביר אחרת כן. טוב זה הזוהמה של אותו נחש כן שממשיך לתפקד. ואז אני חוזר לנושא. ולכן ברור שמשה רבנו צדק, כשרצה להוציא את הקדושה הנסתרת שהיה בערב-רב אבל צריך זמן ויש צורך של בירור, מי שחטא, טוב, מי שלא חטא זה יתברר אחר-כך, מאיפה לומדים את זה? על חטא העגל כן, ודווקא העונש של חטא העגל הוא התגלה בהזדמנות של חטא המרגלים, זה מובן? זה אותו חטא, אולי אני אזכיר בקצרה מה שלמדנו פעם, זה מסיים את הנושא פחות או יותר, שיש בגמרא שבת, יש אגדה שמסבירה על פסוק של פרשת יתרו "וַיִּתְּצֵבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר" : שהקדוש ברוך הוא כפה עליהם הר כגיגית, ואמר להם: "אם אתם מקבלים את התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם" ¹⁷⁰ אתם זוכרים את הפסוק. אבל סוף-סוף אנחנו רואים שסוף-סוף קיבלו את התורה אבל למה נקברו במדבר והסיבה, לפי הפשט של המקרא, שהם נקברו במדבר זה מכיוון שלא רצו להיכנס לארץ ישראל, זה מובן? ולכן קבלת התורה והכניסה לארץ זה אותו דבר לפי אותו מדרש, כן.

אני חוזר על הפשט של המדרש. "אם אתם מקבלים את התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם" אחר-כך שם היה קבורתם, כל הדור הזה, חוץ מכלב בן יפונה ויהושע בן-נון. אתם זוכרים את הדיוקים, כן? ולכן, זה מגלה כי, אעפ"י שקיבלו את התורה, נקברו במדבר מכיוון שלא רצו להיכנס לארץ ישראל. טוב זה נושא בפני עצמו פה זה אותו עניין. מי שמקבל את המשימה להיות עבד ה' אבל בצד הטומאה. אעפ"י שמלכתחילה היה בכוחו להיות הצדיק בגיהנום, בגלל שלאמיתו של דבר, הוא היה שייך לרשות של הגיהנום. זה אותו דבר אז ממשיכים?

שאלה מהקהל: :?..... ניתן להבין שהקב"ה רצה להתחיל מחדש, אלא עם משה, זה סכנה גדולה!

הרב: לא ... כן, כן, אני מבין את הנושא. אתם זוכרים מה אמר המדרש, כשמשה שבר את הלוחות.

המדרש אומר על הפסוק "את הלוחות אשר שיברת" : יישר כוחך ששיברת.

זה לשון המדרש, כן. דהיינו הקב"ה היה מחכה שמשה ישבור את הלוחות ולכן הוא שמח כשמשה שבר את

¹⁶⁹ שמות פרק ל"ב, פסוק ד'.
¹⁷⁰ תלמוד בבלי, מסכת שבת – דף פח, עמוד א

הלוחות, מכיוון שהציל את העם. היה צריך או להשמיד את העם או לשבור את הלוחות, כי גבי הלוחות, העם היה רשע, כן. ולכן אם הלוחות נשברו כאילו התורה לא-נתגלתה מעולם ולכן יש ארץ אפיים לעם, זה מובן כן? אז אנחנו רואים שהשאיפה של הקב"ה היה לשבור את הלוחות, אבל הוא חיכה שמשו רבנו ישבור את הלוחות, למה? מכיוון שברמה המוחלטת של האמת, אי אפשר לשבור את הלוחות. כי הלוחות הן לוחות האמת. ולכן בלשון קצת שונה, לפי מידת הדין היה צריך להשמיד את העם, אבל לפי מידת הרחמים היה צריך לשבור את הלוחות. אבל הקב"ה לא יכול לשבור את הלוחות, כי הלוחות זה האמת. ולכן זה זכותו של משה שהוא הבין את רצון הקב"ה שהיה צריך לשבור את הלוחות ולכן הוא-אומר לו: יישר כוחך ששיברת, זה העומק של המדרש. אז זה אותו עניין. לפי מידת הדין, הניסיון לגלות זהות ישראל כעם, כצאצאי האבות, נכשל לכאורה, אז ניסיון אחר, אולי נוציא ממשו רבנו עם אחר לגמרי, שיהיה כמין כנסייה של ישראל. מכיון שהשאלה על אותו עניין, שעם שיוצא ממשו, זה עם שיוצא גם כן מאברהם, יצחק ויעקב מכיוון שמשו הוא צאצאי אברהם, יצחק ויעקב. מבינים את השאלה? לאמיתו של דבר, התפקיד של משה והתפקיד של האבות הוא שונה לגמרי, הם שונים לגמרי, התפקיד של האבות זה להוליד אומה. התפקיד של משה זה להיות רב של בית-מדרש. זה "משה רבנו", והאבות זה אברהם, יצחק ויעקב "אבינו" זה תפקיד אחר לגמרי, לאבות יש בנים, אין תלמידים. למשה יש תלמידים, אין בנים. בנים של משה לא יודעים מיהם, תלמידים של אברהם לא יודעים מיהם, רק באחרית הימים, חוזרים את הנפש אשר עשו בחרן. זה מובן? זה קצת סכמתי כן, אבל זה מובן? ולכן להקים עם ישראל ממשו, זה להקים כנסייה, ולא אומה, ולכן משה בעצמו יודע שזה לא רצון הבורא. אבל לפי מידת הדין זה מתגלה, שאם האסטרטגיה הראשונה עם ישראל נכשל אז אולי יש אסטרטגיה שניה, הנצרות. אבל כמייסד, משה רבנו. תפסתם את העניין? משה רבנו יודע את זה, לכן הוא אומר זכור לאברהם, ליצחק וליעקב עבדך, מובן?

[מדרש בראשית רבה – פרשה מ"א – ח']

טוב, אז אנחנו חוזרים למדרש " [אמר הקב"ה:] אני אמרתי לו: לזרעך נתתי את הארץ הזאת, והוא מדביק את לוט בן אחיו, כדי לירשו! " אז מה שרציתי להסביר לפי פשט של המדרש לכאורה המצב של אברהם זה לא כל-כך טוב, כן, הקב"ה כאילו, איך אומרים את זה? מוכיח אותו, אומר לו, אתה לא מתנהג יפה, אתה חבר של טמא כזה. כן, אז לכן רציתי להסביר כי מידתו של אברהם, היא מידתו של אברהם, כשאחר-כך במרוצת הזמן אותו מצב מתגלה אצל צאצאי אברהם אז זה חטא. "אזי לְרַשֵׁעַ אוֹיֵי לְשָׁכְנוֹ" ¹⁷¹ "וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרַשָּׁע" ¹⁷² " , לוט - צריך להיפרד ממנו, אבל אברהם, מתפרד מלוט, אבל זה כואב לו. כמין כעס, זה אותו דבר עם ישמעאל, זה מובן כן? טוב נמשיך. "א"כ ילך ויביא לו שני פרסתקין " פרסתקין לפי הפרוש זה טפילים, פרוזיטים, כן "מן השוק, ויורישם את שלו, כמו שהוא רוצה בן אחיו! הה"ד: (משלי כב) גרש לץ ויצא מדון. גרש לץ, זה לוט. ויצא מדון, ויהי ריב בין רועי אברם וגו'. וישבות דין וקלון". זה המדון זה הריב ויש בו דין וכבוד, אתה מגרש לץ, אז ישבות דין וכבוד זה ההמשך של הפסוק במשלי. " ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה וגו' (שם) אהב טהר לב וחוץ שפתיו רעהו מלך. הקדוש ברוך הוא אוהב כל מי שהוא טהר לב, ומי שיש לו חן בשפתיו. מלך הוא. רעהו, זה אברהם, שהיה תמים וטהר לבב, ונעשה אוהבו של מקום, שנאמר: זרע אברהם אוהב ¹⁷³ " , שנאמר זרע אברהם אוהבי, צריך להבין הפשט, לא כתוב זרע אברהם, לא כתוב פה זרע אברהם אוהבי, אלא אוהבי. " ולפי שהיה לו חן בשפתיו, שנאמר: (איוב מא) נעשה לו הקב"ה כרע, שמתוך אהבה שאהבו המקום אמר לו: לזרעך נתתי את הארץ הזאת. "

אז בלי שום ספק הכוונה של החלק השני של המדרש, זה להודיע לנו ששיעור קומה של אברהם הוא מיוחד לגמרי, יוצא מן הכלל, כפי שניסיתי להסביר מקודם שהוא הצדיק האמתי, יוצא מן הכלל בכל ההיסטוריה של העם האנושי, ושהוא ההתחלה של התגלות המידות של הזהות העברית. והמידה הראשונה לפי הסדר זה מידת החסד

¹⁷¹ משנה, מסכת נגעים, פרק י"ב משנה ו'
¹⁷² משנה, מסכת אבות, פרק א' משנה ז'

, וחסד מוחלט , אבל טוב, צאצאי ישראל וישראל מבחינת הנושא של מעשה האבות סימן לבנים, הם שייכים לאותם בעיות, לאותם המצבים אבל הם צריכים ל... איך אומרים, אני רוצה לומר, להתנהג כן, טוב אני חוזר, והדברים הם מדויקים, לפי השולחן ערוך של תורת משה, ולא לפי מידה זו או מידה אחרת נפרדת. זה מובן כן? כי הפירוד באיחוד המידות זה מגלה טעות בתורה. ולכן המדרש מסביר המצב של אברהם אבינו הוא יוצא מן הכלל לגמרי, הוא אוהבו של הבורא.

טוב אנחנו נסיים פה הערב וכבר כשנגיע לפרקים הבאים נראה כי היעד התכליתי של סוף התולדות זה התכלית המשיחית של התולדות, זה כשאנחנו מוצאים את התשובה לפסוק הראשון של פרשת תולדות "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק"¹⁷³. אתם זוכרים את כל הדיוקים של המפרשים, כל זה אנחנו יודעים כבר שיצחק הוא בן אברהם ושאברהם הוליד את יצחק, יש שם הרבה דיוקים של המפרשים וכדאי לזכור אותם, אבל צריכים לזכור שאנחנו מגיעים להבנה של הפסוק, מה אנחנו מחכים? עד כאן זה אחרית הימים, אברהם הוליד את יצחק, הצדיק של מידת החסד הוליד את הצדיק של מידת הדין. כל עוד שאנחנו לא שומעים יצחק הוליד את אברהם לא יעברו לספר תולדות, התולדות. דהיינו כשהצדיק של מידת הדין יוליד את הצדיק של מידת החסד, אז זה האמת של מידת הרחמים, לכן אנחנו מחכים את הביטוי "יצחק הוליד את אברהם" וזהו הוא ישראל, מה שהיה בהתחלה, אברהם, אנחנו מוצאים את זה בסוף ישראל, טוב אז אני חושב שאי אפשר להמשיך.

¹⁷³ בראשית, פרק כ"ה, י"ט

שיעור 6

דמותו של מלכי צדק

...י"ח...אז גמרנו פחות או יותר את נושא של הקשר בין אברהם לבין לוט, והניתוק ביניהם. לא ראינו את כל תוכן המדרשים על... מכל מקום ניפגש אתו, עם לוט עוד בשיעור הבא.

אז נתחיל בקטע שמדבר על מלכי צדק שזו דמות המופיעה במקרא וכדאי אולי שנלמד קצת מה אומרים המדרשים על מלכי צדק מלך שלם.

קהל: אפשר לסגור את הדלת?

הרב: אפשר לסגור את הדלת, כן.

וזה בפרק י"ד, נספר את המלחמה שהיו בין המלכים באזור שלוט היה יושב שמה, ואברהם הלך ללחום כדי להציל את לוט מאותה מלחמה. זוכרים את זה, אז לפי המדרשים הקודמים, נתחיל בעניין של מלכי צדק, אבל בקצרה לפני, מה שמסופר לפני זה, זה אמרפל, אמרפל שתראו בפסוק הראשון כבר "וַיְהִי בַיָּמִי אֲמֶרְפֶּל" לפי המדרש זה נמרוד עצמו. לכן זה ההמשך של העימות, שהיה בין נמרוד ואברהם בהתחלת הסיפור של חיי האבות.

ואתם זוכרים שבכל שלבים של ההתפתחות של הזהות העברית שמתחילה עם אברהם, יש מתחרים לאברהם ליצחק וליעקב ויש גם אויבים שרוצים להשמיד את הזהות, אותה זהות של ישראל, במשך התולדות, בחיי האבות ויש כמה מדרשים שמסבירים את העיקר, השנאה, של נמרוד שנקרא באותו פרק אמרפל, לפי המדרש, אתם יכולים לראות את הפרטים במקורות ¹⁷⁴ שהעיקר של אותו עימות עם נמרוד, אתם זוכרים מי היה נמרוד, כן, מלך בבל! הוא היה הרוזן הראשון שמתעורר במקביל דווקא, לתופעה של הזהות של ישראל. בכל תקופה שיש גילוי הופעתו, הופעתה של הזהות של ישראל, קם בעולם איזה נמרוד, בכל התקופות. טוב.

וזה קשור למה שאנחנו נמצא אחר-כך, כשאברהם ירד למצרים עם כל הסיפור, כשאחר-כך כשירד לארץ פלישתים ואחר-כך אצל יצחק, שפרעה רצה לקחת את שרה, זוכרים את זה, כן? וזה חוזר גם כן, אחר-כך בעימות בין יהודה ליוסף, בהתחלת פרשת ויגש, למדנו את זה בשיעורים אחרים.

אז המדרש מסביר שמטרתו של נמרוד הייתה להרוג את אברהם ולקחת את שרה.

זה מה שמסופר במדרשים, בהקדמה של העניין שמה. אתם זוכרים את המשמעות של אותו עניין, כן? שמלך בבל ואחר-כך פרעה, וזה דומה למה שקורה בכל התקופות, רוצה לקחת את המקור של החיות של עם ישראל. זה אותו עניין, ולכן זה לא רק, אעפ"י שזה העיקר, לא רק להציל את לוט מהמלחמה, אלא שהייתה עוד הזדמנות של אותו עימות בין אברהם ונמרוד.

לאמיתו של דבר זה נמרוד שבא להילחם, אבל מכל מקום אנחנו רואים שזו תקופה חשובה מאוד בחיי אברהם.

¹⁷⁴ בראשית רבה, מ"ב, ד'

ומה יוצא מזה? אברהם, אחר-כך, ניצח במלחמה ואנחנו רואים, נתחיל בפסוק י"ח, את המפגש בין מלכי צדק ואברהם. אז אני מתחיל, ונראה מיד מה אומר רש"י ואחר-כך נתחיל במדרשים.

"וּמִלְכֵי צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלֵם" לפי ההסבר הרגיל מבינים את זה ככה: היה איזה מלך של עיר ששמה שלם, זה הפשט הרגיל, כן? ואנחנו יודעים ממקום אחר, שזה השם הראשון של ירושלים, אבל נראה שהמדרש משנה שקצת את אותה משמעות. אני ממשיך "וּמִלְכֵי צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וָיֶיֶן, וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן", אז פה מופיעה דמות מסוימת של מלך, שנקרא מלכי צדק לכאורה, אחר-כך נראה נדייק לפי המדרש, שהוא מלך באותו מקום שאחר-כך ייקרא ירושלים, ושהוא גם כן כהן, אז מלך שהוא כהן ושמו לכאורה: צדק.

ולכן יש נטייה להגדיר אותו כצדיק גדול מאוד, מאיפה הוא בא? אז מיד נראה מה שאומר רש"י:

"וּמִלְכֵי צָדֵק" מדרש אגדה, לפי מדרש אגדה, הוא שם בן נח [נדרים לב] וצריך להבין מאיפה המדרש שמביא רש"י, הוא אומר שמלכי צדק הוא שם בן נח. אני ממשיך ברש"י: "לָחֶם וָיֶיֶן" כך עושים ליגיעי מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו ומ"א רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו של אברהם, אז החלק הראשון של רש"י פה מסביר את הפסוק לפי הפשט, הוציא לחם ויין, כסימן שהוא שלם אתו. אעפ"י שהמקום נקרא שלם אבל זה לא באותה משמעות. שהוא בשלום אתו. אעפ"י שהייתה מלחמה, המלך של אותו מקום בא והקדים בברכה את אברהם ולהביאו לחם ויין, לפי פירושו של רש"י, זה היה מנהג אחרי מלחמה עושים שלום ואוכלים בצוותא.

אני ממשיך בפסוקים, וצריך להסביר את זה, מי הוא מלכי צדק, למה רש"י מסביר אותו לפי המדרש כשם בן נח, ומה הרמז של לחם ויין ומיד אנחנו שומעים שהוא כהן, וככה לאל עליון, במה מדובר?

טוב נמשיך, "וַיִּבְרָכֵהוּ וַיֹּאמֶר": אז מלכי צדק ברח את אברהם, ואמר בברכתו: "בְּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קָנָה שְׁמִים וְאַרְצָה". אז צריך שוב להבין איזה אמונה הייתה להם, למה מגדירים את הקב"ה את הבורא עולם כפי שאומר "קָנָה שְׁמִים וְאַרְצָה" כ-אל-עליון, מה משמעות הביטוי הזה, ועוד פסוק: "וַיִּבְרָךְ אֶל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיד בְּגִדָּה" אשר הסגיר את צריך בידך, "וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מַפֵּל". פה רש"י מדייק מי נתן למי, זה אברהם, שנתן מעשר מכל שקיבל... איך מגדירים את זה? אחרי המלחמה, שקיבל הרכוש הזה איך נקרא? ... השלל, כן, ורש"י מסביר מכיוון שמלכי צדק היה כהן, אז היה מן הראוי שאברהם יביא לו את המעשר ממה שיש לו. אז אתם רואים שפה יש איזה נושא חשוב מאוד ואני מקווה שנגמר להבין אותו עוד היום, אם לא נמשיך בשיעור הבא.

טוב, אז לפני שנתחיל. על הפשט עצמו, יש לכם שאלות? לפני שאני אקח את זה ברבד אחר.

שאלה מהקהל: שאלה על רש"י

הרב: איזה רש"י?

שאלה מהקהל: ??

הרב: לא... מכיוון כן, מכיוון ש... אפשר להסביר את זה ככה, מזה, מהערתו של רש"י אנחנו לומדים שהוא היה גם כן שייך לאותו מחנה שאברהם בא ללחום נגדו. אחר-כך נראה, אני רוצה ללכת לאט-לאט כי זה נושא חדש לגמרי, והקור לא נותן לנו לדבר במהירות...

יש נטייה להבין שאותו מלכי צדק, שהוא לפי רש"י, שם בן נח, הוא היה צדיק מעצמו, כשהמילה צדק מגדירה את מלכי צדק. אפשר להסביר את זה ככה, הנתונים שלו היו קוראים לו מלכי צדק.

המדרש משנה את זה לגמרי, זה המקום שהיה מלך של אותו מקום, אותו מקום נקרא צדק. עד כאן הפשט שלנו שהמקום נקרא שלם, נראה מיד אחרי המדרש שהמשמעות האמתית היא קצת אחרת, המקום נקרא צדק וזה ירושלים, ואותו מלך היה שלם. נראה מיד, המדרש אומר היה מהול. היה בשלמותו, דהיינו מהול. לפני שאני ממשיך יש איזו נקודה פה שמפרשי המדרש מסבירים את זה ככה: מזה אנחנו לומדים שמלכי צדק היה שם בן נח. כי יש כלל, זה במדרש תהילים, על פרק תהילים מסוים, אחר-כך נראה את המקורות, שכל מי שנאמר שמו פעמיים במקרא, למשל נח נח, שם שם, יעקב יעקב, משה משה, נולד מהול. ולכן הפשט של מלך שלם, זה מלך שהיה שלם דהיינו מהול, ומיהו? זה שם בן נח. וזה צריך עוד הסבר, ולמה שם בן נח? מכיוון שאם מלכי צדק מוגדר ככה, זה סימן שהוא הקריב קרבנות ומנח עד תקופתו של אברהם, לא מצאנו במקרא אף אחד שהקריב קרבנות, ולכן נאמר, הכוח, הסגולה, הזהות של אותו מלך שנקרא מלכי צדק מלך שלם, זה להיות כהן ולהקריב קרבנות, ממי קיבל את זה? מנוח. ולכן זה שמו, זה הגדרתו. שם בן נח.

זה שם של זהות, זה מובן? טוב. ולכן אנחנו מבינים שיש פה איזו מהפכה בהתפתחות הדורות. עד אותו שם בן נח של אותה תקופה שהוא מלכי צדק מלך שלם, הייתה תקופה מסוימת ואחר-כך זה סוף אותה תקופה, אחר-כך מתחיל משהו אחר לגמרי, עם אברהם. כשנגיע לפסוק י"ט, נראה שאחר-כך, שכל המפרשים ציינו את זה שהיה חטא אצל מלכי צדק, במה שבירך את אברהם לפני שבירך את ה', אני לא רוצה לומר בבירור שכאילו כבר יצא מהאמונה האמתית, מכיוון שהוא רואה אברהם לפני אל עליון. ולכן זה בבחינת צדיק אבל הפשט זה לא ששמו

היה צדיק אלא שהמקום שהוא היה מלך, הוא היה מקום שנקרא צדק, ונראה את זה מיד לפי המדרש. זה מובן? טוב. יש עוד שאלות? לפני שנתחיל, כדאי לסלק את כל המכשולים.

שאלה מהקהל: שאלה על הפסוק: התורה אומרת שמלכי צדק הוא היה כהן, השם שלו שיהיה ניגוד כלשהוא, על פי התורה כהן איננו יכול להיות מלך, ואיך התורה קוראת לו "מלכי צדק"?

הרב: זהו, וזה עוד סימן, שהמילה מלך, לא שייכת לאותו מלך. המילה של מלכי צדק, אלא המילה של מלך שלם זה אותו דין כן? אבל התשובה היא כי זה לפני מתן תורה, הסגולה של הכהונה של המלוכה ושל התורה הייתה אותה סגולה וזה יחזור בביאת המשיח, בזהותו של המשיח, המשיח עצמו יהיו לו כמה כתרים, כתר תורה, כתר מלוכה, כתר כהונה וכתר של תורה. ואני אגיד לך לפני שנראה את המדרש, מה שאומרת הגמרא על החלק של הפסוק "והוא כהן" נלמד את זה מיד. אבל בכל זאת צריך ל... טוב נקרא את זה "אמר ר' זכריה משום ר' ישמעאל ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם"¹⁷⁵, זה עוד רמז שאותו מלכי צדק הוא הזהות של שם בן נח, זה מובן? איך אני הסברתי את זה, זה לא בדיוק הפשט הרגיל של המקורות כן, אולי אני אתן דוגמא. כי השאלה היא, ויש ויכוח בין מפרשי רש"י בעיקר בין לבוש האורה וגור אריה, כבר על העניין של ההגדרה מיהו אותו פליט ויבוא הפליט, תראו בפסוק י"ג: "וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֶבְרִי אַבְרָהָם הָעֶבְרִי, כִּבְר לְמַדְנֵהוּ אֶת זֶה בְּשִׁיעוֹר אַחֵר, כֵּן, אֲנִי לֹא רֹצֵה לְחַזֹּר, אִם יֵשׁ צוֹרֵךְ נַחֲזֹר לְמַה רִשִּׁי מִסְבִּיר אֶת הַמִּילָה "הָעֶבְרִי" לֹא צִיָּא עֵבֶר בֶּן שָׁם, אֲלֵא שֶׁהוּא הִיא מִעֵבֶר לְנַהֵר. זֶה נִקְוָה שֶׁלְּמַדְנֵהוּ כִּבְר, אֲבָל אֲנִי חוֹזֵר עַל הַפְּסוּק "וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שֶׁכֵּן בְּאַלְנֵי מִקְרָא הָאֶמְרִי אֲחִי אֶשְׁכַּל וְאֲחִי עֶנְרִי וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית אֲבָרָם. וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁכַּח אֲחִיו" מִי זֶה אֲחִיו? זֶה לוֹט. אִזּוּ פֶה עוֹד אֲנַחְנוּ רֹאִים אֶת הַהִבְדָּל בֵּין הָעֶבְרִי שֶׁחוֹזֵר לְזִהוּתוֹ שֶׁל הָעֶבְרִי, יִשְׂרָאֵל, וְהוּא בְּכִיוּן שֶׁל תּוֹלְדוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲמַתִּי וְאֲחִיו שֶׁהִיא מְשׁוֹרֵשׁ אוֹתָהּ זִהוּת אֲבָל הוּא נִשְׁאָר לוֹט הָאֲרָמִי. אֲבָל פֶּה מִי זֶה הַפְּלִיט הַזֶּה? תִּרְאוּ רִשִּׁי: "וַיָּבֹא הַפְּלִיט - "לִפִּי פְשׁוּטוֹ זֶה עוֹג שֶׁפִּלַּט מִן הַמִּלְחָמָה", פֶּה זֶה קֶצֶת קֶשֶׁה, כִּי הִיא צְרִיךְ לוֹמַר: לִפִּי מִדְרָשׁוֹ זֶה עוֹג, לְמַה? מִכִּיוּן שֶׁעוֹג מִיד אַחֵר-כֵּךְ אֲנַחְנוּ לּוֹמְדִים שֶׁעוֹג הִיא מִפְּלִיטִים שֶׁל הַמְּבֹרָל וּמִפְּרָשֵׁי רִשִּׁי מִסְבִּירִים אֶת זֶה כִּכֶּה: מִכִּיוּן שֶׁכְּתוּב "וַיָּבֹא הַפְּלִיט" ב-ה הִידִיעָה זֶה פִּלַּט יְדוּעַ, שֶׁהִיא כִּבְר יְדוּעַ כִּפְלִיט, מֵאִיפָּהּ בֹּא כִפְלִיט? מִהַמְּבֹרָל, זֶהוּ. אִזּוּ פֶה יֵשׁ וִיכּוֹחַ בֵּין מִפְּרָשֵׁי רִשִּׁי אִיךְ לְהִבִּין שֶׁאֶחָד שֶׁהִיא חֵי בִימֵי נַח, אֲנַחְנוּ מוֹצִאִים אוֹתוֹ בִּימֵי אַבְרָהָם, בְּאוֹתָהּ תִּקּוּפָּה. אֲבָל בְּקֶשֶׁר לְאוֹתָהּ מַחְלֻקֶּת וִישׁ הַרְבֵּה דוֹגְמָאוֹת בְּמִקְרָא, אִזּוּ אֲנִי רֹצֵה לְהַסְבִּיר דֶּרֶךְ דּוֹגְמָא אַחַת. כָּל הַפְּרָעוֹנִים יֵשׁ לָהֶם שֵׁם אַחַד: פְּרָעָה.

ולכן כל פרעה הוא פרעה. זה מובן? אעפ"י שהיו חיים בתקופות שונות, אבל זה אותו פרעה שחי בתקופות שונות. אז לפי הפשט זה בלתי מובן. לפי הקבלה זה פשוט מאוד, מהו הסבר הקבלה?

שאלה מהקהל:??

הרב: יפה, אתם רואים שזה פשוט. אז זהו, למשל המחלוקת שיש, זה אותה זהות ולכן בעולם המדרש אין שום קושיה. בעולם הפשט יש קושיה ולכן כשהמפרשים מבינים את המקורות של המדרש, הם רגילים לומר "לפי מדרשו" אבל פה דווקא רש"י אומר "לפי פשוטו" אז זה קצת קשה. איך להסביר? ההסבר הוא קל מאוד: אותו עוג היה עוג של אותה תקופה של אותה מלחמה והוא היה פליט של אותה מלחמה והמדרש בא ואמר, מכיוון שכתוב הפליט, הוא היה ידוע כבר כפליט של המבול. לפי מדרשו היה פליט מהמבול, ולפי פשוטו הוא היה פליט של אותה מלחמה, זה מובן כן?

[ממשיכים ברש"י על ויבא הפליט]

והוא שכתוב כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים, זה בפסוק אחר, וזהו נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו, ואמרפל זה נמרוד, כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים, באותה מלחמה, וזה בא במדרש תנחומא. אז הבנתם מה אמר רש"י, אפילו שהוא מביא את מדרש תנחומא, הוא אומר לפי פשוטו, מכיוון שפה פליט צריך להבין את המילה כפשוטה פליט מאותה מלחמה, זה מובן כן. אבל לפי מדרשו ..., מדרש ב"ר זה עוג שפלט מדור המבול וזהו מיתר הרפאים שנאמר הנפילים היו בארץ וגו' ורפאים, נפילים זה שם חופף. הוא התכוון שהזהות, זה מה שאמרנו מקודם, והיה מתכוין שיהרג אברם וישא את שרה, זה נאמר על עוג וזה נאמר במקומות אחרים על נמרוד עצמו, אתם רואים מה הייתה המגמה של אויבי אברהם, להרוג את אברהם שהוא הדמות, הסמל, הזהות של ישראל כעם מבחינת זכר. ולקחת את הכוח של ישראל כעם מבחינת נקבה כדי להכניס את מקור החיים, את הרחם של החיים, דווקא לאומתם. זה מה שעשה פרעה, ברור, מה שרצה לעשות פרעה בסוף-סוף, זה מובן כי למדנו את זה, טוב. אז זה אותו עניין. דהיינו אנחנו רואים שיש תקופה שמסתיימת באותה מלחמה אבל עם כל הגורמים של התחרות שמתחילה מאדם הראשון בין הנחש לאדם הראשון.

בפרצופים שונים, בגלגולים שונים, בתקופות שונות, ואחר-כך השיא של אותה מלחמה אותו עימות בין הנחש לבין אדם הראשון, מיהו? איזה תקופה זה? למדנו את זה ... לא, זה לפני זה, מה?

¹⁷⁵ תלמוד בבלי, נדרים, ל"ב, ע"ב.

לא, אולי זה לא היה באותו שיעור. זה עשו ויעקב, כן, הגמרא, גם המדרשים, מגדירה את יעקב כשופריה דאדם הראשון¹⁷⁶ ויש פסוק שאומר "כִּי לֹא נָחַשׁ בְּיַעֲקֹב" ¹⁷⁷... מכיוון שעשו הוא כולו נחש. והמדרש מסביר שהיה לו נחש קעקוע בירך שלו. אני זוכר שלמדנו את הנושא הזה, אולי אני אחזור בקצרה.

תורה ומדע

מהתחלת הסיפור של המקרא בהיסטוריה של אדם ובני האדם, אנחנו רואים כי מהתחלה יש איזה מן מלחמה, עימות בין שני יצורים, שלכאורה בהתחלה דומים מאוד אחד לשני, זה אדם הראשון והנחש. כי כשאנחנו קוראים נחש, אעפ"י שזה קצת קשור לסתרי תורה ואין לנו עסק בנסתרות עכשיו, אז אני משתדל להסביר לפי הקשור לנגלה כי זה חשוב שנבין את העניין. כי שוב זה אותו עניין בצורה אחרת ואחר-כך אני אגיע ליעקב ועשו. כי אותו נחש לפי המקרא, וכל שכן על פי המדרשים, הוא היה מדבר, ולא ראינו שום בהמה מדברת חוץ מ...

שאלה מהקהל: האתון של בלעם?

הרב: יפה, זה לא יוצא מן הכלל. פעם שמעתי מהרב ז"ל ששאלו אותו איזה הסבר על האתון של בלעם, [היה אומר] מה פתאום, חמור שמדבר, אז הוא אמר, אתם חושבים שהחמור הזה, האתון זה לא חמורה, אתון זה סוג של חמור, זה לשון זכר, אתון כן, אתונות, יש גם כן אתון זכר, אתון נקבה, כי בכל מין יש זכר ונקבה, אבל זה מין חמור, והוא היה מסביר לנו, אתם חושבים שאותו חמור היה יוצא מן הכלל מכיוון שהיה מדבר, לאמיתו של דבר, זה כל חמורים האחרים כל בעלי החיים האחרים לא רק כל הבהמות האחרות, שהם יוצאים מן הכלל, באותה הזדמנות התגלה את הזהות האמתית של החי, ש כל חי היה מיועד להיות חי מדבר ולא הצליח, אז פה זה התגלה שאעפ"י שאנחנו לא מרגישים בזה, כל חי מדבר, אבל אנחנו לא שומעים, "אֵין אִמָּר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נְשָׁמָה קוֹלָם"¹⁷⁸ אבל קול יש. כן, זה מובן? אולי אני אסביר את זה ככה, בהקשר לעוד נושא אחר קשור, כן, כי בהרבה הזדמנויות יש מורים ששואלים אותי ורק אותי, איך לספר תכניות של לימודי יהדות לבתי ספר יהודיים, ולא דווקא בחוץ לארץ, גם בארץ, כדי שהתלמידים, הילדים, לא יהיו ככה מחולקים בין התרבות הכללית מצד אחד ולימודי יהדות, קודש מצד שני, ויש סתירות. ויש הרבה דוגמאות לדרמה לתלמיד בגיל שלו, גם לתלמידה, זה אותו דבר, כן, כשהוא לא יודע לאן ללכת.

למי להאמין? למורה שאומר לו שהעולם, יש לו כמה מיליונים ועוד מיליונים [שנים] או לרב שאומר לו שזה לפי המספר הידוע, ופה למשל יש את כל העניין של תורת האבולוציה. ושה עיקר כאילו יוצא מן הכלל בתרבות הנוכחית, שברור שהאדם הוא רק בהמה שהתפתחה עד המדרגה של האדם. זה עיקר אם זה למארכ, אם זה דרווין אם זה מישוהו אחר, זה הולך לפי אותה הגדרה, באה התורה ואומרת הפוך לגמרי, בהמה זה בהמה, אדם זה אדם. טוב מי יכול להסביר איך לפתור אותה סתירה? לפי התורה כמובן. מצד אחד יש לנו את ההוכחות של המדע, מוצאים כל מיני אמצעים, בין כל מין בהמה למין בהמה אחרת, ובין הבהמה הכי מפותחת לשלבים של האדם הכי קדמון כן, וקוראים את ההוכחות של המדע, באה התורה ואומרת לכאורה עניין אחר לגמרי, יש בהמות ואחר-כך יש בריאת האדם ואין שום שייכות ומה ההבדל? אני חוזר לנושא שלנו, להגדרה של ריה"ל בכוזרי, חי שאינו מדבר וחי המדבר¹⁷⁹, זה הקשר עם הנושא שלנו, אולי מישוהו כבר שמע את ההסבר? כן, זה מכל מקום זה דוגמא אחת של המצב של הלימודים בבתי ספר כלליים. ואפילו ממלכתי-דתיים זה קושייה.

איך להסביר שאעפ"י שלכאורה בין חכמי הגויים וחכמי ישראל יש סתירה, לפי התורה זה לא ייתכן שתהיה סתירה. מכיוון שבזמננו אחד ברא את העולם וגילה את התורה. אז אם ברא את העולם הוא ברא את העולם כמות שהוא ודווקא המדענים מגלים איך המצב של העולם, ואת המציאות בעולם. ומי שברא את העולם כמות שהוא ומגלה בתורה מה שהוא רוצה לומר לעמו, זה, אין שום קשר בין בהמה והאדם, אז לכאורה יש סתירה בדעות אחרות ייתכן שיהיו סתירות, כי בדעות אחרות זה לא הבורא עולם שהוא האל שלהם, כן, מבינים למה אני מתכוון? אבל דווקא בתורה לא יכולה להיות סתירה כזאת. ואתם יודעים כלל של התלמוד, אין מחלוקת במציאות, אז התורה עצמה היא לא יכולה לחלוק על המציאות, זה מובן כן? הקושי הוא דווקא ביהדות, דווקא לפי התורה מכיוון שהתורה אומרת שהבורא עולם גילה את התורה, ולא מישוהו אחר. זה מובן? טוב אז מהו, מהי התשובה? אני משוכנע שחשבתם כבר על אותו נושא, טוב זה ייתן לי קצת פסק זמן עד תחשבו, תפסתם את השאלה? כן? תזכירו לי למה אנחנו מדברים על זה?

הקהל: הנחש שמדבר

הרב: כן, כן, הנחש היה מדבר, הנחש היה נביא, הקב"ה היה מדבר אתו, והמדרש מוסיף עוד נקודות, היה מזדווג פנים אל פנים כמו הבן אדם, כן, ולא רק שהיה מדבר, היה חכם, איזה סוג של חכמה שנקראת ערמה, חכמה מצד

¹⁷⁶ תלמוד בבלי, בבא בתרא נח א. ו בבא מציעא פד א.

¹⁷⁷ במדבר כ"ג. "כִּי לֹא נָחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל קָצֵת וְאִמָּר לְיַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל מִה פָּעַל אֵל."

¹⁷⁸ תהלים יט ד

¹⁷⁹ ספר הכוזרי, מאת ריה"ל, מאמר שני.

הרעה, והנחש היה ערום, אעפ"י שערום זה כפשוטו, מכל מקום המשמעות של המילה במקרא זה ערום מלשון ערמה. פה לפני שנתקדם בנושא, פה יש נקודה חשובה מאוד, אנשי המדע העוסקים באותם התחומים גילו את ההגדרה אולי הכי ברורה אני רוצה לומר האמתית - לפי המדע יש התקדמות כל פעם וה- הכי ברורה של מה ההבדל בין בהמה ואדם, מה יכול לגלות את ההבדל? לפי התורה זה ברור, הבהמה היא חי, והאדם הוא חי מדבר, כן זה לפי התורה. והיוצא מן הכלל זה לכאורה האתון החיה, ההוא... אבל לאמיתו של דבר קיבלנו את ההסבר של הרב, וזה מה שאני רוצה להגיע, דווקא הבהמות לא הגיעו לאותה מדרגה רצויה של היעד של הבורא "תוצא האָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה"¹⁸⁰ כשהתורה אמרה "תוצא האָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה" היה מדובר על כל נפש חיה, ומה זה ההגדרה של נפש חיה? חי המדבר. זהו, זה ידוע לכל, כן? או אתם רוצים לראות את המקור? "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה"¹⁸¹ תראו רש"י: כל החיות הן נפש חיה, אבל אותה של האדם היא החיה שבכולם שהיא הייתה מדברת,¹⁸² והמקור הוא באונקלוס. "רוח מְמַלְאָה"¹⁸³ נפש חיה, והפשט של המילה נפש, זה לפני שנגיע להגדרה של נשמה, החלק של הנשמה, הפשט זה הנשימה, הנפש בערבית [נَفْس] והרוח זה הרוח שנכנס לאדם, הנפש זה הרוח שיוצא מן האדם. זה הנפש. אז כשהרוח יוצא מן הפה הוא נותן לדבר, זה מובן. זה הקשר בין שתי, שני המשמעויות האלו של נפש, טוב, יש עוד משמעויות של המילה אבל זה לא בנושא שלנו. אז היעד של אמירת הבורא ושהסתיימה במעשה זה "תוצא האָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָה" תראו, תראו את הפסוק, זה פרק חשוב, נראה את זה בקצרה פרק 26 אם אני זוכר, לא זה פרק 24, סליחה פסוק 24, פרק ראשון, פסוק 24: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָה"¹⁸⁴ זה היעד של בעלי חיים של היום השישי. ובעלי חיים של היום השישי זה גם הבהמות וגם האדם שנבראו ביום השישי, זה מובן? טוב אז מה אומר הפסוק "תוצא האָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָה בְּהֶמָּה וְרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ לְמִינָה וַיְהִי כֵן." למדנו פעם שכל פעם שבמעשה בראשית נכתב ויהי כן, זה סימן שזה לא בדיוק מה שרצה הבורא שהיה, אלא משהו דומה. ויהי כן, הכן של הדבר, כי ביום הראשון כתוב "יהי אור ויהי אור", האור המציאות של האור היא אמתית מבחינה מטאפיזית, כן, האור כי האור שלנו זה האור, אעפ"י שזה רק אחד משישים של האור של מחשבת הבורא יהי אור אומר המדרש, זה בזוהר, יהי אור, אור של עולם הבא. מה קרה, ויהי, בצמצום אור של עולם הזה, אבל זה אור, אעפ"י שזה אחד משישים של האור שגנוז מהצדיקים, זוכרים את כל המדרשים האלו, כן, מכל מקום האור שלנו הוא אור. בכל שאר הבריות נאמר, בכל שאר השלבים של היצירה כתוב ויהי כן, לכן יש רק דבר אחד בעולם השפל שהוא מציאות האמתית, אונטולוגית, מטפיזית, זה האור, וזה מסביר למה המקובלים כשרוצים לרמוז לדבר ממשי אומרים אור. אור של הפה, אור של האוזן, אור של החוטם אור של העיניים, אתם מבינים למה זה דווקא אותו ביטוי. כן טוב, כל השאר זה רק משהו דומה, בלטיני זה המילה QUASI, משהו דומה מאוד אבל זה לא אותו דבר, וזהו שייך לעולם הזה ובהתחדשות העולם לעולם הבא זה נאבד לגמרי, כל זה יילך כצללים יש הרבה פסוקים על זה, שמייס החדשים הארץ החדשה, זה כולו אור, כן, עולם שכולו אור אנחנו מתפללים, טוב זה נושא בפני עצמו.

אבל יש חכם אחד ששמו רבי חייא הנשיא¹⁸⁵, שהיה חכם גדול של ימי הביניים מדרום צרפת וצפון ספרד. נקרא גם כן רבי חייא הספרדי אבל רגילים לומר רבי חייא הנשיא, והוא הסביר את זה ככה, כל פעם שבמעשה בראשית כתוב וַיְהִי עִם אוֹתוֹ הַשֶּׁם של המחשבת הבורא, ויהי אור למשל זה נצחי גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, והאור הוא נצחי גם בעולם הזה ויהיה נצחי בעולם הבא, כל פעם שנכתב וַיְהִי כֵן, זה לא נצחי לא בעולם הזה, ולא בעולם הבא, זה מובן? טוב, וההסבר שלו הוא קצת יותר מורכב אבל אני לוקח רק מה ששייך לנושא שלנו. אבל בפסוק שלנו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה, כי כשכתוב וַיְהִי זה נצחי בעולם הזה, ולא בעולם הבא, אבל כשלא כתוב וַיְהִי

כי וַיְהִי זה בא משם הוויה, יהיה דברים בהווייתם יהיו, זה הנצחיות, אבל מכיוון שכתוב תוצא האָרֶץ אין יעד של נצחיות בעולם הזה, וכל הנבראים האלו הם בני תמותה, אבל מיד אני אגיע להסבר שלו על האדם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָה, אני חוזר על אותו פסוק, בְּהֶמָּה וְרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ לְמִינָה וַיְהִי כֵן, מה זה ויהי כן? היה משהו דומה, ולא בדיוק מה שרצה הבורא. זה מה שאומר הפסוק כ"ה: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ, דהיינו חיתו הארץ, כן, רואים? לְמִינָה, וְאֶת הַבְּהֵמָה לְמִינָה, וְאֶת כָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה זה הרמש לְמִינָהוּ, מה חסר? נפש חיה! אתם רואים, אנחנו צריכים לחכות עד האדם ותיקחו את הפסוק שביעי בפרק ב', פרק ב' – פסוק ז' אם אני זוכר היטב, רואים את הפסוק? "וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה, וַיִּפֹּחַ בָּאָפִיו נִשְׁמַת חַיִּים, וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" זה, דהיינו כי האדם הוא לא נצחי בעולם הזה אלא יהיה נצחי בעולם הבא, לפי ההסבר של החכם הזה, כן? וזה ברור כשמש כתוב תוצא האָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה, האדמה, הארץ לא הצליחה להוציא נפש חיה,

¹⁸⁰ בראשית א כד

¹⁸¹ בראשית ב ז

¹⁸² רש"י: "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודבור"

¹⁸³ אונקלוס: וַיִּבְרָא יי אֱלֹהִים יְת אָדָם עֹפֶרָא מִן אֶרְעָא וַיִּפֹּחַ בָּאָפִיו נִשְׁמַתָּא דְחַיִּי וְהָיָת בָּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְאָה

¹⁸⁴ בראשית א כד

¹⁸⁵ רבי אברהם בר חייא (1065 – 1145) היה מתמטיקאי, אסטרונום, תלמיד חכם ופילוסוף יהודי שפעל במאה ה-12 בברצלונה שבספרד. בעברית נוסף לשמו תואר הכבוד "הנשיא".

הצליחה להוציא כל שאר המינים של בהמה ורמש וחיות הארץ והנחש היה ערום מכל חית השדה, מה שדומה יותר ליעד של הבורא דהיינו האדם, נפש חיה, ולכן אני מגדיר, זה הלשון שלי, אבל, כי לא מצאתי מקורות לנקודה ההיא אבל זה הרעיון, אני מגדיר את הנחש כאדם הטבעי, כהאדם שיצא מהאדמה לפי סברת האבולוציה, כי יש דבר כזה לפי התורה. כן, אבל זה נקרא נחש לא אדם. זה מובן? כן? עכשיו זה מסביר אולי יותר מקצת את הקושיה שלנו, איזה מן בריה היה אותו נחש. היה דווקא איזה מין אדם טבעי, שהארץ הצליחה להוציא ממנה לפי צו הבורא תוצא הארץ אבל היא לא הגיעה לנפש חיה, הגיעה לאיזה חיה ערומה שבכולם שהוא הנחש, ושהיה מדבר אז אני לא יודע אם זה האדם של קרו-מניון או האדם של שכחתי על המקומות הקדושים האלה... ניאנדרטלי או משהו כזה כן, אבל אני זוכר כשלמדתי את כל הנושאים האלו במעבדה שמה בצרפת, היו כמה גולגולות של "אדמים" קדמוניים והייתי ממש נוגע בזה ברעדה, אולי זה הנחש חח..

טוב אז אני חוזר לעניין, אתם רואים את ההתקדמות של ההגדרה אז מכיוון שהאדמה, שהארץ לא הצליחה להוציא ממנה נפש חיה לפי צו הבורא ואני רוצה שתבינו את זה באופן ברור לפי צו הבורא ולפי ההסבר של אנשי האבולוציה, לא הצליחה להוציא ממנה את הנפש חיה האמתית, הוציאה רק את הנחש, אז מה אמר הקב"ה נעשה אדם, פסוק כ"ו בפרק ראשון, מיד אחר כך " נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ" כן, מכיוון שהארץ לא הצליחה אז אני אעשה את זה. אתם רואים את הסמיכות.

ולכן מה ההבדל בין בהמות והאדם? לא שהאדם, לא שהאדם הוא בהמה קצת יותר מפותחת, אלא שהבהמה היא אדם שלא הצליח להיות אדם, זה מובן? טוב, זה ההיפך לגמרי כן. אז אם זה מספיק ברור אפשר להמשיך. אם ככה אז כל בעלי חיים היו צריכים לדבר ולא הצליחו אז בסייעתא דשמיא התגלה נס אחד אבל נס שהוא תואם את הטבע לפי הבורא, שהחומר, הכלי החומרי של בלעם, הצליח לדבר, אבל כל הכלים החומריים של כל בעלי החיים יש בכוחם, או בכוח כוחם את הסגולה של נפש חיה אבל לא הגיע לאותה מדרגה. זה מובן?

אז אני סוגר את ה... אני לא שומע אם תפסתם את העניין.. אני רק רוצה לסכם בקצרה כדי שזה יהיה ברור.

לפי המדע אדם זה בהמה קצת יותר מפותחת כן, ואנחנו רואים את זה, אין לי את הביטויים בעברית אבל תעזרו לי, בחיי העובר אנחנו רואים שהעובר עובר את כל השלבים של אותה התפתחות במעי אמו כן, זה מובן מה שאני אומר, כן? אז זה לפי אנשי האבולוציה זה הוכחה שדווקא היינו קודם כל בהמה וקצת יותר מפותחת משלב לשלב ואחר-כך בן-אדם, אבל לאמיתו של דבר זה ההיפך, כן, כי זה הוכחה שהארץ הייתה צריכה להוציא ממנה שלבים-שלבים עד האדם את כל השלבים של תוצא הארץ עד הנפש חיה, ומתן הבהמות הן שהסתפקו עד איזה רמה מסוימת, לא יכלו, לא היה להם סגולה, כוח, אומץ להגיע ליעד האמיתי שזה סוף-סוף הברכה של יעקב אבינו שנראה את זה מיד שנקראת כול. הן הסתפקו ברב דהיינו במועט. זה מה שאומר עשו, יש לי רב, ויעקב אומר לו: יש לי כול. זה העניין כן, ולכן אנחנו רואים בכל התקופות מהתחלת הגילוי של ההיסטוריה לפי התורה, הקבלה בין אדם ואומות העולם. זה העניין של אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם¹⁸⁶ למדנו את זה לפי הגמרא הם נקראים האדם ורק ישראל נקרא אדם, הם אדם אבל אדם טבעי, מסתפקים בחיי הטבע זה מה שנקרא בתיאולוגיה של התורה: עבודה זרה. אדם של עבודה זרה הוא אדם טבעי, כל כולו הוא טבע, אז הדוגמא לפי סיפור התורה זה הנחש ואחר-כך אנחנו רואים איך באמונה של התורה איך סוף-סוף זה מתגלה מאותו רחם יצאו עשו ויעקב לפי הכוח המוסרי הרוחני של יעקב, הוא אדם, אבל עשו לא הצליח בזה, הם דומים כתאומים, הם תאומים כן, אחד סוף-סוף רשע אחד סוף-סוף צדיק, מה ההבדל? אז לפי הקריטריונים של התורה ההגדרה של אותה נשמה, שמבדילה את האדם מהנחש זה מה שאנחנו קוראים בתרבות הנוכחית, זה המידות המוסריות. שכל? יש לו שכל. תרבות? יש לו תרבות, זה נקרא תרבות רעה אבל זה תרבות. עבודה? יש לו עבודה, זה עבודה זרה אבל זה עבודה. וכי' דיבור? יש לו דיבור, כן אבל זה, נביאים? יש להם נביאים, אבל זה נביאי שקר, מה ההבדל סוף-סוף? זה לא עניין של התפתחות ביולוגית גרידה או דווקא, ההבדל זה המוסר. זה התורה. ולכן יש הרבה מדרשים על זה, מאיזה אומה שהם באים גוי שמקבל את התורה נקרא יהודי, אז נקרא אדם כן, ולפני זה מה היה בהמה? לא היה בהמה, היה האדם, דהיינו האדם הטבעי. טוב אז זה פחות או יותר את הנושא. תפסתם את זה? טוב.

אז נחזור לנושא שלנו.

איזה שלב, באותו שלב, השיא של ההתפתחות, זה איזה זהות, איזה דמות שפה נקראת שם בן נח, פה נקראת מלכי צדק, אבל סוף-סוף זה סוף תקופה, נכשל. אבל כל עוד שלא נכשל הוא הצדיק, לכאורה, הוא המלך, הוא האדם, אבל כשמופיע אברהם, הוא מעביר לו את הערך של האדם החדש. זה מובן? אז זה דומה מאוד למה שקורה בין הנחש והאדם, הנחש נכשל כשאדם מופיע.

כל התקופה שקדמה לאברהם הגיעה לסיום ההיסטוריה שלה ולסוף שלה, כשמופיע אברהם, אז אנחנו מבינים למה יש תחרות, למה יש מלחמה. זה דומה מאוד למה שאומר המדרש, כשהקב"ה רצה לברוא את העולם, מי

¹⁸⁶ תלמוד בבלי, מסכת יבמות, דף סא, עמוד א

מתנגד? המלאכים. כל עוד שאין אדם, המלאכים זה השיא של מחשבת הבורא אז בא האדם והמלאכים הם גדולים פי כמה מהתחלת השיעור קומה של האדם, אז מתנגדים, מכיוון שהם רואים מיד את המתחלה שיצליח לעתיד. שהמלאכים בבחינת עולם הזה, ופה מופיע זהות אחרת שהיא פניה לעולם הבא, זה האדם. ביציאת מצרים כשהקב"ה רצה לגלות את התורה לעם ישראל מי מתנגד? אומות העולם. המלאכים גם כן, אבל מי מתנגד? אומות העולם, ויש מדרש שאתם מכירים ש-למה הר-סיני נקרא הר סיני? ששמה מתחילה את השנאה של אומות העולם. כן? עד יציאת מצרים גדולי הדור היו הגויים, אותם הגויים, כן, ואנחנו רואים משהו דומה מאוד באותה תקופה מיהו הצדיק, מיהו האדם, הכהן, המלך, מלכי צדק מלך שלם שהוא שם בן נח. כן, בא אברהם ולוקח את הכתר ממנו, זה מובן? אז כל זה נמצא ברמיזה או לא ברמיזה במה שאמר רש"י, מי זה מלכי צדק? זה שם בן נח. זה מובן?

שאלה מהקהל: ??

הרב: כן, העובר, במעי אמו, אז רואים בגיל של שבוע, שבועיים, חודש, אז רואים יש לו צורה של כל מיני חיות, יותר מפותחות ויותר מפותחות. באיזה שלב הוא כמין..אני לא יודע...כלב ואחר-כך כמין פרה, ואחר-כך, טוב זה ידוע, כן, ואחר-כך כמין קוף, ופסיק אחד יותר יש לו פני אדם. אז....

...מדרש הראשון בדף של המדרש, איזה דף זה?

היה צאן ובקר ואהלים. אז המדרש בא להסביר את המילה 'גם': וגם ללוט ההלך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים. לפי הפשט, אם הפסוק אומר וגם ללוט ההלך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים. זה משמע שלאברהם היה גם כן צאן ובקר ואהלים. כן?

אז גבי מה שהתורה אומרת בקשר לעושר של אברהם אנחנו לא מוצאים אוהלים.

לכן המדרש בא ומגדיר מהם האוהלים האלה, תפסתם את העניין?

אז נחזור קצת אחורה ב... פסוק ב': ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. ואין שום רמז לאהלים, לכן עיקר, מה שאנחנו נגיע במדרש, עיקר החידוש זה על ייתור הברכה היתירה שקיבל לוט מבחינת אהלים, ונלמד מה זה אהלים, בא בזכותו של אברהם. זה הקשר בין שני הפסוקים: ויקרא שם אברהם בשם ה'. אז: וגם ללוט ההלך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים. והכתוב מדגיש: אהלים. לכן זה בא בזכותו של אברהם, אבל זה בא דרך לוט. האהלים האלו מתגלים אוהל זה נקבה או זכר?

קהל: זכר

הרב: זכר, האוהלים האלו מתגלים או לא ... נראה מיד שזה נקבה... אבל זה מתגלה דרך לוט. אז נראה את המדרש, מי רוצה לקרוא את המדרש? אתם זוכרים שזה לימוד ולא הרצאה. מי מתנדב להיות המתנדב? אז אולי אתה תקרא? היה צאן ובקר ואהלים.

פרשה מא – ד'

קהל: "היה צאן ובקר ואהלים -- רבי טוביה בר יצחק אמר: שני אהלים: רות המואבייה ונעמה העמונית" ¹⁸⁷.

הרב: עד כאן. אז תסביר לנו מה המשמע של המשנה... של המדרש. מאיפה הוא לומד שזה רות ונעמה? מהמילה אהלים?

קהל: כי האוהלים זה נקבות

הרב: לא, לא, רות ונעמה הן האוהלים, תפסת? השאלה היא אחרת, איך המדרש לומד מהמילה אוהלים שזה שייך לנשים. יש כמה מקורות במקרא כי האוהל זה רמז לאישה, זה קשור בגמרא, בגמרא לא קוראים אישה אלא בית. לא שואלים על שלום האישה, מה עם אשתך כן, אז שואלים מה שלום ביתך? יש פה איזה משמעות ל-מה מצב שלום-בית אצלך?

גם כן הערבים היו רגילים לומר ככה, כן, עם האורחים, כן, אז יש כמה מקורות, יש פסוק באיוב: וידעת כי שלום אהליך, והפשט זה וידעת כי שלום אשתך, ואוהלה של שרה.

רגע, מיד אמצא את ה... פרק י"ב: ויט אהלה פרק י"ב רק דקה, דקה, כן, פסוק ח': וינעתק משם ההרה, מקדם לבית-אל ויט אהלה, ויט אהלה, נטע את האוהל שלו עד בית-אל, וכתוב אהלה ב-ה, תראו בפסוק, כן? אנחנו קוראים אהלו, אבל כתוב אהלה. כי האוהל שייך לאישה. ולכן האוהלים אצלינו כאן הם האהלים של לוט,

זה רמז לשתי נקבות, שתי נשים צדקניות שעתידיהם להתעורר מזרעו של לוט, אבל באחרית הימים. מי הן? זה רות המואבייה, ונעמה העמונית, אז פה עכשיו הנושא הוא ברור כן? הקדושה של לוט היא קדושה נסתרת לגמרי. מבחוץ, זה טומאה גמורה, כל עוד שזה טומאה גמורה, אז צריך הפרדה בין אותה טומאה של לוט לקדושה של אברהם. אבל אותה הפרדה זה לא בשביל תקווה של מקדש. מיד נראה במדרשים הבאים שאברהם אומר ללוט, אם אתה בוחר ללכת לימין, אני אהיה בשמאל של הימין שלך, לא רחוק, כדי לבוא אליך אם אתה צריך. תראו את הפירוש של רש"י בסוף, לוט הוצרך מגן ¹⁸⁸ אם אתה הולך בשמאל, אלך מימין, מכל מקום כמובן היה צריך ללכת לימין, ואם אני אלך לימין אז תדע שאתה תהיה השמאל שלי. ויתכן מאוד שאנחנו חיים את הדברים האלה, זה הנושא מהתחלת המדרשים האלו, זה הנושא, אנחנו חיים את כל הברור הקדושה מתוך הקליפה הארמית

¹⁸⁷ נעמה העמונית הייתה אחת מנשותיו של שלמה המלך ואמו של רחבעם, הגמרא אומרת שנאסר על ישראל להילחם בעמון בגלל שנעמה העמונית עתידה לצאת מאומה זו, וכן לגבי מואב שיצאה מהם רות המואבייה.

¹⁸⁸ בראשית י"ג: ט' "אם השמאל ואימנה" - בכל אשר תשב (אשב) לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר הוצרך לו שנאמר וישמע אברהם כי נשבה אחיו וגו'

במשפחה של אברהם אבינו. סוף סוף, הימין בישראל, זה לא כמו הימין בצרפת. השמאל בישראל, זה לא כמו השמאל ברוסיה. אעפ"י שזה ימין וזה שמאל, אבל יש איזה קרבה לקדושה של אברהם. תפסתם מה שרציתי לרמוז, אני חוזר על העיקרון שיש ניצוצות של קדושה, של קדושה עברית שהייתה דמות נסתרת בתוך הקליפה הארמית במשפחת אברהם. החלק הארמי, הטומאה לקח לוט, כן, אבל בתוך, בעומק הטומאה של לוט היו ניצוצות קודש, שהן מעיקרן מזכותו של אברהם אבינו, זה הכוונה של המדרש. תפסתם?

האם יש לגוי נשמה?

קהל: ??

הרב: כן, נכון, אפשר לחדש את הדבר הזה.

ולפי הקבלה, לוט בגימטריה? כמה זה גימטריה של לוט?

קהל: 45

הרב: מה זה 45? אדם, כן, ואדם בלי ה' ... יש איזה הרמז ש... אולי אנחנו נראה קצת את הנושא, מה ההבדל בין ישראל מבחינת אדם, ואומות העולם מבחינת אדם?

כן, אז הגמרא אומרת אתם קרויין אדם, ואין אומות העולם קרויין אדם. אבל אנחנו יודעים שלפי המקרא אומות העולם, זה בני-אדם. ולכן כשבא איזה מין יהודי מאמין, צריך לשאול במה הוא מאמין מכיוון שהוא עם הארץ ולא למד אפילו את המקרא, והוא אומר שגוי הוא בהמה, לא יודע מה הוא אומר!

זה סותר את המקרא! זה מובן כן, זה אסון! כי אנחנו שומעים דברים כאלה, בלי הסבר ובלי בירור, איזה מין יהודי אורתודוקסי שאמר ככה, שאומר הגויים האלה הם בהמות.

אז איפה זה כתוב? אז אומרים בגמרא, בגמרא כתוב אתם קרויין אדם, ואין אומות העולם קרויין אדם¹⁸⁹ אבל הם קרויין בני-אדם! אז מה פשר הפשט הזה? צריך להבין, והרב חרל"פ יש לו פרק שלם על זה, אבל כל הרבנים יודעים את זה, יש הבדל בין אדם ל-האדם. אומות העולם נקראים האדם, ישראל נקרא אדם לפי הפסוק שמביא הגמרא צאן מִרְעִיתִי אָדָם אֶתָּם¹⁹⁰ צאן מרעיתי זה אדם של ישראל, אבל אומות העולם זה האדם. מבחינת כלל. ולאומות העולם יש השגחה כללית, ולישראל יש השגחה פרטית, לכל אחד ואחד. אבל לפי החסידות, לכל בן-אדם יש השגחה פרטית, ולישראל יש השגחה פרטית יתירה. בסוד נשמה יתירה, ואם זה בסוד נשמה יתירה, רק לישראל שיש לו קדושה וחכמה, יש לו השגחה פרטית יתירה. סוד נשמה יתירה, זה ידוע, זה בכל ימות השבוע, יש לנו נשמה, כל אחד במדרגה שלו. לא אמרו שזה אותו חלק, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא¹⁹¹ אבל לא אמרו שזה אותו חלק לכל אחד ואחד. כל אחד יש לו חלק לו, אֵיזָהוּ עֶשְׂרִי? הַשְּׁמִי בְּחֶלְקוֹ¹⁹² ולא בחלק של האחר. ואז בשבת, אנחנו מקבלים נשמה יתירה, אבל תלמיד חכם בכל השבוע יש לו נשמה יתירה, בשבת הוא מקבל נשמה יתירה יותר. זה ידוע! ולכן כל אחד לפי זכותו, כל אחד לפי מדרגתו יש לו אותה בחינה של השגחה פרטית פלוס, אבל סוף-סוף המסקנה של אותו עניין, זה כל אדם הוא אדם, כל אדם הוא בן-אדם, בבחינת האדם. אבל יש יוצא מן הכלל, של מִמְלַכֶּת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ¹⁹³, צאן מִרְעִיתִי אומר הפסוק בגמרא, שמביא הגמרא, זה ישראל כשהוא צאן מרעיתו, אבל כשישראל הוא צאן מרעיתו אז נקרא אדם, ולא האדם, מהו ההבדל? זה העניין של ההשגחה פרטית והשגחה כללית. כל אומה ואומה יש לה שר משלה, אבל כל יהודי ויהודי יש לו מלאך משלו כל אחד לפי זכותו ולפי מדרגתו. זה מובן? זה ההבדל. לכן אסור להמשיך לומר, אני לא רוצה לומר לשמוע, דברים כאלה מלמדנים כביכול שהגויים הן בהמות.

זה לא נמצא באף מקום, אלא יש כמין רעים, רשעים שהם יותר, פחות מבהמות, אבל זה עניין אחר. אבל זה לא אומר שהם לא בני-אדם, הם בני-אדם מסוכנים כאלו שהן חיות רעות, אבל מבחינת אדם, זה יותר מסוכן מחיה רעה, אז ההבדל הוא: האדם זה מי שמסתפק להיות אדם לפי הטבע, אדם הטבעי, זה הגויים. אבל הם אדם, לפי הטבע. ישראל הוא אדם שלא מסתפק בלהיות לפי הטבע, הוא צריך ברכה מיוחדת, שפע ה' כן, אז נקרא אדם, אדם למעלה מן הטבע.

¹⁸⁹ תלמוד בבלי, מסכת יבמות, דף סא, עמוד א

¹⁹⁰ יחזקאל לד, לא

¹⁹¹ משנה סנהדרין י, א

¹⁹² משנה אבות ד, א

¹⁹³ שמות יט, ו

אבל באופן חיצוני, זה דומה מאוד, עשוי ויעקב זה דומה, כמו שני אחים תאומים, אבל אחד שהוא טבעי ואחד הוא קדוש, אעפ"י שהם אחים והם יצאו מאותו רחם. זה ההבדל בין היהודי של הקדושה בתורה, ובין הגוי שהוא, שוב, אני מדגיש את זה, שהוא בן-אדם, אבל בן-אדם טבעי, והוא מתפקד כמו כל בעלי החיים שהם בטבע ורק בטבע, אבל הוא אדם והם בהמות. ולכן גבי הקדושה שבישראל, אין שום הבדל, זה טבע וזה למעלה מהטבע. זה מובן? לכן, הרב קוק, הראי"ה ז"ל, זצ"ל, דייק את זה: יש יותר הבדל, ההבדל בין יהודי לגוי הוא יותר גדול מההבדל בין אדם לבהמה, זה מובן כי אדם הוא בהמה, יש הבדל, אבל, אם שניהם הם מבחינה טבעית, זה סוג אחד של בעלי חיים.

ואם יש לך אדם שהוא למעלה מהטבע, אז ההבדל של אותו אדם שהוא למעלה מהטבע, הוא יותר גדול מההבדל שבין סתם אדם לסתם בהמה, אבל זה לא אומר שהאדם הזה הוא בהמה, הוא אדם! אבל אדם טבעי. אז אם אתם תפסתם את הדיוק הזה, שאדם לפי הטבע זה עשוי, ואדם לפי התורה זה יעקב. מה זה לפי התורה? זה למעלה מהטבע. ולכן יש מדרש שמסביר שהיה לעשוי איזה נחש קעקוע על הירך שלו. מכירים את המדרש הזה? טוב. כי הפסוק אומר, אנחנו שרים את זה בהבדלה של מוצ"ש, כי לא נחש בַּעַקְבָּ¹⁹⁴ כי עשוי הוא כולו נחש - לא נחש בַּעַקְבָּ, זה ההבדל בן אדם הראשון והנחש, אדם הראשון נברא בצלם, הנחש היה כמו אדם, אבל טבעי. אתם זוכרים שהנחש היה מדבר אתם זוכרים שהנחש היה יכול להיות נביא ובאומות העולם, יש נביאים, היו נביאים בתקופת המקרא, איזו מין בריה זה אותו נחש? אז אם אני אמרתי זה פשוט להבין, נחש זה גוי, ואדם זה אדם. זה אותו עניין אבל זה לא סתם אותו נחש של המקרא, נחש שהיה נביא ומה אומר הפסוק: "וַיִּתְּנָהּ ה' לְנֹחַ מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה", וזה מה שהאדמה הצליחה להוציא מהחיות שלה, כשהבורא ציווה תוֹצֵא האדם...סליחה... תוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ.

אז הארץ, לא האדמה, הארץ הצליחה להוציא חיות השדה למיניהם. בהמות ואותו אדם הטבעי שנקרא נחש במקרא. כיוון שהתחלתי להסביר באותו פרק, אני אמשיך קצת כדי שתבינו כן.

אז אם נביא את המדרשים על אותו נחש, היה מזדווג בקומה זקופה, היה מזדווג עם בת-זוגו פנים אל פנים, כמו אדם. היה אדם, אבל אדם טבעי. דוגמא לזה: עשוי, ומי זה עשוי, אחיו התאום, התאום או התאומי? התאומי של יעקב, איך אומרים אחיו...

קהל: התאום

הרב: התאום כן. כן זה אחיו, אז אל תקרי תאום אלא תהום, וזה ההבדל בין אדם והאדם. זה שני סוגים של אדם, אדם שמסתפק בחיים הטבעיים, ורוב הגויים הם מאושרים לחיות כמו...לא אמרתי בהמות, כמו בעלי חיים. כל מה שהם צריכים, הבורא שם בשבילם לתפקוד הטבע כטבע, ולכן אומר המדרש: הם לא צריכים להתפלל. כי מה זה היעד של התפילה? לקבל ברכה יתירה. זה למדנו בשיעור על התפילה, כן? מי שאינו מסוגל אינו יכול להסתפק בחיים הטבעיים, יש לו דרישות יותר עמוקות. הוא מרגיש בחיסרון של העיקר. אז בואו נתפלל כדי לקבל את אותה ברכה שחסרה לנו. אבל מי שמסתפק בחיים הטבעיים של העולם החיצוני, אין מקום בשבילו לתפילה, ולכן מי היה המתפלל הראשון? זה אברהם אבינו. זוכרים את הפסוק? כן? ומי שמרגיש באותה זהות שנקראת הזהות העברית, אז הוא שייך לתפילה. הוא שליח ציבור, הוא כבר חזן כן, הוא מתפלל. ויכול להתפלל, מכיוון שיש לו כוח הנבואה "וַעֲתָה הָשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹלֵל בְּעֶדְךָ¹⁹⁵", זה הפסוק גבי אברהם.. וכל זה קשור אֶשֶׁת הָאִישׁ זה עניין של נבואה, לא אמרו איש, אמרו אישה, וכמוכן יש נבואה בזה. ומכיוון שזה האדם האמיתי, לא רק זכר ונקבה, אלא איש ואשה שהם אח ואחות, כל הסיפור של אברהם ושרה, אתם זוכרים את זה, אז הוא נביא ויכול להתפלל. זה כל הסיפור, למה היה צריך להתפלל, מכיוון ש.. לא למדנו את המדרשים, זה קצת לפני זה, כיון שאמר אחותי היא, והמצרים לא תפסו את זה, אז באו במצרים נגעים גדולים. איזה נגעים? כוח ההולדה הסתלק ממנו. ותרבות שלא מבינים כי האישה היא האחות, אז התולדות... זה סוף התולדות. ולכן דווקא כדי לרפאות אותם, אברהם היה צריך להתפלל. אז אתם רואים שיש כאן נושאים, כל הנושאים האלו הם קשורים הָשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹלֵל בְּעֶדְךָ

טוב אנחנו חוזרים לעניין. לוט בחר להסתפק להיות אדם הטבעי. אז הוא מלא כולו טומאה. אבל הוא בא מאדם אמיתי, העברי, ולכן בתוך הקליפות האלה, יש ניצוצות הקודש, של אותה עבריות ששייכת לאברהם, מי זה? המדרש מגלה את זה בהמשך ההיסטוריה. זה רות ונעמה שחזרו למקורם, למקור הקדושה שלהן, אבל זה קשור לזכותו של אברהם, וזה נקרא "האהלים" שהיו ללוט, אבל האהלים האלו היו שייכים לאברהם.

¹⁹⁴ יורד מִשְׁפָּטִיד לַעֲקֵב. כִּי לֹא נָחַשׁ בַּעַקְבָּ:
¹⁹⁵ בראשית כ ז

זה מובן? טוב אז אתם רואים את הדיוקים של המדרשים. זה מגלה פשט האמתי של הפסוק. אז נמשיך במדרש:
תמשיך במדרש, אה כן, סליחה כן?

קהל: האם זה אומר שאדם לא האדם הטבעי, הוא גם זכר ונקבה?

הרב: תן לי לחשוב על ה... כי אדם זה גם זכר וגם נקבה, מכיוון שלפי מה שאתה אומר הדוגמאות זה רק נקבות? אבל יש עוד דוגמאות, בבחינת זכר. למשל אותו חג שבועות, יש שתי דמויות, אחת זה רות ואחד זה ...? איזה פרשה אנחנו קוראים בשבועות? פרשת?

קהל: יתרו

הרב: יתרו, יפה, ויש איזה רמז במדרשים של הקבלה, התורה, יתרו, רות, זה אותה משמעות. בתורה, ביתרו וברות זה אותן אותיות, פה יש "י" פה יש "ה" אבל זה אותה תורה. זה זכר וזה נקבה אבל יש משהו במה שאתה אומר.

בסופו יתרו חזר לעמו, רות הולידה את דוד, זה מה שלא יהיה, אבל מכל מקום זה עוד לא התשובה כי זה קשור לסוד הגלגולים, בין הגלגולים בנקבות ובין הגלגולים בבנים. אז זה... לא כל כך חשוב. אז אני חוזר ל... למדרש, תמשיך קצת.

קהל: !?

הרב: אבל מה שאפשר לומר לפי הניסיון שהתרבו בגרים, יש יותר נקבות מזכרים, במיוחד הניסיון, לא רק בדור שלנו ... תמשיך כן.

קהל: דכוותה : קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך וגו'.

הרב: , אה! אז תקרא את אותו פסוק, זה בבראשית י"ט, ט"ו. אז דוגמא אחרת של אותו רעיון שגילה הביטוי של הרב בר יצחק, זה הקדושה של האוהלים האלו רות המואבייה ונעמה העמונית, אז אותו דרש, דרשו החכמים על פסוק אחר. שהביאו אותו חכם, לפי הדף שלכם זה אותו חכם אבל במקור זה חכם אחר אבל זה לא משנה.

בבראשית י"ט, ט"ו : אז אם תיקח את הפרק י"ט, ט"ו, כשהמלאך אומר ללוט ... מצאת? מצאת את הפסוק?

הקהל: וקמו השחר עלה ויאיצו המלאכים.....

הרב: אני לא שומע, לאט-לאט

הקהל: " וקמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות..."

הרב: הנמצאות. אז על הפסוק, על המילה 'הנמצאות', כי המילה היא קשה לפי הפשט.

מה זאת אומרת שתי בנותיך הנמצאות? אם זה שייך לאותן בנות, זה סימן שהן נמצאות בביתו ואם לא כן, לכן אין פשט.

קהל: !?

הרב: ברור, אם לא נמצאות פה, לא צריך לומר קח את ... הנמצאות! הוא לא יכול לקחת אלו שהן לא נמצאות. אז מה אומר המדרש פה?

רבי טוביה בר רבי יצחק אמר: ב' אוהלים. נמצאות צריך להבין

כמו שתי מציאות רות המואביה ונעמה העמונית. זה מדרש אחר אבל זה אותו רעיון.

יש אצל לוט מציאות. ראינו את זה אולי בשבוע אחר? אני לא יודע. מה זה המושג מציאה?

מציאה, זה דבר שיש לו ערך, ושנמצא לא במקומו. אז זה נקרא מציאה. כן ראינו את זה, ולכן יש אצל לוט שתי מציאות, מה זה מציאות? זה חפצים ששייכים לישראל וזה נמצא אצלו והקב"ה מצא אותם. יש במדרש הרבה-הרבה רמזים על המציאות, וכמה דברים שהקב"ה מצא בעולמו, בין שאר הדברים, הקב"ה מצא את אבותינו במדבר, כי במדבר זה לא המקום של ישראל. אבל מצא במדבר ישראל. אז זה ההגדרה של מציאה. דבר שנמצא לא במקומו. למה דווקא הפסוק הזה מצאתי במדבר? זה רמז לפסוק בירמיה: "... זכרתי לך חסד נעוריך אהבת

פְּלוּלֵתֶיךָ לְכֶתֶף אַחֲרֵי... בְּמִדְבָּר...¹⁹⁶ איזה עם הלך אחרי התורה במדבר. אז הקב"ה מצא אותם מכיוון ש-"הלכו אחריך" במדבר.

תופעת לוט ואברהם בדורנו

אז זה ההגדרה של מציאה. כן, דבר שלא נמצא במקומו. אמר רבי יצחק, הנה הפסוק "מצאתי דוד עבדי¹⁹⁷". היכן מצאתיו? בסדום. למה נקרא מציאה? כי זה לא המקום של דוד. ואיפה מצא אותו? בלוט אבל רק הקב"ה יכול לדעת שכבר נמצא דוד בלוט! דרך רות, כן? לכן, זה מובן? טוב אז אני רוצה לחזור לעניין. זה לא אומר שבכל קליפות הטומאה יש קדושה, פה מדובר בקליפה מיוחדת, שנקראת קליפת ארם, ובלשון המקובלים: קליפת נגה. אני לא רוצה להיכנס באותו עניין, כן.

יש קליפה בגויים שהיא אחרת מהקליפה של בגדיו-בוגדיו¹⁹⁸ כן? אז זה נקרא בכמה מקומות, קליפת נגה, אבל פה לפי הפשט של המדרשים שלנו זה קליפת ארם. ולמה כדאי להעמיק קצת בנושא? פשוט מכיוון שאנחנו חיים את אותו סיפור! אתם זוכרים התחלתי בשיעורים הקודמים, אולי בתחילת השנה, או בשנה הקודמת: שכל הבעיה שלנו של הבירור של הזהות הישראלית מתוך העם היהודי, זה אותה בעיה של הבירור של הזהות העברית מתוך המשפחה הארמית. והתורה מסרה לנו מסר מדויק לכל מצב, של כל המצבים שאנחנו חיים, והבעיה הראשונה זה להפריד בין אברהם ללוט. יתכן שאנחנו עוד נמצאים במצב שלוט נמצא אצל אברהם בישראל, ואז צריך להפריד בין לוט ואברהם. ולוט דומה מאוד לאברהם. ואח"כ נגיע לפסוק הפְּרָדָּנָא מֵעָלֵי... אֶל נְאֻתֵי מְרִיבָה בִּינֵי וּבִינֵיךָ... פִּי אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנָחְנוּ¹⁹⁹ בא המדרש, נלמד את המדרש, הדיוק של המדרש משנה קצת את הפשט הרגיל... מי שרואה אברהם חושב שהוא רואה לוט, מי שרואה לוט הוא חושב שהוא רואה אברהם. אז צריך להפריד. כי זה טומאה מסוג מיוחד, שזה דומה מאוד לקדושה. וזה הטומאה הכי מסוכנת. לאברהם יש זקן, ללוט יש זקן, דומים! לפי קלסטר פנים, ואני רואה ששכחתם כבר את סוד המדרש כן. אז צריך להפריד לוט מ... אבל ללוט יש ערך מיוחד, זה המקור שרות אפשרית, אפילו דוד אפשרי. זה ממש דרסטי, העניין הזה. זה לא קל, כן. איפה נמצא אברהם, איפה נמצא לוט בחברה הישראלית.

אני לא רוצה לפרש, מכיוון שזה כל-כך ברור! שלא צריך פירוש. כן, איפה העברי? ואיפה אותו בן משפחה שרוצה להמשיך להיות ארמי. זה ברור מאוד! ואחר-כך בדור של יעקב אבינו, נראה איזה מן דמות יותר מסוכנת מלוט, כי לוט אנחנו מצליחים להפריד אותו סוף-סוף, כן, הוא חוזר לבבל שלו, אבל הוא יותר שייך לבבל מירושלים, כן, יש לו תחנת ביניים שנקראת תל-אביב, אבל הוא שייך לסדום, דווקא איפה שיש קצת טומאה זה סדום, ערוות הארץ, אני חוזר לנושא... אבל בדור של יעקב יש איזה מן נחש כזה יותר מסוכן מלוט, זה לבן, ולבן קשה להיפרד ממנו, מכיוון שהוא, הוא הדוד, כן הוא הדוד, לא רק הבן-דוד, כמו האחין, כן, כמו לוט, הוא לא רק הדוד, הוא החתן, החותן, כן, לכן קשה מאוד להיפרד מלבן. אז אני רוצה לסגור את הנושא. זה שאנחנו מוצאים בקבלה וזה חידה, לפי הקבלה, לבן זה אדם קדמון, שמעתם את זה? למדתם את זה פעם? לא? אז אם לא למדתם אני לא אפרש, אבל רק ברמז, כן, זה המצב הקדמוני של האדם, זה לבן, כשנשאר בתקופה של אברהם אז הוא מתגלה כלבן, טוב אז אני סוגר את העניין. טוב, אז מה שרציתי להראות עם פשט המדרש עכשיו הוא חזר כפשט...

...בפשט והאחיזה היא לא כל-כך וודאית. עכשיו אני מקווה שזה ברור. כי שוב, אנחנו לומדים את המדרש כמדרש.

הרב: כן, מה רצית?

הגיור המיוחד של רות ונעמה

קהל: האם יש קשר בין רות ונעמה, ורחל ולאח?

הרב: שני סוגים? כן, פה זה עניין אחר, כיוון שהתשובה של רות הייתה תשובה מיידית, ונעמה, זה סוף-סוף לאחר כמה ייסורים של גלגולים זה ערפה שחוזרת דרך נעמה.

ועורפה זה הצד של "עם קשה עורף" זה לא לאה, זה הערב רב, אז רות זה "פנים אל פנים" כשנעמי ביקשה, היא חזרה, כן, ממואב. מואב כבר תוקן, העניין, אבל ערפה זה עניין קשה מאוד, זה התגלגל דרך גוליית²⁰⁰ דרך המתחרה

¹⁹⁶ יוירמיהו ב', ב'

¹⁹⁷ תהילים פט.

¹⁹⁸ סנהדרין ל"ז. : רבי זירא אמר מהכא, וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו.

¹⁹⁹ בראשית יג ח

²⁰⁰ תלמוד בבלי, מסכת סוטה, מ"ב ע"ב.

של דוד, עכשיו ייתכן מאוד שאנחנו עכשיו במצב כזה, רות כבר ישנה אבל למה אנחנו מחכים? לעורפה! מי שפנה עורף לחזון הארץ, אז היא צריכה לבוא מעמון. איפה עמון עכשיו? לדעתי הבעיה הכי חמורה למדינת ישראל בין כל הבעיות של האויבים שלנו, הבעיה הכי חמורה, המתחרה הכי חמור, לפי הנתונים של המקרא, זה רבת עמון! וזה לא לחינם שזה נקרא רבת עמון. ולכן אנחנו מחכים, רבת עמון כן, זה עמון, ואנחנו מחכים כי כשסוריה מבקשת את ארץ ישראל, כולם צועקים. כשלבנון מבקש את ארץ ישראל, כולם צועקים, כשמצרים מבקשת, זה בלתי-אפשרי. אבל כשרבת עמון מתחילה לקשקש, יש בעיה עם הגויים. כן, אנחנו... אבל רבת עמון זה רבת עמון, זה נקרא עמאן אצל הערבים, אבל זה עמון! אנחנו מחכים. אולי פעם היא תבוא דרך גשר אלנבי... זה התחיל באלנבי, וזה יסתיים באלנבי.

פה לפי הכללים של המדרש זה ברור מאד, זה מי שנמצא בעמדה של "עם קשה עורף", לאה ורחל, שתיהן נשים צדקניות, אמהות. זה עניין אחר. אבל רות וערפה זה ההיפך, חדש.

אז נמשיך, נתחיל קודם כל במקרא עצמו: "וְגַם לְלוֹט הָהָלֵךְ אֶת אַבְרָם הָיָה צֶאֱן וְבָקָר וְאֶהֱלִים. וְלֹא נָשָׂא אֶתֶם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי הָיָה רִכְשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו."²⁰¹

מיד אנחנו חוזרים למצב של קין והבל, היו שניים בעולם ולא היה מספיק מקום לשני אנשים. זה זהו, העניין, אברהם ולוט זה, איך אומר הפסוק? "וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו". פה אנחנו רואים שזה אותה בעיה שצריך לפתור איך אנשים כל-כך דומים וזה התחיל בקין והבל, ואיך זה מסתדר ביניהם. אבל בפעם הראשונה קין הרג את הבל, פה, עכשיו, יש התפתחות חיובית, זה מתחיל להיות ההתפתחות החיובית מאד, אחים, אפילו שלא יכולים לשבת יחדיו אבל האחד לא יכול להרוג את השני.

הפתרון זה הפירוד, הפָּרָד נָא מֵעָלַי איך זה הגיע? "וַיְהִי רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה לוֹט וַהֲפָנְזִי אֶזְלָם בְּאַרְצָם". המדרש רוצה להסביר מה הקשר בין הסיפא של המקרא לבין הרישא? עם העניין של הריב בין רועי לוט ורועי אברהם. הריב מתחיל, היוזמה של הריב מתחיל מרועי אברהם, כן, נראה שזה נותן את הפתרון על מה היו רבים. אבל מכל מקום אנחנו מגלים שזה מריבה של רועים. מה יכול להיות מריבה של רועים כשהבעל הבית הראשון זה אברהם, הקדושה, גם בנסתר וגם בנגלה, והבעל הבית השני זה לוט, הקדושה בנסתר אבל הטומאה בנגלה. הם שייכים לאותו סוד, של אח. אבל יש אח כשר, זה אח גם בפנים וגם בחוץ, גם לפי המחשבה - מחשבת ישראל, וגם לפי ההתנהגות - שולחן ערוך. והשני הוא אח, לפי המחשבה הוא אח, הוא מסוגל להיות רועה, יש לו מקנה. אבל מבחוץ אין שום מושג של טהרה. זה תוכן המריבה, המריבה. כן? ונגלה זה הנגלה של הנסתר. לפי האר"י ז"ל סוד הנגלה זה מתחיל ב"נון", נשמה שמתגלית בגוף, "גימלי", ולגוף יש לבוש, "למד" הנמצא בהיכל ה"ה-ה", אז נשמה, גוף, לבוש, היכל. לכן הנגלה זה הגילוי האמתי של מה שנמצא בפנים. אז אתם זוכרים איך אנחנו מתחילים בתפילה בכל בוקר "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי ומודה על האמת" לא רק בסתר אלא גם בגלוי. אז היינו אומרים שהחידוש הוא שצריך להיות מודה על האמת בסתר כבגלוי, אבל יש חידוש יותר פנימי: שצריך להיות מודה על האמת בגלוי כבסתר. ואני אני זוכר שהרב צבי יהודה ז"ל היה רגיל להסביר את זה ככה: מי שאומר בגלוי שאינו מאמין בנסתר, יש לחוש עליו שבסתר אינו מאמין בנגלה. כך היה אומר. מי שאומר בגלוי שאינו מאמין בנסתר, אז יש לחוש עליו שבסתר אינו מאמין בנגלה. זה מה שהיה אומר. יש איחוד בין שני הפרצופים האלו - לאה ורחל. ולכן המדרש מסביר באופן פשוט לא היה יכול להיות אחרת. מכיוון שאברהם היה אח שבקדושה ולוט היה אח שבטומאה, לאחד היו רועים, לשני היו רועים, אבל רועים של אברהם זה לפי המוסר בנגלה כבסתר, הרועים של לוט זה לפי הטומאה, בשקר, פירוד בין הנגלה לנסתר.

אז עכשיו אפשר לקרוא, מי רוצה לקרא? אתה רוצה לקרוא?

בראשית רבה מא ה

רבי ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר: בהמתו של אברהם אבינו הייתה יוצאה זמומה, - מה זה זמומה? Museliere בלעז, ובהמתו של לוט לא הייתה יוצאה זמומה. היו אומרים להם רועי אברהם: הותר הגזל?! היו אומרים להם רועי לוט: כך אמר הקב"ה לאברהם: לזרעך אתן את הארץ הזאת. ואברהם פרדה עקרה ואינו מוליד תסביר מה זה פרדה עקרה, בהמה שאין לה אפשרות להוליד, אז מכיוון שאברהם ושרה היו בבחינת "פרדה עקרה" בלי צאצאים אז הירושה של אברהם חוזרת ללוט, ולכן כל הבשורה של הארץ לאברהם שייכת ללוט, ולכן לוט היה חושב שהיה עתיד לרשת את ארץ כנען. לכן זה שלו, לכן לא צריך למנוע מהבהמות לאכול את העשב של הכנעני והפריזי שאז יושב בארץ מובן? .. למחר הוא מת ולוט בן אחיו יורשו, ואין אכלין, מדידהון אינון אכלין.

²⁰¹ בראשית י"ג, ה'

זה הטענה של הרועים אנחנו אוכלים משלנו אמר להם הקדוש ברוך הוא: כך אמרתי לו: לזרעך נתתי. אימתי? לכשיעקרו שבעה עממים מתוכה. והכנעני והפרזי אז יושב בארץ -- עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ: זהו, זאת אומרת ליושבי הארץ, שהיו כובשי הארץ כן, יש להם זכות על הארץ עד שמורשים אותם.

תפסת את העניין כן, מפה מתגלה, מההסבר הזה מתגלה ההבדל בין אברהם ללוט, הריב בין רועי אברהם ורועי לוט זה היה על עניין של מוסר, הם מאמינים באותה תורה כביכול, ההבטחה של הקב"ה שהארץ הזו שייכת למשפחת אברהם אבל משפחת אברהם זה לפי השו"ע והשני לוט, זה לא לפי השו"ע. כן אז בוא נמשיך עוד קצת :

בראשית רבה מא ו

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו' -- רבי עזריה בשם ר"י ב"ר סימון אמר: כשם שהיה ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כך היה ריב בין אברם ללוט, הדא הוא דכתיב: ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו'. אז מה, מה החידוש? לכאורה המדרש מסביר מה שראינו בפסוק עצמו! אני חוזר על זה "כשם שהיה ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כך היה ריב בין אברם ללוט, הדא הוא דכתיב: ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך" זה ההבדל בין המחלוקת, ואני אתן דוגמא: כשהמשנה מדברת על המחלוקות וההבדל בין המחלוקת לשם-שמיים, ומחלוקת שאינה לשם-שמיים²⁰², אז הדוגמא למחלוקת לשם שמים היא הייתה המחלוקת בין הלל ושמאי, ולא נאמר שם בין בית-הלל ובית-שמאי, כי בין הלל ושמאי זה היה לשם-שמיים אח"כ בין הרועים של בית שמאי, "הקטנים" ובין הרועים של בית-הלל זה כבר ריב-מריבה, מריבה! זו לא מחלוקת לשם-שמים, תפסתם את הרעיון כן? אצל הגדולים זה לשם-שמים אבל אחר-כך, הקטנים זה כבר לא לשם-שמים, זה קצת מהחידוש שלי לריב ולא כל החידוש, היה ריב בין הרועים אבל בין אברהם ולוט לפי הפסוק, הייתה מריבה, מה ההבדל? מה ההבדל בין ריב למריבה, לפי הלשון. מה ההבדל? זה עניין של משמעות של המילים ריב ומריבה זה לא סתם מילים חופפות, יש הבדל בין ריב ומריבה.

קהל: ריב זה משהו קטן?

הרב: יפה

קהל:.....

הרב: מריבה זה רעיוני, מריבה זה מחלוקת של השקפת עולם. ריב זה מלחמה, ריב זה עימות, כן? אז מכיוון שאברהם אמר ללוט "אל נא תהי מריבה" שזה לא יגיע למדרגה של מריבה, זה משמע שהיה כבר במדרגה של ריב. העיקר זה מה שהמדרש מגלה. יש הבדל בין השקפות עולם בין אברהם ובין לוט. מכיוון שאברהם, אני לא רוצה לומר אהב את לוט, אבל היה אצל אברהם איזה מין, איך אומרים את זה בעברית, זה לא וותרנות, איזו מין נטייה של אהבה יתירה ללוט כבן משפחה, סוף סוף הוא יהודי אע"פ שהוא ערבי, כן? תפסתם את העניין כן? אז הוא לא רוצה להגיע למריבה ופה אפשר להמשיך, מריבה זה סופה להתקיים, כן, ומה שאמרת כן? זה מריבה זה לא רק פעם אחת יש ריב... כי אנשים אחים אנחנו, נמשיך: וכי אחים היו? אלא שהיה קלסתר פניו דומה לו. אז פה אם אני זוכר היטב זה, יש הסבר במפרש פה, יש הסבר שכדאי לשמוע אותו, זהו אז תקרא במפרש J לא מצאתי את הפירוש הזה]

[16:00]

זהו, אתם מבינים את הדיוק פה, זה מובא ממפרשי המדרש, כי אם רצה לומר שהמשמעות של המילה אחים זה לאו דווקא במובן המשפחתי: אח ממש. דהיינו שהיה איזהמין דמיון בזהות, לא ממש אחים, אלא זהות דומה אז הפסוק היה מסתפק לומר "אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי אֶנְשִׁים אֲחִים אֶנְחֶנּוּ." למה הוסיף "הַפֶּדָּה נָא מֵעָלַי"

ולכן המדרש רוצה להסביר את זה, הוא אמר הַפֶּדָּה נָא מֵעָלַי מכיוון שאנחנו דומים בחיצוניות של הקלסתר פנים, זה מובן? אז תמשיך:

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי -- אמר רבי חלבו: הבדל נא אין כתיב כאן, אלא הפרד. מה הפרדה הזו אינה

²⁰² פרקי אבות ה, י"ז: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאין לה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאין לה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו:"

קולטת זרע, כך א"א לאותו האיש להתערב בזרעו של אברהם.

פה זה יותר חמור, הפרד זה לא מהמובן של הבדל, זה לא רק הרחקה, אלא עיסוק של ערבוביה בין, הוא כבר לא מאותו עם, וצריך גיור כדי שרות תחזור ממקומה, ופה מביאים את הפסוק, "לֹא יִבֹּא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ה'!"²⁰³, בקהל ה', כן הדין זה קהל ה', טוב, זה קשור לנושא שלנו, והגמרא²⁰⁴ אומרת שעמונית ומואביה: כן, מה ההבדל? זה קשור לשאלה שלך, מה ההבדל? מה ההבדל בין גויה לגוי? ובעיקר אצל רות ונעמה. אולי נסתפק בדיוק הזה? מי יכול לחדש משהו על זה? זה פשוט מאוד... אז תפעילו את הכוח של המוח חח..

קהל: ??לאיש יש זרע?

הרב "כן, אבל זה משני למה שאנחנו מחפשים, כי גם לאישה יש זרע: אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ כֵּן, זה נכון אבל זה משני, כי החלק של הזרע של האיש לא מאותו צד ש... אבל מכל מקום זה יותר רחב ופשוט. זה דומה מאוד למה שאנחנו לומדים ביציאת מצרים "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הָאֶרֶץ תִּשְׁלַכְהוּ וְכָל הַבֵּת תִּחְיוּן"²⁰⁵, למה דווקא המצרים מקבלים את הבנות ולא את הבנים?

כי הדרש של מואבי ולא מואבית זה לא דרש בדיעבד, זה מעיקרא, זה דעת תורה מעיקרא, זה דין תורה דאורייתא, כן, אתם מבינים מה שאני אומר, כן, מעיקרא, זכר אסור ונקבה מותר. עכשיו מי רוצה לחדש את הנושא?

קהל:

הרב: הכוח של הנקבה, זה הכוח של ההולדה שלה זה כוח הרחם, זה החיות של הזרע כ... במובן של כגזע. הזכר הוא הדבר המושלם, כבר דבר סופי אבל הזהות של הנקבה זה בחינת "בכוח" הזכר הוא כבר "תוצר מוגמר" אולי אני אומר את זה בצרפתית כדי שנבין איך אפשר לתרגם, כי אני לא מוצא את התרגום המתאים...

Le masculin c'est le produit fini, alors que le féminin c'est la matrice²⁰⁶

זה מובן?

יש פחות סכנה של אותה טומאה של הקליפה בנקבה מבזכר, הזכר זה כבר העניין המוגמר, זה רבד אחר של העניין. זה מספיק מובן? איך לתרגם את זה produit fini

קהל: תוצר מוגמר

הרב: כן תוצר מוגמר, לכן אין עתיד, הנקבה היא בבחינת "בכוח" וזה אנחנו רואים גם כן בדוגמא אחרת, של אותו העניין, שהמצרים רצו לקחת את הבנות כי רצו לקחת את החיות של ישראל בבחינת "בכוח" אבל ישראל בבחינת "בפועל" זה זר להם. הם יכולים לקלוט את הבחינת בכוח כדי למצרף את זה, אפשר לומר את זה ככה? אבל תוצר מוגמר זה כבר זר.

מכיוון שפה אנחנו מדברים על האומות שהן הכלי של הקליפה הכי מסוכנת על ישראל, פה, אני רוצה לדייק, מה שהיה יותר קרוב... כשהוא יותר רחוק הוא יותר רחוק, כשהוא רחוק הוא יותר רחוק, הריחוק הכי גדול זה הקירוב, אם זה רק קרוב אז זה רחוק מאוד, מכיוון שזה דומה. ולכן מי שנמצא בצורה רחוקה לגמרי, הוא יכול מן הקצה אל הקצה, באופן קל מאוד להפוך את הזהות שלו. אבל מי שנמצא קרוב מאוד ומסתפק באותה קרבה, זה הריחוק הכי מסוכן.

המלחמות הכי קשות זה בין אנשים קרובים, ולכן התורה מחדשת "ואהבת לרעך כמוך"²⁰⁷ "ואהבת לרעך, שהוא כמוך. מכיוון שזה פה, פה הבעיה הכי מסוכנת של התחרות. תחרות עם מי שבא מרחוק זה לא כ"כ קשה, זה בולט ההבדל ברור, אבל מי שדומה ורק דומה, אפילו דומה אינו דומה.

זה מובן? ולכן המצב של גיורת הבאה ממואב או מעמון זה מצב מיוחד לגמרי, זה מצב משיחי כשהקדושה הטמונה בטומאה של מואב חוזרת זה משיחי! זה לא סתם גיור, זה כבר גאולה וישועה לעולם כולו. זה מובן מה שאני אומר? כי הכי רחוק היה מלכתחילה ההכי קרוב. לכן הכי קרוב זה ההכי רחוק. זה מספיק מובן כן? כשאנחנו רואים את כל הסיפורים של התולדה של המשיח דרך יהודה ותמר. והניסיון של המשפחה של לוט, זה דומה מאוד. מה שעשו בנות לוט לאביהן, ומה שאנחנו קוראים אחר-כך בין יהודה ותמר זה דומה מאוד. אבל בסיפור

²⁰³ דברים כ"ג, ד'

²⁰⁴ בבלי, יבמות, ע"ו, ע"ב.

²⁰⁵ שמות א, כ"ב

²⁰⁶ ראה סוד מדרש התולדות, חלק א, עמוד 185.

²⁰⁷ ויקרא י"ט, י"ח.

הראשון זה בטומאה, ויש הבדל בין הבכורה והצעירה, לפי המדרש כן. מהי תמר לשמה גם היא הבכורה של לוט גם כן לשמה²⁰⁸ וממנה יצא מואב זה דומה מאוד רק צד אחד זה בטומאה וצד שני בקדושה. לכן אם אתם רוצים לקחת ספר רות : כשנתנו את הברכה לנעמי, על רות אז הברכה היא רומזת מעשה יהודה ותמר. זה בסוף מגילת רות, זה מה שאנחנו אומרים בנוסח הספרדי בכתובה של החתונה²⁰⁹ : וְעָשָׂה חַיִּל בְּאַפְרָתָהּ וּקְרָא שֵׁם בְּבִית לָחֶם. יב וַיְהִי בֵּיתָהּ בְּבִית פָּרִץ אֲשֶׁר יָלְדָה תָמָר לַיהוּדָה, מִן הַזֶּרַע אֲשֶׁר יָתַן ה' לָךְ מִן הַנְּעִרָה הַזֹּאת²⁰⁹ מה הנושא של תמר ויהודה פה? כי כשסוף-סוף זה הצליח דרך רות ובוועז זה הקדושה של יהודה ותמר התגלתה. הכוונה הנסתרת של בנות לוט זה להציל את העולם, כי באותו מצב חשבו, טעו אבל חשבו, שלא נשאר אף בן-אדם בעולם. וצריך להציל את המין האנושי. אז זה היה משיחי אבל בטומאה. וסוף-סוף זה מצליח כמו יהודה ותמר דווקא ברות ובוועז. זה מובן כן: ולכן הגיור של רות זה לא סתם גיור של נקבה שבאה מאומה זו או אחרת, אלא זה מה שיותר קרוב במוקד הקדושה ואחר-כך בעזרת החוץ הכי חיצוני שחוזר, וכשחוזר אז הוא מחזיר את העולם כולו ולכן היא השורש של דוד המלך, של שלמה המלך, של המשיח.

זו הייתה השאלה כן, מי שאל את זה? מה ההבדל בין...אתה? מי שאל את זה?

מה ההבדל בין הגיור של רות ונעמה ושאר גיורים, כמו שאמרתי

קהל: דבר ראשון אני ...

הרב: לא זה הייתה שאלה קודמת

הרב: אז אני שאלתי? חח חח אולי זה היה אליהו הנביא? לא לא, שמעתי שאלה.....

ברור שזה מוקלט, אז צריך לשמוע את ההקלטה הזאת, יפה, אז נמשיך ב... אז תלמדו אתם את מה שנשאר במדרש ונמשיך בשיעור הבא.

²⁰⁸ בראשית רבה- פרשה פה, ב' : " ר"ש בר נחמן אמר כדי לסמוך מעשה תמר למעשה אשתו של פוטיפר מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים"
²⁰⁹ מגילת רות, פרק ד', י"א.

שיעור 7

אנחנו חוזרים לפסוק ט', זה הדפים של השיעור הקודם, בואו נראה את זה קצת יהודה!

Tu m'apporte ma loupe,

[תביא לי את הזכוכית מגדלת,]

נחזור לפסוק ט' [פרק י"ג]

טוב אז אני אקרא את הפסוק ט', אז אתם זוכרים בקצרה, שאנחנו לומדים את העניין של הניתוק של אברהם אבינו מלוט.

אז הם היו שניהם מאותו שורש של זהות, אני מזכיר את זה שוב, השורש של צאצאי עבר שחזרו להיות ארמי, ארמים, ארמאים מאור כשדים וכשמשפחת אברהם אבינו חזרה לארץ כנען אז מתברר שצריך להפריד בין לוט ובין אברהם אעפ"י שהם דומים מאוד, דומים עד כדי כך שהפסוק אומר "כי אנשים אחים אנחנו" כל זה למדנו עוד בשיעור הקודם טוב

אז פסוק ט'

מה אומר אברהם "הלא כל הארץ לפניך הפך נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה" אז נראה מיד, אין לכם בדפים פה, אבל אני אקרא בספר, במדרש עצמו ואח"כ נמשיך, אז פה יש איזה קושיה לפי הפשט, אם אברהם אבינו נותן את האפשרות ללוט לבחור לאיזה כיוון הוא רוצה ללכת, ואם לוט היה בוחר בחלק של ארץ כנען, ואז אברהם היה צריך ללכת לסדום! אתם מבינים את השאלה כן?, ולכן יש כבר עניין של פשט הכתוב, אז בא המדרש ואומר, אני קורא:

פרשה מא – ו'

"אמר ליה אם את לשמאלה אגא לדרומה, ואם אגא לדרומה את לשמאלה. " אני מתרגם לעברית, אם אתה, לוט, בוחר שמאל, דהיינו צפון, אז אני שייד לדרום דהיינו הנגב, ואם אגא לדרומה את לשמאלה. ואם אני שייד לדרום אז אתה שייד לשמאל.

דהיינו, מכל מקום, אברהם היה שייד לדרום, ורצה שלוט ילך לשמאל

זה מובן?

אז לפי המדרש, נראה מיד, צריך להבין את המילה "אשמאלה" אז לפני שנגיע למדרש, את הסבר של רש"י: "אם השמאל ואימנה" - בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר הוצרך לו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'

מה רצה להסביר רש"י? לפי הפשט כן, זה הסבר אחר לגמרי ממה שאנחנו קוראים בפסוק. הדיוק של רש"י: אם אתה בוחר בשמאל, אני אהיה בימין של השמאל שלך, לא רחוק, ואם אתה בוחר לשמאל אני אהיה בימין... להיפך. אם אתה בוחר לכאורה בימין אני אהיה בשמאל שלך לא רחוק.

פה יש נושא שלמדנו כבר, אברהם היה מרגיש שיש איזה צורך להגן על לוט מכיוון שאעפ"י שיש הקרבה להיפרד ממנו, מכל מקום באחרית הימים משהו מהקדושה שהיא נסתרת בנפש של לוט, תחזור. זה למדנו על העניין של האוהלים, רות ונעמה, זוכרים את זה?

מאיפה הוא למד את זה בפסוק? מהכפל לשון, היפרד נא מעלי – נקודה! למה היה צריך להוסיף אם השמאל ואימנה ... זה מיותר, ולכן יש כוונה מיוחדת בפסוק עצמו זה מה שמפרש רש"י לפי כמה מקורות. זה מובן כן?

טוב.

אז רש"י גם כן מביא את הדיוק של המדרש שלנו נראה אותו אח"כ, אני חוזר למדרש : אָמַר לִיָּה אִם אֶתְּ לִשְׁמָאֵלָה אָנָּה לְדְרוֹמָה, וְאִם אָנָּה לְדְרוֹמָה אֶתְּ לִשְׁמָאֵלָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְשָׁנִי בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵיוּ לָהֶם שְׁתֵּי כוֹרִים, אֶחָד שֶׁל חֲטִים וְאֶחָד שֶׁל שְׁעוֹרִים, אָמַר לִיָּה אִם חֲטִיָּא דִּידִי שְׁעָרִי דִּידֶךָ, אִם חֲטִיָּתָה זֶה שְׁלִי ... הַשְּׁעוֹר זֶה שְׁלִיךְ וְאִם שְׁעָרִי דִּידֶךָ חֲטִיָּא דִּידִי, מִן כָּל אֶתֶר חֲטִיָּא דִּידִי. חֲטִיָּתָה זֶה שְׁלִי, מִכָּל מְקוֹם חֲטִיָּתָה זֶה שִׁידֵךְ לִי כִּי אִם הַשְּׁמָאֵל וְאִימָנָה וְאִם הַיָּמִין וְאִשְׁמָאֵלָה, וְפֹה יֵשׁ לָנוּ אֶת הַחֲסֵבֶר : אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא בְּרַי יִצְחָק וְאִשְׁמָאֵלָה אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא וְאִשְׁמָאֵלָה, לְשׁוֹן הַפְּעִיל, אֲנִי אֲשַׁלַּח אוֹתְךָ לִשְׁמָאֵל, אֲשַׁמְאִילָה אוֹתְךָ, זֶה מוֹבֵן ? טוֹב מִן כָּל אֶתֶר אָנָּה מְשַׁמְאֵל לְהוֹא גְבָרָא, לְאוֹתוֹ אִישׁ, דְּהֵינּוּ, כִּבְרָה בְּהַתְנַהּגוֹת שֶׁל לוֹט, הַהַתְנַהּגוֹת הַקּוֹדֶמֶת, אֲבִרָהּ הַבְּחִין שֶׁהוּא הִיא מִן מַה"שְׁמָאֵלִיִּים" כִּפִּי שְׁאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים ... וְאִנִּי רוֹצֵה לְהַסְבִּיר אֶת הַבִּיטוּיִים : זֶה לֹא עֲנִיִּין שֶׁל פּוֹלִיטִיקָה כֵּן, חַח.. וְלִכְן הַהַחלָטָה הִיא שְׁצָרִיךְ לְהִפְרֹד, כִּי צָרִיךְ לְהַפְרִיד בֵּין הַנְּטִיָּה לִימִין, דְּהֵינּוּ לְדִרוֹם לְפִי לְשׁוֹן הַמְּדִרָשׁ, וְהַנְּטִיָּה לְשְׁמָאֵל, דְּהֵינּוּ הַצִּפּוֹן לְפִי לְשׁוֹן הַמְּדִרָשׁ גַּם כֵּן. אֲזִי אֲנַחְנוּ לְמַדְנוּ כִּבְרָה אֶת הַעֲנִיִּין שֶׁל אִיחּוּד הַמִּידוֹת שֶׁמִּתְחִיל אֲבִרָהּ אֲבִינוּ וְאִיחּוּד הַמִּידוֹת זֶה הַאִיחּוּד שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד עִם מִידַת הַדִּין אֲזִי לְפִי הַהַגְדָּרָה שֶׁל הַבִּיטוּיִים שֶׁל הַמְּדִרָשׁ, אֲזִי הַחֶסֶד הוּא מִצַּד יָמִין, וְהַדִּין הוּא צַד שְׁמָאֵל וְלִכְן מִתְבָּרַר שִׁישׁ נְטִיָּה לְחֶסֶד אֲצֵל מִשְׁפַּחַת אֲבִרָהּ אֲבִינוּ בְּהַתְחִלָּה שֶׁל הַתְּחִלָּה שֶׁל הַתְּעוֹרָרוֹת שֶׁל הַזֵּהוּת שֶׁלָּהֶם. וְצָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּמִידַת הַחֶסֶד אֲזִי מִתְבָּרַר שִׁישׁ אִיזָה צַד שֶׁל חֶסֶד שֶׁל הַטּוֹמָאָה שֶׁמִּתְגַּלָּה בְּלוֹט. לִכְן צָרִיךְ לְהַפְרִיד אֶת הַצַּד הַזֶּה וְלְהַשְׁלִיךְ אוֹתוֹ לְשְׁמָאֵל. כְּדִי לְהַגִּיעַ לְהַבְנָה שֶׁל הַבִּיטוּיִים לְפִי מִשְׁמַעוֹת הַבִּיטוּיִים בְּמְדִרָשׁ. יָמִין זֶה הַקּוֹלָא, וְשְׁמָאֵל זֶה הַחוֹמֶרָה, וְלִכְן הַתְּחִלָּה, אוֹ נֹאמַר הַמַּהֲלֵךְ שֶׁל גִּילּוֹי הַמִּידוֹת כְּדִי לְהַגִּיעַ לְבִירּוֹר וְלִאִיחּוּד הַמִּידוֹת בְּאוֹתָהּ זֵהוּת שֶׁמִּתְגַּלָּת בְּהַתְחִלָּתָהּ, יֵשׁ סֹדֶר. וְהַסֹּדֶר צָרִיךְ לְהִיטֵר קוֹדֶם כָּל חֶסֶד וְאִח"כ" דִּין וְאִח"כ", רַק אִח"כ", אִיחּוּד שֶׁל חֶסֶד וְדִין כְּדִי לְהַגִּיעַ לְאִמּוּת. אֲזִי מִכּוּיוֹן שֶׁמִּתְגַּלָּה אֲצֵל לוֹט נְטִיָּה לְצַד הַדִּין, וְזֶה נִקְרָא חֶסֶד שֶׁל הַסְּטֵרָא אַחֲרָא בְּכַמָּה מְקוֹרוֹת, אֲזִי צָרִיךְ לְהִפְרֹד, רַק בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אֲפֹשֶׁר שׁוֹב לְהַגִּיעַ לְאִיחּוּד הַמִּידוֹת.

טוב זה מובן? את העניין הזה :

אז יש לנו פסוק שמסביר את זה. לוט ראה את עצמו מבחינת דיין. אז נראה את זה פה

קהל :

אח"כ אני אחזור על זה, זה עניין של הקדושה וה... אח"כ אני אחזור על זה רק אמצא את הפסוק הזה... רק דקה, כן זה ב- [פרשת] וארא, זה בפרק י"ט אבל רק דקה... כן פסוק ט' " וַיֹּאמְרוּ גֵשׁ הֶלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בָּא לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֵתָה נָרַע לָךְ מִהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בָּלוֹט מֵאֵד וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁבֵר הַדָּלֶת "

אז פה הדמות של לוט רואה את עצמו כמין שופט בסביבה של סדום ועמורה, זה מובן יש הרבה הסברים על הפסוק הזה אבל פה יש דיוק שהוא בחר באותו צד של מידת הדין, טוב מכיוון שראינו בפסוק אז יש הסבר, אני לא זוכר את המקור אבל אני זוכר שלמדתי את זה בספר, שמשתמשים באותו פסוק כדי להגדיר את התפיסה של הדת אצל הגויים שמכירים במלכות הבורא אבל רק בשמיים ולא על הארץ.

החידוש של אלוהינו שבשמיים ובארץ זה מתחיל באברהם אבינו, אולי מיד נראה את הפסוק אצל אברהם אז הרמז הוא ככה, הָאֶחָד בָּא לְגוֹר והכוונה להקב"ה שהוא האחד, הָאֶחָד בָּא לְגוֹר אז אפשר לתת לו מקום לגור בתחתונים אבל וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט, וגם הוא רוצה גם כן להיות שופט, לגלות אדנותו לפי חוקות ומשפטים, אז לא מסכימים, אז אני חוזר על הפשט של הפסוק, ש-לוט ראה את עצמו כשליח בחברה של סדום ועמורה וראה את עצמו במידת הדין

זה מובן כן?

אז עכשיו אפשר להגיע לפסוק י [פרק י"ג] " וַיִּשְׁאֲלוּט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כְּפָר הַיִּרְדֹּן כִּי כָלָה מִשְׁקָהָ לְפָנָי שַׁחַת יִהְיֶה אֶת־סֻדָּם וְאֶת־עַמְלָהּ כְּגִרְהִי' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָה צֶעֶר :

פרשה מא – ז'

אז פה ניקח את המדרש בדף שיש לכם " כְּגִרְהִי' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" אז המדרש אומר " כְּגִרְהִי' ה', לְאִילָנוֹת. כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְזִרְעֵי" מה רוצה להסביר המדרש? מה היא הקושיה בפסוק עצמו? כגן ה' כארץ מצרים?

שאלה : הקושיה היא שארץ מצרים זה כמו גן ה' ?

הרב: יותר מזה, שארץ מצרים לא רק שזה כמו גן ה' אלא יותר, מכיוון שהפסוק לכאורה לפי הפשט מתחיל ב'גן ה' ומוסיף מעלה יתרה כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, לכן בא המדרש ומסביר את הכוונה של הביטויים בפסוק עצמו ואני רוצה להסביר את זה, לפי רש"י. רש"י מביא את זה גם כן, אני רוצה להסביר את המקור של רש"י במדרש עצמו לפי הפירוש של הרא"ם, הרא"ם מסביר את זה ככה:

גן ה' : זה גן עדן, שמדובר בספר בראשית. ואנחנו רואים שהגן זה המקום של האילנות, העצים כן, וארץ מצרים זה, לפי פסוק בספר דברים פרק יא פסוק י' : "כִּי הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יִצְאָתָם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעָךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלְךָ כְּגֹן הַיֶּרֶק." "לכן אנחנו מוצאים כי לפי הפסוקים גן זה אילנות וארץ מצרים זה מקום של זרעים. זו הכוונה של המדרש.

אבל מכל מקום באופן אולי קצת יותר עמוק, יש איזה מין הקבלה, שאנחנו לומדים לפי המקורות בין הסיפור של מעשה בראשית וסיפור של יציאת מצרים. אני לא רוצה להיכנס בפרטים אבל את ההקבלה של זכר למעשה בראשית, וזכר ליציאת מצרים, זה דומה מאוד. מצב שבו האדם הראשון היה בגן ויצא מהגן, מצב שעם ישראל היה בארץ מצרים ויצא מארץ מצרים. אני לא רוצה להוסיף עוד אבל יש הקבלה, ומכיוון שיש הקבלה שכזו, המדרש ראה לנכון להסביר פשט הפסוק כדי שלא נטעה ולא נחשוב בטעות שהפסוק רצה לומר שגן ה' זה ארץ מצרים, זה מובן כן.

אז נמשיך "וַיִּבְחַרְלֹו לֹוט אֶת כְּלִכְפָּר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדֹּו אִישׁ מַעַל אֶחָיו: אַבְרָם וְשָׁב כְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפֹר וַיֵּאָהֶל עַד־סְדֹם - מדובר בלוט - וְאֶנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחֹטְאִים לִיהוָה מְאֹד." "טוב פה אין הרבה מה לדייק, מכיוון שהמהלך של הסיפור הוא ברור מאוד. דהיינו לא רק שלוט בחר בערי הכיכר, אלא שהתורה מסבירה לנו שיודעים, היו יודעים שְׁאֲנֵשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחֹטְאִים ולמרות זה לוט בחר במקום שלהם. אז אני רוצה לחזור קצת אחורנית ולהזכיר המדרש. מה שמסביר המדרש על לידת יעקב ועשיו. המדרש מסביר כשרבקה הייתה עוברת לפני בתים של עבודה זרה, אז עשיו רצה ללכת, לצאת, וכשהייתה עוברת ליד בתי מדרשים, בתי מדרשיות ובתי כנסיות, זה יעקב שרצה לצאת. ומסבירים את המדרש לפי הפשט שלו, כי כבר לפני לידתם יעקב בחר להיות רשע... סליחה זה דווקא בעיה... חחח עשיו בחר להיות רשע ויעקב בחר להיות צדיק, כן זוכרים את אותו מדרש, וזה שייך לפסוק בהתחלת פרשת תולדות שכדאי לחזור לזה: פסוק כז בפרק כה: "וַיִּגְדְּלוּ, הַנְּעָרִים, וַיְהִי עֶשָׂו ... " לא לפני זה, סליחה. פסוק כג: "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ, (לרבקה), שְׁנֵי גִיִּים בְּבֶטְנְךָ, וְשְׁנֵי לְאָמִים, מִמֶּנִּי יִפְרְדוּ; וְלֹאִם מִלֵּאָם יֵאָמֶר, וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר." והמדרש מסביר את זה לפי דרכו כבר מתוך המעיים אנחנו רואים את ההפרדה בין יעקב לבין עשיו, המצב דומה, אפילו יותר מהצורה החיצונית של המדרש, המצב שאנחנו רואים בין לוט ואברהם, סוף-סוף מהתחלת דרכם, לוט מתגלה כ-בוחר בסדום ועמורה מקום של אנשים רעים וחטאים מאוד. ואברהם בוחר בארץ כנען, כדי להגיע לקדושה של ארץ כנען, אח"כ נראה שסדום ועמורה גם כן היה גם כן בארץ כנען ונראה את זה לפי המדרש גם כן, מה זה כיכר. טוב אני חוזר לעניין של יעקב ועשיו, אז לפי הפשט מן המעיים הם נפרדים אומר רש"י זה לרשעו וזה לתומו ופה הבעיה היא בעיה חשובה מאוד. האם יש איזה מין החלטה מלכתחילה, שעשיו יהיה רשע ויעקב יהיה צדיק ולכן זה נוגע כבר לנושא של הבחירה, אם לפני הלידה כבר עשיו נתון להיות רשע ויעקב נתון להיות צדיק, אז אנחנו לא מבינים מה שאנחנו לומדים מצד אחר ש כי הבחירה היא בידי האדם, זה מובן? וגם פה אנחנו עוברים מאותה זהות, מאותו שורש כפי שאמרנו השורש העברי שחזר מקליפת ארם שבאור-כשדים, חלק אחד שהוא אברהם הוא מיועד לקדושה ולסטרא דקדושה והחלק השני הוא מיועד לטומאה. זה מובן? אז אני רוצה קודם כל ללמוד את השאלה אצל יעקב ועשיו ולפי הפשט של רש"י, אז אני אתחיל בפירוש חסידי על המדרש הזה. החסידים מסבירים את זה ככה, יש לנו ויתכן שאני זוכר שאמרנו את זה בשיעור, יש לנו בביטוי במדרש "עז פנים לגיהנם, ובשת פנים לגן עדן"²¹⁰ ואנחנו אומרים כל בוקר לפני התפילה ברייתא שאומרת "הוי עז כנמר" זוכרים את זה? כן, טוב, אפילו אעפ"י שיש הבדל בין עז פנים ועז כנמר, בעבודת הבורא. אז ההסבר הוא ככה, מכיוון שיעקב אבינו מבחינת יעקב, עוד לא ברמה של הזהות של ישראל, אלא יעקב, כ-יעקב, הוא צד הבושת פנים, הוא לא יכול לתפקד מבחינת "ממלכת כהנים וגוי קדוש" מבחינת "שופט" נאמר כדי לחזור לנושא שלנו, אלא במקום הקדושה, מכיוון שאין לו כוח לעמוד במקום הטומאה. לכן היעד של בושת פנים זה מיד ישר, לגן עדן, אין לו שום עסק לגיהנם. אבל עז פנים, עז כנמר יכול להיות מצד הקדושה כעבד הבורא דווקא בגיהנום עצמו, אתם מגלים פה, אנו מגלים פה נושא רחב מאוד ושעבר את ההיסטוריה של העם יהודי בכל התקופות כן, את אותה נטייה של מי שרואה עצמו מסוגל, מכיוון שהוא עז, מסוגל להיות עבד הבורא, אפילו בעולם של הרע. זה מובן? אז אני חוזר, עם כל הסכנות שכרוכות בזה, אני חוזר קודם כל בפשט של המדרש. יעקב כיעקב יכול להיות צדיק רק בבית הכנסת, זה מה שאומר פשט של המדרש, אבל אנחנו רגילים לקרוא את המדרש שמכיוון שעשיו היה רשע, אז הוא רואה את עצמו כשייך לבתים של ע"ז נכון? אבל מתגלה, באופן קצת יותר עמוק, אולי כוונה קצת אחרת כן, שאפשר לקרוא את זה ככה: עשיו היה יכול

²¹⁰ משנה אבות ה', כ'.

להיות צדיק, קרה מה שקרה בדיעבד אנחנו רואים שאחר-כך זה מתגלה שעשיו היה רשע, אבל בשורשו, בשורש זהותו הוא היה, ואפשר היה להסביר את זה ככה, מסוגל להיות צדיק דווקא בגהינם כדי להציל את אלו שנפלו בגהינם, אתם רואים את ההקבלה? אפשר בהתחלת הסיפור לראות בלוט כוח של מין אברהם שיכול להיות אברהם דווקא בסדום ועמורה. רק בדיעבד מתגלית הכוונה שהכוונה לא הייתה כוונה לשמה אלא הייתה כוונה שלא לשמה, זה מובן? את אותה הקבלה?

זה רק להסביר כדי להעיר את העניין של הפסוק שלוט ראה את עצמו כשופט דווקא בסדום ועמורה הוא היה מסוגל להיות ככה, לפי דעתו אבל אברהם לא, זה מובן? אחר-כך מתגלה שדעתו של לוט הייתה לא להיות שופט של האמת אצל הרשעים, אלא להיות דווקא במקום ארם והטומאה, זה מתגלה בהתנהגות שלו, המידות שלו הן מידות דומות למידות של אברהם : הכנסת אורחים...

[קטע קצר בקלטת נמחק]...

לפי התורה זה אותו מצב במציאות. אבל ההסבר הוא הפוך לגמרי מה זה קוף? זה אדם מין?? [27:20]

שאלה : ??

סוד העיבור שאסור לגלות לגויים

הרב: העובר! לא, העובר הגורל שלו זה להיוולד כאדם, ברור כן? אבל יש כללים ב... זה נקרא אמבריוולוגיה, כן, ואתם יודעים שלשון עברי זה לשון עובר, כי העברי הוא העובר של האנושות.

ויש תקופות שצריך להוליד אותו, וכשהאם לא רוצה להוליד אותו אז יש קשיים: 10 מכות, היא לא רוצה. וכשהעובר לא רוצה להיוולד: יש אנטישמיות, לגרש אותו, והמדרש מסביר את זה ככה.

אתם יודעים שהיה אסור לגלות לגויים, מה שנקרא סוד העיבור, למדתם את זה? מה זה סוד העיבור, זה סוד העובר! כן, אסור לגלות את זה. זה נקרא, זה נמצא במסכת כתובות²¹¹, על הפסוק הַשְׁבִּיעֵנִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, אחת מהשבועות, שהוא השביע, הקב"ה, השביע את ישראל בהתחלת הגלות, שלא יגלו את הסוד. איזה סוד? אז רש"י מפרש: איכא דאמרי, יש אומרים, סוד העיבור, מה זה סוד העיבור? סוד העיבור זה הסוד של לוח הזמנים, שנה מעוברת זה שנה שיש לה 13 חודשים של הלבנה. כן? אז לפי מקורות של המדרש, הסיפור הוא ארוך אז אני מקצר קצת כן, עם ישראל נמנה ללבנה, אומות העולם נמנים לשנה, לחמה, השנה זה השנה של השמש, של החמה, אבל החודש זה החודש של לבנה, כן, אז לוח הזמנים של התורה זה: השנה היא. לפי השמש והחודש הוא, לפי הלבנה. לכן מה זה הלבנה? היא מקבלת את האור מהשמש, ומקדישה אותה, אותו, כן, ולכן לפי אותו מדרש הגויים הם בצורת שמש, וישראל היא בצורת לבנה. מה היא עושה הלבנה בעולם של השמש? היא מקבלת את האור של השמש, וכשהמחזור של השמש נגמר, ואחרי שנה באה שנה שנייה, כשתקופה של איזה אומה, של איזה מלכות נגמר, היא עוברת מהעולם באה מלכות אחרת שנה אחרת... תפסתם את ההקבלה? כן, אבל ישראל כמו הלבנה עוברת את כל השנים, עוברת כל המלכויות. דרך העיבור הזה, אם אפשר לומר, היא מקבלת את האור של השמש. לכן הלבנה בשמש זה ישראל בגויים והלבנה לחוד זה ישמעאל, השמש לחוד זה עשיו, אבל הלבנה בשמש זה ישראל בגויים.

יוצא כי סוד העיבור זה סוד הגלות, מהו סוד הגלות? שאסור להסביר לגויים שישראל נמצא בין אומות העולם כעובר במי אמו. וזה אסור כי זה מסוכן להסביר את זה לעמים, כן.

זה מובן למה זה מסוכן, כי הטענה של הגויים, כי אתם טפילים, זה הטענה של האנטישמיות, והם צודקים אבל הם לא יודעים עד היכן הם צודקים, ישראל אצל אומות העולם בגלות, הם כמו טפילים אבל איזה מין טפיל? עובר במעי אמו. אם האם היא בסדר, כן, אז זה למשל בתיה בתה של פרעה. היא האמא החוגרת... החורגת, לא היה חורגת חת, של משה רבנו.

אתם שומעים מה יש דרך כל הרמזים הללו דרך פשט המקרא, כן? אבל אם האמא לא רוצה להוליד, אז צריך ביד חזקה ובזרוע נטויה. מה אומר המדרש כן? שזה דומה לפרה שלא רוצה להוליד, בא הרועה ומכניס את היד שלו כדי להוציא את העובר, זה מה שקרה ביציאת מצרים, וזה ההסבר של המדרש שם. אז זהו ולכן אסור להסביר את סוד העיבור לגויים.

למה רמזתי על סוד העיבור? מאיפה יצאנו? מאומות העולם יצאנו נכון חת.

ולכן, אנחנו רואים שהמצב של מה שקורה בין מלכי – צדק ואברהם, או בפסוקים אלו ובסיפור של אותה מלחמה חזקה מאוד בין נמרוד, ששמו אמרפל באותו סיפור, ואברהם, זה דומה מאוד למה שמתחיל בין הנחש והאדם. רק לזכור את זה, שלפי פשט המקרא הנחש היה ערום מכל חית השדה. זה מה שמסביר מה שקרה, שהארץ לא הצליחה להגיע לנפש חיה, הנפש חיה אמיתי זה חי המדבר, יש הרבה מפרשים על נשמת כל חי ורוח כל בשר, נשמת כל חי זה המדבר, החי האמיתי כן, ויש הרבה... עכשיו העניין הוא סגור.

גמרנו את כל הדברים.

שאלה: הנחש היה מדבר?

הרב: היה מדבר, זהו... כן אבל גם אצל הנביאי שקר זה אותו כוח של הדיבור אבל יש הבדל זה מה שאמרתי, שההבדל לפי התורה, אולי אני חוזר על מה שהתחלנו שההבדל לפי התורה בין בהמה שנקראת האדם ובין האדם האמיתי דהיינו החי המדבר הוא האדם, כמה בהמות נבראו אבל לא בהמות ממש, אלא חיות שנדמו כבהמות,

²¹¹ תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ק"י עמוד ב' – קיא' עמוד א'

כחיות רעות אבל הם האדם, אותה צורה של האדם הטבעי, ההבדל זה לא העניין של מבנה ביולוגי או אפילו שכלי, ההבדל זה הנשמה, באמזה הנשמה? כוח המוסר, המידות, זה מובן?

למה? אני זוכר כששאלו את הרב למה. היו לומדים הלכות ממרים במשנה תורה, ויש שמה הלכה שאסור ללמד תורה לגוי. אז שאלו שם למה זה אסור? אז היה מסביר לנו אסור זה בלתי אפשרי, לכן זה אסור, זה בלתי אפשרי.

זה לא מחמת שהשכל שלהם הוא חלש, השכל שלהם הוא בריא, כשעושים מתמטיקה, פיסיקה אפילו שירה, יש להם שירה יפה מאוד, אז מה הבדל, זה לא דרך השכל, זה לא השכל ההבדל, זה הנשמה. ולכן שוב אני חוזר על אותם מקורות, גוי שמקבל את הערכים של התורה, נקרא יהודי, נקרא האדם, זה סוד הגר. לא רק שזה, הוא מוסיף תורה לישראל, יודעים את זה כן? למה יתרו נקרא יתרו? כי הוא מוסיף יתרון לתורה, הוא נקרא יתר, כל הבחינה של התוספת יש, אנחנו מוצאים את זה גם בארץ ישראל, זה מעבר לירדן, מי שנקרא, הירדנים שמה, זה שבת גד וראובן וחצי מנשה. אותיות גד וראובן זה "גר". ובתורה, בארץ ישראל, גם בעם ישראל, המעלות הכי גבוהות של הזהות של עם ישראל הם צאצאי הגרים, זה נקרא ג"ר, שלוש ראשונות זה גר, אז הם מביאים את התוספת, ולמה זה ככה? מי יכול להסביר את זה? זה קצת מפתיע לשמוע דבר כזה כן, שרבי עקיבא הוא עלה במחשבה על המדרגה של תורת משה, משה רבנו, מכיוון שהוא בא מגרים, איך אפשר להסביר את הסוד הזה, כשגר מתגייר הוא מוסיף את המעלה הכי עליונה של הזהות של ישראל מבחינת העם מבחינת הארץ ומבחינת התורה, אני מכיר כמה גרים שיש עכשיו בחברון בקריית-ארבע ובהתיישבות. יחסית יש יותר גרים מיהודים. זה יגיע עד רבת עמון, עוד חזון למועד חח.. טוב זה דומה לסוד התשובה. התשובה הופכת את העוונות לזכויות, זה פשוט. וגירור זה תשובה ענקית אז זה הופכת את הרע הגמור לטוב הגמור.

אתם זוכרים אולי את הסיפור החסידי הזה, שרב אחד היה לו איזה, איך אומרים את זה? אחד מהקהילה שלו, איך אומרים את זה בעברית שכחתי, אם יש דבר כזה.

שאלה: חסיד?

הרב: חסיד? איזה חסיד לא, דווקא הוא היה רשע חח, אחד מהקהילה שלו שהיה עובר עבירות, אז פעם אמר לו הרב לרשע הזה, "אני מקנא בך" למה מקנא בו? אז הוא הסביר לו "אם אתה חוזר בתשובה, תהיה צדיק יותר גדול ממני, כי אתה מסוגל לעשות עבירות שאני לא מסוגל חח.. ולכן אם תחזור בתשובה כגודל העבירות כגודל הזכויות, אז תהיה ... " אז הוא שאל זה באמת ככה? אז לפי מה שאומרת האגדה החסידית, הוא חזר בתשובה והיה חסיד גדול. זה לא אומר שהחסידים הגדולים הם רשעים לשעבר, חח חח זה אותו עניין. זה הגמרא מסבירה שמשם רבנו הגיע רק לשער 49 של החכמה של נ' שערי בינה, הוא לא היה יכול להגיע לשער ה-50. רק רבי עקיבא היה יכול להגיע שמה, למה? מכיוון שאם ישראל נכנס לשער ה-50 לא יכול לצאת מזה, אבל צריך שיהיה ישראל מבחינת כלל ישראל וחסר לו משהו, מה חסר? מעט מאלוקים אומר הפסוק, וזה הכוונה למשה כן, מה חסר מעט מאלוקים זה משה רבינו, מה זה מעט? זה .. תראו את המילה מעט, יש מ-ט-ע, זה הרמז על מ-ט שמה... כי טמא זה מ-ט-א סה"כ 50, מ-ט צד אחד ואלף מצד שני, כל שער של בינה קונים כשיוצאים מאותו שער של טומאה לאותו שער של טהרה, אז קונים אותו שער של הבינה.

ולכן כדי לקנות את השער ה-50 של הבינה צריך לצאת משער 50 של הטומאה לשער ה-50 של הטהרה, זה מובן? אז מי שנמצא בשער ה-50 של הטומאה לא יכול לצאת מזה, ולכן אי אפשר להגיע לשער 50? אלא מה, ישראל וזה הסגולה של משה רבנו, מגיע כ-ישראל למי"ט שערים של הבינה של הטהרה וכש- גוי בא לישראל הוא מביא אתו את שער ה-50 של הבינה לכן זה המעלה של ר. עקיבא, זה מובן?

שאלה: ??

הרב: היה מצאצאי גרים, כן, יש מחלוקת אם הוא עצמו היה גר או לא, אבל מכל מקום כולם מסכימים שהוא היה מצאצאי גרים ואם הוא לא היה באמת, היה צריך להיות...חח אבל זה לא רק עניין של רבי עקיבא, גם רבי מאיר היה מצאצאי גרים. הנביא עובדיה היה מעשיו, ויש מחלוקת גם בגמרא אם עובדיה עצמו היה גר או אבותיו.

טוב למה דיברנו על כל אלה? טוב זה אותו נושא מכל מקום.

מה שאנחנו רואים, שהגמרא אומרת - רום גרים באים מעשיו, אז אם רוב גרים מעשיו, זה הסימן זה הרמז, שגרים יכולים לבוא מהאדם הטבעי לאדם האמתי, עשיו הוא אדם הטבעי, נחש, ואם הוא חוזר בתשובה, אז, הוא מגיע למדרגה משיחית של ישראל. זה הסוד של רות. כן? והמקובלים הסבירו את זה גימטריה של נחש, זה אותה גימטריה של משיח, למה אנחנו לומדים קבלה הערב אני לא יודע, אבל קוראים לזה פשט כי זה פשוט. איך להסביר את זה? נחש, בגימטריה משיח, משיח בגימטריה נחש, זה התיקון! נחש זה אותו חלק של האור הקדום

שנפל בקליפות, אז כשמצילים אותו, כשהוא חוזר בתשובה, אז הוא במדרגה של הגר דהיינו מדרגה משיחית, תוספת יש, גם בארץ, גם בעם, גם בתורה.

זה המדרגה של המשיח. אז אולי אנחנו חוזרים לנושא, אז לפי אברהם אבינו יש המדרגה של אותם הצדיקים, שנקראים שם בן נח, זה מובן? אז זה מה שאומר רש"י, אח"כ המדרש מדייק, שלא היה צדיק. המקום היה מצדיק אותו, צדק זה שם המקום, זה שם של ירושלים, אומר המדרש. אבל מה הפשט של מלך שלם? היה מהול, זה מובן. מה שאני רוצה לדייק על זה, זה זהות ישראל, אבל בבחינת תקופה טרום ישראל, ולכן הסגולה של הכהונה ושל המלכות ושל התורה זה אותה סגולה בבת אחת, תראו מיד אח"כ יש איזה רמז רק דקה.

פרשה מג-ו'

על המדרש בדף 135 למעלה הוא הוציא להם סליחה .. הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון

הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון --

רבי שמואל בר נחמן ורבנן. רבי שמואל אמר: הלכות כהונה גדולה גילה לו. הוא היה כהן גדול. לחם, זה לחם הפנים. ויין, אלו הנסכים.

ורבנן אמרי: תורה גילה לו, שנאמר (משלי ט): לכו לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכתי. לכן פה יש שתי דעות, אחד אומר, מה מסר לו? את הסגולה של הכהונה, השני אומר מה מסר לו? את הסגולה של התורה. לכן צריך להבין שהייתה לו גם הסגולה של הכהונה וגם הסגולה של התורה, והיה מלך. זה אישיות נאמר משיחית של אותה תקופה של האדם הטבעי, כן, שוב מה שאני רוצה לדייק במדרש הראשון שנלמד, לא שהיה צדיק. כי המקום היה מצדיק אותו אלא היה שלם, היה מן השלמים של אותם של אותה תקופה פרהיסטורית שנקראת שם- בן נח, ולכן כשבא העת למסור את העתיד לאדם האמתי, גדול בענקים שנקרא אברהם, אז מתגלה מלחמה נוראה אל מול של הנחש נגד האדם, של אומות העולם דאז נגד האדם העברי, זה מובן? וזה מה שאנו רואים בתקופה שלנו.

דקה עוד משפט

אני משוכנע שהמפרשים של עוד כמה דורות יסבירו מה שקרה בתקופה של השואה ושל התקומה באותו כיוון ע"י אותם מדרשים. כשישראל יוצא ממצרים, אז יש מלחמה כלל עולמית נגדו. זה מה שאנחנו חיים, וזה עוד לא נגמר אבל אנחנו יודעים שכבר ניצחנו, באיזה מחיר זה עניין אחר, אבל כבר ניצחנו, יצאנו ממצרים וזה אותו מצב בצורה הנוכחית, כן מה השאלה?

שאלה ?? :

הרב: כן, את זה לא אמרתי, אולי לא דייקתי מספיק, כן? מלכי צדק היה הכהן האמתי של אותה תקופה. ואנחנו רואים את הדמות של נחש שהייתה אצל נמרוד, אבל מכ"מ, אחרי אותה תקופה, זה מסתיים אצל מלכיצדק, גבי אברהם מלכי צדק הוא מאותו עולם של הנחש וצריך להבין את זה, יש מדרגות בטומאה ויש גם כן מדרגות בקדושה. ומה שרציתי להוסיף זה נעלם ממני אבל זה עוד הסבר על השאלה ... טוב אולי נראה את זה מיד ב, תקחו את הפסוק י"ח זה מה שהתחלתי לקרוא נראה את זה מיד פה בגמרא, כן.

אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל: ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם... כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום - הוציאה מאברהם, שנאמר (בראשית יד יט) "ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון, הקדים את ברכתו לברכת אל, זה כישלון של מלכי צדק אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת רבו? - מיד נתנה לאברהם, ; והיינו דכתיב 'והוא כהן לאל עליון' - הוא כהן, ואין זרעו כהן.

זה דבר שרציתי לדייק, זה מסתיים איתו, הוא כהן ולא זרעו כהן, אז זה דומה מאוד למצבים שראינו מקודם, מאדם הראשון עד אותו שם בן נח שהוא מלכי צדק, זה מסתיים. יש הסבר כבר בקבלה על העניין של איוב. מי היה איוב. אתם יודעים שלפי הגמרא איוב התגלה בכמה תקופות של מעבר בין עולם לעולם, כן? אז יש איזה דיוק אצל המקובלים שאיוב זה תרח עצמו. כל עוד שאברהם לא מל את עצמו, אז איוב היה הצדיק של הדור... סליחה תרח היה הצדיק של הדור, מכיוון שאברהם מל את עצמו, תרח-איוב התחיל לקבל איסורים. אז זה מובן? יש הרבה דוגמאות לזה, עד תקופה מסוימת יש איזה מין אריכות אפיים של הבורא השלב הכי מתקדם, זה השלב הזה, מיד כשמופיע את ההתחלה של השלב הבא, אז יש כישלון... זה מתגלה ככישלון של השלב הראשון.

מי שהיה בבחינת צדיק הכי גדול, אז נקרא רשע גבי השלב הבא. זה מובן? כן. אז תרח גבי אברהם זה מלכי צדק גבי אברהם, זה דומה מאוד.

אעפ"י שברור שיש ערכים בתרח, הוא לא סתם, הוא אביו של אברהם, כן.

שאלה?? :

הרב: לא מה שאני ... כן, אני מקבל את השאלה, אבל זה אותו עניין קורה אח"כ. מצאצאי בני האדם שהופכים את עצמם כבני הנחש. ולכן הבאתי את זה כדוגמא, הנחש היה דומה מאוד לאדם, אבל הוא היה בבחינת, אני מוסיף עכשיו, בבחינת, אדם טבעי. אז אצל בני האדם יש חלק שבוחרים להיות אדם ממש, יעקב, מאותו רחם יש חלק שבוחרים להיות אדם טבעי, נחש קעקוע על הירך שלו והרמז של המדרש הוא פשוט מאוד, והם ממש בבחינת נחש, אעפ"י שהם בני אדם. ולכן באה הגמרא ואומרת "לשראל, אתם קרויין אדם"²¹², אבל האדם זה בבחינת כלל כן, בלי השגחה פרטית, זה אומות העולם, אבל אצל העולם יש חסידי אומות העולם, שהם זקוקים, מסוגלים להיות אדם ממש, ולכן המשנה אומרת "יש להם חלק לעולם הבא", זה מובן, ואני כשלעצמי, אני רוצה לספר את הניסיון שלי, של אותו נושא, אני כשהייתי בצפון אפריקה, הייתי בקשר בעיקר עם המוסלמים, עם הערבים, בני דודים כן, חח.. דאז, אבל כשגיליתי את הנוצרים, זה היה במלחמה, בצבא שלהם, אז גיליתי את ההבדל בין נחש והאדם, זה דומה מאוד, אבל מבחינת עומק, החיים הפנימיים, זה מה שהגדרתי בשיעור, את המוסר, יש הבדל כל כך מהותי שאנחנו מבינים מה שרוצים חכמי ישראל כשאומרים זה דומה, זה דומה אדם/האדם. שוב אני רוצה לדייק, אצל אומות העולם יש חסידי אומות העולם, יש אפשרות לחזור לאמתיות של האדם, ולכן דיברנו הרבה על הגרים הערב, זה הסימן.

שאלה : ?? אומות העולם שהם לא גרים.....

הרב: נבין את זה ככה, הם בבחינת אותה הבדלה בין אדם ונחש, מה אומר המדרש? עשיו היה בבחינת נחש, מיהו עשיו? האח התאום של יעקב, בנה של רבקה ויצחק, אז ברור שעשיו הוא בן אדם, המדרש מגדיר אותו עם תכונות ממש. ולכן כדי להבין את זה, וטוב ששאלתם, כדי להבין את זה, ולפי הפשט של המקרא, הנחש ערום מכל חיות השדה, משמעות זה אדם טבעי, שלא הצליח להגיע לרמה של המוסר האמתי, ולכן החכמה שלו נקראת עורמה. וחכמה לפי השכל, בלי הנשמה זה עורמה, זה מין גולם כזה שהוא יכול להיות כל זה, כל הביטויים של המדרש עכשיו הם מובנים, אבל יש כל מדרגות יש כל צורות יש כל אפשרויות ויש תקופות שזה מתגלה, וכשאני חושב על הגרמנים בתקופה של המלחמה זה ברור שזה אותו ההבדל שמתגלה.

שאלה ?? :

הרב: יש הרבה סוגים של נחשים, אבל אם כן מי שחי במדינה מוסלמית אז הוא חי בין גויים שדומים מאוד ליהודים, בהתנהגות שלהם, אבל יש הבדל מהותי ברור זה גוי וזה יהודי, אבל אני זוכר שיהודי צפון אפריקה לא היינו מגדירים את המוסלמים כגויים, הגויים זה היה הנוצרים. זה יותר בולט כשמוסלמי אומר קדוש, קודש, חול, זה דומה מאוד, זה לא אותו דבר, אבל זה דומה כשיהודי אומר קודש-חול. כשנוצרי אומר קודש-חול זה ההפך ממה שיהודי אומר. תפסתם את זה פעם? למשל אצל המוסלמים יש משהו שדומה לכשרות, אבל הנוצרים אוכלים את דם... זה משהו אחר לגמרי, זה בולט מאוד. לכן גיליתי את זה דווקא בתוך תרבות הכי מפותחת שיכולה להיות, התרבות הצרפתית, זה משהו תרבותי... אבל מצד האדם הטבעי. למשל, הוגה דעות צרפתי יש לי הרבה מכרים וידידים ביניהם, הוא גדול משכמו ומעלה בכל מה שנוגע חכמת הטבע, חכמת הטבע וחכמת הארץ כן, חוכמות חיצוניות. מיד כשמגיעים לאיזה נושא של דת או של רוחניות זה שיגעון גמור. כאילו הם חולי נפש, ממה זה נובע לא מהשכל, זה מהנשמה. אבל דווקא הם הם כשמסוגלים להיות גרים, הם מהנביאים הכי גדולים, זה נקרא חסידי אומות העולם, תפסתם?

שאלה ?? :

הרב: ברור, הנשמה משתתפת.

אני זוכר אולי אני אספר את זה כדי לרכז קצת את הנושא, אבל זה מובן כן?

אם הנחש חוזר בתשובה הוא המשיח, זה אני שאמרתי את זה לא על מקורות כן, אבל כדי שתבינו את זה.. אבל כשמי שהיה מסוגל להיות משיח חוטא הוא נחש, זה מובן כן. הכח של הטוב שנופל ברע, זה אותה גימטריה נחש-משיח. אני רוצה רק לספר בקצרה משהו על העניין של הסתגלות הנשמה הייתה תלמידה בצרפת והיא הייתה

²¹² תלמוד בבלי, מסכת יבמות דף סא.

הנכדה של גנרל רשע של הנאצים כן, וסוף-סוף החליטה להתגייר כדי לכפר על הפשעים של האומה שלה. והיא רוצה להוליד יהודים כדי לכפר על הגרמנים, אז היה מצב ש...מה?

שאלה: תיקון!

הרב: תיקון! כן

אח"כ התחתנה עם יהודי ידוע, סופר מפורסם, טוב אני לא רוצה לנקוב בשמות, טוב והבית דין ביקש מכמה רבנים לחנך אותה, והיא למדה את הברכות של הטבילה של הגיור בנוסח הספרדי וכשיצאה מהטבילה אמרה את הברכה עם מבטא אשכנזי, ממש משהו מדהים... היינו המומים! חח... אז ביקשנו שתחזור לטבילה ותצא אולי איזה שד... חח... היא יצא ואותו מבטא אשכנזי, וזה עבר לה אחרי יומיים. אחרי יומיים היא חזרה בתפילות במבטא ספרדי... היא גמרה עם המוצא הגרמני. אז שאלתי איזה רב שיתן הסבר לזה, הוא אמר לי הכל בסדר, זה ?? נורקה בה נשמה של גדול מאשכנז, מהאשכנזים, וזה נראה לי היה קצת מיסטי... חח... מכיוון שטוב קיבלתי את ההסבר, אתם יודעים מה זה קבלה: לקבל. אחר-כך פגשתי איזה רופא שהיה מומחה לכמה עניינים של הקול, של הדיבור, ושל השמיעה, הוא הסביר לי את זה אחרת לגמרי אבל זה אותו דבר.

הוא הסביר לי את זה ככה: צליל הקול של כל אחד ואחד זה מה שהוא שומע במעי אמו מהקול של אמה שלו דרך המים שיש מסביב לעובר כן, אז בשלב הטבילה זה אותו מצב, אנחנו נמצאים דווקא באותו מצב של עובר במעי-אימו ולכן המיתרים של הקול נתנו את אותו צליל שהיא שמעה במעי-אמה, ולכן הבנתי שזה אותו הסבר כן, אבל זה בצורה מדעית וזה בצורה קבלית. מכיוון ש- מה זה חכם אשכנזי? זה חכם יהודי שמדבר עם צליל גרמני, כן, לכן היא דיברה בעברית אמתית עם צליל אמתית של גרמני אמתית, זה חכם גדול מיהודי אשכנז, הדיבר שלה, זה מובן, אני שמעתי פעם, למדתי עם רבנים אשכנזים והיא הייתה מדברת ממש ככה, את העומר, את הגדולים.. באותו מבטא חח..

שאלה ?? :

הרב: מה?

הרב: ממש ממש ברור מאוד, חבל שלא שמעתם את ההסבר שלו, זה לקח שעותיים, הוא בנה מכוניות, שאפשר לדבר עם הצליל של כל שפה ושפה, ואני שמעתי את הדיבור שלי בהברה גרמנית בהברה אנגלית, בהברה ערבית, בהברה... בנימה, דרך מכוניות, והוא אמר, הוא חיפש מה זה הצליל הנימה האמתית של האדם, ומצא שזה העברית, והוא גוי, השם שלו זה ד"ר טומטיס²¹³, אם שמעתם עליו, טוב.

שאלה: מה המשמעות של בא אחיך?

הרב: זה אותו דבר, מה אומר רש"י? בחכמה²¹⁴, כי החכמה של יעקב זה הערמה של עשיו.

ועשיו... רק דקה, אני אוסיף משפט... עשיו לא מבין מה זה חכמה, במובן התורני, הוא רק מבין מה זה ערמה, לכן יצחק מסביר לו: "[וַיֹּאמֶר] בָּא אֲחִיךָ בְּמַרְמָה [וַיִּקַּח בְּרִכְתָּךְ]". ולכן הוא מנצח אותך, רש"י בא ומפרש "בחכמה" מה ההבדל בין חכמה וערמה? זה אותו כוח של חכמה, אבל לחכמה האמתית יש מוסר, חכמה שאין בה מוסר, זה ערמה, עם אותו כוח שכלי, זה ההבדל... מה השאלה שלך?

שאלה: הערמה מיוחס לחכמת הנחש, לכן שאלתי איך ליעקב יש ערמה?

הרב: זהו, לכן בא רש"י ומתקן, כי זה מה שיצחק מסביר ויש מדרש כזה, שיעקב לא יכול לנצח את עשיו אלא אם כן הוא יכול גם כן להשתמש באותן הכשרונות, אבל בצד הצדק, בצד האמת.

טוב אני רואה שכל השיעור היה הקדמות... ואז אולי תשאירו את הדפים כדי שנלמד בשיעור הבא...

²¹³ אלפרד א. טומטיס - בצרפתית: Alfred A. Tomatis; 1 בינואר 1920 - 25 בדצמבר 2001 - היה מומחה בעל שם עולמי ברפואת אף, אוזן וגרון ובתרפיית דיבור, וממציא צרפתי.

טומטיס קיבל תואר דוקטור לרפואה מבית הספר לרפואה של פריז. תורת הרפואה החלופית שלו בנושא שמיעה והקשבה ידועה בשם "שיטת טומטיס" או "אודיו-פסיכו-פונולוגיה" (APP). שיטת טומטיס החלה כניסיון לעזור לזמרים מקצועיים בעיר הולדתו ניס, בהתבסס על הנחתו, ששמיעה תועה היא הגורם היסודי למגוון מחלות. מבחן ההקשבה שלו ובהמשך תרפיית האוזן האלקטרונית שפיתח נועדו להקל ולפתור בעיות אלה.

²¹⁴ ראה רש"י על הפסוק. בראשית כז לה.

שיעור 8

בשיעור הקודם לפני שבועיים, הגענו לנושא של המפגש בין מלכי-צדק לאברהם, אתם זוכרים את זה? וכל השיעור אולי, היה רק הקדמות לנושא ובעיקר את העניין של אדם הראשון והנחש, ואיך זה מגיע לאותו מפגש של מלכי צדק ואברהם. מכיוון שזה נושא לא קל, אני רוצה להיות בטוח שהעניינים שם ברורים, אז אני לא זוכר אם זה היה מספיק ברור מכיוון ששמעתי עוד שאלות אחרי השיעור. לכן אם יש לכם שאלות על אותו נושא...

כל ההקדמה שמגיע על בירור הזהות של אברהם, זה הנשוא שלנו בפרשת לך-לך, מתוך הזהות הארמית, הזהות העברית שמופיע עם אברהם באיזשהו שלב חשוב מאוד, יש איזה מפגש בין כהן צדיק שנקרא מלכי צדק לכאורה ואח"כ נראה שזה לא השם של המלך הזה, אלא, זה השם של הקב"ה, אבל נראה את זה לפי המדרש. אני חוזר להגדרה: כהן לאל עליון מלך שלם והוא מוסר את הכהונה לאברהם. לכן מתוך אותה הערה, הערות של המדרש, שלא ראינו אותה עוד, על הפסוק, חזרנו להתחלת העניין על זה, מה קרה בין אדם הראשון והנחש. כדי להבין את ההבדל או במילים אחרות למה התורה מספרת לנו על המלכי-צדק הזה ושהיה צריך למסור את סימני הכהונה והתורה דווקא לאברהם. ואח"כ מיד נעלם מהמקרא, חוץ מכמה הערות של הנביאים שיש איזה מין דמות משיחית שנקראת מלכי צדק ולפי המדרש זהו שם בן נח. אתם זוכרים את כל הערות האלו, טוב, אז עדיף לפני שנגיע לדיוקים של המדרש, נלמד לפי שיטת המדרש, כפי שהתחלנו השנה. עדיף שהעניין יהיה ברור. מה שרציתי להסביר זה לפי יסודות של תורת הרב קוק ובעיקר אתם יכולים למצוא את זה באורות, אורות הקדוש, אבל זה בעצם זה היה הסברים בעל פה, שעברו מתורת הרב, שצריך להבין את ההבדל של אני לא רוצה לומר את. ?? את הזהות כי זה אותה זהות אותו... איך אומרים בעברית אותה כן, אותה זהות, אדם זה אדם. וזה נושא עדין מאוד, אדם זה אדם, אבל מהתחלת המקרא ובעיקר בגמרא ובקבלה כמובן, אנחנו רואים שיש חלוקה כמעט מהותית בין ישראל ואומות העולם. אעפ"י, אני חוזר להגדרה, שאדם זה אדם לפי ??? יש יחוד ה' גמור, מי שברא את הכול ברא את הכול, מי שברא את ישראל ברא את אומות העולם מי שברא את האדם ברא את הבהמות מי שברא את הבהמות ברא את החיות מי שברא את החיות ברא את המזלות, זה יחוד גמור אבל יש מדרגות, זה ברור?

אז יש הבדל, זה כבר למדנו לפי דעתי זה מספיק ברור, בין המושג האדם שכולל את כל אומות העולם כולל ישראל באיזושהי מדרגה, מושג האדם ומושג אדם, מה אומרת הגמרא²¹⁵ על הפסוק ביחזקאל "וַאֲתָן צֶאֱנִי צֶאֱנִי מִן־עֵינִי אֶדָם אֶתֶם אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם", זה לא אומר שאומות העולם אינם אדם, אלא הם אדם מבחינת האדם. זה מובן? מה הבדל? האדם, לפי דעתי הדיוק הכי מדויק, זה עניין של ההשגחה, האדם יש לו השגחה כללית, אדם יש השגחה פרטית. יש דעות אצל החכמים, חכמי ישראל שגם אצל האדם יש השגחה פרטית, דהיינו אצל אומות העולם, אצל הגויים, יש השגחה פרטית אבל בהעלם, ורק אצל ישראל ההשגחה פרטית. ורק אצל ישראל היא בגילוי, בנגלה, אבל בכל זאת מכל מקום, צריך לתפוס את העיקרון הזה: בבחינת מדרגות, מדרגות, יש מדרגות מבחינת אינסוף לכול, אפילו בקודש יש מדרגות ויש קודש-קודשים, גם בחול יש מדרגות אבל מכל מקום זה קטגוריה ברורה, זה עניין של ההשגחה הכללית לכל מין האנושי השגחה כללית לכל אומה ואומה, השגחה כללית לכל עיר ועיר, משפחה ומשפחה. אבל העניין של השגחה פרטית זה שייך למי שזכה בשם ישראל, לפי פשט המשנה²¹⁶, "כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא". ואנחנו מוצאים אצל אומות העולם חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא. אעפ"י שזה לא אותה מדרגה של הנשמה יש משחו דומה מדרגות-מדרגות, זה לא אותו חלק, אבל יש חלק, זה מובן? טוב!

זה הביא אותנו, אם אני זוכר היטב, כי שוב, הנושא הוא רחב מאוד, לעניין של ההבדל בין, מכיוון שאנחנו בלימוד המדרש, צריך להשתמש במושגים של המדרש, של אותם מושגים של המקרא, "נחש" לפי הפשט של המקרא, זה חיה. אז זה בהמה, אבל זה בהמה מוזרה לגמרי. מכיוון, שזו בהמה שמדברת כן, שנמצאת בגן עדן, שמסוגלת לנבואה, כן, הקב"ה מדבר עם הנחש, כן, ולכן ברור שאנחנו לא מבינים לפי הפשט מה זה נחש, זה מובן?

אז לפי ההסבר של המדרשים, נחש זה האדם הטבעי. זה הדוגמא ה-הכי בולטת, אולי הדגם של "האדם". ולכן אני חוזר לאותה נקודה, כדי שנבין את זה לפי המקרא. אבל ההגדרות ברורות? אתם זוכרים את ההערה של

215 [בבלי יבמות דף סא]

216 [סנהדרין י, א']

המדרש, שעשוי שנולד מאותה אם של יעקב, רבקה אמנו, זה רבקה כן? חה חה עשיו, נקרא לפי המושגים של ההלכה, נקרא ישראל מומר, ישראל מומר, renegat בלועזית, אבל הוא נקרא ישראל מומר, הנוצרים שהם צאצאי תרבות של עשיו, הם לא נקראים ישראל, וההלכה מגדירה את הסטטוס שלהם, נאמר, זה חטא אבותיהם בידיהם. כשמתיימרים להגדיר את עצמם כישראל אז נידונים כישראל מומר, אבל אינם ישראל, זה מובן? זה ברור, כן.

ואם עשיו היה חוזר בתשובה, היו מקבלים אותו, והוא ישראל לכל דבר, מכיוון שנולד ישראל. אעפ"י שהגדרות של הזהות של ישראל לפי ההלכה, ממתן תורה ואילך, זה תקופה אחרת, אבל מכל מקום, ההגדרה של ההלכה היא ברורה מאוד גבי עשיו עצמו, הוא ישראל מומר. אותו ישראל מומר, קיבל את הזהות של הנחש. לפי ההערה של המדרש, היה לו נחש קעקוע בירך שלו. זה במדרש בפסוק "כִּי לֹא נָחַשׁ בְּיַעֲקֹב"²¹⁷ כי אותה זוהמת הנחש הלכה לעשיו, זה מובן כן? ולכן אני חוזר רק לשורש הדברים כדי שזה יהיה ברור.

תקחו את הפרק ראשון של מעשה בראשית, נראה בקצרה את המקורות, כדי שנבין מה ההסבר של אותו העניין שאצל אומות העולם, את ההתעוררות של זהות האדם, אבל במקביל באותה מדרגה שהתעוררה אצל הנחש וכשנולד אדם הראשון, כשנברא אדם הראשון, לקח את הבכורה, לקח את כהונה. אבל זה מדובר, אני רוצה להיות בטוח שזה ברור, כן. בלשון המקרא הפשט של המקרא "נחש" זה חיה, כן, איזה מין קרוקודיל כזה, אליגטור, כן, אבל היו לו ידיים ורגליים, כל המדרשים האלו, היה מדבר בקומה זקופה, טוב... דמות אדם להפליא, אבל אדם טבעי. מה קרה לו? אבד את הסגולה של אפילו דמות האדם החיצוני ונפל במדרגה של חיה, "והנחש היה ערום מכל חית השדה" כן?

[קטע קלטת מחוק]

עד כאן זה ברור?

אז אפשר לעבור זה פסוק 26, אם אני זוכר,

פרק ג' פסוק 25

לא לא לא, תחזרו למעשה בראשית, סליחה, פרק ראשון כ"ד, ואח"כ נגיע לפסוק הזה

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תֹּצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה וְרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֲרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי כֵן. " אז באותו פסוק התורה מגדירה את מחשבת הבורא לבריאה ביום השישי, יום השישי, הפרויקט נאמר, מחשבת הבורא של הבורא, זה נפש חיה. ובכלל הזה, בהגדרה הכוללת של נפש חיה, יש גם הבהמה וגם האדם. שניהם נקראים נפש חיה. אלא ההבדל בשימוש של נפש חיה גבי האדם שהיא החיה שבכולם. תראו את זה אח"כ בפסוק ז' שבפרק שני, ההסבר של רש"י על סוף הפסוק "... וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. " אז אולי ניקח את זה מיד, פסוק ז' בפרק שני, "... וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. " אני קורא את הפסוק במלואו : "וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. " מה אומר רש"י על נפש חיה? מי רוצה לקרוא?

קהל: אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שכולן שנתוסף בו דעה ודיבור.

הרב: דעה ודיבור, אז ההבדל זה, דעה ודיבור. בפסוק אנחנו רואים שההבדל זה נשמת חיים, כן, אז נשמת חיים מתבטאת באדם במה שמגדיר רש"י כ- דעה ודיבור, דיבור זה קל להגדיר את זה. מיד, פירוד עמוק. ההפרדה המוחלטת בין אדם לבהמה, שאדם נקרא חי המדבר, דעה, זה עניין התגלות המידות דרך הנשמה. גולם אין לו דעה. וצריך לקחת ברצינות את ההגדרות האלה. למשל כשאנחנו אומרים שכל אדם, בהגדרה של האדם, הוא חי המדבר, אבל יש המון בני אדם שאין להם כוח הדיבור אלא רק מפטטים זה לא דיבור, זה מובן מה שאני אומר?

עושים רעש עם הפה חח... אבל אף דיבור, אף דיבור לא יוצא מהפה שלהם ולא נכנס לאוזן של אף אחד, כן.

זה מובן? אז ככל שכן לעניין הדעת, טוב, לפי דעתי כדי להבין את זה, צריך לחזור על כלל שאמרתי מקודם, יש מדרגה בכל, יש דיבור שאינו דיבור, הוא במדרגה הכי תחתונה של העניין, לכאורה זה דיבור. אני זוכר שאני הייתי תלמיד סטודנט בפקולטה בפריס, הייתי משתתף, בשיעורים בספרות, ספרות צרפתית. משהו מבריק, משהו מעניין, זה היה יותר מעניין מקולנוע. חח... אני לא יודע בדיוק את ההבדל, אבל יש כזה.

בסוף השיעור היינו שואלים "איך דיבר יפה", [אבל] מה אמר? שום דבר! כשאנחנו לומדים תורה, כל מילה זה

²¹⁷ [במדבר כג, כג]

ספר שלם! כשאנחנו שומעים את כל הדיבורים האלה, מבריקים, כן, זה ריק, זה יפה זה מבריק אבל זה ריק.

קהל: משמעות?

יש משמעות נפלאה במדרגה של ספרות, יכול להיות, במה מדובר? שום יחס לשום מציאות אמתית, זה אכן חי המדבר שדיבר בסורבון, אבל לאמיתו של דבר זו חיה מפטפטת, זה פטפוט, זה המשמעות של המילה פטפוט, זה מובן?

קהל: לא רוח ממללא?

הרב: לא זה לא רוח ממללא אבל זה רוח ממללא מבחינת חיה, טוב זה מובן? וטראו את ההבדל בין תרגום אונקלוס והפשוט, מי יכול להגדיר את ההבדל? אני קורא את תרגום אונקלוס, פסוק ז' של פרק 2. תראו את ההבדל, ככה אומר אונקלוס, אולי אני חוזר על המקרא קודם כל: וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָא מִן הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָפִיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה.

מה אומר אונקלוס: וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָא מִן הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָפִיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. בפשט זה האדם הוא הנפש חיה, אתם מבינים את ההבדל? זה כבר בכיוון אחר, זה כבר לא האדם, "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" מי היה באדם לנפש-חיה? הנשמה!

קהל: וַיְהִי מַלְשׁוֹן לַהֲתַהוּוֹת?

הרב: לא לשון להתהוות, אלא להיות! אין שינוי, זה לא השתנה אצל אונקלוס, אלא הנשמה באדם, היא הייתה מדברת. ולפי הפשוט זה קצת אחרת [שם] זה האדם היה מדבר, מזה אנו לומדים שלפי דעת המקרא האדם זה הנשמה שלו, ואדם בלי נשמה, יש לו לכאורה כל הסגולות של אדם אמת אבל נקרא גולם מכיוון שהנשמה נעלמת. מבינים? טוב.

אז פה יש לכם הגדרה של השימוש של המדרש במילה גולם. זה חי, זה חי מדבר, זה אדם וכל התכונות שלו, חסר משהו, מה חסר? הנשמה! מה זה הנשמה? דעת, בלשון רש"י, כן. יש מושג בהלכה, להיות בר-דעה, להיות בר דעה אז הוא מצווה מהמצוות, מי שלא בר דעה לא מצווה במצוות, זה כמו טיפוש קטן וגולם, זה מובן? לכן אפילו האדם שיש לו לכאורה חכמה אבל אין בו דעת, אז החכמה נקראת ערמה ולא חכמה. מבינים, שכל חריף, אבל להרע, שכל טבעי, חסר את הערך המוסרי של הנשמה. זה מה שרציתי להסביר. בנושא הזה מה זה נשמה? זה המידות המוסריות מחסד עד מלכות. זה נקרא המידות. להתגלות הנשמה. אז מי שאין לו את אותן מידות המוסריות אין לו דעת, זה מובן מה שאמרתי?

קהל: למה אצל אה"ע אין מידות?

אצל אומות העולם דווקא יש דרך-ארץ אבל בשימוש של המושגים פה, מה שאנחנו קוראים מוסר, ערכים של המוסר, זה המידות של הנשמה מצד הקדושה.

אולי רק הקדמה קצרה, צריך להבין שאנחנו משתמשים במושג מוסר, כדי להגדיר את הנימוסים של הדרך-ארץ, אבל המשמעות האמתית של המילה מוסר לפי התורה זה הקדושה שיש בערכים האלו. זה המוסר האמיתי, זה מסביר כמובן מה שאתה אמרת, יש שם חופף, למשל כשאנחנו אומרים כי ה' הוא האלוהים, ומשתמשים במילה אלוהים גם אצל האלילים, אז זה לא אומר שאלילים הם אלוהים אמיתיים אלא זה משהו דומה בסטרא של לא הצד של הקדושה. אז דרך ארץ, אצלנו דרך-ארץ ומוסר זה הִינּוּ קֶדֶשׁ אבל זה לא אותו דבר, המושג של נימוסים כדרך-ארץ יש לו איזה יעד מסוים, חיי החברה, דרכא דאֲרָעָא, זה התרגום התלמודי של דרך-ארץ: דרכא דאֲרָעָא, איך מתנהגים על הארץ כדי להיות, אני לא רוצה להגיד ילד טוב, אלא חיה טובה, התנהגות הטבעית של האדם הטבעי ש"תהיה בסדר כדי שנוכל להיות על הארץ" וזה נקרא דרך-ארץ, כשאנחנו אומרים מוסר זה כבר דרך ארץ של תורה, אז זה לא אומר שאין ערכים של מוסר אצל אומות העולם, אבל זה בצד של חסידי אומות העולם שתפסו את העניין של המוסר, תפסו את העניין של הערכים שהם הקדמה לקדושה, יש להם שאיפה לזה, מכיוון שהיעד של הבורא שבבילם זה היה להיות אדם אמיתי ולא דווקא אדם טבעי, ולכן יש להם אותה שאיפה. יש לי נסיון רחב על זה, וזה לא מקרה שדרך ההתפתחות של כל ההיסטוריה של המין האנושי מצאו דווקא שבישראל נמצא את מקור הקדושה, מקור המוסר האמיתי, צריך לא לשכוח את זה. רק יהודים שוכחים את זה שכל העולם כולו יודע ששורש המוסר האמיתי זה תורת משה, רק היהודים שוכחים את זה, ואצל אומות העולם יש דברים דומים אבל זה מקרים דומים אפילו דומה אינו דומה, אז זה נקרא דרך ארץ של נימוסים, השמות דומות, יש להם גם כן תפיסה של מוסר כללי, אבל זה לא עובר את המוסר הטבעי, בלשון הקודש זה נקרא דרך-ארץ, נימוסים.

קהל: כאשר זה לא המוסר עצמו אלא המוסר האמיתי ?

הרב: כן, אלא אם כן, אם אינם עובדי ע"ז, אבל אצל עובדי ע"ז זה לא מגיע.

אז ולכן אנחנו צריכים להגיע לאותו פסוק ז' של פרק ב', כדי שהאדם יתעורר כנפש חיה, כן, דהיינו חוזרים בפרק א', בפסוק כ"ד: במחשבת הבורא הארץ הייתה צריכה להוציא ממנה את נפש חיה, בכל מדרגה ... מדרגות של נפש חיה, כמו בהמות, חיות והאדם, יש הבדל בין סתם בהמה וחיה, אבל גבי האדם זה אותו עולם, בהמה וחיה והאדם, כן, תפסתם את זה ?

מה הצליחה הארץ להוציא ממנה? השיא של ההצלחה של אותה אבולוציה טבעית, ולכן השתמשתי בשם אבולוציה, כן? כי אפשר להסביר את הוצאה לפועל של הנפש חיה מן האדמה, נפש חיה טבעית, דרך התיאוריה של האבולוציה. צריך לדייק אם זה לאמארק²¹⁸ אם זה דרווין אם זה דה-וריאס²¹⁹ או אם זה תורות אחרות, כל אחד לפי ההלכה שלו, לפי השיטה שלו חח... אבל מכל מקום זה אותו עולם, כן? דהיינו מעפר להגיע ליצור הכי מפותח שיכול להיקרא נפש חיה, אבל השיא של ההצלחה זה אותו הנחש. הארץ לא הצליח להוציא ממנה יותר מזה.

לכן פסוק כ"ה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים וַאֲחִי"כ יש שאלה רק זה שאלה של קבלה, הנה המקרא אומר וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, מה אתה אומר שזה הארץ שהוציאה? תפסתם את השאלה? אני חוזר לפסוק הקודם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ, אז כשהארץ מוציאה ממנה זה פעולת אלוקים, דרך הכולי שהוא הארץ, באוטונומיה שלה, למדנו בשיעור אחר, שעד הופעת האדם הבחירה הייתה בכל העולם כולו, הייתה אוטונומיה, בחירה בעולם, וכשנולד האדם, רק האדם יש לו את העניין של הבחירה. זה נושא אחר אבל ראינו את זה כבר. תחזרו על עץ עושה פרי, חטא האדמה, זוכרים את זה ? טוב, נראה את זה אח"כ אם יהיה עוד זמן.

אז מה הצליחה הארץ להצליח נאמר? באיזה פעולת אלוקים, פה לא נאמרה ה' אלוקים, אלא אלוקים, כן. תזכרו את הדיקוזה, כן? את חיית הארץ זה חיתו ארץ של פסוק כד, למינה, את הבהמה זה הבהמה ואת כל רמש האדמה, זה בהמה ורמש של [פסוק] כד', למינהו, איפה נפש חיה? נאדה, הפסוק אומר וירא אלוהים כי טוב, ו"וירא אלהים כי טוב", מסביר את סוף הפסוק כד', ויהי כן. מה שהצליחה זה רק "כן" של מחשבת הבורא, משהו "כמו", אז ההבדל הוא שהיה חסר נפש חיה אמיתית. נכון? זה מובן? אז, אז פסוק כו' ויאמר אלוהים נעשה אדם, וההסבר הוא פשוט, מכיוון שהאדמה לא הצליחה, הארץ לא הצליחה לציית, במלוא המובן, את פקודת הבורא, תוצא הארץ, אז הבורא אמר: אם ככה אני אעשה את זה... כי העולם לא הצליח, זה מובן? לכן זה בריאה חדשה, כן?

קהל: לא הבנתי, הארץ הייתה צריכה עזרה ?

הרב: כן, נחזור לפסוק, חשבתי שלמדנו את זה, נחזור לפסוק... אתה שואל את זה, נחזור לפסוק, אתה שואל את זה בצורת שאלה, היית צריך לומר, מכאן אנחנו לומדים שאין לאדמה את הבחירה.

אז תקחו את הפסוק י... י"א יפה. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן". מה ויהי כן ? "וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וַעַץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב". אז בפקודת הבורא היה עץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי, מה עשתה הארץ? עץ עֵשֶׂה פְּרִי... לא הצליחה לעשות עץ פרי, נכון? אז תקחו רש"י על "עץ פְּרִי" - באמצע רש"י: שיהא טעם העץ כטעם הפרי זה ט"ו בשבט (והיא לא עשתה כן אלא וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ עֵץ עֵשֶׂה פְּרִי ולא הָעֵץ פְּרִי לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה". מכאן אנחנו לומדים שעד הופעת אדם הראשון, בכל העולם כולו, הייתה סגולה, אפשרות של גמישות, אוטונומיה, הכול היה נתון לשינויים, מיד כשנולד אדה"ר הכול נסגר. בעולם החיצוני שלו ורק דרכו ממשיכה העניין של הבחירה, ואיפה אנחנו לומדים את זה? מחוץ לאדם הכול נעשה טבע כן, אין שום אפשרות של בחירה בטבע, אעפ"י שצריך לדייק קצת כן, יש מכל מקום זה התחום של חוקות הטבע, "חֵק נֶתַן וְלֹא יַעֲבֹר"²²⁰ אין יוצא מן הכולל בחוקות הטבע, אבל זה העולם החיצוני של האדם. וזה מתחיל כשנולד האדם, מאיפה אנחנו לומדים את זה ? ש-הבריאה נעשתה טבע? אתם יודעים את זה, אז תקחו בסוף פרק ראשון, לא, זה בהתחלת פרק שני דווקא, כי יש לנו כאן את החלוקה הנוצרית של הפרקים... אז: "וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם. וַיִּכְלֹ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת". המדרש מסביר, אני לא חושב

²¹⁸ ז'אן-בטיסט פייר אנטואן דה מונה, האביר דה לאמארק (1744-1829)

²¹⁹ הוגו מארי דה וריאס (1848-1935)

²²⁰ [תהילים קמח ו]

שזה ברשיי רק דקה... לא, אולי משהו יכול להביא לי מדרש רבה על בראשית... לא זה במשרד שלי... נראה מיד מדרש רבה על הדיוק של כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות. אז המדרש מסביר ממלאכת שמים וארץ שבת, ולא ממלאכת צדיקים ורשעים, רק דקה נמצא את זה ותוכל לשאול את השאלה שלך... רק דקה כן... זהו: ר' פנחס בשם ר' הושעיא אע"פ שכתוב בו שבת מכל מלאכתו (בראשית ב' ג') הוי אומר ממלאכת עולמו שבת אבל לא שבת לא ממעשיהם של צדיקים ולא ממעשיהם של רשעים אלא פועל עם אילו ואילו. זה מובן? כן. שבת מכל מלאכת העולם כטבע, הבית של האדם, ולא שבת מההשגחה על האדם, זה נקרא במדרש מלאכת הרשעים ומלאכת הצדיקים, זה מקום הבחירה, כן. זהו. לכן כשנברא האדם, כל הבריאה כולה שהייתה בבחינת בחירה אז נהפכה להיות טבע, במושג, במשמעות של חוקות הטבע - אין בחירה, כן, חוץ מהאדם, זה מובן? טוב אז זה התשובה לשאלה שלך.

זה שכחנו כן, אבל אנשי המדע, כשלומדים מה שנקרא אצלם האפיסטמולוגיה, אתם יודעים מה זה אפיסטמולוגיה? זה חכמה מיוחדת של חכמת החכמות, זה מדע על המדע כן... אז יש שאלה באותה חכמה שנקראת אפיסטמולוגיה, למה חוקות הטבע הן כמות שהן, למה זה לא אחרת? תפסתם את השאלה? שאלה עמוקה מאוד, זה שטויות אבל... שאלה פילוסופיות... אנחנו רואים שחוקות הטבע הן כפי שהן, למה זה לא אחרת? האם יש הקצת, הקצת מוחלט במובן הפילוסופי של המילה, למשל אצל קאנט, כשהוא אומר הדבר הוא ככה ולא יכול להיות בשום אופן אחר, זה מוחלט, הכרח החלטי, כן? למה זה ככה? למשל אני זוכר כשהייתי ילד, כתבתי הרבה שירים על זה, כשהייתי צעיר, את התפוזים... למה הצבע של התפוזים זה דווקא צבע של תפוזים? ולא אחרת? כן? וזה יפה, הצבע של התפוזים, אז למה זה ככה?

קהל: ??

הרב: יפה יפה, אבל התוצאה של זה, למה זה ככה? זה הצבע שמה שחסר לו, יפה.

אבל וזה שאלה של ילד תמים כן, אבל השאלות זה שאלות אמיתיות, כשאנחנו רואים את הצינורות, הברז של המים, למה המים עוברים דרך הצינור ולא מאחורי הצינור חח... למה זה מתפקד ככה, למה זה פועל ככה? למה זה למעלה שיש הדברים של מעלה ולא למטה ולא ההיפך, למה דווקא בחורף זה קר? ובקיץ זה חם? למה לא ההיפך, זה היה עולם נפלא אם בקיץ היה קצת קריר חח... אם כן יש חוקות הטבע למה הן ככה?

התשובה של הקבלה היא פשוטה מאוד. זה ההתנהגות של העולם שנהיה למצב של חוקות הטבע, הדבר התהווה ככה, ומכיוון שככה היה המצב ביום השישי, כשהאדם נולד היה צריך לקבוע חוקות הטבע, זה נחקק ככה, נחקק ב-קוף, במצב שזה היה לפי הרגל הטבע. איך החכמים הגדירו את חוקות הטבע? המושג חוקות הטבע של הפילוסופים, איך החכמים הגדירו את זה? מנהגו של עולם. זה מנהגו של העולם, העולם מתנהג ככה, ומכיוון שהוא מתנהג ככה, אז זה ככה שזה, אבל זה לא, זה בדיעבד, זה לא מלכתחילה, זה לא הכרחי מלכתחילה, ולכן יש מקום לנס. לעניין של הנס. אם זה היה הכרחי מלכתחילה לא היה מקום לשום נס, כן, ולכן התיאולוגים, המאמינים, שמאמינים לפי דרכי הפילוסופיה הרציונליסטית כן, מתקשים לקבל את העניין של הנס. אני לא רוצה לתת דוגמאות אבל יש אנשים גדולים כן, מתקשים לזה, ולמה? מכיוון שאם החוק של הטבע נחקק מלכתחילה, אין מקום לנס. זה פוגע בכבודו של הבורא, לכן דוחים את זה. מכיוון שהם יהודים, לדאבונם, בספרים שלהם כתובים כמה ניסים, אז מאמינים בזה, אבל מאמינים - ואינם מאמינים. זה מובן? והיה לנו רבנים גדולים שמתקשים בזה, וויכוחים בין זה לזה, בין זה לזה, אבל לפי דעתי זה שורש הדברים כן, כי הם רואים את חוקות הטבע כהכרח מלכתחילה. תיאורטי מלכתחילה אבל לפי סיפור המקרא לפי ההסבר של המקובלים, בעיקר זה השל"ה שמסביר את זה ככה, על סוד האותיות, האותיות זה מלשון אתא, אלף-תו-אלף בארמית, זה מה שבא אח"כ, הפרטים של מתכונת הטבע בא אח"כ, כתוצאה מההרגל של הטבע, זה המושג של מנהגו של עולם, אז מנהג אפשר לשבור. חוק אי אפשר לשבור. לכן כשהזהר מסביר ש"חקק" זה חקק את המנהג במצב שהיה, חקק. זה לא מלכתחילה, אעפ"י שיש מדרגות שרואים שהמתכונת של אותם חוקים הם, וזה סוד הגימטריה, זה מתמטיקה מורחבת, ויש... אין אפשרות שיהיה אחרת, אבל למטה-למטה, כל האפשרויות היו פתוחות, והכול נסגר במצב שהעולם היה בשעה שהקב"ה שבת מכל מלאכתו, דהיינו מלאכת העולמות, לא מלאכת האדם. זה מובן? פחות או יותר? טוב.

זה היה הנושא של הבחירה לפני האדם, כן.

קהל: ?? :

הרב: מה?

קהל: למה צריך לחקוק? אם זה חוק.

הרב: יפה, כדי שהבחירה של האדם תהיה רצינית, צריך בסיס לזה, לכן אין בחירה לאדם אם אין חוקות בעולם החיצוני שלו. אם הכול משתנה בעולם החיצוני שלי, ואני לא יכול לראות מוקדם, מה יהיה המצב, אז הבחירה, אין לה בסיס. ומה שההוגי דעות מגדירים כ-הנפש המגי, הנפש המגי, הוא חי בעולם שאין חוקות טבע מבוססות, ולכן הוא בפרט מתמדת, מכיוון שהוא לא יכול להתבסס על עולם יציב. לכן כדי שהבחירה תהיה רצינית לאדם, אז צריך לחקוק את מצב חוקות האדם בעולם החיצוני, תפסת את זה? וזה רצף הסיפורים במקרא, מיד אחרי שבת הבורא, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם... .. אדם.

כדי שהאדם יכול להתחיל בהיסטוריה שלו צריך שכל הטבע יהיה טבע, חוץ מהאדם עצמו ובאדם עצמו יש מדרגות מדרגות, החלק החיצוני של האדם שייך לטבע, הגוף, שייך לטבע, אבל רק בפנימיות הרצון יש בחירה. הרצון, הנשמה, מתגלית ברצון. אז הרצון הוא בעל בחירה, לא הגוף. כן? זה מובן? רק דקה, לפי הסדר, יש פה שאלה וגם פה שאלה... אח"כ רצית לשאול?

קהל: ? המציאות של חוקות הטבע היא מוכרחת?

הרב: המציאות המה?

קהל: ??

הרב: בדיעבד היא מוכרחת, אבל מלכתחילה זה היה יכול להיות אחרת, ולכן זה מה שאנחנו מגדירים כהבלי העולם הזה, הבלים. מי שיש בו דעת, ולפי ההגדרה של התלמוד, יש בו דעת קונו, זוכרים את הביטויים האלו? יש בו דעת קונו, רואה מאחורי האשליה האלו, העולם האמיתי, אבל זה כבר נבואה.

תפסתם? ואנחנו חיים לכאורה באותו עולם חיצוני של כל אחד ואחד אבל ת"ח רואה מאחורי אותה אשליה את העולם של מחשבת הבורא ואז הוא רואה עולם הבא, בתוך עולם הזה וזה נקרא מעין עולם הבא, זה מובן כן? זה קשור לעניין של הנשמה יתרה, זה בכוחה של הנשמה היתרה לראות את העולם הזה מעין עולם הבא. אבל ברור שהכול זה חולף, אבל זה המציאות במזרח אירופה... במזרח הרחוק, כן, למה רציתי לומר מזרח אירופה? ... יתכן שמזרח אירופה ומזרח הרחוק זו אותה צרה חח... זה אותו גיהנום, כי גיהנום זה אותיות מנהג... במזרח הרחוק, רואים את האשליה רק כאשליה, אותה אשליה, זה המציאות, אבל כמציאות היא אשליה, אני לא יודע אם הצלחתי להסביר מה שאני רוצה להסביר, כי אתם יודעים שבשפה העברית אין הווה. אין מציאות בהווה, זה בבת אחת עתיד שעבר, זה נקרא הווה אצל המערבים, כן, אין הווה. ולכן המציאות של העולם הזה מבחינת עולם הזה לא קיימת. זה מובן מה שאני אומר? לא. אז תשכחו את זה חח...

כי היא קיימת, אבל כאילו היא לא קיימת, זה, אין נקודה של מציאות בהווה. זה עולם שהולך ובא, זה נקרא עולם הבא, אבל הוא הולך ובא מתוך, בתוך, מה שאנחנו מגדירים כעולם הזה, דהיינו העולם החיצוני, בכל רגע ורגע, כן, טוב, מה הייתה השאלה תזכיר לי? כי גלשנו...

קהל: ??

הרב: אהה, וצריך לדייק כן, בדיעבד ולכתחילה,

קהל: ??

הרב: לא שמעתי

קהל: ??

הרב: ברור ברור, אבל מכל מקום מה שרציתי להסביר זה אולי החוש הפייטני של אותן השאלות כן, אצל הפייטנים, יש אותו חוש, שלפי השאלה שלך, שהמצב של העולם החיצוני הוא מקרי, חולף כן? זה היה יכול להיות אחרת, ויש שאיפה של עולם אמיתי אבל כשאני אומר עולם אמיתי זה לא המושג של העולם האמיתי של בית הקברות, זה משהו אחר, כן, עולם אמיתי, עולם שיהיה כבוד מוחלט לבורא, המצב של העולם כמות שהוא, עד אחרית הימים זה לא כ"כ, אם אפשר לומר את זה, זה לא כ"כ כבוד לבורא. לכן כל ימי השנה אנחנו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו..." בקול לחש, רק ביום הכיפורים מעיזים לומר בקול רם, כן. מכירים את הנושא הזה כן, טוב, אז ...

קהל: האם אפשר להגיד ... ??

הרב: יש משהו מקביל, יש משהו מקביל, החכם שנקרא בן אמוזג למד את זה, כן, ובמדויק, כן, הוא מסביר את

זה ככה: אז צריך להגדיר כמה מושגים, בלשון השימושית הפילוסופית, כשאנו אומרים עולם הבריאה, הבריאה, חושבים העולם העשייה, כן, אבל בקבלה עולם הבריאה זה עולם של מחשבת הבורא, ועולם העשייה זה העולם ההגשמה של אותה מחשבה, כן, ולכן ה-"ויהי כן" של המקרא זה בבחינת "ויעש", ויעש זה עולם העשייה הוא ה-כן של עולם המחשבה של הבריאה והאידאות של אפלטון הן מעולם הבריאה, תפסתם? ודווקא בן אמוזג הסביר שהטעות של שפינוזה היא שהוא לא ראה את ההבדל בין העולם הבריאה והעולם העשייה, כן, טוב, יש עוד שאלות?

קהל: האם יש חוק, ??, האם זה היה נוצר בשום מקרה, האם יש חוקיות ?

הרב: כן, זה החוקים של ההרגל, צריך לנתח את המושג של ההרגל, בהתחלה נקרא בחירה גמורה, לקחת סיגריה או לא, יש לך בחירה אחר כך הישנות העניין, מאבד לך את הבחירה, וההרגל זה טבע שני, זה מורה שהטבע היה בהרגל ראשון, טבע זה תוצאה של הרגל, אז הרגל אפשר לשבור, אבל זה נס! אבל אפשר, זה קשה כנס, אבל אפשר, אם החוקיות של הטבע הייתה מלכתחילה לא היה אפשר לשבור את החוק. תפסתם את ההסבר? כן, ולכן החוקים, החוקים של הטבע זה באמת חוקיות אבל מטיב ההרגל, זה מספיק ברור? ולכן אין מקום למושג של נס אלא באותה תפיסה של חוקות הטבע, בתפיסה אמפירית אצל האנגלים סאקסיים למשל מוצאים את זה, ויש הרבה שיטות של מוסר שלמדו באנגליה, אני לא רוצה לנקות בשמות אבל ספרים גדולים כן, אבל קיבלו את זה מהאנגלים שאומרים הכול נס, אין טבע, זה אשליה כן, אבל אם הכול נס, אם אין טבע, אין נס! כי נס זה שבירת הטבע... כן. אם הכול נס זה לא נקרא נס, אין סדר אם הכול נס, נס זה כשהסדר הרגיל נשבר, אז יש נס. אתם תלמדו את זה במהרה"ל בהקדמה של גבורות ה', ספר גבורות ה', כל הוויכוח שלו עם הרמב"ם זה הענין שלניסים יש סדר אבל זה סדר גבוה, זה סדר אחר מסדר הטבע. לא כל דבר הוא נס, ולכן שוב אני רוצה לדייק את זה ואני מקווה שזה כבר ברור, אין מקום למושג נס אלא אם יש חוקיות של טבע. בגלל אם החוקיות של הטבע זה מלכתחילה, חכמים מתקשים לקבל את המושג נס, ולכן אומרים, וזה גאווה, כפי שראינו כשלמדנו את עבודה זרה כדור אנוש, זוכרים את זה? כן, אז אומרים זה לפרימיטיבים למאמינים, פרימיטיבים שמאמינים שיש שינוי ברצון הבורא, נכון, זוכרים את כל הסיפורים האלו כן? אז כל זה יש עוד שאלה?

קהל: אני צריך להיזכר

הרב: זה נעלם, אז זה לא שאלה

קהל: יש בהלכות יסודי תורה אם אני זוכר טוב, ואומרים ש...

הרב: אצל הרמב"ם, זה לא הכוכבים, לא זה הגלגלים זה משהו אחר.

אם אני מבין למה אתה מתכוון באותה מדרגה אין בחירה. דעת אבל אין בחירה. זה הגלגלים כן, לא לא הכוכבים..

קהל: ??

הרב: זה הנפש החיה של היום החמישי, של הים, של המים, לא של האדם, זה בריות אחרות. זה בריות אחרות אנוחנו דנים על יום השישי, תקחו את הפסוק, זה פסוק כ"א כן.

כן זה יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם זה לא תוֹצֵא הָאָרֶץ.

קהל: אז מה זה אומר ? שהיה נפש חיה במים?

הרב: במים! כן. נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרְמִשָּׁת בַּמַּיִם. זה סוג אחר של בריה ואם אתה פעם נתקל בסוד הלווייתן, כן? זה סוד, יש גם כן באותו עולם של היום החמישי חיות כאלו שהיה להם כבר עניינים אחרים מהחיות שלנו, זה סוג אחר של בריות.

קהל: והנפש חיה של היום הזה זה גם עם דיבור ודעה?

הרב: כן

קהל: אז מה ההבדל?

הרב: אתם זוכרים שדיברנו על האתון, מבחינת בכוח, כל נפש חיה יש לה בכוח את הסגולה של הדיבור אבל אבדו את זה. בחכמת שלמה, שלמה המלך, היה מסוגל להבין את הלחש של כל הבריות, מדברים שיח, שיח מלשון דיבור. כל הכוחות האלו נאבדו, אבל יש אצל הרבה תרבויות של אומות העולם, זכר לזה בזיכרון שלהם. כן, זוכרים, שהיו תקופות שהיו מבינים את כל העניינים האלה, וזה נאבד. תקופות מלפני המבול. כן, עוד שאלה

ונחזור לנושא.

קהל: שאנחנו יוצאים עכשיו מבית המדרש, מה מצפים מאתנו חכמים שאומרים "אין סומכין על נס" ?

הרב: אני לא מבין את השאלה, דווקא זה מובן, מכיוון שככה, אין סומכין על הנס...

קהל: סליחה, זה לשבור את החוקיות.

הרב: טוב, יתכן שיש פה שאלה אחרת, שימוש המילים אחר. כשהגמרא אומרת "אין סומכין על הנס" זה נס של הבורא על חוקות הטבע. כשצריך לשבור את ההרגל זה ההרגל שלך, בטבע שלך, את הבחירה שנאבדה דרך ההרגל, אז צריך לשבור אותו הרגל. ודווקא זה חשוב, צריך לדעת ואני יודע מהסיגריות, שלשבור הרגל זה נס, אז לא כל אחד זוכה לנס.

דווקא בלועזית: רק בלעם הרשע היה סומך-על-האנס [אתון בצרפתית anesse] חח...

אז יש עוד שאלה? אז זה ההבדל בין... ותגידו לי אם זה מספיק ברור, כי לי יש לי היסוסים אם היה צריך להתחיל באותו נושא, מה ההבדל בין אדם ונחש, כן כי נחש הוא בבחינת האדם, לכן כל הופעה של, אולי אני ארחיב קצת באותה נקודה, כל הופעה של מוטציה נאמר בהיסטוריה של הזהות של אדם האמתי, היא נתקלת בתגובה של האדם הטבעי, פה יש מפגש של דווקא מלכי צדק המודה בכוחו של אברהם ומוסר לו את הבכורה, מוסר לו את המשיחיות. זה מובן?

קהל:

הרב: אדם! יש פסוק מלא, תזכרו לי את הפסוק, על אברהם, אדם הגדול בענקים כן? ואברהם נקרא בריה חדשה, וצאצאיו נקראים עם נברא, כן זה אותו נושא, אז מלכי צדק מוסר את המשיחיות של האדם הטבעי לאברהם שהוא התחלת התעוררות האדם החדש, זה מובן? טוב, ולכן מכל אומות העולם עם תנאים מסוימים למואב לעמון, ואנחנו יודעים למה מי שנולד באומות העולם יכול להגיע לאותה זהות הנקראת בן אברהם. זה מובן? למה את היוצא מן הכלל על המואבי, עמוני, מצרי וכן הלאה? מכיוון שהם היו בתחרות מתוך הקליפה הארמית של אותה זהות העברית, לכן זה יוצא מן הכלל, אבל יש לאמר מן העולם.

ולכן עכשיו דנים בענייני גיור לא לפי הגזע, מאיזה אומה אתה בא או את באה, אם זה ממואב מעמון מעמלק לא יודעים, כן, אלא דרך טיב הנשמה, אם זה כלי לנשמת ישראל, מקבלים, אם זה לא, לא. אני רוצה להיות ברור מאוד, וזה נתון לשיקול דעת של חכמי ישראל, הן יודעים אם זה כלי מסוגל לנשמת ישראל או לא, מכיוון שבשעת הטבילה יורדת נשמת ישראל, אם זה לא הכלי שלה, זה אסון! יש הרבה מקרים של בעיות נוראות שזה לא הלך מכיוון שהכלי לא היה מסוגל, ולכן אדם הזה הוא, זכר או נקבה, יש בעיות נפשיות מכיוון שזה לא היה שייך, זה מובן מה שאני אומר, כן? ויש לי הרבה ניסיון בזה, כפי שאתם יודעים. זהו.

אז אני עוד רוצה להוסיף משהו שכבר ראינו באותה....

הפסקת קלטת [58:00]

יתכן שלמדנו את זה כבר בשיעור הקודם לא כן?

טוב נגענו קצת, לא פה לפי הפשט, כאילו שלם, זה שמה של ירושלים כן, כאילו מלכי צדק זה שם של האיש ולא מלך של מקום שנקרא שלם, ואנחנו רגילים להבין את זה ששלם זה היה השם המקורי של ירושלים כן? מה אומר המדרש, ההיפך! חוזרים על המדרש.

[בראשית רבה מג ו]

ומלכי צדק מלך שלם -- המקום הזה, שנקרא שלם, מצדיק את יושביו. מלכי צדק, אדוני צדק, צדק נקראת ירושלים, שנאמר (ישעיה א) צדק ילין בה מלך שלם. המקום הזה שנקרא שלם מצדיק את יושביו, מלכי צדק, אדוני צדק, אח"כ מה נלמד למה הוא... שלפעמים השם הוא מלכי צדק ולפעמים השם הוא אדוני צדק, צדק נקראת ירושלים ולא ההיפך, זה לא שירושלים נקראת צדק, אלא צדק נקראת ירושלים, כן, ולכן מלכי צדק והשם צדק פה זה שם של העיר, מלכי צדק המלך של המקום שנקרא צדק וצדק נקרא ירושלים, ולכן מלך שלם המלך הזה הוא שלם, זה לא שם של המקום אלא תואר של המלך, מה זה שלם? מהול. תראו את זה במדרש, מלך שלם רבי יצחק הבללי אומר: שנולד מהול.

מאיפה אנו יודעים שהוא שם בן נח, מכיוון שאנחנו לומדים ששם בן נוח נולד מהול וכל מי ששמו נקרא פעמיים נולד מהול, טוב זה צד אחר של המדרש. אני חוזר קודם כל להגדרה, מה השם של המקום, ומה השם של האיש, ולכן מלכי צדק זה שם של הקב"ה, ומלך שלם זה אותו מלכי צדק לפי השימוש הרגיל של האמירה שהיה מלך איזה מקום שנקרא שלם, אבל לפי המדרש זה המלך הוא היה שלם, ורק רציתי ללמוד את, שנלמד את הסדר הזה צדק נקראת ירושלים, שנאמר (ישעיה א) צדק ילין בה. מה שרשמתי פה יתכן שיש לכם, גם בביאור שלכם. אני... כן, אז נראה את זה מיד, הדיוק שלכם, המקום הזה מצדיק וכו' אז נקרא מיד, ולמה זה יש שתי שיטות, אחת, השמות מלכי צדק ואדוני צדק ששניהם היו מלכי ירושלים, באשר ירושלים עושה את יושביה לצדיקים המקום מצדיק את האדם, מצדיק, זה לכאורה יותר מה שאנחנו מוצאים בגמרא, אין המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבד את מקומו, לכן צריך להסביר את העיקר פה שהמקום מצדיק את יושביו זה לא סתירה, זה רק לכאורה זה נראה כסתירה תפסתם את השאלה? הבנתם את השאלה? יש ביטוי בגמרא אין המקום מכבד את האדם, אלא האדם מכבד את מקומו. ופה אנחנו רואים שירושלים עושה את יושביה לצדיקים המקום מצדיק את היושבים בה. איך מסבירים את זה? אה... זה לא פה. קודם כל נראה את הפסוקים שהוא מביא: הָעַם הַיִּשְׂרָאֵל נִשְׂאָ עֹן. זה בישעיהו²²¹, טוב זה מחזיק את אותה דעה אבל זה לא מסביר אותה עוד, ובירושלים העניין שאומר הַזֶּה צִיּוֹן קָרְיַת מוֹעֵדָנוּ עֵינֵינוּ תִּתְקַיֵּן יְרוּשָׁלַם²²², לא זוכר את הפסוק אבל זה אותו רעיון שמה של ירושלים הוא צדק ולפי זה הוא מלכי צדק מלך שלם, מלכה של העיר צדק, היינו מלך ירושלים, וכך אדוני צדק מלך ירושלים שלם הוא ירושלים אם אין כאן משהו, אבל אני מצאתי את הפירוש במפרשים של המדרש, שמסבירים את זה ככה לעניין הקרבנות, מכיוון שלא נכתב בצדק מלך שלם אלא מלכי צדק מלך שלם, אז יש בגמרא "מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון" אתם מכירים את העניין? זה, יש קדושה מיוחדת בירושלים עד כדי כך שהגמרא אומרת "לעולם לט לן אדם בירושלים ובידו עוון, וכאן מסבירים כי תמיד של בוקר, תמיד של שחר, מכפר על העוונות של הלילה ותלמיד... תמיד, תלמיד חח... תמיד של בין הערביים מכפר על העוונות של היום ולכן מעולם לא קם או לא לן אדם בירושלים ו-העוון בידו, כל זמן שבית המקדש היה קיים, אבל פה במדרש אנחנו לומדים אותו עניין אבל באופן יותר עמוק: אפילו המקום עצמו מצדיק את יושביו, אם יש קרבנות אם אין קרבנות. הקדושה של המקום מצדיק את היושבים בו, ולכן המדרש אומר, צדק נקראת ירושלים, השם של ירושלים זה צדק, ולא ההיפך כן? לכן בפשט שלנו מלכי צדק זה המלך של העיר שנקראת צדק והיא ירושלים כפי שראינו.

קהל: לא הבנתי למה כתוב פה ??

הרב: הוא מתבסס על הפסוק שנאמר "צדק ילין בה" וביטוי של הגמרא "מעולם נולד אדם בירושלים ובידו עוון" זה הקשר בין שתי המשמעויות של המדרש, הפסוק אומר "ומלכי צדק מלך שלם" ולפי הפשט הרגיל אנחנו קוראים כאילו מלכי צדק זה שם של האיש, שמו הוא צדק, כן? והוא מלך של מקום שנקרא שלם, המדרש בא ומסביר מלכי צדק זה שם של הקב"ה ולכן נותנים את אותו שם למי שהיה מלך על העיר כן, אבל העיר נקראת צדק, מלכי צדק. צדק נקראת ירושלים ולא ההיפך, לפי דעתי ... כן ומלך שלם זה נולד מהול כן, תראה מה כתוב בהתחלת המדרש: המקום הזה מצדיק את יושביו וזה השם שלו צדק, ולכן צדק החלק השני של המדרש, צדק נקראת ירושלים שנאמר "צדק ילין בה" אז יוצא כי שם של המקום לפי הפשט של המדרש זה השם צדק, וירושלים זה שם אחר שנתנו לאותו עיר, אבל צדק נקראת ירושלים ולכן השם שלה זה צדק, אתה משתמש בשם ירושלים כדי להגדיר את המקום שנקרא ירושלים אבל תדע, אומר המדרש, שהשם של המקום זה צדק, למה? מכיוון שהמקום הזה מצדיק את יושביו, זה ההסבר של המדרש, ואח"כ אנחנו מבינים את הכוונה שלו מה זה מלך שלם? מלך, אעפ"י שזה רגיל הפשט של שלם זה שמה מקורי של ירושלים כן, המלך הוא שלם מה זה שלם? מהול! טוב בפעם הבאה נראה את החלק השני של הפסוק.

קהל: ??

הרב: והוא מביא פסוק אחר ב-יהושע מלכי צדק אדוני צדק זה האנשים שהיו חיים באותו עיר, היו מכירים כי המלך שלהם בעל הצדק, כי אדון שלהם בעל הצדק, מלכי צדק זה שם של הקב"ה, ושם נרדף של אותו מלך בשר ודם זה היה מלכי צדק, יש במגילת אסתר, ראינו פעם אבל בשיעור אחר לגמרי, כי הצדיקים נקראים בשם בוראם זה נלמד גבי מרדכי כן. אז זה לא אותו פשט פה כן/כי אין המילה שם פה, אבל זה ברור לפי המדרש כי מדובר בסגולה שהייתה באותה תקופה אם, קשה להסביר למפרע ככה, אם לא אברהם אבינו לא התעורר וזה כל התורה כולה, זה הסיפור של ההיסטוריה של אברהם אבינו, אז מי היה הישראלי כביכול בעולם? זה היה מלכי צדק. ושלם היה צריך להיות ירושלים, בא אברהם אבינו ולקח את הסגולה מהשלב שהגיעה עד כאן. במילים אחרות: עד

²²¹ [ישעיהו, ל"ג כ"ד]

²²² [ישעיהו, ל"ג כ]

כאן זה הפרהיסטוריה של ישראל מכאן ואילך מתחילה ההיסטוריה של ישראל. עד כאן זה דומה לשיטות של הנחש בעולם עד שבא אדם הראשון. מאדם הראשון ואילך זה האדם. אתם רואים איך זה מקביל, ראינו כמה מדרשים בשיעור הקודם שבכל שלב יש איזה מעמד של ההצלחה במחשבת הבורא גבי הבריאה אז, לפני בריאת האדם זה היו המלאכים, כשבא העת של בריאת האדם, מי מתנגד? המלאכים, לפני בריאת ישראל, זה אומות העולם. מי מתנגד? ביציאת ישראל ממצרים? אומות העולם, במעמד הר סיני זה אותו דבר, ירדה שנה לאוה"ע אז פה קורה משהו מיוחד, מתוך כל ההתנגדות שהתחילה עם נמרוד ואח"כ התחרות של לוט, וכל מה שלמדנו מקודם באותו נושא, המפגש בין הכהן דאז שהיה אותו מלכי צדק ואברהם, והוא מוסר לו את סגולת הבכורה וסגולת הכהונה סגולת התורה, נראה גם כן במדרש וכולל מבחינת כלל, זה המשיחיות, המצב של המשיחיות הטבעית זה אותו מלכי צדק, כשבא אברהם אבינו זה עובר לזהות אחרת. זה המטרה של המדרש תראו מיד, הקבלה בין שני פסוקים ואני אסביר לכם אולי כדאי אם נספיק את הנושא. תראו בפסוק י"ט "וַיִּבְרָכְהוּ וַיֹּאמְרוּ בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיד בְּיָדָהּ וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מִכָּל. זֶה אַבְרָהָם שֶׁנֶּתַן לְמַלְכֵי צֶדֶק מַעֲשֶׂה מִכָּל, טוֹב, אַחֲ"כ פסוק כ"ב : וַיֹּאמְרוּ אֲבָרָם אֶל מֶלֶךְ סָדָם הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל אֱלֹהֵינוּ קִנְיָה שְׁמִים וְאֶרֶץ. " אתם רואים את ההבדל : אל עליון הוא כהן, סליחה מלכי צדק הוא כהן לאל עליון קונה שמים וארץ, אברהם מדבר על ה' אל עליון קונה שמים וארץ. זה המהפכה כן עד כאן זה אלקות הטבעית, הקדושה הטבעית, המשיחיות הטבעית, מכאן ואילך זה התגלות של ה', הוויה. רואים את ההבדל טוב, אז אפשר לראות את הדיוק של המדרש פה, זה ממש מעבר מתקופה לתקופה אז מתוך כל המלחמות נגד אברהם סוף-סוף מופיעה את הדמות של שם בן נח שמוסר את ה"אתם קרויין אדם" אם אפשר לומר, לאברהם, טוב אז בפעם הבאה, נמשיך דווקא במדרשים עצמם.

[סוף שיעור 8]

את הזהות של מלכי-צדק מלך שלם, וכל מה ששייך לדמותו ולתפקידו כ-הדמות המשיחית של אותו זמן, אבל השייכות מהתקופה הקדומה לאברהם, זוכרים את זה, אני לא רוצה לחזור לכל הפרטים, ומיד כשאברהם מופיע אז כל התקופה ההיא הולכת ל... איך אפשר להגדיר את זה? כתקופה טרום-עברית זה סוף התקופה הארמית.

טוב אז ניקח מיד את המדרש על פסוק י"ד, וּמִלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלָם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּין וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן. , אז קודם כל הפשט לפי רש"י : ["לחם ויין"] – "כך עושים ליגעי מלחמה" למה המקרא מציין את המאורע הזה, שמלכי צדק קבל את פניו של אברהם אחרי המלחמה בלחם ויין? אז לפי הפשט : זה נהוג אחרי המלחמה להגיש איזה עזרה, בעיקר כפי שאומר רש"י יגעי מלחמה - לעזור להם. אבל רש"י מוסיף : למה היה צריך לציין את זה, שלמלכי צדק שהיה הכהן של אותו דור, ושהוא רואה את תוצאת המלחמה, שאברהם הביא אסון לאותו תרבות שמלכי צדק היה הכהן שלה, " והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו ומ"א רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו "

אולי משהו יכול להבין את זה?

טוב, אז כבר ראינו את זה שמלכי צדק, מתוך התיאור של הפשט של המאורע, שבא להשלים עם אברהם, מלכי צדק מוסר לו את סגולת הכהונה, ופה זה ברור כן? פה אנחנו רואים במדרש מחלוקת, מה מסר לו בדיוק.

[03: 42] [השיעור חוזר מהתחלה]

[07: 18] [ממשיך השיעור מאותה נקודה]

אז מיד נתחיל

[בראשית רבה, מג, ו]

רבי שמואל בר נחמן ורבנן. זה לא מחלוקת אלא שתי דעות מקבילות- רבי שמואל אמר : הלכות כהונה גדולה גילה לו. לחם, זה לחם הפנים.

אנחנו רואים את הדיוק של המדרש כמדרש, כי לפי הפשט, בפירושו של רש"י לחם זה לחם פשוטו כמשמעו, כדי לסעוד את חיילי אותה מלחמה, אבל פה יש איזה רמז כי אותו לחם זה לחם הפנים, ויין זה הנסכים, ורבנן אמרי : תורה גילה לו, שנאמר- מכיוון שאנו מוצאים במקרא, במשלי, רמז כי לחם ויין זה רמז לתורה שנאמר - (משלי ט) : לכו לחמו בלחמי ושתינו ביין מסכתי. ופה מפרשים אותו פסוק בהקשר של התורה, יש תורה מבחינת לחם ויש תורה מבחינה חלב .. מבחינת יין, ויש תורה מבחינת חלב, אתם זוכרים, שפעם למדנו את זה,

זה הרבדים השונים של תוכן התורה, תורה לפי הפשט, תורה לפי הדרש, תורה לפי הסוד, אז הרמז הוא במקרא או לחם או יין או חלב, זוכרים את ה... טוב זה קל להבין.

אז מיד והרמז הוא - והוא כהן לאל עליון על דעת רבנן - שזה תורה שמסר לו, אז מיד נראה ש-לאמיתו של דבר אין מחלוקת, רק ר' שמואל בר נחמן מסביר, מפרש, לָחֶם וְיֵין מכיוון שמסר לו סגולת הכהונה ואנו יודעים מהפסוק עצמו שהדמות שלו זו הדמות המשיחית של כהן לאל עליון של אותו דור, לפי כל מה שלמדנו כבר על זה, אז ברור שמסר לו את סתרי תורה השייכים לסגולת הכהונה, מבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה אם אפשר להגדיר את זה ככה, אעפ"י שאח"כ בדעת רבנן, זה היה התורה בפירוש, אבל מה היא התורה שקדמה לתורה? תורה שקדמה לתורה, ויש ביטויים כאלו בהרבה מקורות, זה כשהאבות למדו תורה בשיבות שם ועבר. אתם זוכרים את זה? יש איזו מסורת, שנקראת תורה, חוכמה של תורה, לפני גילוי התורה לעם ישראל, שמתחיל עם אברהם. את הנקודה ההיא, שלאמיתו של דבר, גילוי התורה לישראל מתחילה עם האבות זה נושא אחר, כן, אבל נניח שזה כבר ברור, עניין התורה מתחיל עם אברהם. ולמדנו את זה פעם לפי הפסוק "תֹּרָה צִנָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלָת יִצְחָק" ²²³ הדיוק של הרישא של הפסוק, החלק הראשון של הפסוק, תֹּרָה צִנָּה לָנוּ מֹשֶׁה החידוש של מתן תורה עם משה רבינו זה הצו, המצווה, הצד של הציווי של התורה, זוכרים שלמדנו את זה? כן? אבל האבות שָׁמְרוּ את המצוות בבחינת שמירת המצוות, אבל לשון המדרש מדויק, שָׁמְרוּ לא רק שמרו, במשמעות של יין המשומר זה מה שנתבשל והולך זה מה ש בבחינת מתבשל נאמר, דרך תקופה ראשונה וכשמגיע הזמן לגלות, אז זה מתגלה. לכן החידוש הוא בדורו של משה שעד כאן ישראל קיבל את תורת האבות בבחינת מידות. והחידוש של משה הוא חידש את צו, את הצד של צו את בני ישראל, את הצד של החיוב של הציווי, זה מספיק ברור לכולם, מי יכול להזכיר את ההסבר של אותו נושא? במה, מה המשמעות של אותו חידוש ב"ציווה לנו משה".

הפסוק לא אומר תורה שנתן לנו משה, או שמסר לנו משה, לפי לשון המשנה "מֹשֶׁה קִבֵּל תֹּרָה" [מסיני], וּמִסָּרָה ²²⁴... אבל הפסוק לא אומר סתם משה מסר את התורה, אלא מסר את התורה עם חידוש מהותי. עד כאן התנהגות לפי התורה בעם ישראל בבחינת האבות הייתה דרך מידות, זה התנהגות הטבעית השייכת לטבע עם ישראל זה ה... אם אפשר לומר את זה ככה, זה המידות של האבות, קיבלנו אותן כמצוות, לקיים את זה, כדי להשוות את שיעור הקומה של הנפש היחיד, היחידה צ"ל אבל זה משמעות אחרת, הנפש הפרטית של כל אחד ואחד לנפש ישראל, כי האבות היו ישראל מבחינת כלל, אברהם היה שקול כנגד כל ישראל מבחינת מידת החסד, וכן הלאה יצחק ויעקב.

בעידן של משה, ישראל זה כלל, זה חברה, ולכן כל פרט של החברה מקבל את המידות של הזהות הכללית בבחינת ציווי, ציווי למה? להשוות את נפשו לנפש כלל ישראל.

לכן הפרט מקבל את התורה כצו דרך כלל, כל עוד אין כלל מבחינת עם, אין מצוות במובן של ציווי בתורה. יש בנין-אב בנושא הזה, זה מספיק ברור מה שאני מסביר פה? יש בניין אב במסכת חולין ²²⁵ על המצווה של גיד הנשה, הפסוק אומר עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה ²²⁶, על הסיפור של העניין עם יעקב אבינו אתם זוכרים, טוב, אז הגמרא זה במסכת חולין, הגמרא מסבירה שאעפ"י שגיד הנשה היה נהוג בישראל כבר מזמן יעקב אבינו ובניו, זה לא היה מבחינת מצווה, זה נתחדש כמצווה רק כשבני ישראל היו עם, והסמך של הגמרא, זה מה כתוב בפסוק "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה", בבחינת מצווה, התקופה נקראת תקופה של בנים, זה דור יציאת מצרים, זה דור מתן תורה. עד כאן זה תקופת האבות, זוכרים את הנושא הזה? זה מספיק ברור? ולכן בכל ששת הדורות האלו מאברהם עד משה זה תקופת האבות, והזהות של עם ישראל היא תקופת האבות בקשר שלה לתורה, זה קשר של מידות, התנהגות טבעית כאילו, אני רוצה לדייק במילה טבעי. התורה איננה טבעית לאדם, אבל התורה סוף-סוף זה הטבע של ישראל וצריך לקנות את אותו טבע, זה הכוונה של התפילה "ותרגילנו בתורתך" אבל צריך, למה צריך לשאול "ותרגילנו בתורתך"?

כי זה לא טבעי, במובן הראשוני של המילה, זה תורה מן השמיים, זה תורה מן השמיים, ולכן מבחינת בריות, מבחינת תחתונים, זה לא טבעי לנו. לכן צריך להתרגל, ישראל הוא מוכן לזה, ישראל הוא מזומן לזה, אבל צריך לקנות את אותה זהות התורנית כדי שתהיה קבועה בטבע שלנו, זה מובן? מה שאני מסביר? אני רוצה ש...לשמוע שאלות כדי לדעת אם זה מספיק ברור העניין, רק דקה אולי אני אוסיף משפט.

יש תקופת האבות, עם ישראל ידע את התורה, קיבל את התורה כמסורת האבות כמסורת ההתנהגות של

²²³ דברים לג ד

²²⁴ משנה אבות א

²²⁵ בבלי, חולין פט ע"ב

²²⁶ בראשית לב לג

האבות, לכן אני רוצה לדייק את המושג, את הביטוי דרך-ארץ שקדמה לתורה, אבל אותו דרך-ארץ שקדמה לתורה הוא דרך ארץ השייכת לתורה.

דרך ארץ פלשתים

רק דרך אגב אתם זוכרים את הפסוק בפרשת בשלח, וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא, זוכרים את הפסוק, זה הפשט. והמשמעות של המילה כי באותו פסוק צ"ל אעפ"י שקרוב הוא, ומתוך זה אנו מבינים, זה דווקא סיבה, מכיוון שהדרך ממצרים לארץ כנען דרך ארץ פלשתים דהיינו חוף הים כן, זה עזה אשקלון אשדוד, זה דרך פלשתים. מכיוון שהוא יותר מדי קרוב במובן של קצר, אז : פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְיָשׁוּבוּ מִצְרָיִמָּה.

אני זוכר פעם, הייתי בוויכוח בפריז דווקא, היינו מדברים על העליה כמובן, ממה אפשר לדבר, אני זוכר שיהודי אחד אמר, תשמע אנחנו רוצים לעלות אבל יש מלחמה, אני נזכרתי באותו פסוק, פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְיָשׁוּבוּ מִצְרָיִמָּה. אתם רואים איך זה אקטואלי, אז זה לפי הפשט.

אבל לפי רוח ההסבר של הזוהר, דרך כמה מפרשים²²⁷ אני מסכם, אפשר לקרוא פשט אחר לגמרי : ולא נחם, רש"י מפרש לא נהגם, להנחות אותם, זה לא עניין של נחמה, ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי יש דרך ארץ פלשתים ויש דרך ארץ של תורה הוא דרך ארץ העבריים, אתם רואים שמיד עם יציאת מצרים אנחנו נתקלים עם דרך ארץ פלשתים, כי זֶה לְעֵמֶת זֶה עֶשֶׂה הָאֱלֹהִים²²⁸ כן, זה טוב, זה ברור כן.

אבל הזוהר מסביר כי קרוב הוא, הוא זה הקב"ה. כי הקב"ה קרוב לעמ"י לפי סוד הפסוק "למען אחי ורעי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ", ולפי המקובלים הקב"ה קורא לצדיקים אחים, למען אחי ורעי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ, וזה רמז לאהבה שיש בין הצדיקים והקב"ה, כי רק דרך אגב, כי הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים²³⁰ כי רצונם של הצדיקים זה רצונו הוא. יש קרבה. והתפילה האמתית של הצדיקים, זה יהי רצון מלפניך מה? רצוני, כן, שרצוני יהי רצון מלפניך, שיהיה זהות בין רצוני ורצונך, אתם זוכרים את המשנה גם כן "עשה רצונך כרצוני כדי שיעשה..."²³¹ וזה נושא בפני עצמו אבל זה קשור, לכן לא נחם דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, קרוב זה גם לשון קרבה קרבה, וזה גם לשון קרב. וזה מה שמסביר בהמשך של הפשט, פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְיָשׁוּבוּ מִצְרָיִמָּה

[דרך ארץ האבות היא תורה]

ולכן יש דרך ארץ של האבות שהיא תורה, אבל תורה לא מבחינת מצוות, אלא מבחינת מידות. לכן כשהגמרא אומרת : האבות שמרו את המצוות, את התורה סליחה, הכוונה זה : התנהגו לפי התורה, אבל באופן טבעי, כי זה היה בטבע שלהם. לא מרגישים במה שאנחנו מרגישים כבני ישראל בצד החיוב של קיום המצווה כדי לצאת ידי חובה. זה מובן מה שאני אומר? כן, וזו היא ההגדרה האמתית של חסיד. חסיד, במובן האטימולוגי זה למעלה מצדיק, צדיק מקיים את המצוות והוא בצדק עם המצוות, ההתנהגות שלו היא בצדק עם המצוות אבל בבחינת מצווה, כן? צדיק זה מי שמקיים את צו התורה, אבל חסיד זה למעלה מזה, הוא כבר לא מרגיש בצד החיוב, מכיוון שזה נהפך לטבע שלו, זה חסיד, חסיד אמיתי, זה מעלה גדולה מאוד.

צדיק הוא מקבל, הוא מציית לרצון התורה, אעפ"י שזה לא בדיוק רצונו, כי יש לו יצרים, ולצדיק יש אפשרות לנהוג בין היצרים והמצפון והחוש של החיוב של החובה במשמעות של [עמנואל] קאנט, בפילוסופיה. אבל חסיד הוא לא מרגיש בזה הוא רוצה מה שהתורה רוצה, אז הוא רוצה מה שהתורה רוצה, הוא לא מרגיש בצד החיוב, ולכן הרבה חסידים נוטים לחומרות, כדי, לא להוסיף מצוות על מצוות התורה, [כי הר"ן] זה אסור, אלא להוסיף מדרגות של חומרה כדי לצאת ידי חובה מבחינת חובה, כי כבר התורה אצלם זה ספונטני, איך אומרים את זה? זה...אולי אני אשתמש במושג הפילוסופי, צדיק מרגיש בהִטְרֹנוּמִיָּה של המצווה, כאילו זה צו שבא מחוץ נפשו מחוץ מצפונו אבל החסיד לא חש בהִטְרֹנוּמִיָּה הוא חי את האוטונומיה של המצווה, הוא רוצה מה שהתורה רוצה, ולכן אתם מוצאים הרבה חסידים שלכאורה הם מחמירים, אבל אצלם זה לא חומרה, זה אפילו לא מצווה, לא מרגישים בזה, וכדי להרגיש שוב את העניין של המצווה כמצווה אז לכאורה מחמירים ולפעמים

²²⁷ ראו מדרש תנחומא וילקוט שמעוני על אתר

²²⁸ קהלת ז יד

²²⁹ קכב ח

²³⁰ מסכת יבמות, ס"ד ע"א

²³¹ משנה אבות, ב, ד.

מקילים, שזה עוד נושא אחר, לכן זה מובן כן.

יש... רק דקה, יש התאמה עמוקה בין הזהות העברית של האבות והתורה, זה מסביר מה שאומרת הגמרא שיש שם מצוות לא תעשה, כנגד שם"ה גידים, ורמ"ח מצוות עשה, כנגד רמ"ח איברים, אותה הקבלה של מספר מצוות התורה כתורה כקודקוד(קודקס), כחוקה, ונקודות הנפש של האדם מורה שיש הקבלה בין התורה כחוקה וישראל כנפש, תפסתם את זה? . כן.

לכן אצל האבות, נשמה של ישראל, נאמר נפש של ישראל, כי אנחנו עוד מתייחסים אל הביטוי, נפש של ישראל ונשמה של התורה אותיות משנה, נשמה, דהיינו כש-רש"י מסביר בהתחלת פירושו מה זה פראשית פרא אלהים את השמים ואת הארץ. "בשביל ישראל שנקראו ראשית בשביל התורה שנקראת ראשית". אז זה ראשית, זה דבר אינסופי, זה דבר שכולו ראשית, אין חקר, אין גבול, אז יש שני דברים שאין להם גבול, שהם אינסופי, שהם ראשית, להיות כולו ראשית, זה בעולם הנפש, זה נפש של ישראל, בעולם הערכים, זה התורה. אבל יש התאמה גמורה בין כל נקודה ונקודה, בין כל פרט ופרט של התורה ופרט של נפש ישראל, לכן ההתנהגות לפי התורה באותה תקופה של האבות היא התנהגות טבעית, זה מובן כן?

אח"כ אנחנו עוברים לתקופה אחרת לגמרי, התקופה של הבנים. אז ביציאת מצרים, ישראל נקרא בני-ישראל, אתם זוכרים את פשט הפסוק? מה קיבל משה? כנותן התורה, כמצווה התורה, מה קיבל משה כ... אני לא יודע מה המילה המדויקת... כמשימה? דבר אל בני ישראל, והאבות? לכן יש ישראל מבחינת אבות, ויש ישראל מבחינת בנים, וישראל מבחינת בנים מקבלים את התורה דרך מצוות, למה? מכיוון שבני ישראל זה כלל של יחידים בחברה. ודרך הכלל של החברה, אני מקבל את הזהות של כלל ישראל, דרך חובות, איזה חובה? להשוות את הנפשי הפרטית לאמיתות של הנפש הכוללת שנקראת ישראל.

אם בבחינת החסד זה אברהם אם בבחינת הדין זה יצחק ואם בבחינת האמת יעקב, זה מובן? למה דיברנו על זה, כדי לגלות שיש לתורה. זה המשמעות של הביטוי בגמרא שהאבות למדו בשיבות שם ועבר, מה למדו? למדו אותו דרך שקדמה לתורה אבל שייכת לתורה, כל אומה ואומה יש דרך ארץ משלה, יש למשל דרך ארץ פלשתיים, יש...אולי אני אתן דוגמא חריפה, אתם יודעים את השיטה שנקראת "תורה עם דרך ארץ"²³² זו שיטת האורתודוקסים של פרנקפורט, איך אומרים... אז אבל הכוונה שהכוונה לשמה, זה הדרך ארץ האמיתי ותורה, כן, אבל למעשה, זה היה הדרך ארץ הגרמני, כן, אתם מבינים את חומרת הנושא, ולכן זה כישלון, יש דרך ארץ לכל זהות אנושית שייכת לו, יש דרך ארץ שייכת לעם ישראל אז זה אותו דגם של דרך ארץ, סליחה, שלמדו האבות בשיבות שם ועבר. אולי אני אדייק רק את ההבדל, את ההבדל בין ישיבות שם וישיבות עבר, לאמיתו של דבר זה אותה ישיבה שם ועבר, שם תיקן את המצוות בן אדם למקום, עבר תיקן את המצוות בין אדם לחברו, וזה העידן של הדרך ארץ שקדמה לתורה למדנו את זה אצל מי? אצל אבות אבותיהם של העברים, שם ועבר, אבות אבותיהם של האבות. זה מובן ?

האבות שִׁמְרוּ את המצוות

אז אעפ"י שלא ניתנה תורה כחוקה, כספר של מצוות, זה רק במעמד הר סיני, האבות קיימו את המצוות. הלשון המדויק של המקור בגמרא ובמדרש זה שִׁמְרוּ את המצוות, אני שמעתי את זה בתלמוד תורה, כשהייתי צעיר, יותר קטן מצעיר, ילד, שיש פשט רגיל: האבות שמרו את המצוות אבל הפשט האמיתי זה שִׁמְרוּ את המצוות, טוב תפסתם את זה ?

אז זה מה שמסר בבחינת כהונה, שמסר מלכי-צדק, שהוא הוא שם בן נח, אתם זוכרים לפי המדרש אומר.

שאלה: ??מה ההבדל בין שמרו ושִׁמְרו

הרב: זה במשמעות של, מה זה היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, יין המשומר? זה המיץ של הענבים, שמתבשל והולך עד שהוא מוכן להיות יין ממש. כן, אז זה נשמר, אבל במשמעות של מה? מתבשל, כן, זה קצת קרוב למושג שימורים, יין המשומר, ובכל התקופה שמבחינת עולם הזה, אז העולם הבא הוא מבחינת היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, וזה נקרא עולם הבא, לפי הגמרא, אתם זוכרים אולי פעם למדנו את זה, עין לא ראתה²³³, מאי עין לא ראתה אומרת הגמרא²³⁴: התשובה היא זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, זוכרים את זה? זה במובן של יין המשומר. האבות שמרו את המצוות התנהגו לפי התורה כי זה

²³² שיטתו של הרש"י הירש (1808-1888) התגורר ופיתח את שיטתו בפרנקפורט.

²³³ ישעיהו סד ג

²³⁴ בבלי, ברכות, דף לד, ע"ב: מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.

מידתם, אז כש-יחידי סגולה, בין צאצאי האבות, בין בני ישראל מגיעים לאותה מדרגה אז זה נקרא יחיד, זה נקרא חסיד, כבר התורה נהפכה אצלו למידת טבעו אז הוא לא מרגיש ב... זה אולי קרוב מאוד למושג של מי שמקיים את התורה בשמחה, מי שמקיים תורה אפילו לא בשמחה נקרא צדיק, אבל לא נקרא חסיד, טוב. היה לך עוד שאלות? זה התבטל כן?

שאלה? :

הרב: מה? לא, זה חוק אצל הפרט, כי אצל הפרט הכלל זה טבע כן? זה מובן. אין בחירה בכלל, הבחירה היא בפרט ולכן הפרט מקבל את טבעו בממד של צו מתקן אותו, להשוות את טבע נפשו הפרטית היחידית לדגם שהיא נשמת ישראל. זה לפי דעתי זה פשוט זה הגדרה של סוציולוגיה פשוטה, יש זהות של הכלל, אז הזהות של הכלל מבחינת חוקה זה התורה, התורה היא נשמת ישראל, ישראל מבחינת? כלל? לכן כל אחד ואחד נמצא באיזושהי מדרגה של אותה השוואה של העולם הפנימי של כל אחד ואחד לדגם האובייקטיבי של מיהו ישראל. זה קשור להרבה נושאים. למשל יש מדרש שמסביר שעם ישראל במעמד הר סיני היה עומד כל אורך ההר, כל אחד לפי מדרגתו וכל אחד לפי כוחו, כן? והיה שומע אותה תורה במדרגה השייכת לו, כן, זה אחד מהמדרשים על הפשט של "וַיִּדְבֶּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר" ²³⁵. כל הדברים בבת אחת באמירה אחת, אבל כ"א לפי המדרגה שלו שומע במדרגה שלו, יש המון דברים אבל אלו ואלו דברי אלהים חיים ²³⁶ ואלו ואלו אותם הדברים, אבל כ"א מקבל אותם, מצב, במדרגה של הצו השייך לו, ולכן אני לא זוכר את הביטוי המדויק של המדרש, כל העם היו בתחתית ההר עד אחרון, אחרון הכהן שהיה במקום הכי גבוה ולמעלה ממנו משה רבינו, משהו כזה.

שאלה : זה קשור ל-70 פנים לתורה?

הרב: זה קשור קצת, זה יותר קשור ל-אלו ואלו דברי אלהים חיים, 70 פנים לתורה זה פן אחר לגמרי של הנושא, אבל לא לשכוח ש-70 פנים לתורה, זה נאמר רק על הפנים האמיתיים.

יש המון פנים שאינם כהלכה, כן. וְהַמְגִלָּה פְּנִים בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא כְּהִלְכָּה, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּיָדוֹ תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. ²³⁷ אעפ"י שיש בידו חכמה וזכות של מעשים, אם מגלה פנים לתורה שלא כהלכה, אין לו חלק לעולם הבא, ולכן כשאמרו... לא, אני מסביר את זה כי הרבה פעמים משתמשים בזה, כדי לבסס דעת פלוני אלמוני שזה לא שייך לתורה אז אומרים טוב רבי עקיבא אמר, אבל השכן שלי אמר... 70 פנים לתורה.

שאלה? :

הרב: אה, טוב, יש הרבה תשובות לשאלה הזו, אבל יש תשובה אחת בפסוק אחד בחכמת שלמה המלך, הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ. ²³⁸ אז שאלו האם יש חכם שענינו ברגלו? חח.. הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ מִי שֵׁשׁ לוֹ רֹאשׁ, יֵשׁ לוֹ עֵינָיִם בְּרֹאשׁ, מִי שְׁלֹמֶה בְּכִנּוּת, לְשִׁמּוֹעַ, מִיד הוּא יוֹדֵעַ אִם זֶה נֶכּוֹן אוֹ לֹא. זֶה, לִימוּד הַתּוֹרָה זֶה מִקְצוֹעַ בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְאֵין אֲרָחִיב קֶצֶת אֶת הַנִּקּוּדָה הַזֶּה, הַרְבֵּה הַרְבֵּה פְּעָמִים נִתְקַלְתִּי עִם הַסְטוּדֵנְטִים, סְטוּדֵנְטִים מִחוּץ לָאָרֶץ שְׂבָאִים כְּדִי לִקְבֹּעַ אֵתִי נוֹשֵׂא לְדוֹקטוֹרָט בְּלִימוּדֵי יִהּדוּת, וְהַשָּׂאלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין שׁוֹאֵל זֶה : הֵאֵם אֶתֶּה יוֹדֵעַ עִבְרִית? לְרֹב לֹא יוֹדְעִים עִבְרִית וְרוֹצִים לְעֹבֵר דּוֹקטוֹרָט בִּיהֲדוּת, וּבְנוֹשָׂאִים מְסוּבָכִים מְאֹד, מִיּוֹחֲדִים מְאֹד, שֶׁל סְטוּדֵנְטִים שֶׁל דּוֹקטוֹרָט, כֵּן, אַחֲרֵי כֵּמָה זְמַן שֶׁל שִׁיחָה הוֹלְכִים לְאוֹלְפֵן, חח... זֶהוּ זֶה כֵּן, זֶה מִקְצוֹעַ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, חֶכֶם אֲמִיתִי אֵי אֲפֶשֶׁר לְרִמּוֹת, כֵּן, מוֹמַחָה בְּמִקְצוֹעוֹ אֵי אֲפֶשֶׁר לְרִמּוֹת, אִם מוֹמַחָה בְּמִקְצוֹעוֹ הוּא מוֹמַחָה, תְּלִמִּיד חֶכֶם מִיד כֶּשֶׁמֶסְתַּכֵּל בְּאִיזָה דָּף כְּתוּב בְּעִבְרִית, יוֹדֵעַ מִיד אִם זֶה אֲמִיתִי אוֹ לֹא, כְּמוֹ מִתְמַטִּיקָאֵי כֶּשֶׁמֶסְתַּכֵּל בְּדָף שֶׁל, אֵיךְ אֲמִירִים אֶת זֶה בְּעִבְרִית....

קהל : נוסחאות

הרב: כן, מיד רואה אם יש טעות או לא

זה מובן, זה לא שאלה זה שאלה לגבי המשמעות. איך יודעים את

טוב למעשה במציאות זה לא קל, וכבר הגמרא התייחסה לזה, הולכים לרב אחד, הוא אומר אסור, הולכים לרב אחר, מה הוא אומר? מותר אז... חח.. מותר (moutarde) בצרפתית זה חרדל חח.. הגמרא התייחסה לזה, זה במסכת חגיגה אם אני לא טועה, עד שהיהודי שואל לאן אני הולך לשאול? כן, אז

²³⁵ שמות, כ', א'.
²³⁶ עירובין יג, ב.
²³⁷ משנה אבות ג יא
²³⁸ קהלת ב', יד.

התשובה היא אלו ואלו דברי אלקים חיים, כפי שאמרנו כן,

כפי שאמרנו ?? שנאמר "וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמְרָא" בתנאי שיהיו דברים חיים לא כמו סתם דיבור, זה תורה, אני נתתי קצת תשובה לכל הנושא, מה שאני רוצה להסביר זה אין בסיס לאותה שאלה, מאיפה יודעים אם תורה היא אמיתית או לא, הצרה שאנחנו צריכים קריטריונים מחוץ לתורה כדי לדעת אם תורה זה תורה!! זו הצרה, זה סימן של הידרדרות של הקטנות של הדור, כן. אני אולי, הייתי רוצה לספר, לפרש את זה דרך איזה מדרש, אפילו שאני מודע למה שאני אומר, זה לא קל.

יש מדרש כזה, כשמשנה רבינו כתב את התורה, אז כששמע את הפסוק "וַיַּעֲשֶׂה אֱלֹהִים בְּצִלְמִנוֹ"²³⁹ נעשה - לשון רבים, אמר להקב"ה, אתה נותן פתחון פה לאפיקורסים, כן, לנוצרים למשל, כן, זה כתוב "נעשה" כן, אז משה רבינו הגיב בתמיהה, אז במדרש התשובה של הקב"ה היא "כתוב, ומי שרוצה לטעות יטעה"²⁴⁰ אתם רואים באיזה מדרגה ..., רק מי שרוצה לטעות טועה. אעפ"י שבמציאות זה לא קל, במציאות יש יותר קשה מזה, אבל צריך לדעת שזה ככה, ואני שמעתי מרב שלי פעם שרק מי שמסוגל להטעות אחרים טועה. כי הפוסל פמומו פוסל²⁴¹. לכן אנחנו חיים בדורות יתומים, אנחנו צריכים הרבה הרבה רופאי-נפש כדי לגלות מה מסתתר בתת-הכרה של השכל שלנו אבל סוף-סוף מתברר שמישהו בריא אז רואה את העניינים הבריאים וזהו. זה העניין של, שוב אני משתמש באותה מילה גם כדי להיות אדם צריך מומחיות, אדם בריא לא טועה. וזה מחלה, הטעות, אולי זה המחלה של... טוב אני לא רוצה להאשים את הטועים אבל "וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים" וזה דווקא מעניין מאוד, סדר הפסוק, "וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְנִתֵּן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת" צריך להיות בריא כדי לקבל תורת אמת. זה מובן? טוב. לרוב כשהולכים לאיזה תלמיד-חכם כדי לקבל תשובה לאיזה שהיא שאלה אז נוטים ללכת דווקא אצל החכם שיודעים מראש שהתשובה שיתן זה התשובה שמחכים, כן, נכון? אז זה לא בריא. טוב ?

מה השאלה שלך?

שאלה: לא הבנתי "כי קרוב הוא" ... וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דְּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא

הרב: הקב"ה לא נחם אותם דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא לעם ישראל - הוא הקב"ה! כי הוא קרוב!

כי זה ... מאחורי הפשט-לפי הסוד, כל פעם שכתוב הוא, זה הוא הקב"ה. למשל "בְּצִלְמֶה הָהוּא"²⁴² אז מכיוון שהקב"ה קרוב לישראל, הוא לא רצה שיתכנו בדרך ארץ פלשתים אז הוא הפחיד אותם, זה או דרך ארץ פלשתים או מעמד הר סיני, או זה או זה, טוב זה קצת חידוש מה שאני אמרתי פה, אבל זה ברור, המצב של העם לפי ה-איך קוראים לזה יש מילה בלועזית - דיאגנוזה, של הקב"ה באותו דור היה כ"כ ירוד שזה היה ברור שלא יחזיקו מעמד אם ייכנסו לארץ כנען באופן ישיר, תראו איך זה מעניין, אנחנו נתקלים פנים אל פנים עם הפלשתים של היום דווקא אחרי 40 שנה של המינות, יתכן כי זה במקרה אבל אני לא חושב שכך, מכיוון שצריך 40 שנה של הכנה. טוב....

שאלה ?? :

הרב: זה ברור אני לא חושב שיש מקרה כזה בשאלה כל כך חמורה.

מי מתחרים בעם ישראל על ארץ ישראל, אלא דווקא איזה שבט של צאצאי ישמעאל שלקח לעצמו את השם של הפלשתים דרך הרומאים והבריטים אבל דווקא בחרו באותו שם. מתי הערבים ראו את עצמם כפלסטינים. אני זוכר כשהייתי צעיר בבית הספר הצרפתי, כל פעם שיהודי היה בראש הכיתה, היו אומרים היהודים לפלסטינה ..., הגענו לפלסטינה אומרים לנו, לא זה לא שייך לכם! אבל עד תקופת הקמת מדינת ישראל, לא היה השם פלסטינאי אלא ליהודי, שכחתם את זה כבר? אז פתאום, אתם זוכרים את התקופה של 'פלסטינה א"י', פתאום זה מתגלה שהערבים מגדירים את עצמם כפלסטינים מה זה השורש של פלשתים, זה לפלוש, זה כובשים ודווקא הערבים הם זרים לדעות האלה, כי הם באו מערב, ארץ ערביה..חח.. איך אומרים ארץ ערב, כן, פלשו על הארץ ומגדירים את עצמם כפלסטינים שהמשמעות היא פלשתים לפי הרומאים ולפי הבריטים. וכל

²³⁹ בראשית א כו

²⁴⁰ בראשית רבה (וילנא) פרשה ח, ח: רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר: בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר "ויאמר א-להים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" אמר לפניו: רבון העולם, מה אתה נותן פתחון פה למינים? אמר לו: כתוב, והרוצה לטעות יטעה.

²⁴¹ בבלי, מסכת קידושין, דף ע"ב.

²⁴² [דוד כהן] הביטוי בְּצִלְמֶה הָהוּא מופיע כ-16 פעמים בתנ"ך ביניהם בראשית כו כד, "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ה' בְּצִלְמֶה הָהוּא וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים אֲבָרְהָם אֲבִיךָ אֵל תִּירָא כִּי אֲתָף אֹנְכִי וּבְרִיתִי אֶת זֶרְעֶךָ בְּעִבּוֹר אֲבָרְהָם עֲבָדִי." וגם במגילת אסתר, פרק ו': "בְּצִלְמֶה הָהוּא, נִדְּחָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"

העולם כולו מסכים מכיוון כי שהעולם כולו מתנגד לחזרה של עם ישראל לארצו.

אני קראתי עיתון צרפתי השבוע וכתוב ככה: "ישראל נגד העולם כולו" אנחנו כותבים בצד ההפוך זה "כל העולם כולו נגד ישראל" וזה יותר מחצי נחמה אם באמת כל העולם כולו נגדנו זה סימן שאנחנו ישראל, אתם מבינים למה אני מתכוון, אם באמת כל העולם כולו נגדנו אז זה סימן שהצדק איתנו...

מה השאלה?

שאלה: ?? :

הרב: זה השנאה שמתגלה

טוב, זה ענין של פוליטיקה, אבל זה תורה! צריך ללמוד את שירת הים, כן, אִזְּ נִבְהָלוּ אֱלֹפִי אֲדֹם אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחֲזְמוּ רֶעֶד נִמְגּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּנְעָן. וכו'

אז איך אני זוכר איך היינו אומרים כל פעם שהייתה מהומה של הערבים נגד היהודים, היינו אומרים "תִּפְּלָ עֲלֵיָהֶם אִימָתָה נִפְחָד" אתם זוכרים ? טוב, אני חוזר לנושא שיש בידו של מלכי-צדק, באותה רמה שנמצא, באותה תקופה, למסור לאברהם אבינו את סגולת המשיחות של הכהונה של התורה שקדמה לעידן העברי, אבל זה מאותו שורש, לא לחינם המדרש הקודם אמר, מיהו מלכי צדק, מלך שלם, מלך מהול, זוכרים את זה, זה שם בן-נח.

זה השורש של הזהות העברית שמתגלה אחרי אותה תקופה של גלות בארם-בבבל, אצל נמרוד באברהם אבינו ביציאתו מאור-כשדים לפי פשט המקרא.

שאלה: ?? :

הרב: פה, אתה זוכר שהיו קורבנות אצל אדם הראשון היו קורבנות אצל נח, יש מחלוקת בגמרא, גבי דווקא מה שלמדנו השבוע על עניין של נִשְׁמַע יְתֵרֵנוּ "מה שמועה שמע ובא" זוכרים את זה, על הפסוק של "וַיָּבֹא אֶהְרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָחֶם עִם חֵתָן מִשָּׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים" קטע חסר

אבל לפני מתן תורה יש כבר קורבנות ... כל זה שייך להתנהגות אפילו הדתית של האנושות אבל מבחינת דרך ארץ.. אולי אני אתרגם את זה בארמית, דרכא דאֶרְעָא, ההתנהגות האמיתית של יושבי עלי האדמה, שעוד לא קיבלו תורה מן השמיים, ואותו דרך ארץ זה הכנה לקבל את התורה מן השמיים, פה אנו חוזרים לנושא שלמדנו ותרגילנו בתורתך, וצריך להבין את זה עמוק-עמוק, כשאנחנו אומרים תורה מן השמיים, הכוונה היא שהתורה איננה מתאימה לארץ, נצטוונו להתנהג כמו מלאכים, זה נושא רחב מאוד, זה העניין של פרה אדומה, והטענה של הגויים ושל השטן : איך אתם אומרים שאתם מתנהגים לפי תורת המלאכים? כי אתם לא יכולים להיות בקדושה כל עוד שיש מיתה בעולם, כל עוד יש טומאת המיתה בעולם, אי אפשר להיות "קִדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי"²⁴³, וזה דווקא קשור לעניין של פרה אדומה, הקב"ה מסר לנו את האפשרות לטהר את הטומאה, אז הגויים והשטן טוענים שזה דווקא תירוץ, שזה מלאכותי, אתם המצאתם איזה טריק כדי לצאת מהקושייה, איך אפשר להתנהג לפי התורה, התורה היא בשביל המלאכים, זה הטענה של הגויים, איך אתם מתיימרים לומר שאתם מתנהגים לפי התורה, אנחנו בני האדם של אחרי החטא, השרויים בטומאה ואתם מתיימרים לומר שאפשר, לא, זה בלתי אפשרי, זה הטענה שלהם.

התורה מן השמיים, שוב אני רוצה לדייק, כשאומרים לא בְּשִׁמְיָם היא, זה לא סותר, לא בשמיים היא עכשיו כשקיבלנו אותה, אבל היא מן השמיים, זה לא אותו דבר, טוב ולכן יש גם את המישור של טקס הקרבנות, טוב אז כאן יש שתי דעות, של רבי שמואל בר נחמן שאומר מכיוון שכתוב הוציא לחם ויין, ולא הביא לחם ויין, אז הוציא זה לשון שמסר משהו, מה הוא מסר? מסר עניין של הקרבנות ראינו את הסבר המדרש, לחם ויין.

מבחינת שהוא כהן זה העניין של קרבנות.

ורבנן אמרי תורה גילה לו, אז פה יש לנו עניין של איזה תורה? זה דרך ארץ שקדמה לתורה וזה התורה עצמה כשמדובר בדרך ארץ העברים. אבל התורה בבחינת מידות לא בבחינת מצוות-החידוש של משה רבינו, זה מובן? טוב.

אז פה הדיוק זה לא על כהן, כהן זה הדיוק של רבי שמואל בר נחמן, הדיוק של רבנן זה אל עליון, כדי להיות

²⁴³ויקרא, יט.ב.

כהן לאל עליון זה לא סתם, צריך תורה, אז מכיוון שהפסוק אמר והוא כהן לאל עליון זה רמז שמסר לו תורה. זה מובן? טוב.

אז אנחנו גומרים את המדרש, רבי אבא בר כהנא אמר: כל יין שכתוב בתורה עושה רושם, חוץ מזה. ... מה זה עושה רושם? כל פעם שנתקלנו בסיפור על היין בתורה, אנו רואים שיש איזה אסון. זה עושה רושם ויש תוצאה של אותו אסון. למשל, היין של נוח, זה עשה רושם, והיין של לוט... יפה, והיין של בני אהרון יש דעה אחת שהיו שתויי יין כשהתקברו לכהונה... חוץ מזה אומר רבי אבא בר כהנא, כל יין שכתוב בתורה עושה רושם חוץ מזה, אז מה הוא רוצה לחדש פה, שהיין הזה, אולי לא, זה בדיחה... היין הזה שהביא, וגם הלחם, לפי ההלכה היה אולי לא כשר, היה יין נסך, אולי זה לא כ"כ בדיחה, על העניין של היין נסך זה נושא חשוב מאוד, אתם יודעים שרגילים להביא יין נסך בקשר לעבודה זרה, זה טעות שיש אצל הרבה חוגים ביהדות המסורתית, חוץ מה... אני לא רוצה לומר הדתיים, שומרי מצוות ממש, שלא שותים סתם יין, שותים רק מיין כשר, ההסבר שהם נותנים, אלו שמקלים על זה, אומרים שאין יין נסך מכיוון שאין עבודה זרה וזה נקרא סתם יין, סתם יינם, היין שלהם, של הגויים, אבל לפי ההלכה האיסור של סתם יינם זה אותו איסור השייך ליין נסך, ההקש המדויק הוא שכל מה שנאסר ביין נסך נאסר בסתם יינם, ואני זוכר שלא פעם אמרתי למה? מכיוון שלכאורה לפי פשט התורה יין נסך זה יין נסך דהיינו שהביאו כע"ז את הפסל שלהם, זה אסור ממש, ולא תשתו יין נסיכם, עכשיו אוסרים סתם יין של גוי, לכאורה עם הסבר סוציולוגי יותר מדתי, לא יינם בשביל לא ביתם ולא ביתם בשביל לא אלוהיהם כי היין מביא לנישואי תערובת ונישואי תערובת מביא לע"ז, סוף סוף סתם יין מביא לע"ז אבל בדרך עקיפין של מסיבות עם הגויים. אבל פעם שמעתי מהרב, שנכון, עכשיו בתקופה שלנו, בתקופה התרבותית שלנו אין עוד ע"ז מיוחדת זו או אחרת שראינו אצל הקדמונים אבל עכשיו יש סתם ע"ז, ולכן סתם יין אסור, זהו... חח

שאלה: מה זה סתם עבודה זרה?

הרב: סתם ע"ז זה האפיקורסיות, זה סתם ע"ז, זה ע"ז סתמית, עובדי ע"ז דאז היה להם אליל מיוחד, עם חוכמה השייכת לאליל מיוחד, אבל עכשיו האפיקורסים רואים את כל העולם כולו כאליל ענקי, פסל ענקי כלל עולמי, העמידו כל העולם כולו כאליל, ולכן זה סתם ע"ז, ולכן סתם יינם זה אותו דבר.

טוב חוזרים לשאלה.

מה הכוונה של רבי אבא בר כהנא, שאומר: כל יין שכתוב בתורה ואין יוצא מהכלל עושה רושם, חוץ מזה. מה הכוונה? זה יין כשר. זה הכוונה של רבי אבא בר כהנא, אבל צריך להסביר את המשמע שלו, מה הוא רואה כדי לומר "פה זה בסדר" אח"כ נראה את התגובה של רבנן, והוא כהן לאל עליון וזה לא עבודה זרה, פשוט, כן, ולכן היין הזה שמסר מלכי-צדק לאברהם זה יין שלא הביא עמו אסון, ובמילים אחרות אין חשש לא לע"ז ולא לגילוי עריות ולא לשפיכות דמים, זה יין בסדר לפי הפשט, זה מובן? אולי יש לכם עוד אפשרות להסביר אחרת? אז תגידו קצת...

שאלה: מהן הדעות האחרות לגבי בני אהרון??

הרב: יש כמה דעות, שלא נשאו אישה, היו רווקים, אם אתה זוכר, למדנו את זה בגמרא אבל המקור פירושו במלבי"ם, אני זוכר שני... כן נכון ושהיו שתויי יין, יש פרשה שלמה, אחרי מות בני אהרון זה דווקא איסור של יין לכהנים בשעת העבודה.

שאלה: יש דעה שהיו מורים הלכה בפני משה.

הרב: כן, שהיו מורים הלכה בפני רבם.

אבל מכל מקום העניין של היין זה עניין החוכמה, אתם יודעים את ההסבר הזה, הרגיל, נכנס יין יצא סוד, ואנחנו מוצאים את זה גם אצל לוט, נוח, גם אצל לוט וגם אצל בני אהרון לפי הסוד, אבל השאיפה שלהם, ההסבר של הפשט, שהם הקריבו אש זרה אשר לא ציווה ה', זה לפי הפשט החטא שלהם לכאורה, ונקרבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אֱתָם. אבל הכוונה שלהם הייתה, הייתה לשמה, וההסבר הוא ככה: מידתם של נדב ואביהוא זה היה השאיפה שלהם להחליף את משה ואת אהרון, יש מדרש שאומר שהיו מרגלים על משה ואהרון, עד מתי ימותו הזקנים הללו שננהיג את העם, זוכרים את המדרש? וה...איך אומרים את זה, ה...זריזות לא...ה...איך קוראים לזה?

קהל: הקוצר רוח?

הרב: הקוצר רוח, כן הפזיזות של הצעירים לקחת את העניינים בידיים ולהחליף את הזקנים, אבל הכוונה שלהם הייתה לשמה, מה קורה, אני רוצה לחזור להסבר של הורו הלכה בפני רבם. שהביאו התלהבות דתית רק שלא בשעה טובה, אבל ההתלהבות שלהם הייתה כשרה. מה הצד האחר? שהתורה לא ביקשה, אבל זה לא אומר שזה היה פגום, שזה היה רע. החטא הוא שלא היו מסוגלים להיות מנהיגי הדור של אותו דור של אותה תקופה, היו יותר מדי גבוהים בשביל הרמה של העם.

לכן התקרב יותר מדי מהר לקדושה העליונה, זה היה האסון שלהם, וזה גילוי הפסוק עצמו "בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ", היו יותר מדי קרובים לקדושה העליונה. והחטא שלהם זה היה להביא אש, זרה לתורה, זה לא אומר שהאש הזה לא היה טהור, אבל הוא היה באותה תקופה, זר, לא כהלכה. הם היו קדושים, צדיקים גדולים, כן! אבל יותר מדי גדולים לפי הקצב שהיה צריך להנהיג את העם הלאה. אז הפסוק אומר וְלֹא יָבֹאוּ לְאֹזֶת קְבֻלָּע אֶת הַקֶּדֶשׁ וְמָתוּ: זה קשור לאותו עניין. להתקרב יותר מדי לקדושה בלי הכנה מספקת, אז התוצאה זה המיתה. ולכן משתמשים בלשון חטא, אשם, עונש, אבל בתוכן העניינים זה היה לשמה אז היין הזה, החכמה הזה, זה היה יותר מדי מהר, זה כשנותנים ... הרמב"ם מסביר את זה בעניין אחר לגמרי: לתינוק לא נותנים לאכול בשר ויין, נותנים לו חלב, כן, אז זה לא אומר שבשר ויין זה לא כשר, אבל מי שנותן בשר ויין לתינוק הוא חוטא.

קהל: גם כמו לימוד הקבלה

הרב: זהו, צריך 40 שנה של לימוד תורה כדי להגיע לתורה... מי שמתקדם יותר מהר זה מסוכן, זה העניין של ענווה.. זה מובן? זה שוב העניין של 40 שנה עד שנגיע לעימות עם דרך ארץ פלשתיים, אנחנו רואים את ההבדל בין דרך ארץ ישראל, לארץ פלשתיים. ואתם רואים את הרשעות של האנטישמיים, הופכים את ... טוב ... אז זה הכוונה של רבי אבא בר כהנא כל יין שכתוב בתורה זה סיפור של התקדמות יותר מדי לעניין החכמה נסתרת שמסתתרת בעניין שלנו. חוץ מזה פה זה העניין...בסדר.

טוב. "אמר רבי לוי: אף זה לא יצאנו מידו, שמשם קרא עליו: ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה":

מה ההבדל? כאילו, התוצאה של אותו יין שקיבל אברהם אבינו ממלכי צדק היתה הגלות של מצרים, מה הקשר? כל פעם אנחנו רואים את הדו-ממדות של ההסבר של המדרש, הצד החיובי ומיד המדרש מגלה את הפגם שיש במצב. קיבלנו את הירושה של כל מה שקדם, מכיוון שזה ירושה מתאימה אז הדעה הראשונה זה: היה בסדר. היין הזה, זה בסדר, אבל יש הצד האחר, הצד השני, קיבלנו את הירושה הקדומה בלי בירור אז היה צריך לברר את הבירור דווקא ב-ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה.

זה מובן הקשר? אחר כך נראה אותו עניין, קצת הלאה, תיקחו את ה...תורה, רק- דקה. בפסוק כ"א: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֹדִם אֶל אַבְרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְקֶשׁ קֶח לָךְ. הגמרא רואה בזה, את הסיבה העמוקה של גלות מצרים, והגמרא, זה בגיטין אם אני זוכר, מסבירה את זה לפי השאלה שלה: מה חטא חטא אברהם אבינו שנענש בארבע מאות שנות גלות של בניו²⁴⁴ ואחד ההסברים של הגמרא, זה שהפריז במידותיו של הקב"ה ולא קיבל את הגרים, במה שכתוב תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ מי אמר תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ? מלך סדום. מלך סדום אומר לאברהם תן לי הנפש, שיהיו הגרים שלך, והרכוש קח לך ואברהם לא רק שמסכים שהנפש יהיו שייכים למלך סדום גם הרכוש הוא לא רצה אותו, תמשיכו בהמשך הפסוק: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סֹדִם הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל ה' אֵל עֲלֵיוֹן קִנְיָה שְׁמַיִם וְאֶרֶץ. אִם מִחוּט וְעַד שְׁרוּף נֶעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אַבְרָם.

אברהם היה יותר מדי צנוע, עניו, חסיד, כן, הפריז במידותיו של הקב"ה, אז ההסבר הוא ככה: שאותו נפש, אותן הנפשות שאברהם עזב למלך סדום, למי? למלך סדום, ואברהם היה יודע מי היה מלך סדום, מה זה סדום באותה תקופה, ואותו רכוש שמסר למלך סדום שלא רצה לקחת צריך לרדת לגיהנום של הגלות כדי להציל אותו אחר כך, זה סוד הרכוש סוד הנפש, רק דקה, יש בגמרא: לא ירדו ישראל לגלות אלא לעשות נפשות של גרים²⁴⁵. זה עניין של לאו דווקא, זה לאו דווקא הסיבה, אבל אחת מהסיבות של הגלות לפי הגמרא זה להחזיר

²⁴⁴ נדרים לב,א:

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בת"ח, שנאמר "וירק את חניכיו ילידי ביתו" (בר' יד, יד). ושמואל אמר: מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה, שנא' "במה אדע כי אירשנה" (שם טו, ח). ורבי יוחנן אמר: שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה, שנאמר "יתן לי הנפש והרכוש קח לך" (שם יד, כא)

²⁴⁵ פסחים פז ע"ב:

ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר (הושע ב כה) וְיִרְעָעִיתִי לִי בְּאֶרֶץ לֹא רַחֲמָה וְאֶמְרִיתִי לָלֵא עַמִּי אֲתָהּ וְהָיָא יֹאמַר אֱלֹהֵי - כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין?

גרים לישראל, כי כשנוסדה הזהות של עם ישראל, הרבה ניצוצות קודש נשארו בחוץ. פה יש לנו הוכחה כמה נפשות וכמה רכוש, ערכים, שאברהם היה צריך להוציא מהטומאה של מלך סדום, עזב אותם למלך סדום. ולכן התוצאה היא שצריך לרדת איפה שנפלו אותן הנפשות, אותם הערכים, כדי להציל אותם מהטומאה של החיצוניות. זה מובן? זה מה שאומרת הגמרא, כן.

שאלה:??

הרב: לא, לא זה אני מביא דוגמא מקבילה כן אחר כך נראה ב-ועבדום וענו אותם שזה בירור הטומאה השייכת לאותה העברה מתקופה לתקופה, זה לפי דעתי, זה מספיק להבין את ההסבר הזה, יש צד חיובי, כל מה שהיה צריך לקבל מהתקופה הקודמת, קיבלנו. אבל קיבלנו את זה בלי בירור, בלי הכשר, אז צריך לברר. התוצאה של הגלות זה לתקן כל מה שהיה בבחינת בכוח בתקופות הקודמות. אולי אני אתן דוגמא לזה, רק אני רוצה לגמור, על הפסוק, אותו פסוק כן, שזה נאמר בפירוש לאברהם, "וְיָדַעַתְּ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ גָּדוֹל." איזה רכוש? זה אותו רכוש שאברהם עזב פה. אז היה צריך לרדת כדי לקבל אותו שוב. ואם היו מצליחים להוציא את הרכוש, בחיי יוסף זה היה מספיק, כל הרכוש היה בידו, כן, אז התרגלו למצרים נשארו שמה, והפח נסגר. זה ברור מאד, כל מה שהיה צריך לעשות בגלות, היה אפשר לעשות בדור אחד, אבל יש רשלנות, יש התרגלות לטומאה, וזה הרמז ש"מלמד [בהגדה של פסח] "היו מצוינים שם", אבל אתם כבר רגילים לאותו נושא. פעם למדתי שיש איזה רמז בכורש, כורש זה אותיות רכוש, והחרדים אומרים שבלפור, זה אותיות בעל פפור....חח....

טוב חוזרים, חוזרים לעניין.

אז נשאר לנו עוד כמה מדרשים, מה השעה?

טוב אז אני מציע לגמור את השיעור עכשיו.

אם אני זוכר הגענו לפסוק יח' בפרק יד' ואז אני מקווה שנצליח לגמור בכל הכוחות, המדרש על סוף הפסוק, ומלכי-צדק מלך שלם, הוציא להם ונין; והוא כהן, לאל עליון... לא לא לא זה פסוק כ' סליחה וברוך אל עליון, אשר-מגן צריך בידד; ויתן-לו מעשר, מכל. אנחנו מגיעים למדרש על ויתן-לו מעשר, מכל.

זהו אז תקחו את הדף 136²⁴⁶ ויתן-לו מעשר, מכל. במדרש, לפי הפשט, יש מחלוקת בין המפרשים מי נתן המעשר למי, נכון?

קהל: לא רואים פה

הרב: לא רואים פה, לפי הפשט, לכאורה יש מקום לומר שדווקא מלכי צדק נתן לאברהם מעשר מכל, כן, אבל לפי פירושו של רש"י, ולפי רוב המפרשים של הפשט זה אברהם שנתן המעשר למלכי צדק והמשמעות היא פשוטה מכיוון שהפסוק אומר והוא כהן לאל עליון, אברהם שהיה הדיוט היה צריך להביא מה שנקרא בלשון הלימודים את המנה השייכת לגבוה, זה שייך לכהן, זה מתנה לכהן.

זה לפי הפשט אבל מכל מקום, מפרשי המדרש חולקים שיש מקום לפרש שדווקא מלכי צדק נתן את המעשר לאברהם, מכיוון שקרא שהכהונה עוברת לתולדות של אברהם, לפי המדרש שאנחנו נלמד מיד, יש סמך אם לא בפשט של המדרש, אנחנו נראה בעומק של המדרש שמיד מדובר בברכת כהנים, בצאצאי אברהם, ובזכות מה שקרה פה, ויתן-לו מעשר, מכל. לפני שנחליט מי נתן למי, בזכות המתנה של מעשר מכל, אז אברהם אבינו קיבל לצאצאיו את סגולת ברכת כהנים ולכן יש מקום לומר שמלכי צדק ראה, זה, אין לי סמך לומר, לפי רוח הקודש או ניוחש, אבל ראה לפי מה שלמדנו על המאורע עצמו, הפגישה בין, המפגש בין מלכי צדק ואברהם, זה... אני לא יודע איך לומר את זה בעברית מודרנית, מעבר היסטורי בין התקופה שעברה, תקופת העבר, איזה מין מעבר מהעולם הזה לעולם הבא, כן, ולכן מלכי צדק שעד כאן היה כהן לאל עליון מסכים ש-מכאן ואילך הכהונה עוברת לאברהם וזה מורגש במה שנלמד בפעם הבאה. כי ברכתו של מלכי צדק היא בשם אל עליון קנה שמים ונאץ, אתם זוכרים למדנו מה זה 'קונה שמים ונאץ', אולי למדנו את זה במקום אחר, אולי נחזור, אם יש צורך נחזור לזה, אבל אברהם אומר, תקחו פסוק כ"ב אברהם אומר "וַיֹּאמֶר אֲבִרָם אֶל מֶלֶךְ סְדִם הָרִימָתִי יְדִי אֶל ה' אֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שְׁמִים וְנָאָץ". יש, אפשר לומר פשוטו כמשמעו, מוטציה, שינוי, חידוש מהותי בקדושה, עד כאן זה מבחינת גילוי האלוקות, אל עליון, מכאן ואילך זה גילוי שם השם, גילוי שם הווה, בלשון הקבלה זה יותר מדויק, אבל סתם לפי פשט המדרש רואים שיש איזה מעבר מהותי, כן, יש איזה עליה בקדושה, אברהם היה הראשון, אתם זוכרים את השיעורים הקודמים השנה, היה הראשון שקרא בשם השם, עד כאן זה אלקות, זה אלקות אמיתית ואלקות של אל אחד, יחוד השם, יחיד ומיוחד, אל עליון, קונה שמים ונאץ אעפ"י שפה יש איזה הגדרה, אני לא חושב שבאותה תקופה היתה משמעות של אל עליון אותה משמעות הפילוסופית שאנחנו מוציאים אחר כך מאוחר מאוד, למשל, מכיוון שמדברים היום על המהפכה הצרפתית, כן, ובמהפכה הצרפתית, באידיאולוגיה של המהפכה הצרפתית, יש איזה מושג של אל עליון, במקום האל של התנ"ך, האל של הנביאים, ובצרפת היו קוראים לזה l'etre supreme, כן, אל עליון, זה פלא, יתכן שה-מתורגמן מצא את זה בתרגום של אותו פסוק, אבל לפי דעתי בתקופה של מלכי צדק לא היה שום שמץ של פילוסופיה מודרנית כזו, ואל עליון בדברים של הקבלה זה ספירה מיוחדת, גילוי דרך ספירה מיוחדת. אבל אל עליון זה האל אחד יחיד ומיוחד אבל מבחינת אלקות, מבחינת בורא הטבע, בבחינת מנהיג עולמנו רק דרך חוקיות הטבע. האם זה מספיק ברור מה שאני מדגיש פה, כן? המאמינים לפני אברהם היו מאמינים באלוהים בורא עולם באמונה אמיתית אבל מאברהם ואילך זו אמונה בה' שמתגלית, ה' שהוא האלוקים, לא להיפך, אם נלמד השנה רק את המעבר הזה, כן, בין ה-סתם האמונה בבורא, אלוקים כבורא אלקות אמיתית ותו לא, בלשון הקבלה - במעשה בראשית, אבל מעשה מרכבה זה לא מתגלה להם, מעשה מרכבה זה ההשגחה, השגחה על, ודרך, התולדות של האדם ובן אדם, כדי להגיע לבן אדם. זה מתגלה מאברהם ואילך. אעפ"י שיש פסוק בספר שמות בפרשת וארא, "וַיֹּאמֶר אֶל אֲבִרָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם."²⁴⁷ אעפ"י כן, למדנו את זה כבר, ואם יש צורך נחזור על הפירוש, שהאבות ידעו... אה סליחה... אני רוצה לדייק במילים, האבות האמינו בה', קראו בשם השם, אבל ה' שהוא האלוקים נראה להם רק מבחינת אל-שדי. ולכן לא היה להם הידיעה במובן המקראי של המילה ידיעה, עד דור משה רבינו, [אז] יש ידיעה: וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם, זוכרים את המקור הזה, אבל האבות היו מאמינים בה' שהוא האלוקים, לפני האבות אברהם יצחק ויעקב, המאמינים שקדמו להם מאדם דרך שושלת הצדיקים, 20 דורות עד אברהם היו מאמינים באלוקי אמת אבל לא תפסו את המושג ה', אעפ"י שהגילוי הזה ניתן לאדם הראשון. אדם הראשון נתגלה לו האמת, נתגלתה לו האמת, ולמשל

²⁴⁶מדרש בראשית רבה מ"ג, ח'

²⁴⁷שמות ו ג

יש פסוק אחד שאומר כשקין נולד, מה אומרת חווה: קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה' ²⁴⁸ אז ידעו כן, ואחר כך מדור אנוש ואילך זה נעלם, למדנו את זה פעם, אתם זוכרים מה אומר הפסוק גבי דור אנוש: אֶז הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה' ²⁴⁹ - [רש"י] לשון חולין. טוב.

התחילה אז ההיסטוריה של עבודה זרה, לא בכל הדורות, היו יחידים שהיו מאמינים אמיתיים, צדיקים אמיתיים, ונח הוא הדמות, נח לפי המקרא, אבל לפי המדרש היו, אפשר לומר שהיו גם גדולים מנוח, למשל מתושלח, כן שהיה צדיק כביר, ענקי לפי המדרש, עם זכות גבוהה מאוד, אבל זה החידוש פה. ולכן כשמלכי צדק, שהוא ה... נאמר ככה, ראש השועלים הפוגש את הזנב לאריות, אז הוא מוסר לו את ה... מלכי צדק הוא ראשון אבל ראשון בעולמו, כן, וכשפוגש את אברהם אז הוא מוסר לו את הכהונה, ולכן יש מקום למפרשים, המפרשים פה עפ"י המדרש, עפ"י הדרש, כן, ש וַיִּתֶּן-לוֹ מַעֲשֶׂה, מִכָּל. זה מלכי צדק שנתן לאברהם את המעשר. אבל לא לשכוח [ש]לפי הפשט זה ההיפך, זה אברהם שנתן את המעשר לכהן שבדור שהיה מלכי צדק, זה מובן כן.

למדנו מספיק על אותה דמות, רק צריך לזכור שבדמותו של מלכי צדק יש דמות משיחית במלוא מובן אבל לאיזה רמה, לאיזה מדרגה, לאיזה שלב מסוים של ההתפתחות של ההיסטוריה המשיחית לפני שתתחיל. כי ההיסטוריה המשיחית מתחילה באברהם דווקא. ונראה את זה מיד במדרש שלנו, לכן זה ההבדל בין הפשט והדרש באותו עניין מי נותן למי את המעשר. אבל לפי הקבלה זה ברור, לפי הקבלה זה לא רק שמלכי צדק נתן את המעשר, אלא דווקא הקב"ה נתן את הברכה לאברהם. המעשר הזה זה הספירה העשירית, ספירת מלכות, זה למדנו בשיעור בקבלה, במקרה שזה לא במקרה, זה היה נושא מקביל אתם זוכרים מי...

יש מכם שלומדים גם כן את שערי אורה ²⁵⁰? טוב אז לפעמים אם יש גשר בין שני הנושאים אני אציין את זה, אם זה לא מספיק ברור לשאר המשתתפים אפשר לשאול שאלות כדי שיהיה ברור לפי עולם המדרש לכל הפחות כן.

קהל: כשאברהם משתמש במילה שם הוויה האם מלכי צדק מבין אותו? באמת?

הרב: ברור, דאם לא כן, לא היה אומר לו, כי יש לנו כלל, בתורה אין שום מכשול, אין דברי שקר, וְאִין לְמוֹ מְכַשֹּׁל ²⁵¹ ולכן אם אברהם אומר שם הוויה למלכי צדק, חזקה שמלכי צדק ... נכון, ויש פסוק יותר ברור: וְלִפְנֵי עֵנִי לֹא תִתֵּן מְכַשֶּׁל ²⁵² ואם אברהם היה אומר שם הוויה בפני מלכי צדק ומלכי צדק לא היה תופס במה היה מדובר, אז פה יש עבירה, עוול, כן, ... זה, לא בתורה, כולם מדברים אמת בתורה, אפילו הנחש, אם אתם רוצים לראות את הדוגמא ההיא, אפשר ללמוד אותה כן, כן, גם הנחש לא משקר, מכיוון שהוא נחש של תורה ... נחש מקראי כן, כשאמר וְהִיטֵם כְּאֵלֶיהֶם יִדְעִי טוֹב וְרָע ²⁵³ הוא אומר אמת כן.

קהל: השאלה היא, יש בספר של נחמה ליבוביץ על הפרשה הזאת פרשת וארא, היא מצטטת הרבה מפרשים, היא אומרת, שמו השם ידעו אבל את הפנימיות שלו לא ידעו, או שיתגלה דרך ניסים ונפלאות דרך יציאת מצרים או ...

הרב: אפשר להסביר ככה

קהל: פרעה בפירוש אמר ששמו ה', פרעה לא הכיר לו

הרב: מי?

קהל: פרעה לא הכיר

הרב: אהה פרעה,

קהל: אני לא מדבר על פרעה, אני מדבר על זה שהאבות ידעו את שם השם אבל לא ידעו את ההתגלות השלמה

²⁴⁸בראשית ד, א.

²⁴⁹שם, כ"ו

²⁵⁰ספר שערי אורה - ספר קבלה- הסבר על עשר הספירות ושמותיו של ה', מאת ר' יוסף בן אברהם גייקטיליה, המאה ה-13.

²⁵¹תהלים קיט קסה

²⁵²ויקרא יט יד.

²⁵³בראשית ג ה

שלו.

הרב: לפי לשון מהמקרא, את "הידיעה" במובן המקראי, כן, ושמי ה' לא נודעתי להם, אז אני רוצה לחזור לדיוק של, זה דיוק לפי רוב המפרשים אני לא יכול להביא ציטוט מדויק, מה שלמדתי זה בין האבן עזרא והרמב"ן, בינם, אעפ"י שלא חיו באותה תקופה, ותראו את המקורות באבן-עזרא וברמב"ן, ש-פשט הפסוק הוא קצת קשה, וכבר לפי ההערה של רש"י, כן, ואָרָא אֶל אֲבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם, רש"י מציין שמה, שהיה צריך לומר שמי ה' לא הודעתי להם, לא "לא נודעתי", כן, אז הפשט שאני מציע לכם כדי להבין את פשטות הדברים זה לפי טעמי המסורה, כן, ואָרָא אֶל אֲבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם: וארא מלשון ראה, ראייה, אעפ"י שכתוב במפורש לֹא יָרָאִי הָאֱדָם וְחִי. אז איך בפסוק כתוב וארא? זה נושא אחר מיד... "ושמי ה'", לכן "לא נודעתי להם", מכיוון ששמי ה'. זה לא: "ושמי ה' לא נודעתי להם" אלא "ושמי ה' - תוצאה מזה, אם כן, "לא נודעתי להם" אעפ"י שראו אותי, לא ידעו אותי, זה הפירוש שם כן.

בצורה קצת אולי יותר פשטנית זה אותו פירוש, מה שאתה אמרת "פנימיות" נכון? אז זה... גבי ההערה של פרעה, אז זה יותר מדויק. פרעה היה רשע כן, והשאלה שלו זה מי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֻלִּי²⁵⁴, והמדרש אומר בפירוש, הביא את התמונות של כל עבודות זרות שבעולם ושואל את משה רבינו מי ה'? איפה הוא בכל המוזיאון הזה? וביתר דיוק הוא הביא איך אומרים את זה בעברית planisphere, [מפת הכוכבים] שלו של כל המזלות, איפה הוא, כי באותה תקופה עבודה זרה הייתה עובדי כוכבים ומזלות אז היו עובדים לפלנטה זו או לכוכב זה, איפה הוא? זה פרעה, עובד עבודה זרה. למדנו את העניין, זה עניין חשוב, זה הסיבה של העיכוב של עם ישראל במצרים עד שפרעה מכיר בזה, מי הוא ה': מי כְּמִכָּה בְּאֵלֶם ה'²⁵⁵, אתם זוכרים? טוב.

אבל ודאי שהיו שתי תקופות, הצדיקים עד אברהם אבינו ששמועה שמעו ששמו ה'... ואני רוצה להביא פירוש ברש"י על נוח, תזכירו לי מיד, שמעו שהאלוקים הוא ה', כן, אבל לפי התורה ה' זה האלהים, אליהו הנביא ה' הוא הָאֱלֹהִים²⁵⁶ והתקופה של האבות שה' מתגלה כה' אבל דרך המידות לפי הצורך, ובעיקר בפסוק הזה, המידה אל-שדי שהיא מידת יסוד, טוב, זה נושא לגופו, רק דקה ניקח איזה פסוק על רש"י, אני רוצה לגמור את זה רק דקה ואחר כך השאלה שלך, תעזרו לי למצוא את הפסוק. כשרש"י אומר נח מקטני אמנה היה, מאמין ולא מאמין.

מי זוכר את הרש"י הזה?

קהל: שהוא רצה להיכנס לתיבה עד שדחקו אותו המים?

הרב: שהוא לא רצה להיכנס לתיבה, יפה אז תן לי את הפסוק, תן לי את המספר של הפסוק. אה, כן:

[רש"י בראשית ז, ז. : מפני מי המבול] – "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים"

טוב, אז אתם רואים לפי הפשט של רש"י, לפי הפשט של רש"י, היה מאמין ואינו מאמין...

[הפסקה בקלטת]

הרב קוק ז"ל היה רגיל להסביר את הסוגיה בסוטה²⁵⁷ גבי הדור שלנו, יש הרבה צדיקים שלא מאמינים מכיוון שהביטוי חריף "צדיקים שאינם מאמינים" אז הוא היה מסביר לנו את הסוגיה, זה בסוף סוטה, שלא רואים התגלות רצון ה' בדור שלהם, עִינֵי לָהֶם, וְלֹא יָרָאוּ, אם אפשר להגיע עד כאן, ..., וְתִחַזְּקֶנָּה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֵד לְצִיּוֹן

הוא היה מדגיש, יש צדיקים אבל לא מאמינים, הייתכן דבר כזה? מכיוון ש-מבחינת מעשיהם לא עושים רע, ועושים הרבה מצוות. אבל זה עניין יותר עמוק... ואינם מאמינים ואנחנו רואים את הדמות, את הדוגמה בנח ככה.

אני אביא לכם איזה פירוש של איזה חכם חסיד, שלמדתי אצלו לפני אולי הרבה הרבה זמן... הספר שלו נקרא

²⁵⁴ שמות ה ב

²⁵⁵ שם, טו יא

²⁵⁶ מלכים א יח לט

²⁵⁷ סוטה מח ע"ב

שארית מנחם, והוא היה הרב של הקהילה של .. איך אומרים בעברית שכחתי, הפולנים, החסידים הפולנים בפריס, הרב מנחם רובינשטיין ז"ל אולי שמעתם עליו, למדתי איתו את ספר התניא, לא סליחה ספר תניא, ספר התניא זה עם הרב שניאורסון, הרב שניאורסון אחר, הבן-דוד שלו, של האדמו"ר, אבל למדתי, התחלתי ללמוד אצלו רבי נחמן מברסלב, טוב אני חוזר לנושא שלנו והוא הסביר את זה ככה, לא קודם כל, הפשט של רש"י, הפשט של רש"י, הוא לפי הנושא שלנו, היה מאמין באלקות הבורא, היה מאמין אבל הוא לא היה מאמין בהתגלות ה'חידוש בטבע-מבול, זה מה שאומר רש"י, הוא לא היה מאמין שדבר כזה מבול לא יכול לקרות, לפי חוקות הטבע אין דבר כזה, היה מאמין שיש בורא ש.. איך אומרים... ש.. איך אפשר לומר את זה בדיוק, לא סתם משגיח בעולמו, דווקא ההשגחה זה דרך מידת ה' כן

קהל: מארגן

הרב: מארגן כן, שהעולם מתפקד לפי רצון הבורא, אבל דרך חוקיות הטבע, ודרך חוקיות הטבע לא שמענו דבר כזה מבול, כן, זה אמונה אמיתית מצד אלוקים בורא עולם...

אל תרים את היד, אני עלול לשכוח את ההמשך, כן, מספיק שאני אראה שיש שאלה, אח"כ, רק דקה, עד שאני אגמור, וגם זה לימוד תורה, יש משנה מפורשת, נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרָא²⁵⁸, זה אסור, בתוך דברים זה אסור.

...אבל לא היה המאמין בבחינה באמונה בה' מכיוון שזה היה רחוק ממנו, צריך לחכות עד אברהם אבינו [כדי] שזה יתגלה, זה מובן? החכם שאמרתי [הרב מנחם רובינשטיין] הוא הסביר את זה ככה: היה מאמין שהמבול יבוא מכיוון שהקב"ה אמר לו, אבל היה כל כך חסיד, נח, שלא היה מאמין שהקב"ה ישלח מבול לעולם, הוא לא היה מאמין לאסון שיבוא ולכן כל עוד שלא בא המבול הוא היה מקווה שלא יבוא, אתם תופסים את השיטה של החסידות כן, וזה בתאום עם רש"י, היה מאמין שהמבול יבוא ולא היה מאמין מכיוון שהיה מאמין אז הוא לא היה מאמין... יפה, זה חסידות.

ולמדתי בפירוש של אביו של השל"ה²⁵⁹ שהסביר את זה על הפסוק בוא אתה... רק דקה, זה פסוק בפרק ז', תראו בפסוק כ"ב: וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֹּן עָשָׂה.

מה אומר רש"י על כן עשה? "ויעש נח" - זה בנין התיבה (סנהדרין קח)

בפסוק ח', סליחה ה' מפרק ז': וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

מה אומר רש"י? "ויעש נח" - זה ביאתו לתיבה

אתם רואים, בנין התיבה זה תחת שם אלוקים, אבל ביאה לתיבה זה תחת שם ה', אז צריך מאמץ אצל נח להגיע לציית לדברי ה', דברי אלוקים זה קל, אבל דברי ה' זה חדש בשבילו, יש לו קושי, זה מובן?

אז הפירוש של האבא של השל"ה, זה על הפסוק בא אֶתְּךָ וְכָל הַתְּבָה, פסוק ראשון, א', כן, והוא מפרש משהו עמוק מאוד, אם... הוא מפרש ככה: אם נח היה אומר לא! אני לא רוצה להיכנס לתיבה, לא היה מבול, למה? מכיוון שהפסוק אומר כִּי אֶתְּךָ רִאֲיִתִּי צָדִיק לִפְנֵי בְּדֹר הָזֶה. ואי אפשר להמית צדיק, "הגוי גם צדיק תִּהְיֶה".²⁶⁰ אמר אבימלך, אי אפשר להמית צדיק, נח היה יכול להציל את העולם אם הוא אמר [היה אומר] לא נכנס, לא רוצה, והוא [אביו של השל"ה] מסביר את זה ככה, לפי נוטריקון: גדולה עבירה לשמה, היה עושה עבירה לשמה, ו"גדולה עבירה לשמה ממצווה שלא לשמה"²⁶¹ ו-גדולה עבירה לשמה אותיות: עג"ל, וזה קשור למה שאנו מוציאים בגמרא, שדוד המלך לא היה ראוי לאותו חטא, ולמה עשה אותו חטא כדי ללמד תשובה ליחיד, ודור המדבר היה ראוי לאותו חטא, חטא העגל, ולמה עשו את חטא עגל, זה... אני לא מביא את הדיוק של הגמרא אבל זה הרעיון, כדי ללמד תשובה לרבים, ולכן גדולה עבירה לשמה, פה גבי נח, אם היה אומר, אני לא אכנס, היה אולי מציל. אני רוצה להוסיף מילה מדעתי, לפי עניות דעתי, ברוך השם שנכנס, כי אם היה מציל את דור החיים האלו, איפה היינו, באיזה גיהנום היינו...

²⁵⁸ משנה אבות ה' ז': שֶׁבַע דְּבָרִים בְּגֻלָּם וְשֶׁבַע בְּחֻקִּים. חֹכֵם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפִנֵּי מִי שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ וּבְמִנֵּן, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרָא, וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשָּׁב, שׁוֹאֵל פְּעֻנָּן וּמְשִׁיב פַּהֲלָה, וְאֹמֵר עַל רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְעַל מֶה שֶׁלֹּא שָׁמַע, אֹמֵר לֹא שְׁמַעְתִּי, וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת. וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגֻלָּם:

²⁵⁹ רבי אברהם הלוי הורוביץ (1540–1615)

²⁶⁰ בראשית כ ד

²⁶¹ מסכת נזיר כ"ג ע"ב ובמסכת הוריות י' ע"ב.

טוב אז אני חוזר לנושא

יש לך שאלה?

קהל: הקב"ה לא היה יכול לדחוף אותו בכוח לתיבה? זה לא מה שעשה כאן?

הרב: תשמע, זו שאלה רצינית, והשאלה שלך זה על דיוקו של רש"י, "עד שדחקהו המים"

אבל איך הקב"ה דחק אותו? דרך המים! ... תפסת?

טוב מכל מקום יש לו... רש"י ציין את זה, יש לו זכות שנכנס לתיבה, זה אחת הדוגמאות בהן לא תופסים מה רש"י רוצה.

הוא מביא גמרא בסנהדרין (סנהדרין קח), מה רש"י רוצה? כן עשה זה ביאתו לתיבה, ויעש כן, זה... סליחה [כן עשה] זה בניין התיבה, ויעש כן זה ביאתו לתיבה, פה יש מצווה ופה יש מצווה, פה יש זכות, ופה יש זכות, טוב, מה השאלה? רגע

קהל: הפירוש החסידי המסביר למה נוח לא... Il a pas defendu (הוא לא הגן) ... את הדור הזה, זה טוב, זה יפה.

הרב: זה יפה, אבל זה פירוש חסידי. זה מכל מקום, מקטני אמנה, כפי שאומר הפשט של רש"י, אני לא רוצה לומר שהחסידים הם קטני אמנה, זה משהו אחר לגמרי, כן? אבל החסידות היא לפני משורת הדין, כן, לפי הפשט ברור שהחכם החסיד היה מודע על מה שהוא אומר, כן, וכדי להציל את נח הוא הסביר מה שהוא הסביר אבל הפשט זה הפשט של רש"י, מקטני אמנה היה, אבל זה לא אומר שלא היה צדיק, וזה עיקר, למה הבאתי את כל זה? בשם הרב קוק ז"ל, הרב צבי יהודה, כדי שנפתח את העיניים, אנחנו חיים בדור שזה מתגלה. יש קיום המצוות לחוד ואמונה לחוד, אז זה אסון! כן, ואי אפשר לומר שהם לא מאמינים אבל במה מאמינים? מאמינים באיזה מין אמונה תיאולוגית שאפשר למצוא בכל הדתות, אבל באמונה בה' אלוהי ישראל, בהשגחתו בהיסטוריה של עם ישראל, פתאום אין מאמינים. זה מובן כן?

אז אולי נדייק משהו באותו פסוק, פרק ז פסוק א, בא אֶתֶּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רֵאִיתִי צָדִיק לְפָנַי בְּדֹר הַזֶּה. ותזכרו שרישא של פסוק נקרא ויאמר ה' לנח

ולכן פה נח מוגדר צדיק לפני ה', אז אתם זוכרים את הרש"י הראשון בפרשה, על את האלוקים התהלך נח, כן, שנח הוא במדרגה של צדיק לפני האלוקים, אברהם הוא מתהלך לפניי, והיה תמים בפני ה', יש סתירה ענקית, כי לפי פשט הפסוק, דווקא המקור אומר שנח הוא צדיק לפני ה' לא את ולא אלוקים, לפני ה' כמו אברהם, אז התירוץ אני לא מצאתי במקורות, אבל התירוץ שאני מציע הוא ככה, זה כבר מה שרש"י מסביר בהתחלת הפרשה: "אלה תולדות נח נח איש צדיק" - הואיל והזכירו, ספר בשבחו, שנאמר (משלי י ז): "זכר צדיק לברכה. דבר אחר: ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

מה רוצה להסביר רש"י? שלפי הפשט המקרא היה צריך לומר נח איש צדיק בפסוק הקודם [וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינַי ה'] , הפעם הראשונה שהפסוק אומר ונח מצא חן בעיני ה' כדי להסביר לנו למה נח מצא חן בעיני ה', הפסוק היה צריך לומר: ונח איש צדיק מצא חן בעיני ה', לכן מכיוון שהמקרא מחכה עד הפסוק שלנו, אֶלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צָדִיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו, זה מגלה ש-מה שנח היה צדיק, זה לא הסיבה שמצא חן, [אלא] מצא חן-מצא חן, אבל מצד אחר שמא תחשוב שלא היה צדיק, תדע שהיה צדיק, אבל זה לא מכיוון שהיה צדיק שמצא חן. מכיוון שמצא חן-מצא חן, והוכחה היא ברש"י פה, יש לי פה מקור, במסכת סנהדרין על ונח מצא חן: "תנא דבי רבי ישמעאל: אף על נח נחתם גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ה', שנאמר (בראשית ו ז) [ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי] נחמתי כי עשיתם [פסוק ח] ונח מצא חן בעיני ה', לכן נח היה נכלל בעונש, נכלל בגזירה, כן, רק שמצא חן ואני קורא שהוא מוגדר כצדיק אז רש"י בא ואומר שמא תחשוב שזו הסיבה שמצא חן, לא, יש סיבה אחרת לגמרי: "הואיל והזכירו, ספר בשבחו" כדי שלא תחשוב שלא היה צדיק, אבל אל תחשוב שזו הסיבה שמצא חן, כי לא היה מספיק צדיק כדי להיות בזכות עצמו, כן, היה צדיק באיזשהי מדרגה עד שנגיע למדרגתו של אברהם שזה הצדיק האמיתי, אתם מבינים את ההבדל במדרגות כן? אז זה הדיוק של רש"י עצמו, כי רש"י מביא כסמך לפרוש שלו, פסוק במשלי "זָכַר צָדִיק לְבָרָכָה"²⁶² והכוונה לפי הקבלה, אבל זה הדיוק של הפשט, שאם המקרא מזכיר את נח, זה גבי אברהם,

זָכַר צְדִיק שֶהוּא נח, לְבָרְכָהּ כִּי אֲבֵרָהּ הוּא הַבְּרָכָה, וְזֶה הַנוּשָׂא שֶׁל... כן, אֲבֵרָהּ הִצִּיל אֶת נח, אֲבֵרָהּ מוֹפִיעַ בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה, זֶה הַתּוֹלְדוֹת שֶׁל נח שֶׁהִצִּילוֹ אֶת נח, זֶה מוֹבֵן ? וְזֶה פֶּשֶׁט הַפְּסוּק "אֵלֶּה תוֹלְדֹת נח אִישׁ צְדִיק" הַתּוֹלְדוֹת שֶׁל נח הִצִּילוֹ אֶת נח, "וְנח מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה' " לִמָּה? מִכִּיוּן שֶׁבְּתוֹלְדוֹתָיו הִקְבִּי"ה רָאָה אֶת אֲבֵרָהּ.

וְלִכֵּן הִצִּיל אֶת נח כְּדִי לְהִצִּיל אֶת אֲבֵרָהּ, זָכַר צְדִיק לְבְּרָכָהּ, זֶה מוֹבֵן? טוֹב .

אִז נַחֲזוֹר לַפְּסוּק שֶׁלנו, פְּסוּק א', פֶּר ז' : וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנח בֹּא אִתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה. וְהַפְּסוּק לֹא אָמַר "כִּי רָאִיתִיךָ צְדִיק" אֲלָא אֶתְךָ - אוֹת בְּךָ, יֵשׁ אוֹת בְּךָ וְזֶהוּ אֲבֵרָהּ, הָאוֹת רָאָה כְּצְדִיק לְפָנַי וְלֹא נח, זֶה מוֹבֵן ? טוֹב.

אִז זֶה לֹא בִּנְחָמָה לִיבּוּבִיץ ...חח

חֲזוֹרִים לְנוּשָׂא, אִז אֲנַחֲנוּ בַּפְּסוּק יד' כן, פְּסוּק "וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מְכַל", אִז תִּקְחוּ אֶת הַדָּף וְנִתְחִיל .

[מִדְרַש בְּרַאשִׁית רַבָּה מ"ג, ח']

וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מְכַל רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן אָמַר : מִכָּח אוֹתָהּ בְּרָכָה, אֲכַלּוּ ג' יְתִידוֹת גְּדוֹלוֹת בַּעֲלוֹם. אֲבֵרָהּ יִצְחָק וַיַּעֲקֹב.

הָאֲבוֹת פֶּה נִקְרָאִים יְתִידוֹת, יִתְדֵי זֶה מָה שֶׁתּוֹקַע אֶת הָאוֹהֶל, כן, מָה?

קֹהֵל : מוֹתָח

הַרְבֵּ: כן, זֶה, הֵם קִיִּימוּ אֶת הָעוֹלָם, הֵם הִתִּידוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, טוֹב, פֶּה יֵשׁ אִיזָה דִּיּוֹק לְפִי לְשׁוֹן הַמִּדְרַש, אִז מִכּוֹח אוֹתָהּ בְּרָכָה, אִיזוּ בְּרָכָה? מַעֲשֶׂה מְכַל. וְאִנִּי לֹא זוֹכֵר אִם זֶה בְּשִׁיעוּר שֶׁל שַׁעֲרֵי אוֹרָה אוֹ אִז בְּשִׁיעוּר שֶׁל הַמִּדְרַש פֶּה, שֶׁ-בֵּת הַיִּיתָה לוֹ, אֲתֵם זוֹכְרִים אֶת הַרְמִב"ן?

" וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבָרָהֶם בְּכָל²⁶³ ". בֵּת הִיתָה לוֹ וּבְכָל שְׁמָה²⁶⁴, וְזֶה רִמָּז לְסִפְרָה מַלְכוּת שֶׁהִיא הַסִּפְרָה הָעֵשִׂירִית, מַעֲשֶׂה מְכַל, וְזֶה הַבְּרָכָה, מִקּוֹר הַבְּרָכָה זֶה סִפְרָה מַלְכוּת.

זוֹכְרִים אֶת זֶה?

קֹהֵל : זֶה בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה

הַרְבֵּ: וְזֶה בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה, טוֹב מְכַל מְקוֹם, נַחֲזוֹר לְעֵינֵינוּ הַזֶּה לְפִי לְשׁוֹן הַמִּדְרַש, רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן אָמַר : מִכָּח אוֹתָהּ בְּרָכָה, אֲכַלּוּ ג' יְתִידוֹת גְּדוֹלוֹת בַּעֲלוֹם. דִּהִינּוּ הָאֲבוֹת : אֲבֵרָהּ יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. פֶּה יֵשׁ נוּשָׂא, אִנִּי רַק רוּצָה לְצִיֵּן אוֹתוֹ, שֶׁ-מִּכִּיוּן שְׁדִיבְרִיתִי עַל אֲבוֹת הָעוֹלָם מֵאֲדָם עַד דָּוִד יִצִּיאֵת מִצְרַיִם, זֶה נִקְרָא עוֹלָם הָאֲבוֹת, דָּוִד הָאֲבוֹת, אֲבֵל לְפִי הַהִלְכָה, וְזֶה בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת, אִין אֲבוֹת אֲלָא שְׁלוּשָׁה, אֲבֵרָהּ יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, הָאֲבוֹת בְּמִלּוּא הַמוֹבֵן, זֶה אֲבֵרָהּ יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, שְׁלוּשַׁת הַמִּידוֹת הַבְּסִיסִיּוֹת הָאֵלּוּ, מִידַת הַחֶסֶד, מִידַת הַגְּבוּרָה, הַדִּין, מִידַת הָאֱמֶת שֶׁמֵּאֲחַדָּת אוֹתוֹן, כְּשֶׁהַמִּידוֹת הָאֵלּוּ הֵן בִּיחָד, אִז זֶה הָאֲבוֹת הָאֱמִיתִיִּים, כן.טוֹב.

בְּאֲבֵרָהּ, כְּתִיב (בְּרַאשִׁית כד) : וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבֵרָהּ בְּכָל, בְּזִכּוֹת וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מְכַל. בִּיִּצְחָק, כְּתִיב (שם כז) : וְאוֹכַל מְכַל, בְּזִכּוֹת וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מְכַל. בִּיעֲקֹב, כְּתִיב (שם לג) : כִּי חֲנָנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל, אֲתֵם זוֹכְרִים אֶת הַמִּקּוֹר? כְּשֶׁעָשִׂי אוֹמֵר לִיעֲקֹב, קָח נָא אֶת בְּרָכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאתָ לָךְ כִּי חֲנָנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל בְּזִכּוֹת וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה מְכַל.

אִז פֶּה בְּרִמְיָזָה, הַמִּדְרַש רוֹמֵז עַל עֵינֵינוּ קִבְלָה שֶׁל קִבְלָה רַחֵב מְאוֹד שֶׁזֶה אוֹתָהּ בְּרָכָה אֲבֵל אֲבֵרָהּ קִיבַל אוֹתָהּ מִצַּד מִידַת הַחֶסֶד, יִצְחָק קִיבַל אוֹתָהּ מִצַּד זִכּוֹתָהּ שֶׁל מִידַת הַדִּין, וַיַּעֲקֹב קִיבַל אוֹתָהּ מִצַּד זִכּוֹתָהּ שֶׁל מִידַת הָאֱמֶת. זֶה מִסְפִּיק לָנוּ כְּדִי לְהַבִּין שֶׁאִין מַחְלֻקַּת בִּינֵיהֶם, לִמָּה אִנִּי צָרִיךְ 3 הַסְּבָרִים כִּי לְכַאוֹרָה הָעֵינִיקָר זֶה הַשּׁוֹרֵשׁ זֶה בְּאֲבֵרָהּ, אֲבֵל בְּעֵלִי הַמִּדְרַש רָצוּ לְפַתַּח אֶת הַנוּשָׂא .

קֹהֵל : לִמָּה?

הַרְבֵּ: מִכִּיוּן שֶׁאֲבֵרָהּ אֲבִינוּ הַכִּיר בְּחוּבָה לְתֵת אֶת הַמַּעֲשֶׂה מְכַל, וְזֶה שׁוֹרֵשׁ הָאֱמוּנָה. כִּי אוֹלֵי אִנִּי אֲרַחֵב אֶת

²⁶³ בְּרַאשִׁית כד א

²⁶⁴ רְמִב"ן שם

הדיבור על זה ... שזה שורש האמונה.

[שורש האמונה]

אנחנו לומדים את זה מההבדל בין קין והבל, מיד אני אחזור לזה, אז הברכה באה למשפחת אברהם, אבל אברהם קיבל אותה במידה שנקראת בכל. יצחק קיבל אותה במידה שנקראת מכל, ויעקב קיבל אותה במידה שנקראת כל, כל ב-"כ", לא ב-"ק", יש לי קוף בגרון.

במקביל למדנו בשערי אורה, אני חוזר בקצרה למי שלא השתתפו בשיעור, אז בנושא הברכה גבי אברהם

"וזהו השם שבו ברכ יעקב אבינו עליו השלום... את בניו, שירש אותו מיצחק אבינו ויצחק מאברהם. וה' יתברך ויתעלה מסר שם זה לאברהם אבינו עליו השלום, לפתוח שערי אדני ולתת כל מה שצריך לו ולשאר כל בני העולם ומסר בידו ברכ"ה זו. וזהו סוד ד ואגדלה שמך והיה ברכה (בראשית יב, ב); לא אמר והיה מבורך אלא 'והיה ברכה', הרי הברכה מסורה בידך כפי רצונך, ולא לך לבדך אני נותן לך רשות ליטול אלא לכל מי שתראה תן כפי רצונך לכל בני העולם, וזהו: ונברכו בך כל משפחות האדמה (שם, ג) כלומר כל הרוצה ליטול כלום מברכה זו אינו נוטל אלא על ידך, שהרי היא מסורה בידך ושלך היא. ולפיכך אמרו רז"ל שהראשון שקרא את י"י יתברך אדני הוא אברהם אבינו עליו השלום באמרו אדני יהוה מה נתן לי (שם טו, ב), אתם זוכרים שלמדנו את זה, כן, "כי ממנו שאל צרכיו לשם הגדול. ואחר אברהם ירשה יצחק, וזהו: ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו (שם לה, יא). ועל הברכה הזאת נתקוטטו עשו ויעקב, וזהו הבכורה שמכר עשו ליעקב, וחזר יצחק וקיים המקח כששלחו לפדן ארם, וזהו: קום לך פדנה ארם ואל שדי יברך אותך ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך (שם כח, ב)."²⁶⁵ טוב, אז זה אותו נושא.

זה ברור עכשיו.

המדרש מגלה פה למה אברהם זכה באותה ברכה וירש אותה ליצחק וירש אותה... הוריש אותה ליעקב, ויעקב לבניו וזאת הברכה אח"כ משה וכל ישראל.

זה איזה זכות? זכות המעשר, אז אולי נחזור בקצרה לעניין של קין והבל כי זה השורש של הנושא:

אז תקחו את הפרק, זה פרק, איזה פרק כנראה ד' כן, אז רק בקצרה אני חוזר על זה

תקחו ד', פסוק ג': "וַיְהִי, מִקֵּץ יָמִים; וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה, מִנְחָה--לַיהוָה. וְהֶבֶל הֵבִיא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ, וּמִחֲלִבָּהּ; וַיִּשַׁע יְהוָה, אֶל-הֶבֶל וְאֶל-מִנְחָתוֹ. וְאֶל-קַיִן וְאֶל-מִנְחָתוֹ, לֹא שָׁעָה; וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד, וַיִּפְּלוּ פָּנָיו."²⁶⁶ אז לכאורה אנחנו תופסים את הסיבה כאילו יש אי צדק, כי היוזמה של המנחה באה מקין, כן, זה פשט הפסוק וַיְהִי, מִקֵּץ יָמִים; וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה, מִנְחָה--לַיהוָה... ורק אחריו וְהֶבֶל הֵבִיא גַם-הוּא לכאורה כן, מה התגובה של הקב"ה, כאילו באי-צדק לכאורה, הוא מקבל את המנחה של הבל ולא המנחה של קין, לאמיתו של דבר יש סיבה. נתחיל ברש"י, מה אומר רש"י? פסוק ג'...

attendez j'ai des tas de pastilles²⁶⁷ ... אם זה מחלה אז זה בצרפתית..חח.. כָּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי... בצרפת²⁶⁸ חח..

אז מה אומר רש"י: "מפרי האדמה" - מן הגרוע, רש"י הוא אנטי-קניי פה, כן..חח.. מאיפה הוא לוקח את זה? הפשט אומר מפרי האדמה, למה אתה מחליט שזה מן הגרוע אז רש"י לומד את זה, לפי השורש, לפי המקור שלו, מהפסוק עצמו "וַיְהִי, מִקֵּץ יָמִים" זה סוף העונה, קץ ימים זה סוף השנה, אז בסוף השנה קין לוקח את העיקר מן התבואה ומה שנשאר הוא נותן לגבוה, מאיפה אנו לומדים את זה? מיד נראה, אבל זה פשט של רש"י.

מן הגרוע... ואני מדלג על האגדה²⁶⁹.. וגבי הבל: "וַיָּבֵא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ, וּמִחֲלִבָּהּ; " אז היה צריך להסביר את זה ככה: היחס של קין והבל לזולת, את זה אנחנו לומדים מהפסוקים הקודמים, הוא שונה לגמרי.

²⁶⁵שערי אורה, השער הראשון, הספירה העשירית, ה'.

²⁶⁶ בראשית ד, ג'ה'

²⁶⁷ חכו, יש לי הרבה כדורים לגרון..

²⁶⁸ שמות טו כו: "כָּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם" חח...

²⁶⁹ רש"י שם: "מפרי האדמה" - מן הגרוע ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה (ד"א מפרי מאיזה שבא לידו לא טוב ולא מובחר)

קין רואה את עצמו כעיקר, והאחר, האח שלו כתוספת, הבל זה ההפך הוא רואה את אחיו כעיקר והוא כתוספת ולכן כשבאה ההזדמנות של העבודה לגבוה, היחס של קין להקב"ה הוא באותה מתכונת של היחס לזולת, הוא כאילו העיקר והוא נותן את הגרוע, אפילו, אעפ"י שהחלק ששייך להם הוא ענקי זה הגרוע מכיוון שראשית התרומה הוא לקח בשבילו. יש תיאולוגיה של ע"ז שהיא טמונה בדרך ארץ של קין.

להבל יש לו תיאולוגיה אמיתית כשרה, שהיא טמונה בדרך ארץ שלו, העיקר לעיקר, הראשית לראשית. זה המעשר. זה מובן? כן.

לכן מתחילת ההיסטוריה של המין האנושי לפי סיפור התורה, אנו מבינים שרק מי שמסוגל לביכורים הוא שייך להקב"ה, וההוכחה זה בפרשת כי תבוא

תקחו ספר דברים, כן, תביאו לי ספר דברים, אז תביא ספרים לכולם, ספר דברים.

"וְהָיָה, כִּי-תֵבֹא אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לָתֵת לָךְ נַחֲלָה; וִירְשָׁתָהּ, וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר תֵּבִיא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָתֵת לָךְ--וַיִּשְׁמֶתָ בְּטָנָא; וְהִלַּכְתָּ, אֶל-הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לְשָׁכֹן שָׁמוֹ שָׁם. וּבָאתָ, אֶל-הַכֹּהֵן, אֲשֶׁר יְהוָה, בְּיָמֵי הָהֵם; וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ,..."
מה אומר היהודי הזה לכהן, עד כאן ה' הוא ה' אלוהיך, [של הכהן] כן, "כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָשַׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָנוּ. וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּנָא, מִיָּדְךָ; וְהִנְיחוּ--לִפְנֵי, מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ"²⁷⁰ כאשר היהודי מסר את הביכורים אז ה' הוא ה' שלו, זה מובן? זה ההוכחה.

אז אנחנו נראה, רואים באיזה פלא שלא מבחינים בזה איזה חג זה חג מתן תורה? דווקא חג הביכורים. התורה נתגלתה למי שמסוגל לביכורים. זה מובן, אז מי שמסוגל לאותה עבודה של הבל, של אברהם, הוא מסוגל לתורה, זה מובן.

אז זה אנחנו לומדים במדרש שלנו שבזכות "ויתן לו מעשר מכל" אז קיבלו את הברכה. אז עכשיו החלק השני של המדרש, זה יותר... יש שאלות על זה?

שאלה: והענין של תורת ישראל, ארץ ישראל, ביחד...

הרב: תסבירי קצת

קהל: ביכורים זה שייך לארץ ישראל. והקב"ה שזה הארץ שהבטיח..

הרב: ברור! רק מי... יציאת מצרים זה כדי להגיע לעניין של הביכורים. אז הביכורים נוהגים רק בארץ ישראל, לא מחוץ לארץ.

לכן כל ימי שבועות היו אומרים הגעתי היום, היום שאני יצאתי ממצרים. כל יום שבועות עושים עליה מחדש, כן, זה מובן?

אז אתם רואים איך החרדים הם רחוקים מפשט התורה, זה הקטגוריה של צדיקים שאינם מאמינים... במה שאינם מאמינים, טוב.

שאלה: לא הבנתי מה הקשר בין חג הביכורים ומתן תורה?

הרב: כי כל התורה כולה זה התורה של הבכור, מה זה הבכור האמיתי? זה הרועה, זה הכהן, מה זה הכהן? זה מי שרואה את העולם כשייך לבורא, והוא תוספת בעולם של הבורא, העיקר זה האחר, זה הזולת, זה גבי המימד של הדרך-ארץ, גבי הענין של העבודה, הזולת זה הקב"ה, העיקר הוא ראשית, התבואה זה בשבילו, ראשית כל זה בשבילו, מה שנשאר זה בשבילי, זה הבל, קין עושה את ההיפך, טוב אז כל התורה כולה זה החוקיות של אותה עבודה השייכת לבכור, ונראה את זה מיד אחר כך.

שאלה: התורה והעבודה זה לא אותו דבר?

הרב: כן, כל התורה כולה זה התורה של אותה עבודה חח.. ברור? מה אומר רבי עקיבא, "ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה"²⁷¹ דהיינו, אני רוצה להיות קצת... להשלים את הנושא קצת, דהיינו עיקר... הכלל

²⁷⁰ דברים כו, א' - ד'

²⁷¹ ירושלמי, נדרים, ל, ב.

הגדול הזה לפי רבי עקיבא, מה התורה מגלה לנו שהעיקר זה הזולת, וזה מתחיל בהבל, כן, אבל זה לא מספיק צריך הדדיות כן, ולכן כל עוד זה רק מידת החסד, העיקר זה הזולת [לפי החסד בלבד] וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה²⁷² ושהוא לא מגיע למידתו של יצחק [אז] זה לא מספיק, זה יכול להיכשל, כי צריך שזה יהיה הדדי, כי אם הכלל שלי הוא שהזולת הוא העיקר, אז יש לו תיקון, עולם מתוקן אבל בשבילי לא, ולכן בעולמו הזולת שלו זה אני, וצריך שזה יהיה הדדי, אז באה מידת החסד כדי להגן על הזולת, באה מידת הדין כדי להחזיר את ההדדיות, אבל אם יש רק מידת הדין, אז התיקון זה רק בשבילי, ולא בשבילו, לכן באה מידת האמת שמאחדת, טוב.

ולכן זה ההתחלה לפי סדר הערכים, זה ההתחלה, זה מה שאומר רבי עקיבא, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, בא בן עזאי²⁷³ ומוסיף "זה ספר תולדות אדם" זה כלל גדול בתורה, והמדרש מוסיף רבנן אמרי אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. זה כלל גדול בתורה.

שוב אנחנו חוזרים לתורתו של המהר"ל, [שמסביר] וְאֶת הַכֶּבֶשׂ לְרֹעֶה כְּמוֹךָ - זה בן אדם לחברו, זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם- זה בן אדם לעצמו, וְאֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. - זה בן אדם למקום.

לכן בבת אחת אבל זה מתחיל בכלל גדול של רבי עקיבא, כל התורה כולה לא ניתנה אלא למי שמסוגל לביכורים, למי שמסוגל להיות הבכור לפי התורה, מה זה הבכור לפי התורה? זה הכהן. מה זה הכהן, אין לו חלק בעולם הזה, כן? זהו.

זה מובן? טוב

שאלה : אז פה זה מלמד שמעשר מכל זה הברכה לפי הפשט לא לפי הקבלה

הרב: לא, אני אמרתי כי לפי הפשט זה ההפך, לפי הפשט זה אברהם שנותן המעשר מכל לכהן, אבל בתוך הפשט הזה אבל זה כבר דרש כן, מה זה הכל של אברהם זה הברכה, הנקראת כל, ויתן לו מעשר מכל, מכל הברכה שקיבל מ'וה' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. אז נתן את המעשר, זה הפשט, אבל לפי המדרש נוטים להסביר ההיפך, זה דווקא מלכי צדק שמסרו מעשר מכל שזה ספירת מלכות, כן, לפי מה שאנחנו למדנו בקבלה, ולפי הקבלה זה ברור, עשר...סליחה, "עשר בשביל שתתעשר"²⁷⁴ כן מה השאלה שלך? זה אתה או הוא? אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא חַח...

שאלה : מלכי צדק שהוא דמות משיחית

הרב: נאמר אולי טרום- משיחית... חח

שאלה : בתחילת התקומה של היסטוריית ישראל הוא גם צריך להיות, הדמות הזו מפנה אותנו לעתיד... עכשיו אנחנו רואים למשל היום שהמושג הזה שה' הוא אל עליון מובן בעולם כאופציה אמונתית ולא כ-מובן שכלי..

הרב: אני לא חושב

שאלה : איפה ימצאו דמות בישראל הפתח, לצאת מהמעגל הסגור הזה?

הרב: איזה מעגל?

שאלה : למשל העולם

הרב: מי מאמין באל עליון לפי מלכי צדק?

שאלה : זאת היא השאלה שלי, העולם כולו מוכן אולי לגישה הזאת שיש אלוקים בעולם במובן האלוקים, איפה אנחנו נמצא, איפה עם ישראל ימצא את הפתח לצאת מהמעגל הסגור הזה?

הרב: זה אברהם אבינו, פתח את הדרך פתח את הפתח, הוא הרס את כל האלילים זה בשם אלקות שהיו אלילים, המשימה של עם ישראל זה אמונה בה', זה לא אמונה בפילוסופיה שכלית של אל עליון, אנו יודעים

²⁷²משלי לא כו

²⁷³ירושלמי, נדרים, ל, ב.

²⁷⁴בבלי תענית דף ט ע"א

שיעוריו של הרב יהודא אשכנזי "מניטו" על מדרש רבה פרשת לך לך

שה' הוא גם אל עליון, אבל להאמין באל עליון בלי ה', זה כבר רובספייר...

שאלה: איך הגיע אברהם לדעת את בוראו, איך הגיע לאמונה בה'?

תשובה: יפה, זה ממש עיקר הנושא, יש לנו סוד משפחתי, שאברהם היה עברי, ושוב אני עובר רק בקצרה על העניין הזה.

אלו המעדיפים להסביר שזה לפי השכל הם גזענים! מה זאת אומרת מי שלא יהודי אין לו שכל? אלא זה הנשמה שלו, זה לא השכל שלו, אז כל אחד והנשמה שלו אז הכל בסדר כן. כל אחד והמדרגה והאופי והנפש שלו, האופי של משפחות האדמה כן, כשקונים פרחים לשבת, אז יש כמה סוגים של פרחים אבל בבת אחת זה הפרחים של שבת וכל פרח זה פרח, אז מי יכול לומר שפרח זה הוא יותר שכלי מפרח זה? לא פרח זה הוא יותר שושנה, ופרח זה הוא יותר נרקיס.. ופרח זה הוא יותר... עוזי..חח...

עוזי נרקיס... חח

ואני נתקלתי בזה בכמה וכמה בתי מדרשים שהם מאמינים אמיתיים אבל לא רואים את המכשול. כשאומרים שזה לפי השכל, יש לי הרבה ידידים גויים בעלי שכל... מרשים, ממדרגה הראשונה, זה נקרא פרס נובל, כן, כשמגיעים לעניינים של קדושה יש פער עצום כן, אתם קרויין אדם ולא אומות העולם, ומכיוון שלפי שורש הנשמה שלהם הם שייכים לעיז, אבל השכל שלהם הוא שכל בריא, ואם זה היה לפי השכל, השכל שלהם היה אומר להם לא להיות גוי. אז זה עמדה גזענית! אתם תופסים את חומרת הנושא כן? זה דווקא מלומדים שלא למדו כל צרכם זה בא משורש הנשמה זה בא מהאופי הלאומי של היהודי שהוא עברי, אברהם העברי אז הוא הכיר בבוראו, לא דרך השכל, וכל אלו שמביאים את אותו מדרש כן, שאומר שאברהם היה במערה וראה בלילה... אבל לא קוראים את המדרש כפשוטו! הכיר את בוראו! לא שהכיר לפי השכל שיש בורא, זה פילוסופיה, הכיר מיהו בוראו, הכיר את בוראו, מי הוא בוראו, רק עברי מסוגל לדעת מיהו הבורא. [זה] שיש בורא כולן מסוגלים אבל זה לא אמונת ישראל, זה למעלה מזה, אמונת ישראל, אמונת ישראל זה לא שיש בורא, אלא שה' הוא האלוקים. לכן אמרתי המשימה של עם ישראל זה הפצת אמונה ב-ה' לא באלוהים. כי כל האסונות שבעולם באו דרך אמונה באלוהים, חומייני, חומייני מאמין באלוהים, וכו' וכו'... וזה מגיע עד כמה שכוונות בישראל...

שאלה: האם הרב יכול להסביר, כי זה נראה דומה לעניין של ה-grace [חן] של הקתולים

הרב: לא, יתכן שזה דומה אבל זה לא הוכחה. מכיוון שאנחנו אומרים גם כן, בסיעתא דשמיא, זה מידה אמיתית סיעתא דשמיא, אבל זה לא אותו דבר, זה מלידה, נחלה נולדנו ככה, זה משהו אחר לגמרי, אם יש איזה, איך אומרים grace בעברית שכחתי...

חן, חן במובן הנוצרי, בספרדית זה יפה מאוד, gracias, באנגלית זה יפה גם כן: mercy עם y בסוף.

וזה מה שלא עשני גוי, אבל זה מלידה זה עניין אחר לגמרי, ואני רוצה להביא פירוש חסידי על 'שלא עשני גוי', ברוך שלא הגוי שעשני... כי יש הרבה יהודים שרואים את עצמם כיהודים מכיוון שהגוי אומר שהם יהודיים כן, אז מתפללים, זה נגד סארטר כן, אומרים בערבית שועת סארטר..חחח

הוא היה משבדיה... חחח

זה ברוך שלא הגוי עשני, ברוך שלא עשני גוי, אבל לפי הפשט זה ברוך שעשני יהודי. כן איזה מזל שנולדנו ככה. ויש גויים שמבינים את זה, רק היהודים אומרים אין מזל לישראל.

קהל: mercy זה יותר רחמנות

הרב: כן יפה! המילה באנגלית היא יותר יפה מבצרפתית. בלי שום ספק... בגלגולים שלי אני יותר שייך למאה ה-14 של אנגליה מאשר המאה ה-20 של צרפת..חחח

זה תרבות אחרת...

קהל: אם זה מלידה זה עוד יותר גזענות, אם זה משכל אז יש התפתחות

הרב: לא לא כי השכל זה מלידה, גם השכל זה מלידה. אבל השכל שייך.... ברור שהשכל זה מלידה, כשהפילוסופים אומרים אבל כל אחד יש לו שכל אבל לא באותו רמה, רק יש איזה רמה מיוחדת שכזו שכמה אחוזים מכל המין האנושי הן בסדר היהודים, וכל השאר הם מגינהם לפי השכל? אני לא מסוגל עד עכשיו

...ולמדתי הרבה, לתפוס את שיטת הרמב"ם בזה, כי שיטת הרמב"ם היא גזענית אם זה לפי השכל, ודווקא הרמב"ם מיסטיים אומרים שהכוזרי הוא גזעני אבל זה ההפך, זה ההפך! כשגוי מתגיייר ליהדות, אתם חושבים שזה דרך שכל? זה נשמתו שמתגיירת זה לא השכל שלו. אני קצת מומחה לעניינים האלה כפי שאתם יודעים. לכן כשמישהו בא ואומר לי כי לפי השכל הוא רואה שהיהדות זה האמת, אני פוחד ממנו!

אני פוחד ממנו, איזה שכל אמר לו שהיהדות זה האמת, איזה שכל?

קהל: השאלה שלו ...

הרב: רק דקה ... זה נקרא גיורי חלומות, הזיות כן, כאילו אמר, וזה גמרא, "חלמתי, שהיהדות זה האמת"

אז זה גיור שלא לשמה, לא מקבלים גיור כזה מכיוון שכל עוד שהוא גוי, איך הוא יכול לדעת שהיהדות זה האמת? מה שמבקשים ממועמד לגיור, זה שיעזוב את הע"ז, לא מבקשים ממנו להגדיר מי זה ה' אלוהי ישראל, את זה הוא צריך ללמוד, זה מובן? טוב.

התגלה במשך היסטוריה לא קלה, ארוכה וקשה, שיש בכור באותה משפחה אז זה אומר שהאחים אינם אחים? האחים הם אחים, אבל הבכור הוא בכור, והבכור יכול להיות שוטה, זה נקרא שוטה בכור.. (צחוק).. שמעתם על הביטוי שוטה בכור? חסיד שוטה, שוטה בכור... לא שמעתם?... אבל הוא בכור.

זה אופי שלו זה הטבע שלו שהוא ככה, וחסידים אומות העולם הכירו בזה כי ישראל הוא הבכור רק היהודים מתקשים להבין במה מדובר, מכיוון שלפי השכל, לא מבינים, כשמנסים לפי השכל לא תופסים.

קהל: זה נראה כמו גזענות.

הרב: כך אומרים הגזענים! ברור, כך אומרים הגזענים, מכיוון שהם מפחדים מהאופי המיוחד של כל משפחות האדמה, מהנשמה, הם מפחדים מזה, וזה ההבדל העצום בין התפיסה הפילוסופית של הדת והתפיסה הנבואית של הדת, ולכן זה שונה כמו שהיה שונה הצדוקים והפרושים, ואנחנו צאצאי הפרושים, הצדוקים נעלמו אבל הנטייה הצדוקית לא נעלמה, והצדוקים היו שומרי מצוות, לא בדיוק כמו הפרושים אבל בכוונה!!...בלתי אפשרית ... ובתקופת בית שני בהתחלה, הצדוקים והפרושים היו דומים מאוד, אבל מהר מאוד התגלה קרע תהומי ביניהם, וזה מה שמתחיל לקרות בחברה שלנו, כן, צדוקים ופרושים שדומים מאוד, אבל זה כבר תורה אחרת לגמרי, וצריך להיות חרד מזה.... (צחוק)...

טוב אני מודע שאני אומר דברים קשים מאוד, כן, אבל צריך להבין אותם לעומקם, זה העניין של הצדיקים שאינם מאמינים. מי שמאמין דרך השכל, לא נקרא מאמין, מי שמאמין לא דרך נשמתו לא נקרא מאמין. מה זה להאמין דרך השכל? מה זה? וולטר? רוסו? אתם תופסים את חומרת העניין כן? ולכן מה שמבקשים מהגויים, וחסידים אומות העולם מכירים בה' אלוהי ישראל לפי טבעם, כן, מה שמבקשים מהם זה 7 מצוות בני נח ויש להם חלק לעולם הבא, אז איפה הגזענות? אם זה היה לפי השכל, והדמות מאותה תפיסה זה שפינוזה אבל כל שושלת הפילוסופים הגדולים רק לפילוסוף גדול יש לו חלק לעולם הבא... של הרמב"ם.

צריך לתפוס את זה, אבל תודה לאל הרמב"ם היה יהודי, ולכן רק יהודי יכול להבין את הרמב"ם היהודי, אבל פילוסוף שבא לקרוא את הרמב"ם הפילוסוף, הוא קורא ע"ז. טוב, למה אמרנו כאלה דברים חמורים הערב אני לא יודע.

טוב.

זה חמור מאוד, יוצא שרוב אלו שמאמינים שהם מאמינים, לאמיתו של דבר אינם מאמינים. אפילו לא כנוח... אפילו לא כנוח.

קהל: יש עניין כזה שמי שעושה הטוב והישר בפני ה', זה ההבדל בין הצדיק...

הרב: יפה, זה בא מהנשמה, לא מהשכל, כי למשל המוסר של קאנט, זה מוסר טהור, כך הוא מגדיר את הפילוסופיה שלו, כן, זה מוסר טהור לפי השכל... ומזה יצא הנאציזם כן, זה אותו אופי של שכל שמביא לגיהנום, מכיוון שתלוי, שכל של מי, אם זה שכל של רשע, יוצא רשעות, אם זה שכל של צדיק, יוצא צדקות, אז זה לא השכל צדיק או רשע, זה בא מהנשמה, לא מהשכל, זה בא מהלב, זה מובן?

וההוכחה שזה לא גזעני שאפשר להתגיייר, זה ההוכחה, וחוץ מזה לא צריך להתגיייר, בן נח יש לו חלק בעוה"ב, אבל אם זה היה לפי השכל זה בלתי אפשרי להתגיייר, בסדר? פשוט

קהל: יש להם אותו חלק (בעוה"ב) כמו היהודים?

הרב: אפילו ליהודים זה לא ברור שזה אותו חלק, ליהודים בינם לבין עצמם כל אחד אחרי החלק שלו, כל אחד ועולמו, קוֹנֵה עוֹלָמוֹ בְּשָׁעָה אַחַת, כל אחד יש לו עולם, בקבלה מגדירים מהו העולם של כל אחד ואחד וכל אחד יודע את עולמו, כשהיה ילד היה יודע, ואח"כ שכח ולכן דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... (צחוק) .. יש עוד שאלה?

קהל: העניין של גזענות זה דווקא מתחיל מסממני נראות, בצד החיצוני.

הרב: יפה, אבל כשמדובר בנשמה זה דווקא לא חיצוני, זה פנימי מאוד.

אם הבנתי את ההערה שלך כן, וזה הלכה פשוטה, גוי שמתגייר, "טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו." (יבמות מז ע"ב)

אפילו בלי שכל מיד ככה פתאום, מאגי, אלא נזרקה בו נשמה אחרת, הנשמה שלו התחדשה. ולגוף ככלי לנשמה, צריך 7 שנים אחרי הטבילה, עד שבע שנים זה עוד לא...

קהל: צריך 7 שנים?

הרב: הגוף, הגוף, אבל הנשמה, מיד

קהל: יש פסוק ובני ישראל....

הרב: [מה] אין שבע שנים? (צחוק)...

קהל: לגבי הגיור, אנחנו רואים דווקא שספר הכוזרי מתחיל בחלום

הרב: מה הקשר עם הגיור? גיורי חלומות?

קהל: הרי כל המטרה של הכוזרי זה להגיע לאמת, לאמונה ולמעשים הנכונים, נכון? כל התהליך שלו היה כדי שיהיה ניתן להתגייר, אז איך זה מתחיל בחלום?

הרב: כי זה חלום נבואי, יש חלום ויש חלום, מה זה חלום? החלום המדובר פה זה החלום שהוא אחד לשישים של נבואה, כי גיורי חלומות שאמרתי זה הזיות, מי ש-בא ואומר דרך איזה מין קלקול נפשי מיסטי זה: "אני מאמין בכס!!!! אתם..." אז הרבנים מפחדים מזה, תודה לאל יש בתי חולים (צחוק)....

אתם תופסים קצת ממה אני שח, כן...

טוב עד שהבית דין משוכנע שזה בסדר, שזה לא גיורי עריות, וזה לא גיורי אריות, וזה לא גיורי חלומות שזה לשמה אז בו ביום אומרים מיד, למקווה מיד. אבל כל עוד שזה בא דרך אמונות טפלות כן כאלו, מסתייגים, אולי תהיה יותר מאושר בכנסייה או במסגד כן, שמאמינים דרך השכל דווקא, טוב, רק השכל שלהם קטן אבל זה עניין אחר (צחוק)...

קהל: גבי אברהם אבינו, אם האמונה זה לא עניין של שכל למה צריך עשרה ניסיונות כדי להגיע למסקנה הזאת עד שהקב"ה אומר לו עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֶה אֱלֹהִים אֶתָּה למה?

הרב: מכיוון שמידתו של אברהם זה כולו חסד, יראה הוא לא יודע מה זה, הוא אוהב, אז כל עוד הוא לא קיבל את המידה של יראה הוא של נשלים, זה קשה מאוד לאברהם להגיע ליראה.

חסיד אמיתי, ואמרתי את זה לא פעם, אני למדתי חסידות עם חסידים אמיתיים, כן, חסיד אמיתי לא רואה שום דין בעולם. מי יכול לתאר את זה לפי השכל? רק חסיד דרך נשמתו, אתם מבינים את העניין כן, מי שלמד מדעי הטבע, הוא יודע שכל הטבע זה כולו דין, איך בא החסיד ואומר: אין דין, זה אשלייה. זה השכל שלו אומר את זה? דווקא הנשמה שלו.

אני לא יודע אם אתם מכירים חסידים אמיתיים.

לא בעלי תשובה של שיטה זו או אחרת, כן, זה יכול להיות, אבל זה לוקח זמן, כי זה עניין של נשמה, לא פעם אני שלחתי בעלי תשובה דווקא אצל החסידים, מכיוון שאחרי התייעצות עם הרבי, מכיוון שאפשר להבחין שהנשמה שלו צריכה את זה. שהוא יכול להיות יהודי חסיד, אז מוטב שיהיה חסיד ולא יהודי מקולקל.

הוא לא שייך למתנגדים, אז הוא צריך להיות חסיד, כן, כשהוא ספרדי לא צריך לא זה ולא זה (צחוק)...

אני פעם הסברתי את זה ככה, אני לא מברך כל בוקר 'ברוך שלא עשני אשכנזי'... (צחוק)... כי שמי אשכנזי (צחוק)... כשהתחלתי ללמוד את תורת האשכנזים, הייתי צעיר כבר... אני עוד קצת צעיר.. (צחוק).. ואז אני הייתי נוטה לחשוב ככה: שהספרדים מאמינים כמו החסידים ומקיימים מצוות כמו המתנגדים, הספרדים האמיתיים. כן.

אבל אחרי קצת התבגרות תפסתי שזה ההפך, החסידים מאמינים כמו הספרדים, והמתנגדים מקיימים מצוות כמו הספרדים. זה דומה כן. אבל זה ההפך, כי צריך לגלות את זה, הראשונים, כל הראשונים היו ספרדים. חסידים ומתנגדים הם אחרונים. המורים שלהם היו הראשונים, והראשונים היו הספרדים. זה מובן כן.

קהל: הרב הוא אשכנזי לפי [לשון] סגי נהור?

הרב: סליחה?... לא, לא, אני אשכנזי אמיתי, ממשפחה אשכנזית, אבל תודה לאל אני מ-נוסח ספרדי.. (צחוק)...

כי הקב"ה זרק את המשפחה שלי לצפון אפריקה, אבל זה משפחה רוסית, כן, זה סיפור שלם, אנחנו יודעים את השורשים שלי. אז פתאום נולדתי ככה pied noir ... טוב ולכן אני מסוגל להתפלל עם האשכנזים כמו הספרדים בלי שום... בעיה ... ימים נוראים זה לא קל, אבל פעם בשנה זה לא נורא.. (צחוק)

טוב אז אני חוזר ל... וההוכחה: האישה האשכנזיה הראשונה שראיתי בחיי... היא אשתי, כן, זה חזרה למקור כן.. (צחוק)...

טוב, אז יש לנו החלק השני של המדרש, אתם רואים שלא דיברנו מספיק... (צחוק)

מידת פה ומידת כה

בראשית רבה, פרשה מ"ג, ח.

אז אני חוזר אל החלק השני של המדרש, רק בקצרה כי אין הרבה זמן.

מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים?

אתם רואים מיד את הנושא של המדרש? כן, מה שלמדנו מקודם שמלכי-צדק בחן את הכהונה לאברהם כן מיד :

מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים?

רבי יהודה ור' נחמיה ורבנן ר' יהודה אמר: מאברהם, כה יהיה זרעך. כה תברכו את בני ישראל.

אתם רואים את הקשר?

ר' נחמיה אמר: מיצחק, שנאמר (בראשית כב): ואני והנער נלכה עד כה. לפיכך אמר הקב"ה: כה תברכו את בני ישראל. ורבנן אמרי: מיעקב, שנאמר (שמות יט): כה תאמר לבית יעקב, וכנגדו כה תברכו את בני ישראל.

זה מדרש יפה מאוד, ועמוק מאוד כן. נכון? אבל אי אפשר להבין אותו על בוריו [אלא] רק לפי הקבלה.

אז ננסה קצת לפי הפשט של המדרש, רוב מפרשי המדרש הזה, מסבירים את זה ככה: מה ההבדל בין שלושת הדעות האלו? רבי יהודה, רבי נחמיה ורבנן? זה - ר' יהודה, אומר זה מתחיל מאברהם, העיקר זה אברהם מכיוון ש-לאברהם נאמר כה יהיה זרעך אז המידה כה נמסרה לאברהם ולכן העיקר זה אברהם כה יהיה זרעך, זרעך יש לה הסגולה, הסגולה של כה, ונראה במה מדובר מיד. ולכן כה. כה תברכו את בני ישראל, השורש זה אברהם. אז מסבירים את זה ככה מה דעתו של ר' נחמיה מיצחק, שנאמר ואני והנער נלכה עד כה. אבל לפי פשט הפסוק גם אברהם וגם יצחק הנער, הם בבחינת כה, כן, אז מה החידוש של ר' נחמיה אז רוב המפרשים וזה לא נחה דעתי, לכן אני מסביר את זה, אני חושב שזה לא מספיק, אני לא רגיל לומר דברים כאלה, אבל כאן זה ברור, מסבירים את זה ככה, מכיוון ש-מאברהם יצא גם כן ישמעאל אז ר' נחמיה בחר לומר מיצחק ולא מישמעאל. כן. אבל זה

...נתחיל ללמוד את הקטע, אולי נחזור על אותו נושא בשבוע הבא מכל מקום.

אז תקחו את המקרא, פרק יד, פסוק כ"א, כי בשיעור שעבר למדנו את הנושא של המעשר, מידת כל, הברכה והמלכות, זוכרים את זה?

ויתן לו מעשר מכל, זוכרים שלמדנו את זה? אולי נשאלו עוד שאלות?

קהל: ... על מידה כה..

[ההבדל בין בריאה לעשייה]

הרב: לא... יתכן, אני אמרתי לא... יתכן, לא למדתי את הנושא הזה... אבל הקשר לפי הפשט כן, טוב מכיוון ששאלת את השאלה, לפי הקבלה, יש איזה סוד, אולי נלמד אותו קצת ברמז על המילה כה, שהיא מילה חשובה מאוד גבי הברכה, בשם הנושא של התיקון, תיקון העולם, אני רק רוצה להסביר בקצרה, לאלה שהשתתפו בשיעור של פרשת השבוע, נלמד את הנושא שלמדנו, משה ואהרן קיבלו בבת אחת את אותה התורה, למדנו בכמה זוויות, אבל אנחנו רגילים להגדיר את התורה כתורת משה, ולא כתורת אהרן, ולמדנו השבוע, בפרשת השבוע דווקא, פרשת תצווה, זה הנושא של אותו עניין. התורה דרך משה רבנו זה התורה לתיקון העולם, והתורה דרך אהרן הכהן זה התורה לכפרת העוונות, זה אותה תורה, אבל המטרה של התורה מלכתחילה זה לגמור התיקון של העולם, אני אסביר את זה בקצרה עכשיו.

מכיוון שבמשך התפקיד של האדם שנברא כמשלים את העולם שברא הקב"ה, לפי הפסוק אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. הכוונה של הפשט, זה העולם אשר אלוקים ברא את העולם לעשות אותו, והנושא של הפעולה עם בריאה, עם עשייה, זה הבורא, הוא המאציל, הוא הבורא, הוא היוצר הוא הפועל... טוב, וזה הפשט הראשוני נאמר. לפי המדרש אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים, זה כדי שהאדם יתקן אותו, לעשות, אבל הנושא של העשייה זה האדם לפי המדרש, כיוון שמצאנו במקרא כל פעם, בלי שום יוצא מן הכלל, לשון עשייה זה לשון התיקון.

יש הבדל בין הרמה של בריאה של מחשבת הבורא, ועולם הבריאה, זה עולם הבא, זה עולם השלם, זה עולם מחשבת הבורא, זה נקרא עולם הבריאה. בניגוד לשימוש של המילה אצל הפילוסופים. אצל הפילוסופים כשמשמשים במילה בריאה ונותנים לה את המשמעות של המילה עשייה, בעולם [של] הפילוסופיה, אין הבדל בין בריאה ועשייה, זה כמעט אותו דבר, זה שייך לחומר של העולם, כי הפילוסופים בדרך כלל מכירים רק בשתי דרגות של היש של העולם, ההווה. אצלם, יש רק שתי אותיות ולא ארבע אותיות, [י-ה-ו-ה] ברוב הפילוסופיות, אני מסכם מכיוון שעולם הפילוסופיה זה היסטוריה שלמה [סיפור שלם], ויש הרבה שיטות, הרבה... שטויות (צחוק) הרבה שיטות, ואז מדברים על הצורה ועל החומר, צורה וחומר, היש מתגלה כצורה או כחומר, והבעיה של האיחוד בעולם הפילוסופיה זה דווקא נגד ה-שתי רשויות, דואליזם ביונית, כן, האיחוד בין הצורה והחומר זה העולם שלהם. אבל לפי התורה יש ארבע מדרגות של היש של העולם שהן חמש, זה אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, וזה מתבטא, או מתגלה, בשם ארבע אותיות שמתאחד בקוצו של יוד, במדרגה הכוללת שהיא המדרגה החמישית. כי, זה נלמד אולי ביותר אריכות בשיעור של הקבלה, אבל זה גילוי העולם כעולם מתחיל בנקודה הראשונה שהיא מתפשטת דרך אורך, רוחב, עומק... נלמד את זה ביתר פרטים בפעם אחרת, אבל קוצו של יוד זה רומז לעולם דא"ק [אדם קדמון] על מדרגה שנקראת כתר בספירות, שהיא כוללת את כל העולמות וה-יוד הראשונה זה רומז לחכמה, עולם האצילות, ה-ה' הראשונה רומז לבנינה זה עולם הבריאה, ה-ו' רומז ליצירה עולם תפארת עולם היצירה, וה-ה' האחרונה רומזת לספירת מלכות זה עולם העשייה, זה נלמד בנושא אחר, כן, רק בקצרה ולכן הנושא של איחוד ה' זה איחוד הגמור של כל המדרגות שהן ארבע שהן חמישה.

זה מובן? טוב. ולכן יש הבדל מהותי בין המדרגה שנקראת בריאה להגדרה של עולם הבריאה זה עולם בשלמותו כפי שהוא במחשבת הבורא, מלכתחילה עלה במחשבה לברוא עולם שלם שנקרא עולם הבא, וזה נקרא עולם הבריאה והבורא צמצם את עולם הבריאה במימדים של העולם הזה, וזה המדרגה של עולם העשייה, ולכן... זה מובן? בקצרה כן, וכשאנחנו רומזים בעולם הבריאה אז זה עולם של אלקות גמורה, שלמות גמורה, בלי שום מום, בלי שום פגם, בשלמות שלמה. ולכן עולם הבריאה נקרא עולם הבא וזה המדרגה של הספירה בינה... טוב.

רק תזכרו את זה. אבל לברוא זה לגלות בשלמות. זה רוחניות גמורה זה למעלה מהשטח והזמן, למעלה מהחומר והתנועה, שזה רק וו הא האחרונים ולכן לפי התורה חכמי ישראל כשמגדירים את המושג בריאה זה אותו עולם השלם כמות שהוא במחשבת הבורא, זהו, יש רמז במדרש ידוע, עניין האור, כן, שהקב"ה ברא מלכתחילה אור של עולם הבא, יְהִי אֹר, וצמצם, וגזגז את האור של עולם הבא במימדים של עולם הזה: יְהִי [אור].

אתם תופסים את זה כדוגמא לאותו עניין, אז אותה משמעות לכל העולם כולו, העולם נברא בקומה שלמה, נברא בשלמותו, נברא כעולם הבא, ולכן כל נשמה טהורה מכירה את עולמה. ובבחינת עולם הזה זה אותו עולם אבל

מצומצם כשנופל במדרגה של העשייה אז נכנס המום, נכנס הפגם, זה עולם הטבע, העשייה - עולם הטבע, לכן כש-הפסוק אומר ויברא, ויעש, זה לא אותה מדרגה, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים, 'ברא' במדרגה של השלמות, 'לעשות' זה נכתב לעניינים של העולם הזה, של עולם התיקון, כדי לקנות את הזכות, להקנות את הזכות, זה מובן? לכן חכמי ישראל פרשו בכל מקום בלי יוצא מן הכלל, את המילה 'עשייה' משמעות של לתקן, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת, מי צריך לעשות? האדם, זה תפקידו. נברא בעולם התחתון נברא איך אומרים במושג של העשייה, נעשה, כִּן נַעֲשֶׂה, זה קשור ל- נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, כן, נעשה בעולם העשייה כדי לתקן את עולם העשייה, יש כבר דגם, הדגם זה עולם הבריאה, כדי לתקן את עולם העשייה בדגם של עולמו זה מובן? טוב והמקור זה בתחילת פרשת כי תצא למלחמה, בספר דברים תראו את זה אתם בעצמכם, על אשת יפת תואר, וְעֵשְׂתָהּ, אֶת-צִפְרָנְיָהּ, ושם כל המפרשים ובראשם רש"י מביאים את המקור של המדרש: ועשתה את ציפורניה היא צריכה לתקן את הציפורניים שלה. לכן יש מחלוקת מה המשמעות של לתקן, או לגזור את הציפורניים או להפך להגדיל אותן, כדי זה ... לפי האופנה, כדי שתהיה מאוסה לבעלה ... ליהודי הזה, כן. אז אם אנחנו נמצאים בתקופה שהיופי של הציפורניים זה סינים-ארוכים(צחוק), אז זה רק דוגמא ש-לעשות זה לתקן, לכן המטרה של התגלות התורה לאדם, המטרה זה תיקון העולם. אבל כשהאדם מתפקד כמתקן העולם הוא עושה שגיאות או בשוגג או במזיד, הוא עושה עוונות, לכן צריך לכפר על אותן העוונות של האדם כמתקן. לכן אנחנו צריכים תורת משה זה תורת התיקון ותורת אהרון זה תורת הכפרה של העוונות שבמשך התיקון. זה מובן?

עכשיו תזכירו לי למה דיברנו על זה ?

קהל: מידת כה

הרב: כן, ויש 25 מדרגות של היש שצריך לתקן. כי כל עולם יש לו, כשלעצמו, יש לו גם את ה-5 מדרגות של העולם בכללותו, אולי אני אסביר את זה בקצרה, תפסתם כבר למה אני מתכוון? למשל יש 5 מדרגות כן, שהן 10 הספירות, כי לאמיתו של דבר, זה מיסודו של האר"י, אנחנו מדברים על ה-10 ספירות, אבל לאמיתו של דבר הן 5. זה כתר, חכמה, בינה, תפארת שיש בה 6, 6 קצוות כן, ומלכות. זה 5 שהן 10. לכן יש הקבלה בין 10 הספירות וחמשת העולמות, זה מובן? טוב.

ולכן כל עולם, יש לו 5 מדרגות, ו-1. $25=5 \times 5$, זה כ"ה.

ולכן התיקון של העולם יש לו כ"ה מדרגות, ולכן כ"ה זה הגדרה של התורה, זה הגדרה של הברכה, זה הגדרה של התיקון: כֹּה תִבְרְכוּ, כֹּה תֵאמְרוּ, כל מה שלמדנו עד כה.. זה מובן? וכשמגיעים לגמר התיקון, אז אנחנו מבחינת כ"ה, פנים אל פנים, לא מבחינת כ"ו, שהיא לעשות, זה נלמד בעוד שבועיים בפרשת השבוע אי"ה, וְדָבָר יִהְיֶה אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, משה רבנו זכה לאותה מדרגה של פנים אל פנים, אבל אותה מדרגה של פנים אל פנים מתגלית באברהם בבשורה של כה, כה זה שייך לצאצאי אברהם אתם זוכרים את זה? ... לכן זה קשור את השם של כה מדרגות בסגולת הכהונה, לפי הלשון המושג כה, כהן, זה לא למדנו, לכן אמרתי שזה קשור. ואתם זוכרים את הפסוק, המדרגה 'פה' זה שייך לאומות העולם שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר הַמִּדְרָשׁ מִסְבִּיר "עִם הַדּוֹמָה לַחֲמוֹר", זה ישמעאל בעיקר, זה קדושה טבעית, ש..ממש טבעית, כן, כי טבע זה בגימטריה 26...86 סליחה, טבע=86, פ"ו, כן, אז הקדושה הטבעית השייכת לבריאה זה פ"ה, כן, ו-שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר, וְאֵנִי וְהַנֶּעֱר, והנער זה יצחק, נִלְכָּה עַד כֹּה, הווייה. זה שייך לישראל. לכן אומות העולם נברכו בפ"ה, וישראל קיבל את הברכה של כה תברכו. ייתכן.. זה בדיחה, שהרומאים תפסו את זה ושמנו את רומי על יד הפו, זה האתגר שלהם ... אתגר פו...(צחוק)

ויש נושא קשור לזה, עולם הטבע כפי שרמזתי, זה עולם המום, זה עולם הקלקול זה עולם הטוב והרע, ולכן מום זה בגימטריה 26, יש הקבלה בין טבע למום,

קהל: 86 :

הרב: מה אמרתי?

קהל: 26 :

הרב: 86, כן..

זה למדנו אולי אני לא זוכר, זה רמז של תורת האר"י על הפסוק יִקּוּוּ הַפְּנִים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד, למדנו את זה? אז אולי אני אסביר את זה בקצרה, אפילו שזה לא יום חמישי [יום בו הרב היה מלמד שיעור בקבלה] יקוו המים אל מקום אחד, אל מקום או במקום? תראו את זה מיד בספר בראשית, יקוו המים, זה בפרק ראשון.

קהל: אל.. אל מקום אחד

הרב: אל מקום אחד, כן, טוב, אז התוכן של העולם בבחינת המדרגה שנקראת בריאה, נקראת מים, ורוח אלהים מרחפת על פני המים. מעלה זה נקרא מים, מים נכתב מ-ים.

אז המ"מ הראשון זה המ"מ שמורה על ההתחלה של הדברים, זה בא מ-, מן מקום שבא, המ"מ הראשון הוא פתוח כן, והמ"מ השני זה המ"מ של ההכללה, המ"מ השני המ"מ הסגור י' רומז ללשון רבים, אז כל הדברים באים מהמ"מ הראשון, המ"מ הפתוח, ומגיעים למ"מ השני, דרך 10 מדרגות, ואותה מילה מים, אנחנו מתרגמים אותה במשמעות של מים נוזלים, אבל לפי המקרא זה לשון רבים של המילה 'מה', מ-ה, למשל: שמים, אין לשון יחיד של המילה שמים, בערבית יש: "סמה", מים זה לשון רבים, אבל גם בערבית יש לשון יחיד: "מה". אז אותה מילה: מה, בעברית, זה מורה על המציאות של כל הדברים שיש בעולם, כל העולם זה מכלול של מים, מה בלשון רבים זה נקרא מים: ורוח אלהים מרחפת על פני המים. ולכן זה ההגדרה של העולם במדרגה העליונה שנקראת עולם הבריאה, בראשית ברא אלהים, והתוצאה של הצמצום: ורוח אלהים מרחפת על פני המים. זה מובן? אז כשהי"ד, מתפשט בוי"ו כדי לרדת עד הה"א, האחרונה של עולם העשיה, אז המילה מים, נהפכת ל-מום. הי"ד מתפשט לואו אז מים הופך למום, ולכן מה המטרה של התיקון? זה להעלות את העולם במדרגה של מים וזה ההגדרה של העולה: אֶשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֶשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל. לתקן את המום של הטבע ולהעלות את הטבע זה התיקון על המדרגה כ"ה למדרגה של מים, זה מובן? פחות או יותר...

אתם רואים כמה זה פשוט לפי הקבלה, אז מה אומר הפסוק: יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד הַהִתְפַּשְׁטוּת שֶׁל הַיּוֹ"ד לַיּוֹ"ד נִקְרָא קו, אז תראו את המילה מים, ההתפשטות של יו"ד, במקום יו"ד אני שם "קו" מה מופיע? המילה מקום, אז: יָקוּוּ הַמַּיִם ... אֶל מְקוֹם אֶחָד. זה הסוד של הפסוק. זה מובן? טוב.

קהל: למה "קו", היו"ד הפך להיות וי"ו...

הרב: יוד' הופך לוי"ו וזה נקרא ה"קו". טוב זה סוד התקווה, מקווה ישראל, יָקוּוּ הַמַּיִם ... אֶל מְקוֹם אֶחָד. מה היא התקווה שלנו, איחוד המים, יקוו המים אל מקום אחד טוב זה עוד נושאים אבל ההסבר פשוט, זה באותו כיוון של ...

[מטרת התורה איננה לכפר על עוונות]

ונחזור לעניין שלנו, זה היה השאלה שלך כן, הקשר בין כה ופה, ולכן אפשר אולי לומר את זה ככה, אין לי מקור לזה, יש איזה מין קדושה טבעית שנמנית עם פ"ה, יש כהונה ששייכת לזה, זה קדושה עילאית של הבחינה כ"ה מבחינת כהונה השייכת לעם ישראל, אני לא למדתי את הקשר בין כה.. לכהן אפשר לומר שזה להנהיג על דרך התיקון ולכן מלכתחילה המשמעות של כהן זה שייך לממלכת כהנים וגוי קדוש, זה מתקן את העולם אבל בדיעבד מכיוון שנופלים לעניין של המום, של החטא אז הכהן מקבל על עצמו את הסגולה, את המטלה של הכפרה. לכן מה שנלמד באותו נושא בפרשת תצווה זה לפי המדרש, שכל מה שמשה רבנו שמע בעניין הקרבנות היה שומע ושוכח כי זה לא שייך לו, זה שייך לאהרון הכהן, הוא לא בא כדי לכפר עוונות הוא בא כדי לתקן את העולם. זה מובן? אתם זוכרים שלמדנו כבר פעם שמלכתחילה משה רבנו היה צריך להיות כהן, ואהרן לוי, ואח"כ זה נהפך אהרון היה כהן ומשה לוי, זוכרים את זה לא למדנו פה את זה? כן, ולכן זה פשוט כן, כי אם הדור של עם ישראל שהוא העם כולו היה זוכה לאותה מדרגה אז משה רבנו היה כהן בבחינת תיקון העולם, ולא זכינו ולכן אנחנו צריכים כהן מבחינת כפרה. וזה לוחות הראשונים ולוחות השניים, האחרונים, וזה בית המקדש לפני חטא העגל ואחרי חטא העגל, לפני חטא העגל לא היה שום רמז לכפרת עוונות, איזה עוון? כן, כל העבודה הייתה של שירה, תודה, הודיה, ואחרי חטא העגל, התוצאה של חטא העגל, [הינה כן] אותו בית המקדש קיבל את הסגולה של הכפרה, טוב.

אז אולי נקריא עכשיו את הפסוקים שלנו, יתכן שיש איזה רמז ב[ספר] "מי-מרום" של הרב חרל"פ שהיה תלמיד-חבר של הרב קוק ז"ל. הוא רומז שם שהיה מבחינת ממלכת כהנים ומבחינת גוי קדוש, ולכן הכהונה לפי תורת משה ו-הכהונה לפי תורת אהרון אבל צריך לזכור שהיהדות זה תורת משה. מכיוון שיש חטאים לדאבוננו אנחנו צריכים את הכהן כדי לכפר, ולא להפך, המטרה של התורה זה לא לכפר עוונות, כדי לכפר עוונות צריך עוונות, ולא לשם כך נברא העולם, כדי לתקן עוונות צריך עוונות, כיון שיש עוונות צריך כפרה אבל זה בא כ-רפואה למכה, אתם לוקחים את המקור בגמרא שברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע ברא לו תורה תבלין. כן, זה לא קל להבין את זה, אני צריך את התורה כדי למתק את היצר הרע לא לברוא יצר הרע, ולא צריך כלום, מבינים את השאלה? ברא יצר הרע וברא לו תורה תבלין, זה לא פשוט, ולכן להבין כי המטרה של הבריאה זה יצר הרע מכיוון שכך שכל עיקר הבריאה זה יצר הרע, אתם זוכרים את הפסוק של ישעיהו הנביא יוֹצֵר אֹר וְבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם

וּבִּזְרָא רַע אֲנַחְנוּ מִתְפַּלְלִים בְּבִרְכוֹת "וּבִזְרָא אֶת הַכֹּל" לְשׁוֹן סָגִי נָאוֹר, אֲבָל בְּמִקּוֹר בְּמִקְרָא זֶה יוֹצֵר אֹר וּבִזְרָא חֲשָׁף עֵשָׂה שְׁלוֹם וּבִזְרָא רַע, כָּל עֵיקַר הַבְּרִיאָה זֶה יֵצֵר הָרַע לְפִי אוֹתוֹ פְּסוּק, צָרִיךְ לַהֲבִין, אִזּוּ מִכִּיּוּן שֶׁכֶּךְ הַמְצִיאוֹת שֶׁנִּקְרָא בְּרִיאָה בְּאוֹתוֹ נוֹשֵׂא וְכוּלָּל יֵצֵר הָרַע וְהַטַּעַם שֶׁל יֵצֵר הָרַע הוּא מֵר, מֵר מִמּוֹת אִזּוּ צָרִיךְ לִרְכֵּךְ, לְמַתֵּק אוֹתוֹ עִם הַתּוֹרָה, אֲבָל זֶה לֹא הַמְטָרָה שֶׁל הַתּוֹרָה! זֶה רַק בְּדִיעֵבֵד, מַלְכַּתְחִילָה שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע, הַתּוֹרָה זֶה תּוֹרַת הַתִּיקוֹן, אִם יֵצֵר הָרַע מִתְגַּבֵּר אִזּוּ אוֹתָהּ תּוֹרָה בָּאָה כְּתַבְלִין לִיצֵר הָרַע, אִזּוּ זֶה מִקְבִּיל לַתּוֹרָה מִשֶּׁה זֶה מַלְכַּתְחִילָה, וְתוֹרַת אַהֲרֹן זֶה בְּדִיעֵבֵד. זֶה מוֹבֵן?

[יצר הרע, הרצון לקבל/יצר הטוב, הרצון להשפיע]

אִזּוּ כָּדִי לַהֲבִין בְּקִצְרָה אֶת הַנוֹשֵׂא הַזֶּה, אֲנִי לְמַדְתִּי אוֹתוֹ עִם הָרַב אֶשְׁלַג, בְּנוֹ שֶׁל הַגְּדוֹל, אִזּוּ הַתְּכוּוֹן לַהֲגִיד שִׁיצֵר הָרַע, כָּל שׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל רַע, זֶה הָרָצוֹן לְקַבֵּל, וְלִכֵּן עֵיקַר הַבְּרִיאָה זֶה הַבְּרִיאָה שֶׁל הָרָצוֹן לְקַבֵּל, מִכִּיּוּן שֶׁהָרָצוֹן לְקַבֵּל זֶה סוּד שׁוֹרֵשׁ הָרַע אִזּוּ צָרִיךְ לְתַקֵּן אֶת הָרָצוֹן לְקַבֵּל. בָּאָה הַתּוֹרָה כָּדִי לְתַקֵּן אֶת רָצוֹן לְקַבֵּל לְרָצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ, תַּפְסֵתָם אֵת זֶה? כִּי כָּל עֵיקַר הַבְּרִיאָה זֶה רָצוֹן לְקַבֵּל אֶת הַיֵּשׁ, אֲבָל זֶה הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל הָרַע לִכֵּן כְּאִילוֹ נִבְרָאוּ כִּיצֵר הָרַע וְהַבְּרִיאָה מִרְגִּישָׁה בִּזָּה, בְּמָה שֶׁהִיא שׁוֹנָה מִהַבּוֹרָא וְהוּא הַמְשַׁפֵּיעַ, הַבְּרִיאָה מִרְגִּישָׁה לֹא נוֹחַ וְלִכֵּן צָרִיךְ לְתַקֵּן אֶת זֶה אֲבָל כְּבְּרִיאָה אֲנַחְנוּ כּוֹלְנוּ יֵצֵר הָרַע כָּל אֶחָד הוּא כָּל כּוֹלוֹ יֵצֵר הָרַע, דְּהֵיִינוּ רָצוֹן לְקַבֵּל. מִיָּד כִּשְׁנוֹלֵד תִּינוּק הַגְּמָרָא מַגְדִּירָה אוֹתוֹ כִּי- "פָּה שְׁאוֹמֵר הֵב הֵב", אִזּוּ יֵשׁ הַכֹּרַח לְקַבֵּל וְזֶה הָרַע, אִזּוּ צָרִיךְ כִּכָּה: לַהֲפֹךְ הָרָצוֹן לְקַבֵּל לְרָצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ כָּדִי לְהִידְמוּת לְבוֹרָא וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחוֹ לְיוֹצֵר. זֶה הַהֲבָדֵל בֵּין שְׁתֵּי הַמּוֹשְׁגִים הָאֵלֶּה, לְהִיּוֹת עֶבֶד הַבּוֹרָא זֶה לְקַבֵּל, כִּי הַבּוֹרָא רָצָה שְׁאוֹנֵי אֲקַבֵּל, זֶה רָצוֹן הַבּוֹרָא אֲבָל לְקַבֵּל זֶה רַע כָּל עוֹד לֹא זִכִּיתִי לִכֵּן אֲנִי צָרִיךְ לִזְכּוֹת, אִיךְ אֲנִי יוֹכֵל לִזְכּוֹת? לְקַבֵּל עַל מִנַּת לְהַשְׁפִּיעַ. זֶה נִקְרָא לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצֵר, הַיּוֹצֵר הוּא מְשַׁפֵּיעַ, הַבּוֹרָא הוּא בּוֹרָא רָצוֹן לְקַבֵּל. זֶה מוֹבֵן? זֶה מִסְבִּיר הַרְבֵּה דְּבָרִים בְּמִקּוֹרוֹת שֶׁל חֲז"ל. כִּי בִשְׁעַת הַלֵּידָה אֲנַחְנוּ מִקְבָּלִים יֵצֵר הָרַע, רַק בַּעַת הַבֶּר-מִצְוָה מִקְבָּלִים יֵצֵר הַטוֹב, מָה זֶה שַׁעַת הַבֶּר מִצְוָה? כִּשְׁהִילָד מִתְבַּגֵּר וְהוּא יוֹכֵל לְהַשְׁפִּיעַ אִזּוּ הַיֵּצֵר [הַטוֹב] בָּא בְּנַפְשׁוֹ וְכָל תַּחֲסוּם זֶה מוֹבֵן? עַד הַבֶּר מִצְוָה יֵשׁ לוֹ רַק יֵצֵר הָרַע וְצָרִיךְ לַחֲנֹךְ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע הַזֶּה זֶה נִקְרָא בֶר-חִינוּךְ, לְהַתְּכוּן לְהִיּוֹת בֶּר מִצְוָה, לַהֲפֹךְ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע לִיצֵר הַטוֹב.

זֶה נִרְמָז בַּהֲרַבָּה פְּסוּקִים לְמִשְׁלַל, וְאַהֲבָתָּ אֶת ה' אֶלְהִיךָ בְּכָל לֵבְבְּךָ מִה מִפְּרֵשׁ רַש"י? בְּשֵׁנִי יִצִּירְךָ, כֵּן. אִזּוּ לְעַבֹּד אֶת הַבּוֹרָא דֶּרֶךְ יֵצֵר הַטוֹב זֶה לֹא בַּעִיָּה, אֲבָל צָרִיךְ לְעַבֹּד אֶת הַבּוֹרָא דֶּרֶךְ יֵצֵר הָרַע אִיךְ לְקַבֵּל, זֶה הַפֶּשֶׁט שֶׁל רַש"י. לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר לְפִי הַסוּד זֶה הַהִיפֵךְ, כִּי לְעַבֹּד אֶת הַבּוֹרָא דֶּרֶךְ יֵצֵר הָרַע דֶּרֶךְ תִּיקוֹן יֵצֵר הָרַע זֶה קָל, אֲבָל לְעַבֹּד אֶת הַבּוֹרָא דֶּרֶךְ יֵצֵר הַטוֹב זֶה לֹא סֵתֵם, אֲנִי מִתְפַּלְלִים כָּל עֶרֶב שַׁבַּת וְסִטְהָר לְפָנֵינוּ לְעִבְדְּךָ בְּאַמֶּת, כֵּן.

כִּי יֵשׁ... נִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד ה' אֲבָל יֵשׁ פֶּה בַּעִיָּה, הָאֵם זֶה בְּאִמֶּת? אוֹלִי הוּא עוֹבֵד הַפּוֹךְ, וְסִטְהָר לְפָנֵינוּ לְעִבְדְּךָ בְּאַמֶּת, אֲנִי אֶסְבִּיר בְּקִצְרָה.

[כְּאִשְׁר] כִּשְׁמָה שֶׁמִּבְקֵשׁ הַקִּבְיָה זֶה הוֹלֵךְ לְפִי הַטַּבַּע שֶׁל הָאָדָם אִזּוּ מִי יוֹכֵל לְדַעַת מִה קוֹרָה: . הָאֵם אֲנִי עוֹבֵד אֶת הַקִּבְיָה? אוֹ הַטַּבַּע שְׁלִי? לִכֵּן כִּשְׁ-מִה שֶׁמִּבְקֵשׁ הַקִּבְיָה זֶה דּוּקָא מִה שֶׁמִּתְאַיֵּם לִיצֵר הַטוֹב שְׁלִי, [אִזּוּ] יֵשׁ סִפְק. אִיךְ אֲנִי מִתְנַהֵג? לְפִי רָצוֹן הַבּוֹרָא אוֹ לְפִי רָצוֹן הַיֵּצֵר הַטוֹב שְׁלִי? זֶה קֶשֶׁה מְאֹד לְהִיּוֹת זֹכֵה דֶּרֶךְ יֵצֵר הַטוֹב, אִי אֶפְשֶׁר לְדַעַת אִיזָּה טַעַם טַעֲמָתִי, טַעַם הַמִּצְוָה אוֹ טַעַם הַטַּבַּע? כִּשִּׁישׁ הַקִּבְיָה בֵּין מִצְוָה וְטַבַּע זֶה קֶשֶׁה מְאֹד וְלִכֵּן רֹב הָעַם מַעֲדִיפִים אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן כִּנְגַד הַטַּבַּע מִכִּיּוּן שֶׁזֶה בְּרוּר, כִּשְׁהַתּוֹרָה מִבְקֶשֶׁת מִמֶּנִּי אֶת הַהִיפֵךְ מִמָּה שְׁאוֹנֵי רוֹצִה אִזּוּ זֶה בְּרוּר, אֲנִי מִקְיִים מִצְוֹת הַתּוֹרָה זֶה בְּרוּר מְאֹד, אֲבָל כִּשְׁהַתּוֹרָה מִבְקֶשֶׁת דּוּקָא מִה שְׁאוֹנֵי רוֹצִה, זֶה לֹא בְּרוּר.

אֲנִי רָצִיתִי לְתַת אִיזָּה דּוּגְמָה, שֶׁל הַדָּג בִּשְׁבַת. כִּשְׁאוֹכְלִים דָּג בִּשְׁבַת אִיזָּה טַעַם אוֹכְלִים? שֶׁל הַמִּצְוָה אוֹ שֶׁל הַדָּג? אַתֶּם מְבִינִים? אִזּוּ לֹא קָל. זֶה הַמִּבְחָן. וְיֵשׁ פֶּתָגִם כִּכָּה אֲצֵל הַחֲסִידִים הַסִּפְרָדִים: "הָאוֹכֵל דָּג בְּיוֹם ד"ג יִסְתַּלֵּק מִד"ג" שְׁמַעְתֶּם אֵת זֶה? הָאוֹכֵל דָּג זֶה [גִּימְטְרִיָּה] 4 ו-3 זֶה [שׁוּוֹה] שַׁבַּת. [הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי] יִסְתַּלֵּק מִד"ג: דֶּרֶךְ גִּהִינָם, וְלִכֵּן חֲשׁוֹב מְאֹד לְאוֹכֵל דָּג בִּשְׁבַת. כָּל הַיְּהוּדִים אוֹכְלִים דָּג בִּשְׁבַת, אִם זֶה עֶרֶב שַׁבַּת אוֹ אִם זֶה סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, נִכּוֹן? יֵשׁ הַרְבֵּה סוּדוֹת ב-דָּג שֶׁל שַׁבַּת. אֲבָל כִּשְׁאוֹכְלִים אֶת הַדָּג בִּשְׁבַת, מִה הַטַּעַם שֶׁל הָאֹכִילָה? טַעַם שֶׁל מִצְוָה? אוֹ הַהֲנָאָה שֶׁל טַעַם הַדָּג וְהַמִּצְוֹת לֹא נִיתְּנוּ לְהִנָּאָה.

זה קשה מאוד, כשיהודי הוא שבע רצון מהשבת שלו, איזו הנאה! אבל זה אסור! אז צריך להיות עצוב בשבת? זה לא קל, מה הוא הפתרון?

קהל: לאכול גפילטע פיש (צחוק)...יש רק טעם של מצווה

הרב: ..אני רוצה לספר לכם מעשה, פעם הוזמנתי לפני די הרבה זמן אצל אוכלי גפילטע פיש ושמעתי חידוש בהלכה, יש הרבה חרדים שלא אוכלים דג בשבת! בחשש שישברו איזה עצם של דג בשבת עם השיניים וזה אסור... אחד אמר לי ברצינות שפעם חלם, שאיזה חכם חלם, שאמרו לו בחלום שזה אסור... (צחוק), אז .. טוב זה עוד דוגמא, כן. שמחפשים את החומרה של המצווה שהיא כנגד הטבע כדי להיות בטוח שזה לא הנאה. אבל מה הפתרון?

טוב יש הבדל מהותי בין הנאה של מצווה שזה אסור, מצוות לא ניתנו להנאה, זה אסור, ושמחה שלה, אז עונג שבת, לא רק שזה מותר זה חובה: וְקִרְאתָ לְשִׁבְתְּ עֹנֵג וזה השמחה של הדג של שבת, אבל לא ההנאה, השמחה! עד שמגיעים לאותה מדרגה, צריך מאמץ, להבחין בין הנאה לשמחה, זה נקרא אכילה גסה וזה נקרא אכילת מצווה, לאכילת מצווה יש שמחה, זה למעלה מכל הנאה, זה כוונה ..., זה מובן הדברים האלה? אתם תופסים את ההבדל, זה לא הבדל דק, זה הבדל מהותי. להיות נהנה מהמצווה: זה אסור, להיות שמח: זה המצווה.

אז אין שמחה בלי בבשר ודגים. צריך להבין את זה היטב, עמוק...

[הפסקה בקלטת]

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדוֹם אֶל אֲבֵרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח לָךְ.

פה יש לנו פסוק חשוב מאוד, זה סוד כל התלאות של כל ההיסטוריה שלנו, שהתחיל בחיי אברהם אבינו במשך כל הגלויות, וכשנחזור לעניינים האלו נלמד את זה עם המהר"ל, ערב שלם במהר"ל כדאי לעשות פסק זמן עם המהר"ל על הנושא הזה, לפי המדרשים, ומיד אני ארחיב והמקור זה במסכת נדרים על אותו פסוק, הנה מלך סדום...

אני זוכר את הלימוד הזה כשלמדתי אותו אצל הרב אשלג ז"ל, פחות או יותר התחלנו מאותו נושא: מלך סדום, מה זה מלך סדום? אומר לאברהם אבינו תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח לָךְ, התחלנו ללמוד את הקבלה לפי השיטה של הרב אשלג והוא רצה להסביר למה, אני חושב שהנושא הזה הייתי יחידי איתו, ו...אח"כ אני אספר לכם סיפורים על הרב אשלג... ו-תראו איזה פלא, אני למדתי אצל הרב אשלג דווקא בבני-ברק, זה בדיחה, אז אני חוזר ללוט... זה לפני הרבה זמן תודה לאל

והוא הסביר ככה שהפשטנים מפחדים מהפנימיות של התורה, כל מה ששייך לנפש, וזה מה שאומר מלך סדום, השטן אומר, הנפש תן לי, רכוש קח לך, החיצוניות קח לך, אבל הנפש, הפנימיות, תן לי. אתם תופסים את חשיבות הנושא, בדו-שיח הזה, מלך סדום אומר לאברהם, תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח לָךְ ואברהם מסכים, אברהם מסכים מחמת חסידותו, נראה את זה בפשט, הוא לא רוצה לקבל שום דבר מאותו מלך סדום. (נשמע צלצל)

טוב אבל הגמרא מסבירה את זה, ונראה את זה לפי פירושו של המהר"ל, שאברהם הפריז במידותיו של הקב"ה, יותר מדי חסידות, לא רוצה לקבל, אבל מה קורה פה? שאותן הנפשות שעוזבים אותם בידי מלך סדום, ולא רק הנפשות, גם הרכוש אחר כך אברהם לא רוצה, וראינו את זה פעם, היה צריך אחר-כך לרדת לגלות איפה שנמצא אותו רכוש כדי להציל אותו. וזה הרמז בפסוק על מצרים, וְגַם אֶת הַגֹּיִם אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ בְּךָ אֲנֹכִי וְאֶחָדֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל. איזה רכוש? אותו רכוש שאברהם עזב בידי מלך סדום כולל הנפשות כן, היה צריך אחר-כך לרדת לאותו גיהנום שהרכוש נפל כדי להציל אותם, זה נקרא העלאת ניצוצות הקודש, וחלק מהקדושה שאברהם היה יכול לכאורה להציל מהטומאה של סדום ועזב אותם מחמת מידה מופרזת זה החסידות, כשהמידה היא מוגזמת זה לפעמים יותר חמור מחוסר של מידה. להיות יותר מדי חסיד זה אסור, זה פסוק בקהלת, אֶל תִּהְיֶה צָדִיק הַרְבֵּה זה נקרא חסיד שוטה, יש נטייה בנפש היהודית להיות צדיק הרבה, כן, וזה התאבדות לדעת, אתם זוכרים אולי פעם למדנו את המדרש את המדרש על קין והבל, וַיִּקֶם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיְהַרְגֵהוּ. המדרש אומר: מאיפה קם? המדרש

מסביר כי הבל היה יותר חזק מקין, הפיל את קין, וקין התחיל להתלונן אני אחיך אל תהרוג אותי, תן לי את נפשי, אז הבל נתן לו ... יהודי שלום עכשיו (צחוק) הוא נתן לו, ואז קין קם, זה נטייה למידה מופרזת של חסידות לכן צריך לזכור תמיד, אצל אברהם אבינו זה לא חטא, זה מידתו, אבל אנחנו לא בני אברהם דווקא, אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב אנחנו ישראל, התורה ניתנה לקהילת יעקב, ולא לצאצאי אברהם או צאצאי יצחק שזו מידת הדין, להיות צדיק של מידת החסד זו מידתו של אברהם זה לא ישראל, להיות רק צדיק של מידת הדין זה מידתו של יצחק זה לא ישראל, מידתם של ישראל זה איחוד המידות, אז מה שאפשר להגדיר כמידה טובה אצל אברהם אסור לישראל, זה חטא לישראל, להיות חסיד כמו אברהם, זה חטא לישראל להיות בעל דין כמו יצחק, למה הקב"ה חיכה עד יעקב אבינו כדי לגלות את התורה כתורה, כ-תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ואברהם ויצחק מהם? למדנו את אותו נושא מזווית אחרת גם כן, צריך להבין את זה. זה סוד תורה מן השמיים, יעקב זה איחוד המידות שנקרא שמיים, לפי המקרא, מוצאים את זה בקבלה, זה שמו של יעקב, שמיים. שמש שמיים ורשי מסביר מזה שמים אש ומים. אברהם הוא כולו מים, חסד, יצחק כולו אש, דין, יעקב הוא שמים, אש ומים. אז הוא קיבל תורה מן השמים רק יעקב מסוגל לתורה מן השמים, אברהם לא צריך תורה מן השמים, זה תורת החסד.

יש בכוחות האדם להגיע לתורת החסד. תורת הדין, יש בכוחות האדם להגיע לתורת הדין, זה תפקוד אנושי, צדיק אבל אנושי, זה לא למעלה מכוחות האדם כאדם. אבל תורת איחוד המידות, גם חסד וגם דין בבת אחת, כפי שהסברתי פעם – זו לא בדיחה! – גם חסיד וגם מתנגד בבת אחת, זה נקרא יהודי חס (חסיד מתנגד) זה צריך עזרה מן השמים זה צריך את תורת ה' ולכן בא הפסוק תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב. דווקא כמו יעקב, ההתנהגות של אברהם מבינים אותה, הוא לא יכול להתנהג אחרת, הוא הצדיק של מידת החסד, אין חסד מופרז חסד זה חסד מושלם, מוחלט, אבל זה אברהם, כש-צאצאי אברהם, ישראל מתנהגים ככה זה חטא להם. טוב צריך לתפוס את זה, זה ערך עליון שבנסיבות מסוימות זה חטא. כל ערך במנותק מאיחוד המידות נהפך לרע, למשהו הפוך, ולפי דעתי זה מה שמסביר כל הכשלונות של עם ישראל, כשעם ישראל מתנהג כאברהם ותו לא. יותר מדי חסידות, נכשל, כשמתנהג כיצחק ותו לא, יותר מדי דין, נכשל, רק כשעם ישראל מתנהג לפי תורת משה, לפי תורה מן השמיים אז זה הוא מצליח.

זה מובן מה שאני אומר?

חוץ מזה יש איזה מן גאווה להשוות את עצמנו לאברהם או ליצחק.. ואנחנו סתם תולעת יעקב לא יותר... (צחוק) אני חוזר לעניין, זה מה שקורה פה, אז אני אתחיל עם המקור בסוטה... לא סליחה, זה בנדרים אמרתי? נדרים, לב', א':

תן לי הנפש. א"ר יוחנן, מפני מה נענש אברהם אבינו

לכן אני רוצה לדייק, אצל אברהם זה לא חטא, אלא כשזה מתגלה דווקא אצל הבנים של ישראל אז זה מתגלה כחטא,

מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה, מפני שמנע מכמה בני אדם, את הנפשות האלו, להיכנס ולהתגייר, תראו איזה פרדוקס, אברהם, שהיה תחילה לגרים, רבם של הגרים, מה החטא שלו? לא קיבל מספיק גרים. כך אומרת הגמרא, ממש זה מתגלה כמו פרדוקס, שנאמר ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך, תן לי הנשמות כן, והכלים קח לך, אברהם מיד אומר: גם את הכלים אני לא לוקח, אבל הוא הסכים כשמלך סדום ביקש אז זה נקרא מידה מופרזת, יש בדעתו שאולי זה רצון ה', לא לקרב גרים שבאים מהטומאה של סדום. אז הם היו בידו, הוא היה מסוגל, הוא היה יכול לחנך אותם, להציל אותם, להכשיר אותם. ככשרים ולהעמיד מהם תלמידי חכמים. עזב אותם למלך סדום וסוף-סוף גם הנפש וגם הרכוש התגלגל הדבר עד פרעה מלך מצרים, וזה הכוונה של הגמרא:

מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני

שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה,

עכשיו אנחנו צריכים ללמוד לפי המדרש שלנו, מה המוטיבציה של אברהם, מה גרם לאברהם לאותה מידה עילאית של... איך להגדיר את זה...הסתפקות, כן, לא רוצה להיות עשיר, לא מהנפשות ולא מהרכוש שבא דרך מלך סדום. אם הוא התערב באותה מלחמה זה היה כדי להציל את לוט. אבל הוא לא רוצה שום קשר, הוא לא רוצה לקבל שום דבר ממלך סדום. אבל מה היא המטרה? המטרה של הצדיק? זה להציל את כל ניצוצי, ניצוצות הקודש שנפלו בטומאה, כן, זה המטרה של הצדיק. אבל פה אנחנו רואים איזה עיכוב, דווקא המידות הטובות עצמן מעכבים את האומץ של הצדיק. אפשר להוסיף עוד הסברים, מי שנשמתו שייכת לאותו שורש של צדיקות עילאית, מפחד מהמלחמה בכוח הטומאה, אפשר להבין אותו אבל זה לא ההלכה, ההלכה היתה צריכה להיות לקבל את הנפש, לקבל את הרכוש, ולהציל אותם, להקדיש אותם.

יש לי הסבר שלמדתי: זה לא היה הזמן. זה לא היה הזמן לא היו עוד בכוחות הקדושה מספיק כוחות כדי להתגבר על הדבר של אותו נפש ואותו רכוש. טוב זה הסבר צריך. אבל מכל מקום צריך להבין את הנושא במלואו לא.. למה הגמרא אומרת דבר כל כך חמור מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים.... אני רוצה להסביר קצת את חשיבות הנושא. מה, אדם אחד נאמר, לכאורה חטא, והצאצאים שלו סובלים כל כך? מכיוון שאברהם לא קיבל את הנפש והרכוש, כל מה שקרה בהיסטוריה של עם ישראל אחר-כך במצרים? נורא ואיום, וזה אותו נושא של חטא הקדמון, נאמר לכאורה אדם הראשון חטא אם חטא כן, ואחר-כך כל העולם כולו סובל מה שסובל, אבל אי אפשר לקבל תורה כזו. זו תורת הנצרות כן, אתם תופסים, זה סותר את כל רוח היהדות. תפסתם את השאלה?! אז בא המהר"ל והוא מסביר את זה באופן עמוק מאוד. לא שבני אברהם סובלים מחמת החטא של אביהם, אלא, כשהם, בני ישראל, חוזרים על אותו חטא, במדרגה שלהם אז זה חטא. המהר"ל מסביר את זה ככה: בשורש הזהות שלנו יש נטייה לאותה מידה מופרזת, אצל אברהם זה לא חטא, זה מידה טובה, אבל כשאותה נטייה מתגלית אצל הצאצאים כחטא, אז מקבלים עונש, על החטאים שלהם עצמם. זה מובן? צריך להדגים בזה או לא צריך?

אצל אברהם, זה ממש מידה של חסידות מופרזת, אבל להיות חסיד שכזה אצל בני ישראל, אז זה מתגלה כחטא. אני אתן דוגמא: ציונית. כן, נגיע לזה אחר-כך, אני לא יודע אם זה עוד השנה. כשהקב"ה אומר לאברהם תשמע, אתה הוא שחוזר לעבריות שלך, אתה עברי, אז ארץ העברים שייכת לך. מה אומר אברהם? בְּמָה אֵדַע כִּי אֵינִי עֲבָרִי, הוא לא בטוח, כן, אז מסבירים, האם יש לי מספיק זכות, אז זה מידה טובה אצל אברהם. כשהקב"ה אומר לאברהם שיצא מאור כשדים, חזרת לארץ זו שלך סופית, אז אברהם אומר: אולי אני לא זוכה...אז ברמה של אברהם, במדרגה שלו זה ממש מידה טובה! ההתלבטות האם יש בי מספיק זכות. אבל אחרי ארבעת אלפים שנה, כש-צאצאי אברהם חוזרים מגלות של רומי, אירופה, חוזרים לארצם, הקב"ה רומז להם: הנה חזרתם לארצכם, אז מתלבטים: אתה בטוח שזה שייך לנו? אולי זה שייך להם...אז זה חטא ועונש. אתם רואים איך זה... טוב זה דוגמא בולטת. ואני יכול להבטיח שזה, לא שמעתי מהרב כהנא (צחוק) אני יכול עוד גם להבטיח שגם הרב כהנא לא שמע את זה ממני (צחוק) אבל תפסתם את הנושא?!

הנה הפסוק הזה, תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכֵּשׁ קַח לָךְ. פסוק כ"ב: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם הֲרִימְתִּי יָדִי אֶל ה' אֶל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שְׂמִים וְאָרֶץ. אם מחויב ועד שְׁרוּץ נַעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ כל מה ששייך לסדום, לא רוצה, וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂתִי אֶת אַבְרָם. פה מתגלה מידה, אני מחפש הגדרה, זה לא עניו, זה יותר מזה, מידה של...איך אומרים את זה בעברית? זה חסידות אבל.. מידה של..

קהל: ותרנות

הרב: ותרנות כן, אבל ותרנות זה קצת שלילי, טוב אבל זה המשמעות. אבל מסוכנת לגמרי. במה מדובר? האפשרות להציל מהטומאה נפשות ורכוש...

[מישהו נכנס בכיתה] סליחה, זה דחוף? תודה.

Qu'est ce qu'il voulait?]מה הוא רצה(האיש שנכנס)

טוב אבל לפי דעתי אנחנו כל כך נמצאים באותו מצב, שממש כל פעם שאני חוזר על אותו נושא, על אותם נושאים...

קודם כל צריך להגיד תודה למהר"ל כשהבהיר לנו את המשמעות, ואחר-כך אי אפשר שלא לפחד לראות את עם ישראל שאף פעם לא למד לקח, רק חוזר על אותן השגיאות, וחוזר חלילה, ייתכן מאוד שזה ביטוי שלא קל להבין אותו למה אומרים וחוזר חלילה, לא אומרים חלילה, מי שחוזר בתשובה, חלילה (צחוק) אולי פעם נלמד את זה, וחוזר חלילה.

טוב מה שלמדנו שזה, יש שתי מדרגות, המדרגה של הנפש, והמדרגה של הרכוש, אחר-כך כשנגיע, בע"ה מתי? אני לא יודע, המדרש של יציאת מצרים, אני רואה שזה מתגלה, הנפש דרך הערב-רב, והרכוש דרך כל המתנות שקיבלו מהמצרים, ומה בנו את בית המקדש. זוכרים את זה?

ולכן יש איזה מן תהליך של הצלת נפשות, והצלת רכוש, אבל דרך העונש של הגלות, זה עוד נלמד, כן, עכשיו נלמד מה אומר המדרש על זה, על הרימתי יְדִי אֶל ה'... אז תקחו את ה... המדרש הראשון: מה השעה?

טוב.

[בראשית רבה, מ"ג, ט']

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סָדוֹם אֶל אַבְרָם וכו'.. ויאמר אברהם למלך סדום הרימתי יְדִי ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן. ר' יהודה אמר: עשאן תרומה

כל העניין של נפש ורכוש הרימתי יְדִי, בעיקר על הרכוש אבל זה כולל את כל הנושא, אברהם ראה את זה כתרומה, דהיינו, זה מוקדש לה' כתרומה ולכן אסור להנאה לאברהם, ולכן אסור שאברהם יקבל את זה, הוא ראה את זה כתרומה, כל הערכים הללו, מלכתחילה ראה אותם כקודש ולא רצה לקבל אותן, זה ההסבר הראשון, הרימתי, לשון להרים.

עשאן תרומה היך מה דאת אמר: (במדבר יח) והרמותם ממנו תרומת ה'. ורבי נחמיה אמר: עשאן שבועה,

הוא אסר את זה לו, לו רק, בלאו הכי תרומה זה אסור להנאה לזרים, זה שייך לכהן, אבל חלק מזה היה צריך לתת למלך סדום, כן, ולכן גבי הוא עצמו הוא ראה את זה כתרומה הכל, אבל מכיוון שחלק היה צריך להיות שייך למלך סדום אז בא ר' נחמיה ומסביר, עשאן שבועה, שבועה זה איסור בשבילו. זה לא תרומה שזה תרומת כל, אלא שבועה, מכיוון שחלק הוא יחזיר את זה למלך סדום, שבועה שזה אסור לו.

היך מה דאת אמר (דניאל יב): וירם ימינו ושמאלו אל השמים, וישבע בחי העולם.

ורבנן אמרי: עשאן שירה, היך מה דאת אמר (שמות טו): זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו.

על אותו פסוק אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמִמְנָהוּ שאמר משה רבנו בשירת הים,

רבי ברכיה ור' חלבו ור' אמי בשם ר' אלעזר אמרו אמר משה בל' שאמר אבא שירה. הרימותי ידי אל ה', בו בלשון אני אומר שירה, שנאמר: אלהי אבי וארוממנהו.

אז לכאורה, זה מדרש יפה, זה מדרש קל להבין אבל זה מדרש קשה מאוד, דהיינו כל הערכים האלו,

את הנפש ואת הרכוש, יש להם כזה יעד, יעד של תרומה, יעד של שבועה, יעד של שירה, ומתוך אותו נושא אנחנו לומדים את כל הפרטים שמדייק המדרש, אז אולי אני ארחיב רק בקצרה, בסוף. את השיטה של שירה, כן, לפי דעתי יש פה נושא עמוק מאוד של ההגדרה של העבודה, מהי מטרה של העבודה, האם מבחינת תרומה, הכל לגבוה, לעבודה, האם מבחינת שבועה, זה לא שייך לי, זה שייך לבורא אבל זה חיים רוחניים מסוג אחר לגמרי, מי שמרים את העולם לבוראו. השיטה השניה מי שאוסר על עצמו ההנאה של העולם, זה דתיות שונה, כן, שיטה שלישית להפוך את הכל לשירה, איזה מין אסתטיות של הרוחניות, זה לפי דעתי פה יש לי נושא עמוק מאוד, ולפי שיטת המדרש, כל פעם יש הסבר לפי הפשט, למה אמרו מה שאמרו, אז אני אתחיל רק בקצרה פרט אחד:

אמר משה בל' שאמר אבא שירה. הרימותי ידי אל ה', בו בלשון אני אומר שירה, שנאמר: אלהי אבי וארוממנהו.

פה אנחנו רואים שהמדרש, בעל המדרש, עולם המדרש רואה באברהם אבינו, את הדמות של האב, לפי הפסוק של משה רבינו אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמָמְנָהּ. זה לא הפשט אלוקי עמרם אלא אלוקי אבי זה אלוקי אברהם, פה אברהם מתגלה כאב, לאו דווקא כפי שכבר למדנו ככהן כעברי, כהן, כל מה שלמדנו, הוא מתגלה כאב, ויש פה נושא, שאני רוצה רק לציין אותו על הפסוק אֶרְמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרָיִם. כמו כל שורש בהיסטוריה שלנו זה מתחיל בהאב של עם ישראל, לפי הפשט של הפסוק אֶרְמִי אֲבִד אָבִי זה יעקב, אז פה יש לנו איזה רמז, ש-לאמיתו של דבר זה כבר מתחיל מאברהם, יש אצל אברהם את הדמות את הזהות של אב האומה הישראלית, זה מתגלה סוף-סוף אצל יעקב אבינו אבל זה מתחיל באברהם. אז משה רבנו מגשים את המטרה של אברהם, אברהם רצה להפוך את כל העולם כולו כשירה לבורא. אז משה לוקח את הדוגמא של אברהם:

בלשון שאמר אבא שירה הרימותי ידי אל ה', בו בלשון אני אומר שירה, שנאמר: אלהי אבי וארוממנהו.

אז הערב רק רציתי לציין את זה, לציין שלוש שיטות שונות של הגדרה של העבודה:

או זה המטרה של התרומה, להרים תרומה, זה קשור לפרשה שאנחנו לומדים פה, פרשת תרומה.

או זה המטרה קטנה של השבועה, שבועה זה איסור, כן, לְאָסֹר עַל נַפְשׁוֹ, לפי לשון המקרא.

או זה שירה, פה לפי דעתי כפי שאנחנו לומדים כל פעם זה גם זה, וגם זה וגם זה, כן. אלא זה פן שונה של אותה העבודה, אומרים שזה הסגולה של הכהנים, כהן מרים את התרומה, הכהן אוסר על עצמו הנאת העולם, והכהן מבחינת לוי, עבודת עבודת השירה, יש בגמרא הסבר על "עבודת עבודה" זה שירת הלוויים, העבודה של העבודה זה השירה, ואני רואה כאן נושא עשיר מאוד, גדוש מאוד, טוב כל זה על הרימותי ידי, אז אני חוזר קצת לפשט של הנושא. אברהם לא יכול אחרת, מיד כשמלך סדום מסביר לאברהם את חלוקת התפקידים כן, אני בעל הטומאה אני רוצה את הפנימיות של העולם, את הנפשות, תן לי הנפש והרכוש קח לך....

[הפסקה קצרה בקלטת]

הוא יכול להכשיר את הכלים כן, זה פשט וזה הסוד, אז דווקא שוב אני חוזר על מה שקיבלתי מהרב אשלג, דווקא אותה חסידות של הפשטנים שמפחדים מהפנימיות, זה הסוד, עוזבים, זורקים את הפנימיות של העולם לטומאה, זה ההבדל בין שני החלקים, פנימי וחיצוני, הנפש והרכוש, אז מכל מקום יש ממש, אפשר לומר, איזה מין טרגדיה במה שהתורה מספרת כאן, בלתי אחרת, אי אפשר אחרת, אברהם זה אברהם והוא יודע שסוף-סוף המטרה זה התרומה, זה השבועה, זה השירה. כנראה זה השלכה לעתיד, חכמים כבר הסבירו את התפקיד הסופי של העבודה אבל בינתיים קרה מה שקרה והמפרשים, חז"ל הסבירו מה שהסבירו.

טוב אז אולי נקרא בקצרה את המדרש הבא. ושבוע הבא נחזור לפנימיות של הדברים בינתיים תחשבו על כל השאלות ונראה באותו המשך.

אם מחוט -- אמר רבי אבא בר ממל: אמר לו הקדוש ברוך הוא: את אמרת אם מחוט, חייד! שאני נותן לבניך מצות ציצית, היך מה דאת אמר (במדבר מו): ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, ומתרגמין חוטא דתכלתא. חוט ופתיל, מה כוונת המדרש, סוף-סוף בזכות אותה מידה של אברהם, אז אנחנו רואים שזה תפקיד מתגלגל על תורת הבנים, סוף-סוף הבנים מקיימים את זה... לפי ההגדרה שכבר אברהם אומר בשורש הדברים מהתחלת כל התהליך, פרט לפרט, כל פרט מקביל לפרט, עם ישראל ככלל שמקיים את התורה מגשים את אותה מטרה של המידה הטובה של העולם. איך להגיע שכל העולם כולו יהיה תרומה לה' שבועה לבריא, ושירה לכל. ולכן הרימתי ידי כפי שראינו במדרש הקודם אם מחוט ועד שרוד נעל ועד כה, עד הפרט האחרון ראו הקבלה בין הזכויות של הבנים דרך התורה ובין הזכות של מידת האבות, פה במדרגת אברהם בשורש הדברים. נמשיך:

ועד שרוד נעל -- חייד! שאני נותן לבניך מצות יבמה, היך מה דאת אמר (דברים כה): וחלצה נעלו מעל רגלו.

נעל - נעל

דבר אחר: אם מחוט, זה המשכן שהוא מצוייר בתכלת וארגמן. ועד שרוד נעל, אלו עורות התחשים.

דבר אחר: אם מחוט, אלו הקרבנות, כההיא דתנן:

יש בהלכה של המזבח, היה חוט של צבע אדום שהיה מחלק את החלק העליון של המזבח מהחלק התחתון, לכן חוט זה רמז לעבודת הקרבנות על המזבח.

כההיא דתנן: וחוט של סקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. ועד שרוד נעל, אלו פעמי רגלים, היך מה דאת אמר (שיר ו): מה יפו פעמך בנעלים.

פה הנושא של המדרש הזה שהבנים דרך קיום התורה עד הפרט האחרון מקיימים את הצורה בה אברהם מתבטא במידות שלו, אם קיבלנו את סגולת התורה זה הודות זכות האבות וזה מתחיל באב הראשון כפי שראינו במדרש הקודם, טוב, פחות או יותר זה תוכן מה שמתקיים במדרש שלנו, במדרשים האלו, ונחזור לאותו עניין אחר-כך, כן?

קהל: ריבוי המצוות, זה בא מצד ה-לזכות וגם לברר את הזהות?

הרב: זהו, אולי אתה יכול לחזור על ההגדרה שראינו בהתחלה, של תיקון העולם. מה שאנחנו לא מסוגלים להבין, לרדת לעומקם של הדברים דרך כל פרט ופרט מהמצוות. מבחינת עשיית המצוות, אנחנו מתנהגים לפי מידות האבות. פה זה כלל שניתן להבין אותו באופן פשוט מאוד, זה: מה שהיה ההתנהגות של האבות לפי מידותם, זה תורת הבנים לפי מצוותם. יש הקבלה בין פרט לפרט. זה על אותו נושא שנגענו פה פעם. החידוש של מעמד הר סיני, זה התורה כצו, כמצוות תורה צונו לנו משה אבל מה ציווה לנו משה? את מידות האבות כמצוות. ופה יש הקדמה... לא הקדמה, הדגמה כן. זה מובן כן? כשעם ישראל מתנהג לפי המצוות אז זה צאצאי האבות שמקיימים את מידות וזה מתחיל באברהם. המטרה של בעלי המדרש פה היא ברורה מאוד: ההקבלה בין מידות ומצוות, אבל זה נעלם ממנו, זה תורת הסוד, איך כל פרט ופרט של קיום המצוות מתקן את האורות של אותן המידות שהן הן הנשמה של עם ישראל שהיא-היא הנשמה של העולם כולו, פה אנחנו נכנסים פחות או יותר בסוד הדברים. דרך המצוות אנחנו מתקנים את העולם במלכות שדי. זה בזכות האבות. טוב יש עוד שאלה?

כאן נזכור את העיקר שלמדנו הערב יש מי שהאופי שלו רואה את זה כתורמה, אחר לפי האופי שלו רואה את זה כשבועה, והשלישי כשירה, אבל זה גם זה, גם זה וגם זה.

טוב, כן, עוד שאלה.

קהל: כשעם ישראל חוזר לארצו, יש גם את הענין של השבועה, השבועה של הקב"ה, עניין של השירה עם כל הבעל שם טוב ו...

הרב: טוב זה יפה מה שאתה אומר, אבל זה קצת רחוק. זה קצת רחוק, כי רק הבעל שם טוב יכול לשיר את השירה של הבעל שם טוב, כן בסדר.

לא, אתה יכול לומר את זה באופן כלל, כשאנחנו חוזרים לארצנו אז אנחנו שוב מגלים אותן השאלות, אותם הנושאים, שהתחילו עם האבות בהתחלה.

שיעור 12

שכל העניין של זכותו של אברהם על כל ההבטחות שקיבל, כל הבטחות שקיבל, גם בשורה לזרע, לארץ, ותורה, וזה שייך לבטחות של התורה, כן, הוא קיבל את זה עם מלכי-צדק שהוא-הוא שם בן נח, אתה זוכר את זה? לכן זה קשור.

למדנו את זה אם אני זוכר לפני כמה שיעורים, בלשון הקבלה זה נקרא גלגול של שם, אבל בלשון המדרש זה הוא שם עצמו, זה אותה זהות, אותו פרצוף, אותו דמות, אותו פרופיל אומרים, כן, למדנו פעם. מה שרציתי להקדים שהאמת זה, שזה הפסוק שהגענו אליו ולא גמרנו. אבל כדי לקיים את העיקר של דבר יום ביומו, ומכיוון ששמעתי שהייתה לנו ברית מילה היום, כן, אז נדלג קצת באותה פרשה עד העניין של ברית מילה אצל אברהם ואח"כ אי"ה בשיעורים הבאים נחזור לעניין של מלכי צדק ומלך סדום ואברהם, כן, העניין של נפש ושל הרכוש, אז תיקחו את הפרק י"ז :

ניקרא כמה פסוקים כדי להגיע לנושא ואח"כ נראה מיד את הלימוד. צריך לקחת ספר בראשית ואח"כ את הדפים, כן. אז פרק י"ז : בלך-לך פרק י"ז, זהו? מצאתם? טוב. אז אני אתחיל בהתחלה, וְיָהִי אֲבָרָם ... וצריך עוד לציין כי עד כאן שמו היה אברם, עוד לא אברהם, מה ההבדל בין אברם ואברהם? קהל... :

הרב: בקול רם כי אני לא שומע, חלק מכם כבר למדתם את זה כבר, אבל אני רוצה להזכיר את זה, מה ההבדל בין שם אברם לשם אברהם?

קהל: אברהם זה כל העולם.

הרב: כן אבל תתחיל באברם.

קהל: אברם זה ביחידות רק הוא עצמו, אברהם זה כל העולם.

הרב: תשמע מה שאתה אומר זה נכון אבל זה לא הנושא.

זה, גם זה נכון, אבל זה לא הנושא שלמדנו, אתם זוכרים מה שלמדנו במסכת ברכות? על הפסוק בדברי הימים אני מזכיר לכם את הפסוק זה נמצא בסוף פרק ראשון של מסכת ברכות בתלמוד בבלי²⁷⁵, יש פסוק של דברי הימים אֲבָרָם הוּא אֲבָרָם²⁷⁶. אז הגמרא מסבירה את זה ככה, למה צריך פסוק שלם כדי לדעת שאברהם הוא אברם? מהו החידוש? מספיק לקרוא את הפסוקים בספר בראשית והפרק מספר, מסביר שאותו איש שהיה שמו אברם שינה את שמו באברהם, נלמד את זה שוב בפרטים אבל מה החידוש של הפסוק? כי זה אותו איש אבל בשני שלבים כל כך שונים של ההיסטוריה שלו שאעפ"י שאנחנו רגילים למפרע לדעת שאברם זה אברהם שכחנו את זה שהייתה מהפכה בזהות שלו, הזהות שלו השתנתה. זה חידוש גמור בין אברם לאברהם, אז כך מסבירה הגמרא, "בתחילה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שנאמר כִּי אֲבָרָם הָיָה הָיָה גוֹיִם וְנִתְּיָהּ²⁷⁷ " כן, אז אתה נתת רק את החלק האחרון של ההגדרה, אברהם זה מימד אוניברסלי של הזהות העברית, כן, אברם זה ממד גלוי שנקרא באותו עידן שנקרא ארם.

זוכרים את הנושא, זה נושא חשוב מאוד, ואנחנו עדים שהיה צריך לחדש את זה מכיוון שבתקופה שלנו אנחנו חיים את אותה חוויה, בלי לשים לב, בלי להרגיש בנושא ובחשיבות של הנושא, בזמנינו אנו, הזהות של העם נקראת הזהות היהודית, מבחינת הזהות הגלותית, לא מדובר פה בתוכן הערכים, כי תוכן הערכים של היהדות זה העבריות, כן, כי יהודי הוא ממוצא עברי, רק ששכח שהיה ממוצא עברי, כן, אבל מה שאני מגדיר פה זה המצב המדיני פוליטי, היסטורי, העברי בגלות בגלות רומי, נקרא יהודי, לכן התרגלנו להגדרה של הזהות שלנו כיהודית שכחנו שאנחנו משורש עברי, כן, זה נראה כבדיחה, התורה נכתבה בעברית לא ביידיש, מה זה השפה היידיש? זה השפה היהודית, כן, ושכחנו את זה, אז באותה תקופה, העברי שהיה בגלות באור כשדים נקרא ארמי, זוכרים? לכן השם אברם זה השם הגלוי

²⁷⁵ברכות יג ע"א.

²⁷⁶דברי הימים א', א', כ"ז.

²⁷⁷בראשית יז ה

של אברהם, השם אברהם זה השם היהודי אם אפשר לומר את זה ככה, אחרי העליה שלו, הישראלי. זה מובן? אז זה מסביר למה הגמרא ראתה לחדש את החידוש שיש בפסוק. אז פה יש מקום לומר מה שאתה אמרת, אברם זה כלפי עצמו, זה בינו לבין עצמו, אברהם זה הזהות שלו ביחס לכל העולם כולו. אבל היה צריך קודם כל להזכיר את זה כי כל המאמץ של אברהם לצאת מהקליפה שנקראת קליפת ארם, ולהגיע לזהות העברית של אברהם. ודווקא המעבר זה הברית מילה, ונראה את זה מיד, לא קיבל את שמ אברהם רק בהקשר לברית מילה. ונראה שכל ההבטחות שניתנו לו, הבטחה של הזרע, יצחק נולד רק אחרי הברית של אברהם, הברית-מילה של אברהם, הבטחה של הארץ היא קשורה לברית מילה וההבטחה של התורה היא קשורה לברית מילה. ויש לנו הרבה הרבה מקורות על זה, נלמד כמה מהם הערב, כן, עד כאן שמו זה אברם, זה, השם הזה מורה על זהות, אותה זהות של זהותו של אברם, מכיוון שאם זוכרים את פרק י"ד קצת לפני זה, אברם נקרא אברם העברי כן, ולכן בכל התקופה ששמו היה עוד אברם, הזהות שלו הייתה ידועה כעברית, אבל בקטנות, בצמצום, ההעברה לממד של הגדלות היא אברהם, זה העניין. עכשיו אתה רואה את השאלה כן? שזה הזהות של עבר, מצאצאי שם, כן, אבל אותה זהות של עבר מצאצאי שם הייתה, לפי הקבלה מגדירים את זה במספר קטן, בקטנות, בגלות דאז, גלות בבל דאז, בבל הקדמונית אור כשדים, ואז העברי נקרא ארמי, ואברהם היה אב לארם, זה מובן?

ודווקא פה בהקשר לברית מילה שהשינוי מתגלה, הוא חוזר לזהות שלו בגדלות ואז נקרא אברהם. לכן הכוונה של השאלה שלי הייתה, ותראו איך צריך לדייק לפי המקורות, אברם המובן זה ארמי, אברהם המובן זה עברי.

טוב בימינו אנו, אני למדתי את הנושא בעיקר דרך קבלה אבל.. אפשר לומר שזה מספיק ברור עכשיו, בימינו אנו אותו נושא זה יהודי/ישראלי, זה מקביל לארמי/עברי, זה מובן? ולמה זה כל כך חשוב? מכיוון שאנחנו רואים שבדור שלנו החברה היהודית בד"כ, והחברה הישראלית בעיקר, היא חיה אותם עימותים, אותן קושיות, בעיות של משפחת אברהם ומה המשמעות של כל הסיפור הזה, זה המאמץ להוציא את קליפת ארם. כל מה שאנחנו חיים בחיי החברה בחברה הישראלית, אבל זה לא דווקא בחברה הישראלית, זה בחברה היהודית בד"כ, כל מה שאנחנו חיים זה אותו סיפור, מי נשאר ארמי? מאיזה צד של הארמיות שלו? מי כבר עברי? מי לא רוצה להיות עברי? מי דווקא רוצה להיות או להישאר כ-ארמי?, כל העימותים הללו זה אותו סיפור ולכן זה חשוב. תזכירו כל פעם את הכלל, כל מה שאירע לאבות סימן לבנים²⁷⁸. כשאנחנו לומדים את סיפורי התורה, אנחנו לא לומדים, בלשון הזוהר "סיפורי דהדיוטי" אתם מבינים מה זה הדיוטי, סיפורים פשוטים, הדיוטי זה פשוט, בלטינית זה אידיוט..(צחוק), אלא אנחנו לומדים דווקא את ה'תעודת זהות' של נשמת ישראל כן. כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, כל הפרשה של האבות והבנים זה פרשה חשובה בתורה, תקופת האבות, תקופת הבנים, וכל הנושא של דבר אל בני ישראל, והאבות, וסיום כל הנבואה אח"כ, אליהו הנביא זה קשור לברית מילה: וְהָשִׁיב לְבָב אֲבוֹתָ עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם²⁷⁹ כל העניין הזה של ישראל מבחינת האבות, ישראל מבחינת הבנים.

רק בקצרה אני רוצה להזכיר איזה חידוש על זה, כדי להגיע לזמן של החידוש זה עוד לא שמונה כן (צחוק), ש... איזה חידוש, איזה חידוש חשבת? זה נעלם, מה? רק רגע.

ברוך אתה ה' אלוהינו... שהכל נהיה בדברו [הרב שותה] אתם... כן, התקופה של האבות זה תקופה של ההבטחות, האבות קיבלו הבטחות, אבל ההבטחות לא התקיימו רק לבנים, זה, את זה תלמדו בפרשת וארא בהתחלה: וְאַתָּה אֵל אֲבֹתָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם²⁸⁰.

הבטחות, אבל דבר אל בני ישראל זה תקופת ההגשמה, כפי שאומרים הציונים, הקיום של ההבטחות. ולכן זה, אני למדתי לפי, לפי תורתו של הפרי צדיק²⁸¹, שהגלות זה תקופת האבות, והעלייה זה תקופת הבנים, ולכן כל העימות שיש עכשיו בין חברה ישראלית והחברה היהודית או כפי שאומרים בלועזית:

²⁷⁸ "מעשה אבות, סימן לבנים" - רמב"ן לך-לך, י"ב, ו'.

²⁷⁹ מלאכי ג כד

²⁸⁰ שמות ו ג

²⁸¹ הפרי צדיק מאת רבי צדוק הכהן רבינוביץ' - רובינשטיין מלובלין (1823-1900) - ראה פרשת וארא, דרוש ג'.

ישראל/דיאספורה, זה אותו עימות של אבות ובנים, אבל המעניין שבדבר, שהיהודים שבגלות מגדירים את ארץ ישראל כארץ האבות אבל הם האבות שלנו, זה מה שצריך לתפוס כן, אנחנו חוזרים לארץ ישראל מבחינת בנים וזה סוד הפסוק בירמיהו... וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם²⁸².

... ולכן הנבואה של מלאכי על אליהו הנביא וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹתָ עַל בָּנִים וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם זה דווקא שייך לנושא שלנו אבל מה אמר הפסוק? וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹתָ עַל בָּנִים, הם יחזרו בתשובה ראשונה ואח"כ וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם, יש סדר, כן, טוב, זה פחות או יותר הנושא, יש שאלות על זה? זה מספיק ברור? כל הסיפור הזה זה הסיפור של חיי אברהם, איך מאברם, התהפך לאברהם, זה הסיפור של דורנו אנו. כן, יש כאן שאלה ואח"כ יש כאן שאלות, כן.

קהל: האם אפשר לומר ששמו של אברהם כאוניברסלי מוצא את מלוא משמעותו ברמז או בחידוש שיש ברש"י או במדרש על בְּהִבְרָאָם?

הרב: אה! טוב אתה מחפש קשר בין שני נושאים, מה שאני רואה בקשר הזה זה משהו קצת אחר, זה נובע מהשאלה שלך, לכן קודם כל תסביר קצת יותר את השאלה שלך, ייתכן שכבר אתה...

קהל: אברהם ...

הרב: לא, לא, תסביר את השאלה, כי לא תפסו במה מדובר, אז זה אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם²⁸³, אז תסביר

קהל: בְּהִבְרָאָם, אז הסביר שמה [רש"י] "בה"א בראם" כלומר באברהם.

הרב: כן, אז תסביר את המשמעות של המדרש הזה.

קהל: המדרש רוצה לומר, מקווה שהבנתי, שרק כשמופיע אברהם...

הרב: יפה

קהל: ... בהיסטוריה, השמיים והארץ ומלואם מוצאים את מלוא משמעות בריאתם.

הרב: טוב זה נכון, אבל זה לא הכוונה המדויקת של המדרש. צריך להבין את הכוונה לפי פשט הכתוב. כי יש לנו כלל ולא לצאת מזה, "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" אז רק בקצרה אני אסביר את הפשט של המדרש ואחר-כך תישאר עם השאלה. יש לנו פסוק, זה בפסוק רביעי של פרק ב' אם אני זוכר טוב, אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם אז זה כתוב בְּהִבְרָאָם זה ה-ההפעיל, בהבראם. לא זה הופעל, טוב זה עניין של דקדוק, יתכן ואין לנו אותם המושגים, כי אני למדתי דקדוק בתלמוד-תורה לא באוניברסיטה (צחוק) אבל אני אסביר את המשמעות. המילה... כתוב עם ה"א קטנה, זעירה, אז אם נוציא את הה"א, מהמילה בְּהִבְרָאָם אז היה צריך לקרוא בבראם, [בבראם] בבראם דהיינו יש רק נושא אחד של הבריאה, זה הבורא, כן כשהבורא בראם, כשמופיע אברהם יש כבר מספיק זכות לבריאה עצמה כדי להבראות דרך זכותה עצמה, וזה זכותו של אברהם. אז בְּהִבְרָאָם יש כבר שיתוף בין הבריה והבורא, אז זה זכותו של אברהם זה הכוונה של פשט המדרש, זה מובן? טוב ולכן מה הקשר עם מה שראינו מקודם אברם-אברהם, איך אתה מסביר את הקשר?

קהל: רציתי קצת לדחוף קדימה את המדרש שלמדנו עכשיו ולשאל, האם לא רק משמעותו של שמו של אברהם הוא אוניברסלי מבחינת כמות האנשים, אלא, אינני יודע לבטא את עצמי אחרת, מקווה שזה ברור, מבחינת כל הבריאה כולה ...

הרב: קוסמית

קהל: ... קוסמית, כמו שאומר הרב קוק למשל

הרב: טוב, זה אותה משמעות ברמה אחרת, ברמה שונה, אני מציע להסביר ככה, כן, כדי לתפוס את הקשר בין אברם, הייחוד של אברם שזה ספציפי [ייחודי] לגמרי, כן, כאילו אומה בין האומות, ארמי, כן, ואברהם הממד האוניברסלי, אני רק רוצה לתת את הדוגמה על מה שדיברנו מקודם, היהודים בגולה זה קהילות, וכל קהילה וקהילה היא מאוד ספציפית, יהודי צרפתי זה יהודי צרפתי. הוא לא יכול להיות יהודי אוניברסלי, יהודי גרמני זה יהודי גרמני, דהיינו גרמני והוא לא יכול להיות אוניברסלי, ולכן כשיהודי בתור שכזה מדבר על אוניברסליות, יש דברים בגו, זה קוסמופוליטיות כן, הוא קוסמופוליטי, לא אוניברסלי²⁸⁴. השאיפה שלו דרך העבריות הפנימית שלו, האידאל שלו, זה אוניברסליות אבל

²⁸²ירמיהו לא טז

²⁸³בראשית ב ד

²⁸⁴הרב אורי שרקי מסביר בהקדמה לספר מספד למשיח: "הרב אשכנזי מדגיש באופן מיוחד את ההבחנה בין המושגים

המציאות שלו מבחינת קיומית זה קוסמופוליטית כי כל שבט ושבט של קהילה זו או אחרת זה מאוד מיוחד הוא לא יכול להיות קשור, צמוד למין האנושי כולו, רק העברי הוא צמוד למין האנושי כולו, כן, וזה מה שאנו אומרים שזה מופיע בחברה הישראלית. לעיני הגוים ההבדל בין ישראלי ליהודי זה אותו הבדל. ישראלי לעיני הגויים זה היהודי של כל העם כולו, אבל היהודי זה היהודי של הגויים שלו, אם הוא יהודי צרפתי הוא היהודי של הצרפתים, וזה מובן מה שאני אומר? דווקא היום הייתי שייך לוועידה של התאחדות עולי צרפת, אז מכיוון שהיו נציגים של צרפת, צרפת האמיתית, הגויים, כן, אז הדיבורים היו ככה בנימוסים כאילו אנחנו ממוצא צרפתי. כולם דיברו ככה, אנחנו ישראלים ממוצא צרפתי אז אני דייקתי קצת ואני הסברתי שאנחנו ישראלים ממוצא יהודי, והמשכיל יבין, (צחוק) אני לא חושב שהבינו (צחוק) טוב אז אתם רואים את ההבדל, צריך לגלות את זה, כשיהודי אומר שהוא כמו אברהם אבינו קשור לאוניברסליות של העולם, ואם הוא פילוסוף אז הוא אומר לקוסמיות של העולם כן, אז זה כפי שאמרתי יש דברים בגו, הוא דווקא קוסמופוליטי מכיוון שהוא היהודי של הגוי הזה, וראייה פני עמך הגוי הנה²⁸⁵ ולא אחר. ודווקא הישראלי במה שהוא עברי הוא צמוד למין האנושי, למין האנושי כולו, ודווקא באו"ם יודעים את זה, כן, יהודי זה יהודי, אבל ישראלי זה משהו אחר, יהודי זה איך קוראים את זה באנגלית שכחתי, בצרפתית זה :

Le congrès juif mondial²⁸⁶, יהודי זה מייסד ברונפמן²⁸⁷, זה יהודי, אבל ישראלי זה יצחק שמיר, זה משהו אחר לגמרי. ומכיוון שהבעיה אצלנו עכשיו זה יהודה ושומרון, אז יש פסוק שאומר תטאת יהודה ותנובה פֶּעֶט בְּרָזָל בְּצִפְרֹן שְׁמִיר²⁸⁸... (צחוק), כן, אתם מכירים את הפסוק? תטאת יהודה ותנובה פֶּעֶט בְּרָזָל בְּצִפְרֹן שְׁמִיר, זה פסוק של התנ"ך כן, טוב, זה לא בדיחת פורים, זה פסוק... אז חוזרים לנושא. תפסת את העניין כן, אז אפשר לקשור: המדרש הזה של בְּהִנְיָאָם זה לא יכול להיות עם אברהם, כי אין לו את המימד האוניברסלי הזה שיכול להיות. אלא דרך אברהם, פה זה עשיר מאוד מה שאתה אמרת מכיוון שכל המאמרים ש"חשוב יום זה כיום שנברא העולם" מוצאים את השורש פה. רק כשעם ישראל יוצא מהגלות, ממחנה מצרים אז מופיע המעמדים האלו: ראש חודש ניסן, ומתן תורה, כל עוד שאברהם היה ארמי, עוד לא הגענו לישראל כן, אפילו לטרום-ישראל, אז זה דווקא הפרק שלנו כשזה מתחיל, עד כאן שמו אברהם, רק בהתחלת הפרק.. מה הייתה השאלה?

קהל: למה היהודים שבגלות הם מבחינת אבות?

הרב: מכיוון שחיים הבטחות, האמונה שלהם זה אמונה שלמה מכיוון שכשהם מאמינים בהבטחה, האמונה יכולה להיות שלמה, אין שום טיעון, ולכן כשמתייחסים לחלום, החלום הוא שלם כחלום. ולכן אתם זוכרים את הספר של זִנְגְוִיל²⁸⁹? החלומות של הגטו [חולמי הגיטו], כן?

Les rêveurs du ghetto

אז הם מתייחסים לזה כהבטחה, ומאמינים בזה שפעם יעלו ארצה. והם חיים אותה אמונה, אבל הם חיים הבטחה. פה זה עולם אחר לגמרי, הבנים הם מגשימים, מקיימים, ולכן יש עימות, יותר מעימות, איך אומרים את זה בעברית?

קהל: התנגשות?

הרב: לא רק זה, אני חושב על מושג אחר.

"קוסמופוליטיות" ו"אוניברסליות", שהדעה ההמונית רואה בהם רעיון זהה. בעוד שהקוסמופוליטיות מבקשת לבטל את ההבחנה בין עם לעם ולהותיר את הפרט בתור ערך בלעדי, האוניברסליות מטילה על האומה שליחות הנוגעת לעניינים של שאר הלאומים. לפיכך מהווה קיומה הנפרד של האומה בתור מעבדת החיים של האנושות, ערך אוניברסלי ראשון במעלה. זו מהות המאבק המסופר בתורה בין יוסף, המייסד של הנטייה הקוסמופוליטית באומה, לבין יהודה המבקש לייסד את השליחות האוניברסלית של האומה מתוך המרכז הלאומי בארץ ישראל. הכרעת המאבק היא לטובת שיטתו של יהודה. יחד עם זאת, מדגיש הרב אשכנזי ששליחותו האוניברסלית של יהודה אינה יכולה להצליח בלי שיתוף פעולה עם כשרונותיו של יוסף, ההופך בסופו של תהליך ל"משיח בן יוסף" המממש את הצפיה של שיבת ציון המדינית."

²⁸⁵ שמות לג יג

²⁸⁶ הקונגרס היהודי העולמי - World Jewish Congress - הוא ארגון יהודי בינלאומי המורכב מקהילות וארגונים יהודים ברחבי העולם, מושבו בניו יורק

²⁸⁷ מייסד אדגר ברונפמן: איש עסקים יהודי-קנדי ממשפחת ברונפמן המפורסמת, ששימש כנשיא הקונגרס היהודי העולמי בין 1979 ל-2007

²⁸⁸ ירמיהו יז א

²⁸⁹ ישראל זִנְגְוִיל (1864-1926) היה סופר יהודי-אנגלי ופעיל ציוני.

הרב: ניתוק, ניכור, יש ניכור. עם אותם המילים, אנחנו מתייחסים לעניינים אחרים לגמרי. גם ישראלי יש לו חלומות אבל זה חלומות אחרות לגמרי. לא להגיע לארץ כי זה כבר עבר, כן. אז החלום הישראלי זה חלום אחר, כן.

קהל: החלום של הישראלים זה לצאת [לחו"ל]... (צחוק)

הרב: כן למשל... לא, לא, הייתי חוזר, דווקא החלום של הישראלי זה ירושלים הבנויה, החלום של היהודי זה ירושלים.

כשהיהודים של חו"ל מברכים את ברכת המוציא, הם אומרים המוציא לחם מן הארץ, הישראלי אומר המוציא לחם מחוץ לארץ? ... (צחוק)

טוב, למשל, אני רגיל להסביר את זה ככה: אני זוכר כשהייתי ילד בבית אבא, או בבית סבא, כן, זה היה לפני מלחמת העולם, הייתי גר בעיר קטנה של אלג'יריה יהודית-ערבית, והיינו חיים כיהודים בגולה ואני זוכר בזכרון שלי את החיים היהודיים האלה, זה עולם שעבר לגמרי, טוב זה היה עולם עשיר מאוד, והייתי חולם [על] ירושלים. אני זוכר כשהייתי צעיר, היו שואלים אותי בבית ספר הכללי של הגויים, מה אתה רוצה להיות כשתהיה מבוגר? הייתי נאיבי כזה, הייתי משיב: אני רוצה להיות רב בירושלים... וזה קרה! (צחוק) טוב זה היה חלום.

קהל: זה התגשם

הרב: כן.

ועכשיו כשאני זוכר אותו עולם יהודי, אני באמת מוצא את זכרוני בבית אבל אני יודע שזה עולם שעבר. עכשיו אני חי בארץ ישראל ואני חי בעולם היהודי של הנכדים שלי שזה עולם עברי ואני מרגיש את עצמי בבית, אבל יש הבדל, הנכדים שלי אף-פעם לא ידעו מה היה העולם של הסבא שלי אני, אבל הסבא שלי היה חולם על העולם שלהם.

קהל: יש חוסר

הרב: כן, אם אני מבין מה שאת אומרת כן, זה לא חסר זה הריסות של עולם שלם, ומתוך החורבן הזה קם עולם אחר לגמרי, העולם הישראלי. אבל אני, ייתכן שיש כמה פה באולם, אני הדור האחרון שהכיר את אותו עולם, ואני יודע מה נחרב כן, אבל מה שאני רוצה להסביר [זה] שהגדולים של אותו, עולם החלום שלהם זה היה העולם שלנו.

הם היו בוכים לעולם שלנו. זה, הרב קוק הסביר את זה יפה, זה ברור שכל זה נהרס, אבל זה הסוד של הלידה זה סוד של הלידה, אבל מה עדיף? להיות פרה-היסטורי או להיות חי? זה מה שרציתי להסביר כי האמונה של היהודי מבחינת גלות זה אמונה בהבטחה. אבל הקיום של היהודי של ארץ ישראל זה כבר עניין אחר לגמרי, זה הקושי של ההגשמה של אותה הבטחה כן. אני רואה את ההבדל בין היהדות שלי והיהדות של הנכדים שלי, הנכדים שלי לא מאמינים בעלייה לארץ ישראל, לא מאמינים בזה. אז מה [הם] אינם מאמינים? הם מאמינים בעניינים אחרים לגמרי אתם כבר יודעים, כן. אבל על פי האמונה [של] היהודי הגלות הם כופרים בעיקר. כי זה מצווה להאמין וְתִחְזְּינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים²⁹⁰. זה המשיחיות אבל הם לא מאמינים בזה, עובדה הם חיים בירושלים הם לא מאמינים בזה ולכן הם כופרים בעיקר בעיני היהודי של שיקגו. זה ברור? צריך לתפוס את זה. ולכן יש אי הבנה בין האבות והבנים ואנחנו צריכים את אליהו הנביא כדי להשלים ביניהם זה גמרא מפורשת הוא לא בא לאסור או להתיר, אלא לקרב לבבות בין אבות ובנים²⁹¹ זה תפקידו של אליהו הנביא, זה מובן? אז נתקדם, יש עוד שאלות?

אז נמשיך בפסוקים:

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ שָׁנִים²⁹² כשנלמד את זה אחר כך ליתר דיוק אנחנו נראה שזה לא לחינם שהתורה מדייקת את מספר השנים המדויק, תשעים שנה ותשע שנים, כן... וַיָּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר

²⁹⁰ ברכת העבודה

²⁹¹ וְנִמְלֵאכִי ג' כד: הָשִׁיב לָב אֲבוֹתַי עַל בְּנֵים וְלָב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם

²⁹² בראשית י"ז, א'

אֵלֶּי אָנִי אֶל שְׂדֵי הַתְּהַלֵּף לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים וּפָה לִפִּי הַזֹּהָר²⁹³ זה כבר העניין של הברית מילה, בקבלה לפי הגימטריה מסבירים את זה ככה שיש תרי"ג מצוות בתורה אבל הגימטריה של המילה ברית, זה ברית פשוטו כמשמעו זה תרי"ג חסר אחד, ולכן הברית מילה בא להשלים את התרי"ג מצוות של הברית, כל עוד שאין ברית, הברית איננה שלמה, תפסתם את זה? בלשון הקבלה, תרי"ג, ו-תרי"ב, ברית זה תרי"ב, צריך את הברית מילה כדי להגיע לתמימות של התרי"ג וְהָיָה תָמִים וְאֶתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ איזה ברית? נראה מיד וְאֶרְכָּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד מֵאָד.

וְאֶתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאֶרְכָּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד מֵאָד. קודם כל יש הרמז וְהָיָה תָמִים זה כבר הרמז לברית מילה ואם אתה תמים, אח"כ זה מתגלה דרך המילה אז וְאֶתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאֶרְכָּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד מֵאָד הריבוי של ויהיו זרעך ככוכבי השמים לרוב²⁹⁴, העניין של כה שלמדנו כבר בשיעור הקודם, כה וְהָיָה זָרְעֶךָ. זה קשור לאותה ברית, וְאֶרְכָּה אוֹתְךָ בְּמֵאָד מֵאָד.

וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אָנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם. אתם רואים, אידך זה קשור,

וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֵב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיד וְהִפְרִיתִי אוֹתְךָ בְּמֵאָד מֵאָד וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ. פה יש סוד, בואו נראה אם רש"י מסביר את זה...כן. וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם, דהיינו כמה גוים יצאו מאברהם, אז רש"י מביא מקור במדרש, תראו את רש"י וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם - ישראל ואדום הם שני גוים שיצאו מאברהם שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו עליו.

[הרב קרא תחילה מְבַשְׂרוֹ סליחה מְבַשְׂרוֹ עליו...אולי זה לפסוק...היה מְבַשְׂרוֹ..(צחוק) כי בְּשֵׁר חֲמוּרִים בְּשֵׁר...וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמַת²⁹⁵ זה פסוק זה לא בדיוק, אז נחזור לעניין. כיוון שכבר ישמעאל נולד הַמְבַשֵּׁר זה לא בבשורה פה וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם זה עניין של ישראל ואדום והפסוק בפרשת תולדות שְׁנֵי גִיִּם [גוֹיִם] בְּבִטְנָךְ וְכָתוּב שֶׁ עִם שְׁנֵי יוֹדִים שְׁנֵי גִיִּם [גוֹיִם] בְּבִטְנָךְ²⁹⁶ זה רמז לירושלים ורומי, זה ישראל ואדום, נלמד כשנגיע לזה, אני מקווה לפני ביאת המשיח או.. אני מקווה שיבא לפני, טוב.

וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ. וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם איזה ברית? לְהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ זה כבר... [הפסקה בקלטת]

רק כשאברהם הוא במדרגה של אברהם כן, אז הוא מקבל למעשה את ארץ ישראל, הבשורה של הארץ קשורה לברית מילה ונתחיל את הלימוד דווקא בנקודה ההיא וְנִתְתִּיד לְךָ וּלְזָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן²⁹⁷ פה יש איזה רמז פוליטי, אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן, כך כתוב כן, קהל: אולי לא רוצים לקרוא

הרב: מה?

קהל: הם לא רוצים לקרוא את זה

הרב: נכון

...לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאֶתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזָרְעֶךָ לְדֹרֹתֶם. זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינְכֶם...אתם שומעים את כל הדיוקים שיש בפשט כן, וּבֵין זָרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר. פה מתגלה מה יהיו אותה ברית וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשֵׁר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינְכֶם. וּבֵן שְׁמֹנֶת יָמִים מוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם וְלִיד בֵּית וּמִקְנֶת כָּסֶף מִכָּל בֶּן נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרָעֶךָ הוּא. אנחנו רואים קשר הדוק בין כל הבשורות שניתנו לאברהם והברית מילה ובפרט ובעיקר את הבשורה על ארץ ישראל. אז ניקח רק בקצרה

²⁹³ זוהר חלק א', צ"ה ע"א

²⁹⁴ בראשית טו ח: וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסַפֵּר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אוֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה וְהָיָה זָרְעֶךָ.

²⁹⁵ יחזקאל כג כ

²⁹⁶ בראשית כה כג

²⁹⁷ בראשית יז, ח

קהל: יש קשר בין ??

הרב: נכון, יפה

אז נראה רק בקצרה את הדף של הזוהר על העניין הזה.

אז נקרא בתרגום של הסולם פה למטה בעברית, זה קטע קצ"ח [ד"ה] רבי יוסי ורבי חייא, כן, אז לפי דעתי זה מספיק ברור ונראה מה הוא הקשר בין סגולת הירושה של הארץ והברית מילה, והבעיה עם ישמעאל. הנושא הוא ש-מכיוון קיבל ישמעאל לפי דרכו את הברית מילה אז יש בעיה עם הקשר של ישמעאל וארץ ישראל. ואותה בעיה אנחנו לא מוצאים אותה עם עשיו, מכיוון שעם עשיו, עשיו אינם נימולים, אז נראה את זה בקצרה, אז אני אקרא את זה:

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא למה אתה שותק, תלמיד חכם ששותק? יש לו חבר על ידו והוא שותק? כשיש חבר לידו היה צריך לדבר דברי תורה, אז היה עצוב, היה שותק,

הרי הדרך אינו מתתקן אלא בדברי תורה.

תפסתם את הדיוק פה, כן, הדרך זה סכנה, וצריך הגנה, על אותה סכנה, יש פסוק שאומר **כִּי לִנְיַת חַן הֵם לְרֹאשָׁךְ**²⁹⁸, צריך לויה של דברי תורה

קהל: נתיבות עולם

הרב: מה?

קהל: נתיבות עולם

הרב: כן, יפה

נאמר רבי חייא ובכה, פתח ואמר

הוא מזכיר לו שהוא היה זוכר איזה פסוק קשור לנושא:

ותהי שרה עקרה אין לה ולד. אוי על זה, אוי על אותו זמן שהולידה הגר את ישמעאל. מכיוון ש"ותהי שרי עקרה"

אמר לו רבי יוסי למה, והרי שרה הולידה אחר שנולד (ישמעאל), והיה לה בן קדוש טוב, כל עוד שהיתה שרה עקרה, ממש, היית יכול לומר מה קרה? אוי מה שקורה לנו, הירושה של אברהם זה דרך ישמעאל ואין לנו ירושה, כן, אבל עכשיו סוף-סוף שרה הולידה, יצחק נולד, אבל למה אתה יש לך עין רעה? עין צרה? אם הקב"ה רצה לתת לישמעאל מה שנתן לישמעאל, טוב זה עניין של הקב"ה, הוא נתן לכם מה שנתן לכם, כן, אתם מבינים, אז כאילו ר' יוסי ברצינות לא מבין את הבכי של ר' חייא, יתכן שרבי יוסי לא היה תופס את התחרות בין ישמעאל ויצחק, וזה שאלה, רב, לא תופס את זה? כן, רב לא תופס את זה. כשאני שומע כמה הרצאות של רבנים לא רק ב'מימד', כן, אפילו ב'דגל התורה', לא תופסים את זה, טוב, או הרבנים הגדולים של המערך: פרס, רבין, רביס... כן (צחוק) שמעתם את הבדיחה של פרקי אבות על פרס ורבין, כן, כי זה מפלגת העבודה, אז המשנה אומרת: **אֵל תְּהִי כְעֶבְדִּים, מִפְּלֶגֶת הָעֲבוּדָה, הַמְשִׁמְשִׁין אֶת־²⁹⁹ רַבִּין שֶׁלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פֶּרֶס... (צחוק)** אז נחזור לעניין

אמר לו רבי יוסי למה, והרי שרה הולידה אחר שנולד (ישמעאל), והיה לה בן גזע קדוש זה יצחק, ולמה אתה אומר אוי? אז רבי יוסי משיב:

אמר לו אתה רואה ואני רואה,

דהיינו, אתה רואה צד אחד של הבעיה ואני רואה צד אחר לגמרי

וכך שמעתי דבר מפיו של רבי שמעון (זה רבי שמעון בר יוחאי) ובכיתי, (שאמר) ווי על אותו זמן, כי משום ששרה נתעכבה כתוב ותאמר שרה אל אברהם בא נא אל שפחתי וגוי, ועל כן השעה עמדה להגר לרשת את שרה גבירתה, והיה להגר בן מאברהם.

נו, היה להגר בן מאברהם, עוד לא הגענו להגדרה של התחרות, טוב.

ואברהם אמר לו ישמעאל יחיה לפניך,

²⁹⁸משלי א ט

²⁹⁹משנה אבות א ג: אַנְטִיגֶנוֹס אִישׁ סֹכֹךְ קָבַל מִשְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי כְעֶבְדִּים הַמְשִׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מְנַת לְקַבֵּל פֶּרֶס, אֲלֵא הָיוּ כְעֶבְדִּים הַמְשִׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שֶׁלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פֶּרֶס, וְיֵהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם.

זה הפסוק הכי חמור זה מתחיל פה, כן מה אתה רוצה?
קהל: בדו-שיח בין שני הרבנים פה, רבי יוסי ורבי חייא, זה רבי יוסי שאומר "אתה רואה ואני רואה"
אז בביטויים האלה רואים שיש שני דברים חיוביים, והמסביר ...
הרב: לא, לא שני דברים חיוביים, דווקא זה ההיפך, כשהוא אומר לו "אתה רואה" אז הכוונה אתה רואה רק את הצד החיובי ...

קהל: כן אז
הרב: פה נולד ישמעאל, אבל נולד יצחק ... רק דקה, רק דקה...
אבל הוא מוסיף לו אני רואה את האסון של לידת ישמעאל מכיוון שיש תחרות, תמשיך
קהל: אז למה הוא לא אומר "אתה רואה ואתה לא רואה"
הרב: לא, מכיוון ששוב כמו שאני אמרתי
קהל: אהה, כן, כן

הרב: אתה רואה את הצד החיובי, של לידת ישמעאל, אם ישמעאל היה צדיק, זה היה בן-דוד נדיר, כן,
כי התרבות האיסלאמית זה תרבות כבירה, אם היה צדיק היה משהו...
טוב אז נמשיך

ואברהם אמר לו ישמעאל יחיה לפניך,
ואף על פי שהקב"ה היה מבשר לו על יצחק, התדבק אברהם בישמעאל, עד שהקב"ה השיבו ולישמעאל שמעתיך וגו',

ביקשתי? תקבל! פעם אני חידשתי איזה חידוש, שזה בצורת מדרש כן, וזה מסביר הרבה מצבים בהיסטוריה שלנו, אברהם, במשך כל הגלות, 2000 שנה, היהודים היו יכולים להגיע לארץ כן, חופשי, להיות עם חופשי ב... , אז אברהם היה מתפלל ואומר: תקבל את הבשורה, תן לבני את הארץ שלהם, אז הקב"ה היה משיב לו: אבל איזה מהם? הערבים של יריחו? או היהודים של שיקגו? איזה מהם? טוב, אתם רואים יש איזה נטייה לאברהם גבי ישמעאל, כל עוד שישאל הם עם קשה עורף, אז יש נטייה לישמעאל, כשישמעאל מאמין הוא מאמין, יותר מדי, אבל הוא מאמין. וכשישראל הוא קשה עורף זה קשה, והם קשים בעורף לא בחזית, אז (צחוק) נמשיך.

ואחר כך נימול מי? ישמעאל! ונכנס בברית הקדוש מטרם שיצא יצחק לעולם.
אז פה אנחנו מגיעים לקשר בין הברית מילה ובשורת הארץ.
ותחזה, בוא וראה, ארבע מאות שנים עמד הממונה של בני ישמעאל, שרו של ישמעאל, שהוא דווקא שרו של עשיו לפי הקבלה, כי ישמעאל אין לו שר בפני עצמו, זהו שרו של עשיו
קהל: למה?

הרב: מכיוון שישמעאל זה לא מלכות מארבעת המלכויות, זה משהו אחר, לפי המהר"ל הוא שייך למלכות פרס, היינו צריכים לחכות עד ימינו אנו כדי שזה יתגלה, כי האיסלם זה פרס, מאיפה המהר"ל ידע את זה? אני לא יודע, זה פלא, זה פלא כי המהר"ל לא ראה מחיו שום פרסי בעולם לא חומיני, ולא המן ולא ... מאיפה ידע את זה
קהל:!! :

הרב: אז ארבע מאות שנים עמד הממונה של בני ישמעאל ובקש לפני הקב"ה, אמר לו מי שנימול יש לו חלק בשמך, אמר לו כן. אמר לו והרי ישמעאל שנימול, למה אין לו חלק בך כמו יצחק, אמר לו, זה נימול כראוי וכתיקוניו, וזה אינו כך, יש פה איזה דיוק אֶת פְּרִי־תִשְׁמֹר, יש ברית ויש שמירת ברית, כן, אז בני ברית בלי שמירה אינם בני ברית, זה שאינו בני ברית,
וזה אינו כך, ולא עוד אלא שאלו מתדבקים בי כראוי לשמונה ימים, ואלו רחוקים ממני עד כמה ימים, אמר לו (השר הממונה) ועם כל זה, כיון שנימול לא יהיה לו שכר טוב על זה, פה אנחנו מגיעים לבעיה שלנו

אוי לאותו זמן
יש לי חתול פרסי בגרון (צחוק)
אוי לאותו זמן שנולד ישמעאל בעולם ונימול,
אתם רואים לאיפה מגיעים, לברית מילה אצל ישמעאל, זה הכוח שלהם,
מה עשה הקב"ה (כלפי טענת השר), הרחיק את בני ישמעאל מדבקות העליונה, ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה איזה חלק? אחר-כך אני אחזור להסביר. בשביל המילה שבהם,

אתם שומעים איך זה מדויק? כן כל עוד שהיתה לנו בעיה עם הנוצרים גבי ההיסטוריה זה לא היה בעיה , המלכות של הסלבים, ככה אומרים? הצלבנים סליחה. אהה, עכשיו זה סלבים, זה צחוק, המלכות של הצלבנים אבל הערבים זה כבר רציני, אז מי מבין את זה , שזה ההבדל בין אדום וישמעאל, שאדום אין לו ברית-מילה וישמעאל אפילו שזה לא ברית מילה כתיקונה יש להם ברית-מילה

קהל: מה הכוונה שלא בתיקונה?

הרב: זה לא בשמונה ימים, ואין להם את הפריעה, ולכן אני לא רוצה להיכנס בסוד של המילה אבל, לא רק המשמעות אלא האפקטיביות, הכוח של הברית מילה בישראל ואצל ישמעאל זה עניין אחר לגמרי מכיוון שהברית מילה של ישמעאל איננה כהלכה. לכן, אבל מכיוון שמקבלים עליהם את העיקר של הברית מילה אז יש להם איזה אחיזה בארץ הקודש. כמו שאומר הזוהר.

קהל: לא שומרים על הברית שלהם

הרב: זהו

קהל: המוהלים היום יש גם יהודים אצל הערבים

הרב: , לא ידעתי.

טוב יתכן שלמעלה שומעים את זה וזה רשום בפנקס, אחר כך אני אחזור על העניין הזה קהל!?:

הרב: ...אז נמשיך:

ועתידים בני ישמעאל לשלוט על ארץ הקדושה זמן הרבה בשעה שהיא ריקה מכל, כשארץ ישראל היא ריקה מישראל היא שייכת לישמעאל אחר כך אני אחזור לדיוק הזה. קהל: מכל !!

הרב: לא, לא, הכוונה היא שהיא ריקה מכל, זה ישראל, כי, אחר כך אני אסביר איך אני קיבלתי את ההסבר מהרב צבי יהודה אבל אני רוצה לגמור את הקטע קודם. כמו שהמילה שלהם היא ריקה בלי שלימות, והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם עד שישלם הזכות של בני ישמעאל.

עד שתם הזכות של בני ישמעאל

קהל: ...

הרב: תראו אנחנו לומדים זוהר, והזוהר הזה מגלה לנו נבואה שלמה, אז לאט-לאט, כדי שנבין את זה. ועתידים בני ישמעאל לעורר מלחמות גדולות בעולם, ויתאספו בני אדום עליהם, ויערכו עמהם מלחמה אחת על הים ואחת על היבשה ואחת סמוך לירושלים, וימשלו אלו על אלו, וארץ הקדושה לא תמסר לבני אדום.

אתם רוצים לגמור? אין לכם את הדף אז אני אגמור רק בקצרה, טוב זה אלף ואלף לילה... באותו זמן יתעורר עם אחד מסוף העולם על רומי הרשעה, ויערוך עליה מלחמה ג' חדשים, ויתאספו שם עמים ויפלו בידיהם, עד שיאספו עליה כל בני אדום מכל קצוי העולם, ואז יתעורר הקב"ה עליהם, זהו שכתוב כי זבח לה' בבצרה.

בצרה זה בין עירק ואירן

ולאחר כך מה כתוב, לאחוז בכנפות הארץ וגו', ויכלה את בני ישמעאל מן הארץ, וישבר כל הכחות שלמעלה, ולא ישאר כח למעלה על עם העולם, דהיינו ישראל אלא כח ישראל בלבד... (וארא קצח) זה מה שאומר הפסוק ה' צִלַף עַל יַד מִיָּנֶה³⁰⁴. טוב אז כל מה שכבר התקיים אפשר פחות או יותר לזהות במה מדובר, זה עוד לא נגמר כל הסיפור הזה, הסוף של הפרק אף אחד לא מבין כן. אנחנו יכולים להבין רק מה שחיים אז אני רוצה להסביר רק בקצרה, להאיר באותו דרך של מעשה אבות סימן לבנים, דברים חשובים לפי דעתי.

עד מלחמת ששת הימים הבעיה של המלחמה של היהודים על ארץ ישראל, היה... היתה כלפי אדום, זה היה בריטים כן, שאינם נימולים, אם אתם זוכרים, כל העולם כולו היה מצדנו כן, לא ידעו למה, אבל כל העולם כולו היה אוהד את ישראל, עד קו הירוק כן, ממלחמת ששת הימים ואילך, בין לילה פתאום הכל התהפך. כל העולם כולו היה נגד ישראל, מכיוון שהיה לנו עסק לא עם אדום אלא עם ישמעאל, תופסים את זה ? טוב.

³⁰⁴תהלים קכא ה

אבל מה שהתעורר באותה תקופה, זה דווקא הציונות לפי התורה, עד מלחמת ששת הימים לא היה גוש אמונים, עד מלחמת ששת הימים הציונות של הסוכנות היהודית זה היה מספיק. כי היה לנו עסק עם הבריטים, עם הנוצרים כן, לא עם בני ישמעאל אז מקו הירוק ואילך היינו לפני הזכות של המילה של בני ישמעאל, אז היה צריך לחדש ציונות לפי התורה, זה מובן מה שאני .. כן, ולכן זה מה שקרה, כן, אבל מה שאני רוצה ללמוד מכל הקטע הזה זה מה שאומר הזוהר. מה מחזיק את אחיזה ישמעאל על הארץ זה כשהארץ היא ריקה, ריקה מיהודים, ולכן מה שאנחנו צריכים לזכור זה דווקא הרב קוק שחידש את ההתיישבות בשטחים כשאנחנו ... וזה התחיל בגולן אני זוכר את זה. התחדשות של ההתיישבות כדי למלא את הארץ כדי ללחוץ נגד אותה אחיזה של בני ישמעאל על הארץ כשהיא ריקה מיהודים, טוב, זה לפי דעתי זה מספיק ברור, אם יש שאלות אפשר לחשוב על זה, זה ברור ...

מה שכדאי רק להבין, שהזוהר ידע את הבעיה, והוא מסביר אותה עד הסוף ואומר זה לא יהיה קל, אבל כל זה זה סביב את הזכות של הברית מילה, אני רוצה להוסיף משהו על זה, זה גם בזכותו של הרב נריה שהיה תלמידו של הרב קוק, שמעתם על הרב נריה? כן, אני זוכר זה היה בתקופה של העניין של שליט, משפחת שליט, פרשת שליט זוכרים את זה? העניין של מי הוא יהודי התחיל באותו זמן, היו כמה הפגנות בעיקר באוניברסיטה. ובאוניברסיטה הזמינו את הרב נריה על אותו נושא של מי הוא יהודי, אז הוא התחיל ככה, באולם מלא של אנשים מהשמאל כן, חילונים לגמרי, אז הוא התחיל ככה, כל יום שופכים דם נקי בישראל ואתם לא אומרים כלום, מה קורה, כל יום מלים את בני ישראל על כורחם שופכים דם יהודי ואתם לא אומרים כלום? אז היה הס באולם ואחד קם חילוני אחד ואמר לרב נריה, מה אתה חושב אנחנו ממזרים? זה ברית מילה, טוב, נקודה.

אז הרב נריה סיים את ההרצאה כן, אז הוא ידע מה זה יהודי כן, יש תגובה של עם ישראל גבי המצווה הזו של הברית מילה שהיא חזקה מאוד, חוץ מכמה משוגעים ויוצאים מן הכלל ויש גם כאלה, כי אין חלום בלי דברים בטלים³⁰⁵ כן, יש גם יהודים כאלה כן, שאינם רוצים למול את בנם, אבל יש איזה חוזק של התייחסות לברית מילה בישראל זה משהו נדיר, אפילו החילונים שבחילונים כן, חיים את זה, האחיזה לארץ זה דרך הברית מילה, זהו, אז מכל מקום פה הייתה שאלה כן יש מסורת באיסלאם, שהזמן של האיסלאם הוא לפי הזמן של הירח, של הלבנה כן, יש להם איזה מסורת כזו שהאיסלאם, עידן האיסלאם יהיה 14, איך אומרים את זה, מאה?

קהל: 14 מאות

הרב: מה...³⁰⁶ Siècle, כן

קהל: המאה ה-14

הרב: כן, 14 מאות, והם בכמעט בסופה של אותה תקופה, כמעט בסוף, ואני זוכר סיפור אחד, הזכרתי את זה פעם, כשהאמריקאים הגיעו ללבנה אז זה היה בקהיר במסגד אל אקצה שמה, שמדרסה שמה, ועיתונאי אחד שאל את האימאם שלהם, קלטו באיזה מקום שהוא מקום בקוראן שהאיסלאם לא יעבור מהעולם עד שבני אדם יגיעו ללבנה. אז שאלו אותו אם כן הגענו ללבנה מה עם האסלאם אז השיב האימאם, לא צריך לקרוא את זה ככה, פשוטו כמשמעו, כן, והמשמעות היא עד ש-לתרגולות יהיה להם שני ראשים, אבל העיתונאי שאל אבל על דגל האיסלאם אין תרגול, זה צרפת³⁰⁷ (צחוק) אלא יש דווקא לבנה, כן (צחוק) זה סיפור מעשה שהיה, כן.

אז כנראה יש איזה זכות של ישמעאל ועד שהזכות הזה תגיע לסופו אז העימות על ארץ ישראל יהיה חזק מאוד, זה מה שאומר הזוהר, כן.

קהל: איך זה מסתדר עם ישעיהו?

הרב: אבל למה את מתכוונת?

קהל: כי על הנבואה על ארץ ישראל על הזכות על התקווה...

הרב: אני לא... צריך, צריך למקד את ה.. טוב.

³⁰⁵ בבלי, ברכות נ"ה. וגם רש"י פרשת וישב.

³⁰⁶ מאה בצרפתית.

³⁰⁷ סמל צרפת הינו תרנגול

אבל מכל מקום זה לפי דעתי זה ברור, מה שרציתי להאיר זה הקשר בין הברית מילה והזכות לארץ ודווקא זה רק הזוהר שמסביר את זה, למה יש לנו בעיה דווקא עם בני ישמעאל, מכל מקום בני ישמעאל יודעים שהארץ שלהם זה לא פלשתינה, כן זה לא ארץ ישראל, כן, הם יודעים את זה, אבל הם מאחזים בארץ בצורה שכל העולם כולו סוף-סוף מקבל את הדעה שזה ארץ אחת לשני עמים.

קהל: הם לא יודעים שזה בגלל הזכות של...

הרב: עוד לא, תודה לאל.

קהל: הם יכול לשאול את הרבנים.

הרב: כן אני משוכנע שרב אחד פעם יסביר להם את זה

הרב ויצמן (צחוק) שבזכות הם טוענים שזה... לא, לפי דעתי מה שכדאי להבין שההתנהגות של העולם יש לה משמעות לפי התורה. אותו עניין שהעולם כולו רואה בנושא כאילו יש להם זכות לא יודעים למה, אבל הזוהר מסביר לנו, זה צריך ל... איך אומרים להרגיע אותנו, התורה יודעת את המשמעות של כל מה שמתרחש כן, זהו... צריך...

קהל: מבחינת הר הבית, זה דבר בלתי מובן, אנחנו יודעים שכל מי שלא דייק במצווה לא יצא, למשל מי שעושה מצווה בערך לא יצא, מי שלוקח לימון במקום אתרוג לא יצא מידי מצווה ארבעת המינים. עכשיו הברית של ישמעאל היא לא כהלכה, איך מתחשבים בה?

הרב: זה ההסבר של הזוהר עצמו, לכן אין להם אחיזה למעלה אלא למטה, בארץ ישראל של מעלה אין להם אחיזה, אלא למטה, פעם אני הסברתי את זה לפי מה שלמדתי אצל מורי ורבי יעקב גורדין ז"ל זה היה המורה האשכנזי שלי הראשון, הוא היה משהו, הוא היה מסביר את זה ככה, התחרות של עשיו זה בשמים, על הארץ הוא נותן לנו חלק, אנחנו היהודים אצל הנוצרים יש לנו לחיות בארץ, אבל לא בשמים, השמים שייך להם, אצל ישמעאל זה ההיפך, הם יודעים שהשמים שייך לנו, על הארץ לא נותנים חלק. ולכן זו ההגדרה של הגלות, בלי שמים אצל הנוצרים בלי הארץ אצל הישמעאלים זה הגורל של העם היהודי. היינו חיים באופק ככה (צחוק) זה גלות, בצרפתית היינו אומרים

a l'horizon. horizontalisés. [באופק]

אז זה החיים שלנו, ועכשיו אנחנו רואים שזה מתגלה כי אין לנו בעיה עם הנוצרים, של נתינות עלי אדמות, נותנים חלק, אין לנו בעיה עם איסלאם תיאולוגית כן, אבל יש לנו בעיה דווקא על הארץ, וזה הנאיביות של היהודים שלא יודעים מה זה ערבי מה זה מוסלמי, צריך להיות ספרדי מקורי כדי להבין את זה כן, ספרדי של איסלאם לא ספרדי של אמסטרדם, ו-או של ספניש ופורטוגז... כדי להבין את זה שהם לא יכולים לתת חלק על הארץ ולא דווקא על ארץ ישראל על כל ארץ שהיא אם זה מרוקו, אם זה אלג'יריה אם זה טוניס, כן זוכרים? אני זוכר, אני הייתי יהודי אצלם כן וזה המצב, אזמכיוון שזה דעת התורה זה לא שיקול דעת מדיני, פוליטי מפלגתי, דתי, כן זה דעת התורה אפשר לסמוך על התורה זה יהיה עד הסוף זה ילך עד הסוף כן אז הבעיה כדי להבין את הקטע על המלחמות אם זה כבר עבר או זה עוד לא עבר, לפי דעתי זה כבר עבר, זה רק חצי נחמה טוב מה השעה? יש לנו עוד זמן? לא זה כבר

נִעְמַד הַשָּׁמַן. אז תחזירו את הדף של המדרש כשנגיע לאותו זמן

[סוף שיעור 12]

שיעוריו של הרב יהודא אשכנזי "מניטו" על מדרש רבה פרשת לך לך

שיעוריו של הרב יהודא אשכנזי "מניטו" על מדרש רבה פרשת לך לך